אלע ווערק פון שלום־עליכם

זומער־לעבען

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/unknown0000olga_b3s5

אַלע ווערק פון שלום-עליכם

זומער-לעבען

שלום-עליכם פאַלקספאַנד אויסגאַבע—ניו-יאָרק, 1918

זומער־לעבען

Copyright, 1918, by Olga Rabinowitz (Sholom-Aleichem), New York

אינהאלט

גלות דאטשע 7
אין די וואלעמבערג 73
מאריענבאד 119

גלות דאטשע

נעשריבען אין יאהר 1901.

גלות דאָטשע

א.

[מע חאָפט מיט א מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, מע טרייבט ארוים דעם קבצן, און דאָקטוירים הייסען פאָהרען קיין באבערויק אויף א דאטשע.]

פרעגט מיך נישט, ווי אזוי, ווי ארום, מיט וואָסער זכות־אבות, מיט וועלכע צרות און אנגסטען, מיט וויפיעל דולעניישען און קאָפ־דרעהענישען, — נאָר איך האָב ערשט היינטיגען פאָר־פּסח, געלויבט איז השם־יתברך, דורכגעשלאָגען א געשעפטעל און געהאָפט א שען פערדיענסטעל, מיט א מאָל גראָבע עטליכע טויזענדער.

אז מע חאָפט מיט א מאָל די גראָבע עטליכע טויזענדער, נעמט מען זיך קודם־כל צום דלות, אַרויסטרייבען דעם קבצן פון שטוב; מע וואַרפט איהם אין קאָפ אַריין א בענקעל, א נייע קאָפאָטע, א קישען, א פּאָר קאָלדרעס, א טוץ טעלער, א שטיק מאָטעריע, א פּאָר־טעפּיאַן, — וואָס עס קומט אין האַנד, פליהט איהם אין קאָפ אַריין! הכלל, איך האָב מיט גאָט'ס הילף אַרויסגעטריבען דעם קבצן צו אַלדי שוואַרצע יאָהר, זיך אַרומגעצאָהלט מיט'ן קצב, מיט'ן קליי־טעל, מיט'ן מלמד און מיט אַלע איבעריגע קרעדיטאָרען ארום און ארום, און מיר האָבען געהאָט א פּסח — אויף אַלע מיינע ליעבע געזאָגט געוואָרען! די שענסטע מצות, די בעסטע פיש, די טייערס־טע ווייגען, די נייעסטע מלבושים, די פעטסטע קניידלעך (און אין שוהל די פעטסטע עליה) איז געווען ביי מיר! עם האָט אונז

ב.

[אריין איז גן־ערן. — די מעקלערס פערשטעהרען אונז אביסעל דעם גן־ערן.]

תיכף נאָך שבועות האָבען מיר זיך אויפגעזעצט מיט מיין ווייב אין באהן און געקומען קיין בויבעריק דינגען א דאטשע. דער גרי־נער וואלד, די פרישע לופט, דאָס פישטשען פון די פויגעלעך און די צוגעקליבענע דאטשעס, וואָס איטליכע פון זיי זעהט־אויס ווי איין אויסגעפוצטע כלה, וואָס קוקט ארויס אויף א חתן, האָט אונז פער־כשופ׳ט, אז עס האָט זיך אונז שוין כמעט נישט געגלוסט אוועקצו־פאָהרען פון דאנען צוריק, אין דעם טומעלדיגען יהופּעץ מיט די ברענענדיגע שטיינער, מיט די שענע ריחות, צום מיינסטען — ביינאכט.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, דערויף? — רוף איך זיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאכט צו מיר מיין ווייב. — א רוח אין געלט׳ס טאטען אריין!

— אפּנים, — זאָג איך — אז אונזערע יהופּעצער אריסטא־קראטען וויסען טאקי, וואָס גוט איז? ממש א גן־ערן!

— עס זאָל זיי נאָר פּאַרשטעהרט ווערען! — זאָגט זי אין גו־טען מוט, און מיר שפּאציערען ארום אין גן־ערן, ווי אדם הראשון מיט דער מוטער חוה, אויידער זיי האָבען פערזוכט פונ׳ם עץ־הדעת...

נאָר אביסעל האָבען אונז פערשטעהרט דעם דאָזיגען גן־ערן די בויבעריקער מעקלערס, וואָס האָבען אונז געפיהרט אָנקוקען דאטשעס. איטליכער האָט אונז געשלעפּט צו זיך אָנקוקען זיין דאטשע; זיינע איז בעסער, זיינע איז שענער, זיינע איז ווע־ווע־לער. צווישען די דאָזיגע מעקלערס איז געווען אייניער א שווא־צער מיט א בייטש און מיט איין אונטערגעשלאָגען אויג, און איי־

אבער גיך פערשאדם, לא עליכם, א חאפ געטהאן דער מאגען. האט מען אנגעהויבען רופען דאקטוירים, האבען די דאקטוירים אנגעהויבען שרייבען רעצעפטען. נעמען געלר און געבען עצות, אז איך און מיין ווייב און מיינע קינדער בעראַרפען האבען „לופט", אהן לופט קאן א מענש ניט אויסקומען אפילו א שעה (אזוי זאגען די דאקטוירים), און ס'איז געבליבען, אז תיכף נאך שבועות, וועז עס הויבט זיך אן דער זומער, פאהרען מיר ארוים קיין בויבעריק אויף א דאטשע שפּעז לופט.

דעם אמת זאגענדיג, נישט אזוי די „לופט" האט אונז געצויגען קיין בויבעריק, ווי דאס בויבעריק אליין. פאהרען קיין בויבעריק און זיצען אויף א דאטשע איז ביי אונז אין יעהופּעץ א גאנצער עסק און א גדלות, כמו ווי, למשל, ווייבע פאטעלען מיט הארטע „ספּרינזשינעס", וואס קיינער זיצט ניט אויף זיי, און א פּארטעפּיאן זאל שטעהן אין זאל, האט ס'איז ניטא ווער ס'זאל שפּיעלען אויף איהם, וכדומה אזעלכע זאכען, וואס היינט איז דאס די גאנצע מאדע. ביי אונז אין יעהופּעץ, אז צוויי בעגעגענען זיך תחילת זומער, איז דאס ערשטע:

— וואוהין פאהרט איהר היינטיגען זומער?

— קיין בויבעריק, וואוהין דען זאל מען פאהרען? נו, און איהר?

— קיין בויבעריק, וואוהין דען זאל מען פאהרען? האט איהר שוין א דאטשע?

— נאך א מין דאטשע! נו, און איהר?

— נאך א מין דאטשע! וואו איז אייער דאטשע?

— אויפ'ן קרעשטשאטיק, געווייגטליך! נו, און אייערע?

— געווייגטליך, אויפ'ן קרעשטשאטיק...

און אזוי ווייטער.

צענויפלעגען זיך אין וועג אַריין, ווערד דאָס ווייב צעטראָגען, נער־ וועז מיט סכנת־נפשות! טשעפּעט זי ניט דעמאָלט, וועט איהר בעסער מאַכען. אָט האַלט זי, דאַכט זיך, די שליסעלעך אין האַנד, דרעהט זיך אַרום און שטעהט אויף איין אָרט און שרייט: „וואו זענען ערגיץ מיינע שליסעלעך? די שליסעלעך? וואָס איז דאָס פאַר אַ שטוב, וואָס מע לעגט ניט אַוועק, סטייעט עס ניט! מע זאָל נאָר באַהיט און באַוואָהרענט ווערען פון אַזאַ שטוב און פון אַזעלכע קינדער! ס'איז דען קינדער? טאַיוואָלים איז דאָס, רוחות, שדים, ניט קיין קינדער!"...

און די קינדער האָבען אַ טבע, טאָמער דערזעהען זיי, אַז מע איז שטאַרק פערנומען, אַזוי הויבען זיי זיך אָן פּלאָנטען פאַר די פיס, — חאַפּען זיי אַ שטורך, אַ וואָרף, אַ זעץ; ווערד אַ געוויין, אַ געשריי, אַ געפּילדער — אַ ריינער גיהנם! היינט דאָס פּאַקע־ ווען זיך! אַ ווערטעלע אויסצורעדען — קיין עין־הרע, אַ גאַנץ בעל־הבתישקייט צענויפלעגען, איינפּאַקעווען, איינבינדען, נישט פערגעסען קיין קלייניגקייט! און ווי אויף צו להכעיס, דעמאָלט ווען ס'איז שוין אַלסדינג אָפּגעשיקט געוואָרען אין באַגאַזש, קוקט מען זיך אַרום, אַז מע האָט פערגעסען אַריינלעגען דעם ווייב'ס היטעלע מיט די קווייטען, דאָס שטייגעל מיט'ן קאַנאַריק, דאָס טינ־ טורעל פונ'ם טיש, שטעקלעך און זאָנטיקלעך, וכדומה אַזעלכע נאַ־ רישקייטען, וואָס בלייבען תמיד אויפ'ן סוף, און דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר אויף בתוכם.

— וואָס וועלען מיר טהון אָהן אַ קוימען? — שרייט דאָס ווייב. — וואו וועל איך נעמען אַ היטעלע אויף דער דאַטשע, און וואָס וועט זיין מיט'ן פויגעלע נעבאַך, — עס וועט כפּרה ווערען?!

בקיצור, מע מוז דאָס אַלסדינג נעמען מיט זיך אין די הענד אַריין. נאָר ווער איז דער נעמער, אַז אַלע הענד זענען פערנומען, אַלע זענען אָנגעלאָדען פון אויבען ביז אַראָפּ מיט קוישלעך, פּידלעך, פּעקלעך און בינטלעך? מוזט איהר זיך שוין אַליין מטריח זיין

נער א בחור א רויטער מיט איין אויסגעקרימט פּנים. האָט אונז דאָס רויטע בחור'ל מיט'ן אויסגעקרימטען פּנים געחאַפּט פּאַר די פּאָלעס און שלעפּט אונז. רופט זיך אָן צו אונז דער שווארצער, וואָס מיט'ן אונטערגעשלאָגענעם אויג, און חאַפּט אונז אָן ביי די הענד:

— מיט וועמען ווילט איהר געהן? מיט איוואַן פּאָפּעריל'ע? ער וועט אייך פּאַרפּיהרען אין דער שאול תחתיה אַריין!

— דו וועסט ניט אַנשטומט ווערען, דו שווארצער קאָטער? — מאַכט צו איהם דאָס רויטע בחור'ל. — אָט כּאָך איך דיר צו־רעכט דאָס אַנדערע אויג!

און נישט לאַנג געטראַכט, טהוט ער א שפּרונג צום שווארצען גלייך אין פּנים אַריין. פּאַלט אָן אויף איהם דער שווארצער מיט דער בייטש און צעבלוטיגט איהם, און שרייט, אז ער וועט אייך־געבען אויף איהם צום אוראַדניק, און אונז וועט ער שטעלען פּאַר ערות. דערהערט דאָס וואַרט „אוראַדניק", מאַכען מיר זיך אַוועק פון זייערע הענד און אַנטלויפען, וואו דער שווארצער פּעפּער וואַכסט.

ג.

[דאָס אַריבערפּאָהרען פון יעהופּעץ קיין בויבאַריק. — קליינע צרות אוו גרויסע בזיונות.]

דאָס פּאָהרען פון יעהופּעץ קיין בויבאַריק איז א קלייניגקייט; עס געדויערט סך־הכל א האַלבע שעה. נאָר דאָס אַריבערפּאָהרען פון יעהופּעץ קיין בויבאַריק אויף דער דאָטשע מיט ווייב און קינ־דער, מיט'ן בעטגעוואַנט, מיט'ן פּליישיגען און מילכיגען געפּעס אוו מיט אַלע איבעריגע בעבעכעס — ווינש איך וואו איך האָב ערגיץ א שונא! פון דער ערשטער מינוט, וואָס איהר הויבט אָן

זיך מיט מיין היטעלע? וואָס וועל איך איצט טהון אָהן א היטע־
לע?"... זאָגט איהר דאָך, אז איהר וועט איהר קויפען צעהן היטע־
לעך, אבי ס'זאָל זיין שטיל. זאָגט זי, אז זי איז אייך מוחל די
טובות, זי בעדאַרף אייך אויף נייען און נייענציג כפרות מיט אַיי־
ערע היטעלעך! וועדר איהר רויט ווי פייער און הויבט אָן צו שווי־
צען פאר בזיון, וואָרום עס קוקען אויף אייך פופציג פאָר אויגען.
און אייערע קינדער אין וואגאָן צעשלאָגען זיך איבער א פענסטער;
אלע ווילען שטעהן און קוקען אין איין פענסטער! זייער גליק,
וואָס ס'איז אין וואגאָן; איהר זאָלט זיך ניט שעמען פאר לייטען,
וואָלט איהר זיך מיט זיי גוט אָפגערעכענט!... געהט־צו פלוצים
דאָס קלענערע קינד און זאָגט אייך: — „פאָפאשא! א גדיע קא־
נאַלייקא?"...*

איהר טהוט זיך א חאַפ צום שטייגעל — טרוקען, נישטאָ קיין
פויגעלע! איהר הויבט זיך אויף, איהר זוכט דאָס צווישען די
פיס, אין אלע קעשענעס: „וואו האָט געקאָנט אהינקומען דאָס פוי־
געלע? וועו האָט דאָס געקאָנט ארויספליהען?"

איינער פרעגט: וואָס איז דאָס געווען פאר א פויגעלע? און
דער אנדערער פרעגט: וויפיעל האָט דאָס געקאָסט? אנדערע רע־
דען צווישען זיך שטילערהייד, און אנדערע שטיקען זיך פאר גע־
לעכטער. איינער א יונגערמאן מיט ווייסע צייהן גיט אייך איין עצה,
אז תיכף ווי איהר וועט קומען קיין בויבעריק, זאָלט איהר קלאָפען
א דעפעש קיין יעהופעץ, מע זאָל זוכען דאָס פויגעלע, און דער אי־
בעריגער עולם שיסט־אויס א געלעכטער. איהר האָט שטארק חשק
אננעמען דעם דאָזיגען חכם מיט די ווייסע צייהן פאר'ן גאָרגעל
און ארויסשמייסען איהם דורכ'ן פענסטער! א גליק, וואָס עס
קומט אריין דער קאָנדוקטאָר מיט'ן קאָנטראָליאָר, און אלע נעמען
זיך צו די בילעטען.

---

* טאטע, וואו איז דאָס קאנאריקעל?

(א ברירה האָט איהר?) און נעמען, איך בעט איבער אַייער כבוד, דעם קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר אין איין האַנד, און דאָס שטייגעל מיט'ן פויגעלע אין דער אַנדערער האַנד. וואָס זשע טהוט מען מיט'ן היטעלע און מיט די איבעריגע שאָלעמויזען? פאַלט איהר אויף אַיין עצה און נעמט מחילה דעם קוימען א ו נ ט ע ר דער האַנד און דאָס היטעלע א י ן האַנד אַריין, אַזוי עס זאָל זיך ניט צעקנייטשען; און דאָס טינטורעל? דאָס טינטורעל רוקט איהר אַריין אין קעשענע, און איהר זעצט זיך אויף מיט צרות אויף דער פוחר, און איהר פאָהרט מיט אַנגסטען צו דער באַהן.

נעקומען צו דער באַהן, הויבט זיך אָן אַ סדרה: בילעטען. בשום אופן קאָנט איהר ניט אויסרעכענען, וויפיעל איהר בעדאַרפט האָבען בילעטען? שטעלט איהר זיך צעהלען אויף די פינגער: דאָס ווייב איז נישט איינס, קיין עין־הרע, אַכט קינדער, זעכס גרוי־סע — זעכס גאַנצע בילעטען — איז ניט זיעבען, צוויי קליינע קינדער — צוויי האַלבע בילעטען — איז ניט אַכט, די באַבע — איז ניט נייען, דריי דיענסטען איז צוועלף. פונקט צוועלף. גוט, וואָס ניט קיין דרייצעהן — דרייצעהן איז נישט קיין גוטער מספר... (זיך פערגעסט איהר רעכענען אין צעטעל). — דזין, דזין, דזין! — דער עולם שטופט זיך, דאָס ווייב רופט אַייך: „וואו ביזט דו ערגיץ? וואָס באָברעסט דו זיך אַזוי לאַנג? מע באַדאַרף נאָך איבער איהם פאַרשפּעטיגען!"... און די קינדער העלפען איהר שרייען: „פּאַפּאַשאַ! סקאָריי, סקאָריי! אָפּאָזדאַיעש!"* איהר לויפט אַ פערטומעלטער אין וואַגאָן אַריין און פערטשעפּעט זיך מיט'ן קוימען פונ'ם סאַמאָוואַר ביי דער טיר. פאַלט אַראָפּ דאָס היטעלע מיט די קווייטען. בויגט איהר זיך אָן און ווילט דאָס אויפהויבען. גיסט זיך אויס אויף דעם דאָס טינטורעל. הויבט אָן דאָס ווייב צו פיי־ערען (און איז גערעכט): „ אַ ריהר געטהאָן, ווי אַ בלייען פויגע־לע! ווער האָט דיך געבעטען, זאָלסט זיין אַ גוטער און טראָגען

---

* טאַטע, גיכער, גיכער, וועסט פערשפּעטיגען!

הויבען צו טראָגען אונז אויף דער דאַטשע פון כל טוב: פון עופות און פון אייער און פון קאַטשקעס, פון גאָרטענוואַרג און פון מילכיגס, פון געזאַלצענס און פון גערויכערטס און פון כל מיני סחורות: באַקאַליי, גאַלאַנטעריי און רויכוואַרג, און פון וואָס אַ מויל קאָן אויסרעדען.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, דערויף? — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב.

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאַכט זי. — אַ רוח אין געלט'ס טאַטען אַריין!...

נאָכדעם האָבען אָנגעהויבען צו געהן אידען אָהן סחורה, איינער אַריין, דער אַנדערער אַרויס, און מיר האָבען גענומען שליסען קענט־שאַפט.

— שלום עליכם, אין אַ גוטער שעה! — רופט זיך אָן אַ איד.

— עליכם שלום. וואָס וועט איהר זאָגען?

— גאָרנישט, איך בין אַ איד פון האָלץ. אפשר וועט איהר דאַרפען האָלץ, בין איך געקומען צו געהן.

נאָך די אידען האָבען אָנגעהויבען געהן ווייבער זיך פאָרשטע־לען: די אידינע פון דער מילך, די אידינע פון קעז און פּוטער, די אידינע פון די עופות און די אידינע פון די בולקעס, איטליכע מיט איין אַנדער רעקאָמענדאַציע. און נאָכדעם האָבען זיך אַ לאָז גע־טהאָן אָרעמע לייט, פאָרלעך און איינציגווייז, גבאים און גבאי'טעס, כמעט ווי אין באַרדיטשעוו.

— אַפּנים, — זאָג איך — ביי אַייך אין בויבעריק איז פאַרהאַן אַ היבש ביסעל אידען?

— קיין עין־הרע ניט. — רופט זיך אָן צו מיר מיט אַ שלע־פעריג קול אַיין אויסגעצויגענער יונגערמאַנטשיק מיט אַ בלאַס פּנים און מיט אַ לאַנג זעקעל, וואָס ער רופט דאָס „נאַקידקע", ווי איי־נער רעדט: ווילט איהר, רופט מיך חסיד, ווילט איהר, רופט מיך אַריסטאָקראַט...

אז עם קומט צו אייך, פרעגט אייך דער קאנטראליאר, פאר וועמען זענען דאס די צוועלף בילעטען? רעכענט איהר איהם אויס אויף די פינגער: דאס ווייב, זעכס קינדער גרויסע, צוויי קליינע, אויגע איין אלטע און דריי דינסטען.

— נו, א וואש בילעט?* — פרעגט ער אייך און קוקט אויף אייך, ווי אויף א רעכטען גנב, וואס האט געוואלט זיך דורכשליטלען קיין בויבעריק אהן א בילעט. — גדיע זשע וואש, וואש בילעט??...

איהר וועלט נאך מעהר פערטומלט. איהר זוכט דעם בילעט אומעטום. איהר קוקט אינ'ם קויפען פונ'ם סאמאוואר און טאפט זיך אין דער אונטערשטער קעשענע — ניטא מעהר קיין בילעטען! דערזעהט דאס ווייב, אז איהר זוכט עפים, טהוט זי אייך א פרעג:

— וואס איז שוין ווייטער? וואס האסט דו שוין וויעדער פארלאָרען? טהו נאר א קוק צום גאלדענעם זייגער? האסט נאך א זיינער? צי דו האסט שוין א פייג, ניט קיין גאלדענעם זייגער?!...

— איך האב נישט פארלאָרען גארניט! — זאגט איהר מיט כעס און איהר טאפט דעם קויפען פונ'ם סאמאוואר און איהם טהוט איהם א שליידער פון זיך דורכ'ן פענסטער:

— אין דער ערד ארייַן מיט'ן קאפ!!...

אט אזוי, אדער כדומה אזוי, איז געווען אויך אונזער אריבער־פאהרען דאס ערשטע מאל פון יעהופעץ קיין בויבעריק אויף דער דאטשע.

ד.

[מע ברענגט אונז צו טראגען אויף דער דאטשע פון כל טוב. — עס שטעלען זיך פאר אידען לרוב. — איך וויר בעקאנט מיט'ז שוחט'ס זוהן.]

מיר האבען נאך נישט אויפגעבונדען די פעקלעך און נישט ארומגעקוקט זיך, וואו מיר זענען אין דער וועלט, האט מען אננע־

---

* נו, וואו איז אייער בילעט?

— אויף וואס מיר קלויבען נעלט? אויף דער היגער תלמוד־תורה.

— אז איהר האט ניט קיין נעלט, וואו זשע האט זיך צו אייך נענומען א תלמוד־תורה?

— נו, זעהט איהר דאך!...

. . . . . .

— וואס האסט דו זיך באזעצט דארטען אויס'טענה'ן מיט'ן שלים־מזל? — שרייט צו מיר מיין ווייב פון שטוב. — טאמער וואלט בעסער געווען א סברה, דו זאלסט זיך מטריח זיין אהערצו העלפען אויספאקעווען די זאכען, אויסשטעלען דאס מעבעל אויף דער דאטשע, ארויסשלאגען צוועקעם אין די וועגט.

איך נעזעגען זיך אפ מיט'ן שוחט'ס זוהן און לאז מיך געהן אין שטוב ארויין שלאגען צוועקעם אין די וועגד.

ה.

[איך שלאג צוועקעם אין די וועגד. — מייז ווייב מאכט מיך אביסעל בעקאנט מיט אונזערע שכנים.]

שלאגען צוועקעם אין די וועגד — דאס איז מיין לעבען! דערזעה איך א לעדיגע וואגד, אזוי מוז איך זי בעשלאגען מיט צוועקעם פון אויבען ביז ארא. וואס זאל איך טהון? ס'איז ביי מיר, אפנים, אזא חולאת: איך קאן ניט זעהן קיין וואגד אהן צוועקעם.

— ווער קלאפט דאס דארטען? — הער איך א קול פון יענער זייט וואגד.

— וואס איז דאס פאר א קלאפען וואס? — הערט זיך א קול פון דער אנדערער זייט.

— וויפיעל — זאג איך איהם — קאנען זיך דא, למשל, געפינען אידען?

— פרעגט בעסער, — זאגט ער — וויפיעל קאנען זיך דא געפינען, להבדיל, ניט קיין אידען?

— אפנים, — זאג איך — ס'איז דא ביי אייך ארץ־ישראל? אידען מעגען דא זיצען פראנק און פריי?

— אדרבה, — זאגט ער — אידען טארען דא ניט זיצען בשום אופן!

— ווי אזוי זשע — זאג איך — זיצט מען דא, אז מע טאר ניט?

— אט זעהט איהר דאך! — מאכט ער צו מיר.

— וואס זענט איהר? — טהו איך א פרעג דעם יונגענמאנטשיק.

— וואס איך בין? — מאכט ער צו מיר. — א איד.

— דאס זעהט מען, — זאג איך — אז איהר זענט חלילה ניט קיין כריסט. איך מיין, ווער זענט איהר?

— ווער איך בין? — זאגט ער. — איך בין, הייסט דאס, דעם היגען שוחט'ס זוהן.

— מיט וואס האנדעלט איהר? — פרעג איך איהם.

— מיט וואס איך האנדעל? — זאגט ער. — אפשר וועל איך נאך אמאל האנדלען; לעת־עתה, הייסט דאס, האנדעל איך נאך מיט גארנישט.

— וואס זשע דארפט איהר?

— וואס איך דארף? איך בין געקומען, הייסט דאס, אייך בעטען, אפשר וועט איהר עפיס שענקען אונזער תלמוד־תורה?

— איהר האט דא, — זאג איך — אין בויבעריק, א תלמוד־תורה אויך?

— ע! — מאכט ער. — מיר זאלען דא האבען א תלמוד־תורה, וואלט געווען גוט!

— האט איהר, — זאג איך — הייסט דאס, ניט קיין תלמוד־תורה? אויף וואס זשע קלויבט איהר נעלט?

זעהר א פיין ווייבעל, האָט צו טהון, ניט פאַר מיר נעדאַכט, מיט די צייהן, רייסט זיך אויף די גליבע ווענט.

— ביי איהר בלייב עם.

— ביי איהר בלייב עם? וואָם האָסט דו צו איהר? דו קענסט זי? דו ווייסט זי? זי איז דוקא זעהר א פיינע, א לייטישע, איין עהרליבע.

— מעגליך, — זאָג איך — סע קאָן זעהר זיין.

— וואָם הייסט — זאָגט זי — סע קאָן זיין? וואָם איז דאָס פאַר א שפראַך „סע קאָן זיין"?

— שא, שא! — זאָג איך. — שריי ניט אזוי. אָן געהט אהער עפּיס א אידינע, שפּרינגט אויף א פוס.

— דאָס איז די רעטטאָפאָליער מיט דעם צוגעמאַכטען פוס. — מאַכט צו מיר מיין ווייב און געהט איהר אקענען מיט זעהר א פריינדליך פּנים.

1.

[א ווייבעל מיט א צוגעמאַכטען פוס און מיט א סך שלאַפקייטען. — זי שיט מיך אפ מיט ווערטער. — איך אנטלויף איז וואָלד.]

— זיצט, זעצט זיך צו, פאַר וואָם זיצט איהר ניט? — זאָגט מיין ווייב צו יענער, וואָם מיט דעם צוגעמאַכטען פוס, און טראָגט איהר אונטער א בענקעל.

— א דאַנק, איך קאָן באַשטעהן! — זאָגט יענע און זעצט זיך אַנידער און שטעלט ארויס דעם צוגעמאַכטען פוס און רופט זיך אָן מיט א זיפצעל: — איך ווייס ניט, ווער האָט דאָס אויסגעטראַכט אָט דאָס בויבעריק? לופט־שמופט, נעכטיגע טעג! אָט זיץ איך שוין דא באַלד א וואָך, עס זאָל דאָס מיר אָנהויבען אפילו גרינג־זוי ווערען אויף אָט אזוי פיעל! (זי בעווייזט מיט'ן קליינעם פינגערעל,

— א גאַנצען טאָג זאָל אַ איד האַלטען אין איין קלאָפּען צוועקעס אין די ווענט! — הערט זיך פון דער דריטער וואַנד.

— מיט'ן קאָפּ אין וואַנט! — הערט זיך פון דער פערטער וואַנד א קול פון א נקבה.

— חיה־עטעל! — רוף איך מיך אָן צו מיין ווייב. — דו ווייסט ניט, ווער קוויטשעט דאָס דאָרטען?

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט מיין ווייב. — דאָס באַדאַרף זיין דאָס ווייבעל פון גריידיק, וואָס דער מאַן האָט זי אַוועקגעוואָרפען און איז אַוועקגעפאָהרען קיין אַמעריקע. זי האָט קאַלי אויגען, פאָהרט זי צוויי מאָל אין דער וואָך אין שטאָדט אַריין צו מאַנדעלשטאַם דעם דאָקטאָר, און ער ברענט איהר מיט ליאַפּעס.

— פון וואַנען ווייסט דו דאָס אַזוי אַלסדינג? — פרעג איך ביי מיין ווייב.

— פאַר וואָס זאָל איך ניט וויסען? — זאָגט זי. — איך האָב מיך שוין באַקאַנט כמעט מיט אַלע אונזערע שכנות, — די קיכען זענען דאָ אַלע אינאיינעם. מיר האָבען דאָ אויף דער דאַטשע פון כל־מאַמינים־שהוא: יעהופּעצער „סטיקראַטען", נגידים און געמיינע בעלי־בתים; דו געפינסט דאָ אַ שניט־קרעמער פונ'ם פּאָדאָל, אַ שקאָנטיסט פונ'ם קרעשטשאַטיק, אַ מעקלער פון בערלינעס, אַ לעהרער פון שטונדען, אַ קאַסיר פון אַ מיהל, אַיין אַגענט פון פייער, אַ זינגער פון כאָרשוהל, צוויי סטודענטלעך, דריי ווייבלעך און איינע אַ ליטוויטשקע.

— א גאַנצער „זווערינעץ"! — זאָג איך שטילערהייד.

— די ווייבלעך זענען זעהר פיינע, לייטישע ווייבלעך, פרעמדע, נישט קיין היגע, געקומען אַהער זיך קורירען. איינע איז אַ זוועניראָדקער, דאַר ווי אַ שטעקען, הוסט נעבאַך גאַנצע נעכט. די אַנדערע איז אַ רעסטאָפּאָליער מיט אַ צוגעמאַכטען פוס. די דריטע איז דאָס ווייבעל פון גריידיק, די וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס. און די ליטוויטשקע איז אויך

קינדער האָבען אייך — דאָס איז נאָרניט? טראָגען און זויגען און אַנטוועהנען און פּאָקען און מאָזלען און צייכנדלעך און קאשקעלעך קאָבען און ווינדעלעך וואשען און העמדלעך נייטן און זעקלעך פּאַרעבטען און צוואָגען און וואשען און קעמען און פּאַרקעמען?... אי, דאָס וויל איהר ניט האָרבען? איהר האָט, זאָגט איהר, קיין צייט ניט? איהר ווילט, זאָגט איהר, נעהן שפּאַציערען מיט די קינדער אין וואַלד? דאָס, וואָס עס פּאַסט אייך ניט, דאָס הערט איהר ניט? מיר קענען אייך! מיר זענען קלאָר אין אייך! איהר מענט אָנרוקען דאָס היטעל נאָך בעסער! נישקשה, דעם אמת מעג מען זאָגען דעם אייגענעם טאטען...

1.

[מיין „חברה" איטליכער מיט זיין גן־ערדן. — דער סמאַרגאַנער שדכן גיט מיר אייך עצה.]

מיין חברה בעשטעהט, ווי אויבען איז נעשטאַנען, פון קיין עין־הרע אַכט פּאַרשוין: דרייי מיידלעך, עלטערע שוין, צו לייטען, צוויי קלענערע און דריי יונגלעך. אלע האָבען זיך אין די ביטערע יאָהרען נענוג אָנגעהונגערט נעבאָך, גוט אָנגעגעסען מיט צרות, און אלע ווילען איצט לעבען א גוטען טאָג, נעניסען גלייך מיט אונז פונ'ם גן־ערן! נאָר איטליכער פון זיי שטעלט זיך פאָר זיין גן־ערן נאָך זיין פערשטאַנד. למשל, מיין עלטערער טאָכטער'ס גן־ערן איז א דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ, די אַנדערע טאָכטער ווילּ א יוריסט, און דוקא פון אָדעס, און די דריטע — א אינזשעניער מיט א קנעפּעל (ער מעג זיך זיין פון וואָסער א שטאָדט ער ווילּ). דער גן־ערן פון מיינע דריי יונגלעך איז שוין וויעדער נאָר איין אַנדער גן־ערן, דהיינו: אייגער נעהט מיט דעם נאַנג, אז קיין

אויף וויפיעל ס'איז איהר ניט גרינגער געווארען.) די דאקטוירים זאלען אזוי וויסען פון זייער געזונט, ווי זיי וויסען, וואם מיר איז!

— וואם זשע איז אייער שלאפקייט, למשל, וואם די דאקטוירים האבען אייך געהייסען ארויספאהרען אהער אויף דער דאטשע?

— מיין שלאפקייט? — זאגט דאם וויבעל און מאכט צורעכט דעם צוגעמאכטען פוס. — איך זאל האבען נאר איין שלאפקייט, וואלט געווען גוט! די צרה איז, וואם ס'איז ניטא די שלאפקייט אויף דער וועלט, וואם איך זאל זי ניט האבען, און פרעגט מיך, וואם טהוט מיר וועה — וויים איך אליין ניט! אט שטעה איך אינאיינעם מיט א וויבעל פון זוועניראדקע, האט זי צו טהון מיט דער לונג. נארנישט! וויסט זי חאטש, וואם איהר פעהלט! צי, אשטייגער, נעמט דאם וויבעל פון גרייזיק מיט די קאלי אוינען: זי וויסט, אז זי באדארף פאהרען צווי מאל אין דער וואך צו מאנדעלשטאם דעם דאקטאר, און מאנדעלשטאם דער דאקטאר ברענט איהר מיט ליאפעם, און איין עק! צי, למשל, די ליטוויטשקע, וואם רייסט זיך אויף די צייהן. ס'איז טאקי אוודאי זעהר ניט גוט, אז ס'טהוט וועה א צאהן, ובפרט נאך, אז עס רייסט איהר, ניט אין מיין מאם, אט דער גאנצער קאסטען! ס'איז נאר א סברה, אז ס'איז ביי איהר א רעמאטיז אזעלכער, ניט פאר מיר געדאכט. פון א פארקיהלונג איז דאם איהר געקומען. אין באר האט זי דאם געהאפט. און איצט רייסט זי זיך אויף די גלייכע וועגט. איך בין שטארקער פון אייזען, אז איך האלט אויס איהרע געשרייען, וואם זי שרייט! און ווער איז שולדיג, אז ניט די מאנסבילען? (ביי די וועדטער טהוט זי א בייזען קוק אין מיין ווינקעל אריין.) וועז איך האב אזא צייהנוועהטיג, ריים איך ארוים אלע צייהן מיין מאן פונ'ם מויל!

— וואם האט דער מאן — זאג איך — נעזינדינט, אז דעם וויב טהוען וועה די צייהן?

— אזוי? טאקי באמת? — זאגט דאם וויבעל, שטעלט ארוים דעם צוגעמאכטען פוס און טהוט א סמארע מיט דער נאז. — און

— אַזוי? — זאָגט ער. — זיי זענען ביי אייך אַנדערש ניט געוועהנט געוואָרען? ליעבעס גלוסט זיך זיי? וועל איך אייך געבען איין עצה: זיי זאָלען ביי אייך שלאָפען אויף די פענסטער, וועט מען זיך אויף אייך דערבאַרעמען, מע וועט זיי אַרויס'גנב'ע־נען און מע וועט מיט זיי אַנטלויפען...

אין איין אַנדער צייט וואָלט ביי מיר דער סמאַרגאָנער שדכן געעפענט מיט'ן קאָפּ די טיר; נאָר אַז מע האָט אונטערגעוואַכסענע טעכטער, און נאָך דריי שטיק מיט אַ מאָל, מוז מען אַראָפּשלינגען און מאַכען אַ שווייג.

בסוד־סודות מוז איך אייך זאָגען, אַז נייען און נייענציג פּראָ־צענט זענען מיר אַרויסגעפאָהרען קיין בויבעריק אויף אַ דאַטשע נאָר צוליעב די טעכטער: אפשר וועט גאָט רחמנות האָבען, עס וועט זיך צושלאָגען אַ גלייכע זאַך. מחמת דאָ אין בויבעריק ווערען געשלאָסען אַלע זומער די פיינסטע שידוכים פון יעהופּעץ. דער שכל איז מחייב, ווייל אויף אַ דאַטשע איז די וועלט אָפען. דער וואַלד איז גענוג גרויס. דער וואָקזאַל איז תמיד פול מיט מענשען. פאַרהאַן אויך אַ גאָרטען, אַ טהעאַטער. בחורים און מיידלעך בע־געגענען זיך צעהן מאָל אין טאָג, קוקען מיט אויגען, שמייכלען איינס צום אַנדערען, וואַרפען זיך דורך מיט אַ פּאָר ווערטער. נאָכדעם ווערד מען בעקענט, מע געהט אַביסעל שפּאַציערען אין וואַלד, אַביסעל שיפט מען זיך אויף אַ שיפעל און מע זינגט ליעדלעך... און ביינאַכט זיצט מען אַקעגען דער לבנה, מע צעהלט די שטערען און מע זיפצט — און טעלער ברעכט מען אין יעהופּעץ.

ח.

[דער בויבעריקער וואַלד מיט אַלע זיינע בעשעפענישען. — פערשיעדענע פּאַרלעך. — די בוימער האַלטען סוד.]

אויב איהר מיינט, אַז דער בויבעריקער וואַלד איז אַ וואַלד, ווי אַלע וועלדער — האָט איהר אַ טעות. איהר קאָנט דאָ שפּאַ־

בעסערע זאַך, ווי פאָהרען רייטענדיג אויף א פערדעל, קאָן שוין, דאַכט זיך, גאָר ניט זיין אויף דער וועלט. דער אַנדערער האָט שטאַרק חשק צו האָבען א וועלאָסיפּעד. „ווען דער פּאַפּאַשאַ, זאָגט ער, קויפט מיר א וועלאָסיפּעד אויף דער דאַטשע, בין איך איינער א גליקליכער!"... און דער דריטער בעגנוגענט זיך מיט א רויט העמדעל, מיט גלאַנצענדיגע שטיוועל, די הויזען אַריינגע־לאָזט אין די חאָליעוועס, און א הינטעל זאָל איהם נאָכלויפען פון הינטען. און מע מוז דאָס אַלסדינג קויפען, וואָרום ביי מיין ווייב, זאָל לעבען, איז איטליכס קינד אַזוי טייער, אַזוי ציטעריג, אַז זיי פיהרען אויס ביי איהר וואָס זיי ווילען; ובפרט איצט, אַז גאָט האָט געהאָלפען, מע קאָן אויספיהרען, — פאַר וואָס זאָל מען זשאַ־לעווען? דאָס איז אָבער אַלץ גערעדט געוואָרען פון די זאַכען, וואָס מע קאָן דאָס קויפען פאַר געלד. אָבער שידוכים פאַר די טעכטער? וואָס טהוט מען מיט שידוכים? א דאָקטאָר, און דוקא פון יעהופּעץ? א יוריסט, און דוקא פון אַדעס? און א אינזשיניער מיט א קנעפּעל? דאָס הייסט אַפילו, אַז מע זאָל שמועסען דאָס אייגענע וויעדער צוריק, איז פאַר געלד קריגט מען דאָקטוירים מיט יוריסטען מיט אינשזיניערען וויפיעל איהר ווילט! זינט מען איז געוואָהר געוואָרען, אַז איך האָב גע־חאַפּט די גראָבע עטליכע טויזענדער, האָבען מיר שדכנים בעוואָר־פען מיט בריוולעך פון דער גאָרער וועלט; דער סמאַרגאָנער שדכן האָט מיר שוין אָפּגעשלאָגען די טירען; ער האָט מיר אויפגעגעבען אפשר זיעבען און צוואַנציג שידוכים און האָט מיך שוין אָפּגע־זידעלט אויך.

— וואָס בין איך שולדיג, — טענה איך צו איהם — אַז מיינע טעכטער ווילען נישט חתונה האָבען דורך קיין שדכן בשום ענין ואופן?

— וואָס דען — זאָגט ער — ווילען זיי?

— זיי ווילען, — זאָג איך — עס זאָל זיך מאַכען עפּיס דורך א... א... באַגעגעניש... א... א... ליעבע...

— שא! — רופט זיך אָן א דריטער. — עס געהער זיין די נייע דאַטשניקעס, וואָס זענען היינט אין דער פריה אריבערגעפאָה־רען קיין בויבעריק אויף דער נרויסער דאַטשע.

— אויב אזוי, — רופט זיך אָן נאָך איינער און זעצט זיך אויף פון דער ערד אויף די אויסגעדאַרטע הענד, וואָס זעהען אויס ווי צוויי שטעקלעך, — אויב ס'איז די דאָזיגע, וואָס איהר מיינט, וועל איך אייך עפּעס דערצעהלען א שענס...

דערהערט, אז מע וויל עפּעס דערצעהלען א „שענס", ווערען אלע מתים לעבעדיג, און יענער, וואָס האָט זיך אויפגעזעצט אויף די דאַרע הענד, הוסט זיך גוט אויס און דערצעהלט עפּעס שטי־לערהייד דער גאַנצער קאָמפּאַניע, און אלע הערען זיך צו מיט גרויס פערגענינגען, קוקען בשעת מעשה אויף מיר און אויף מיינע טעכטער.

— בריינע! — רופט זיך אָן איין אידינע צו דער אנדערער גאַנץ הויך אויף א קול. — וואָסער מיידל געפעלט אייך בעסער פון די דריי?

— די מיטעלסטע! — ענטפערט איהר בריינע אויך אויף א קול.

— איא, די מיטעלסטע, שרה־זיסל?

— ניין, — זאָגט שרה־זיסל — די מיטעלסטע האָט נאָר שענע האָר, און ווייטער גאָרניט. מיר געפעלט די קלענערע. די קלע־נערע זאָל נישט האָבען די נאָז, וואָלט זי גאָר געווען א „קרא־סאוויצע"!

— שששא! — שרייט־אָן אויף די ווייבער איינער פון די מאנסבילען. — האָסט דו געזעהען אביסל, ווי די געזנט האָבען זיך צעגאָנערט?!...

מיר לאָזען זיך נעהן ווייטער און בעגעגענען אין וואלד אנדע־רע מיני ברואים; זיי זיצען אַרום גרינע טישלעך, האָקען אין „אָקע" און אין „זעכס־און־זעכציג" און שמייסען מיט די קאָרטען:

— א דרייערל אויף דריי?

— נו?

— און א דרייערל אויף דריי?

ציערען איינער אַליין וויפיעל איהר ווילט — איהר האָט נישט וואָס איבערצוטראַכטען: עס וועלען אויף אַייך ניט אָנפאַלען חלילה קיין גזלנים; איהר וועט נישט בעגעגענען נישט קיין וואָלף, נישט קיין ווילדע ציעג און נישט קיין חיה־רעה. איהר קאָנט דאָ בע־געגענען אַנדערע מינים בעשעפענישען: אַ יאַדעשליווען אידען, וואָס געהט אַרום פראַנק און פריי איבער'ן וואַלד און חראַקעט און שפּייט; אַ קראַנקע אידינע נעבאַך, וואָס האַלט זיך אָן אַ בוים און הוסט און הוסט געשמאַק, אָדער זי ליגט אויף דער ערד און פאָכט מיט דער נשמה; וכדומה נאָך אַזעלכע מינים בעשע־פענישען, וואָס מוטשען זיך און ווילען נישט שטאַרבען, וואָס גלויבען אין כשוף, דאָקטוירים, רעצעפּטען, וועלדער, לופט, וכדומה אַזעלכע חלומות... אַנדערע קראַנקע, די וואָס האָבען געלד, ליגען אויסגעצויגען אין „האַמאַקען", אַזעלכע וויעגלעך, וואָס זענען צו־געבונדען צו די בוימער און זעהען אויס ווי הענגענדיגע קברים.

אידען האָבען ליעב אחדות; זיי מעגען זיין ווי אַזוי קראַנק, האָבען זיי פיינט זיצען איטליכער בעזונדער, נאָר אַלע צוזאַמען — „וואָס גאָט גיט, אַבי אינאיינעם". פאַרהאַן ערטער אינ'ם בויבע־ריקער וואַלד, וואָס דיענען פאַר אַ קלוב, אָדער, להבדיל, אַ בית־המדרש, וואו די שלאַפע נעבאַך קאָנען זיך צענויפקומען אַביסעל זיצען. אַביסעל זיצען הייסט — אַביסעל רעדען, און אַביסעל רע־דען הייסט — אַביסעל בערעדען...

דורכגעגאַנגען זיך מיט מיינע אין וואַלד אַביסעל שפּאַציערען, דערזעהען מיר פון דער ווייטען אַ גאַנץ רעדעל אידען און ווייבער זיצען אין פערשיעדענע פּאָזען און זעהען אויס ווי די מתים.

— משה, דו ווייסט ניט, ווער דאָס איז? — רופט זיך אָן איינער און ווייזט־אָן אויף אונז מיט די אויגען.

— פון וואַנען זאָל איך וויסען? לאָמיך אַזוי וויסען בייז! — ענטפערט משה און פערהוסט זיך.

קוקט אויף איהם, און ער קוקט אויף איהר, און ביידע זינגען זיי צו עפּים א מאַדנע ליעדעל און טאַנצען־צו צום טאַקט:

ליובליו קאַפּוסטו, ריעדקו, קוואַס —
נאָ באַלשע ווסיעך ליובליו יא וואַס!
וואַס אַבאָושאַיו!
וואַס אַבאָושאַיו!...*

דאָס אַנדערע פּאָרל ליערענט זיך, אַפּנים, לויפען, אַדער מע שפּיעלט זיך אין „חאַפּערלעך": זי לויפט, און ער לויפט איהר נאָך; ער וויל זי חאַפּען, אַנטלויפט זי. דאָס דריטע פּאָרל האָט זיך פּערביטען מיט די יוצרות: ער האָט אַנגעטהאָן איהר מענטעלע, און זי האָט אַנגעטהאָן זיין קאַפּעליש — און געה טהו זיי עפּים!... אַנדערע געהען וויעדער משוגענערווייז און שרייען אויף קולי־קולות: „א — או! א — או!" און זיי ענטפערט דאָס וויעדער־קול פּונ'ם ווייטען וואַלד: „א — או!"...

שטיל, פּערשטאַרבען שטעהט דער וואַלד. ס'איז ניט זיין עסק. שטיל, אויסגעצוינגען, מיט גדלות, שטעהען די הויכע סאָסנעס מיט די גרינע שמעקענדיגע נאָדלען און קוקען אַרויף אין לויטערען בלויען הימל אַריין — זייט זיכער, איהר וועט ביי זיי נישט געוואָהר ווערען גאָרנישט.

וויסט איהר, וואָס איך וועל אייך זאָגען? איך האָב מורא, אז דער בויבעריקער וואַלד איז מעהר שרכן פּונ'ם סמאַרגאָנער שדכן און פּון אַלע שדכנים אויף דער וועלט.

---

* איף האב ליעב קרויט אוו רעטאף אוו קוואס — נאר מעהר פוו אלע ליעב איף אייף! איף האב אייף ליעב, איף האב אייף ליעב!

— נו?
— און נאָך א דרייערל אויף דריי, ווי אויף אלע?
— געענטפערט! וואָס האָט איהר?
— דריי שקצים.
— בלאָטע! און איהר וואָס האָט?
— דריי שיקסעס!
— שפּייט זיי אַן אין פּנים! מלכים זענען בילבער!...

. . . . . .

— הונדערט דרייסיג?
— מיינע!
— הונדערט פינף און דרייסיג!
— פּאָס! לאָז אייך גאָט העלפען! וואָס איז קאָזיר?
— קאָזיר איז טרעף. (גיך, אין איין אָטעם): פערציג און פון די פערציג און ביי די פערציג און אריבער די פערציג און פון יענער זייט פערציג.
— און דער קעניג פּיק אין א הונט? א קנאַק איבער דער מאָרדע!
— רעמיז!
— פּארניצט געזונט!

. . . . . .

אָט די נפשות, ווי עס ווייזט אויס, טראַכטען אפילו נישט פונ'ם טוידט. צווישען זיי איז פּאַרהאַן אועלכע, וואָס קומען פון יהופּעץ קיין בויבעריק נישט צוליעב דעם שענעם וואָלה, און נישט צוליעב דער נעזונדער לופט, נאָר לכתחילה לשם „אָקע", אָדער לשם „זעכס־און־זעכציג".

נאָך וויטער הויבען מיר אָן בעגעגענען פּאַרלעך, בחורים און מיידלעך, וואָס גיהען שפּאַציערען אויף אלערליי אופנים. איין פּאַרל גיהט אונטער די הענד, האלט זיך גאָר פריינדליך; זי

— פון וואנען זענט איהר? — טהו איך א פרעג איינעם פון זיי.

— פון יעהופעץ, — ענטפערט ער מיר.

— זיצט איהר, הייסט דאָס, היע?

— חלילה! — מאכט ער. — מיר קומען צו פאהרען אלע מאל אהער מיט דער באהן.

— קאסט דאך אייך הוצאות? — זאג איך. — מאכט איהר חאטש אפ וואס עס קאסט אייך?

— ווי אמאל, — זאגט ער: — אמאל שלאגט מען אויס די הוצאות, און אמאל דערלעגט מען. איטליכם נעשעפט איז אזוי. ס'איז א „שפענעלאציע"; מיר „שפענעלירען"...

. . . . . .

— שלום עליכם אייך, ברוכים היושבים! — רופט זיך אן א געלער יונגערמאן מיט א זיידען קאשקעטעל און מיט א בריטען טלית־קטן, און שטעלט זיך אוועק אקעגען אונז און קוקט, ווי מיר עסען, און רויכערט א פאפיראס.

— עליכם שלום, — זאג איך צו איהם — קומט עסען.

— עסט געזונט, — מאכט ער צו מיר און רויכערט דעם פאפיראס.

— פון וואנען איז א איד? — פרעג איך איהם.

— איך בין — זאגט ער — פון רעסטאפאלי. איך בין נעקומען אהער, הייסט דאס, צו מיין ווייב מבקר־חולה זיין. זי זיצט טאקי דא מיט אייך אויף אין דאטשע.

— זענט איהר, הייסט דאס, דעם רעסטאפאליער'ס ווייבעל'ס מאן? מה שמכם?

— חיים־וואלף.

— איהר האט מיר עפים נעווואלט זאגען, רב חיים־וואלף?

ט.

[דאָס עסען אויף דער פרייער לופט. — ארעמע לייט שפּעקולירען. — דעם רעכטאַפּאָליער׳ס ווייבעלע׳ס מאַו. — די דאָטען מיט זייער שפּראַך.]

געקומען אהיים פונ׳ם וואַלד, האָבען מיר געטראָפען א גרויסען טיש אויף דער וועראַנדע, וואָס איז בעוואַכסען פון אַלע זייטען מיט גרינע בלעטער, און מיר האָבען זיך געזעצט עסען דאָס ערשטע מאָל אויף דער פרייער לופט. א גאַנצער כאָר פון פויגעלעך, אומזיסטיגע כלי־זמר, האָבען אונז צוגעזונגען צום עסען, געפישטשעט, נעטשעריקעט און געטערעלייקעט אויף טויזענדערלייי אופנים, און צוגעשפּרונגען אַלע מאָל אייניציגווייז צום טיש: ציץ־ציץ, פּיק־פּיק! נעחאַפּט א ברעקעל — און אוועקגעפלויגען וווייטער.

— חיה־עטעל! — רופ איך מיך אָן צו מיין ווייב. — וואָס זאָגסט דו דערויף? נאָר אזא שפּאַציערגאַנג אין וואַלד עסען אויף דער פרייער לופט איז, אפּנים, ניט שלעכט?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — ענטפערט מיר מיין ווייב, ווי איהר שטייגער איז. — איך האָב דאָך דיר שוין לאַנג נעזאָגט: א רוח אין געלט׳ס טאַטען אריין! איין שטיקעל חסרון נאָר, וואָס ס׳איז שוין דאָ צו פריי, צו אָפּען, מע וויסט איינס ביי׳ם אַנדערען וואָס סע קאָכט זיך. דאָס גרויסיקער ווייבעל, וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר די אויגען מיט ליאַפּעס, איז שוין נעווען ביי אונז אין קיך אין אַלע טעפּלעך, און דאָס רעסטאָראַנט ווייבעל האָט אויסגעפרעגט ביי די דיענסטען אַלסדינג, וואָס ביי אונז טהוט זיך פון דער ערשטער שעה נאָך אונזער חתונה...

— אידען, גיט עפּיס א נדבה! — רופען זיך אָן עטליכע ארעמע לייט מיט א מאָל, וואָס ציהען זיך איינס נאָכ׳ן אַנדערען א גאַנצע שורה.

און די אנדערע דאמע שרייט און שעלט, און עס ווארפען זיך דורך ביי איהר מאדנע ווערטער: פיסקאטע, מאדאטע, קארפאטע, האדבאטע, פארחאטע, סמארקאטע...

— אהא! — רוף איך מיך אן. — זי באזיצט גוט די שפראך!

— זאלסט דו אבער זעהן, — זאגט צו מיר מיין ווייב — ווי צו מיר ווייל זי נישט רעדען קיין אידיש; נאר אויף רוסיש, און נאר אויף דייטש, חאטש געב איהר א קרענק!...

[א הייסע וואנר אויף דער דאטשע. — דאס ליעד פון א פאלאווייטשיק און די מחשבות פון א סוחר.]

איינגעמיעדט, אויסגעמוטשעט פונ'ם טאג, זענען מיר אנידער־געפאלען אלע, ווי די סנאפעס, און האבען זיך געלעגט שלאפען. אפגעשלאפען אקעגען א פאר שעה, חלומ'ט זיך מיר, אז איך בין אין א שוויץ־באד, העט־העט אויף דער אויבערשטער באנק, און מע שמייסט מיך מיט א ווייך בעזעמעל, מחיה נפשות!

— דאוואי פארע! — שריי איך פונ'ם שלאף מיט אלע כחות. — פארע! פארע, פארע! *

— גאט איז מיט דיר! וואס שרייסט דו? וואס איז דיר? — זאגט מיין ווייב און וועקט מיך פונ'ם שלאף.

— עפים א מאדנע היץ — זאג איך — ביי אונז אויף דער דאטשע! איך בין אפגענאסען מיט שוויים! טהו נאר א טאפ, חיה־עטעל, די וואנט — סע פארעט פוי איהר, ווי פון איין אויוון.

---

* נעב היץ, היץ! היץ! היץ!

— ניין. — מאכט ער צו מיר נאָך ערנסט. — איך האָב דער־זעהן פון דער ווייטען, אז איהר עסט, בין איך צוגענאָנגען אומיס־טען זעהען, ווי אזוי עסט א איד אָהן א היטעל?...

— פונקט — זאָג איך צו איהם — די איינענע מעשה, וואָס האָט זיך געטראָפען אין קאָנאָטאָפּ. קיין קאָנאָטאָפּ איז ניט לאַנג געקומען צו פאָהרען דער רעסטאָפאָליער רבי אייערער. איז אריינ־געקומען צו איהם איינער א געוויסער מתנגד, רב משה קאָנאָטאָ־פּער, וואָס האָלט נישט פון קיין רבי'ן, און לעגט איהם אָנידער א קערבעל און שווייגט. פרעגט איהם דער רבי: „וואָס וועסט דו זאָגען?" ענטפערט ער ניט דאָס אָנדערע וואָרט, נעמט־ארויס און לעגט־אָנידער דעם רבי'ן נאָך א קערבעל. פרעגט איהם דער רבי נאָך א מאָל: „וואָס איז דיין באַגעהר?" רופט זיך אָן דער משה: „גאָרניט. איך האָב נאָר געוואָלט זעהען, ווי אזוי נעמט א איד אומזיסט געלט"...

דער רעסטאָפאָליער'ס ווייבעל'ס מאן דרעהט זיך אוים מיט'ן פּנים אהין, טהוט א שפּיי און טרעט אָפּ.

— וואָס זאָגסט דו, חיה־עטעל, אויף דיין רעסטאָפאָליער'ס ווייבעל'ס מאן?

— וואָס זאָל איך זאָגען? — מאכט זי. — דיינע יעהופּעצער אריסטאָקראַטקעס מיט די בריליאַנטענע אויהרינגלעך, וואָס זיצען דאָ אויף דער דאטשע, זענען נישט בעסער. א גאנצען טאָג הערט מען פון זיי נאָר „חא־חא־חא!" און „חא־חא־חא!" פאַרהאַן דא ביי אונז איינע א דאמע מיט בריליאנטען, דוקא אזעלכע, וואָס זיצט כסדר איבער א בוך, — זאָלכט דו זעהען, וואָס זי האָט דער־ארבייט איבער א היהנדעל! עס האָט זיך איהר אויסגעדאכט, אז איהר שכנה, אויך א דאמע מיט בריליאנטען, האָט ביי איהר אוועקגעג...

— חא־חא־חא! חא־חא־חא! — הערט זיך א קוויטשיג גע־לעכטער פון א דאמע, און מע פיהלט, אז זי לאכט מיט יאש־טשערקעס.

אין אייך טיעף־פערבאָרגענע, לאַנג־געשטאָרבענע געפיהלען, וואָס רופט אַרויס משונה־מאָדנע מחשבות, אַזעלכע מחשבות, וואָס גע־הערען זיך כלל וכלל נישט אָן מיט קיין געשעפטעל, מיט קיין פער־דיענסטעל און מיט קיין קערבעל.

איך טראָג מיך איבער מיט מיינע מחשבות אין אַיין אַנדער וועלט, אַהין ווייט־ווייט, אין מיינע קינדערשע, יונגעלשע, נאַרישע, נאָר גליקליכע, גליקליכע יאָהרען, וואָס וועלען זיך שוין קיינמאָל, קיינמאָל ניט אומקעהרען, — און איך ווער אויף אַ וויילע אַיין אַנ־דערער מענש, עס גלוסט זיך מיר ניט אָפּטרעטען פון דאַנען. איך וואָלט אַזוי געשטאַנען דאָ אַ גאַנצע נאַכט. נאָר פּלוצים קעהרען זיך אום צו מיר צוריק די פריהעריגע, די שטענדיגע, וואָכעדיגע מחשבות: ווייב און קינדער, דערוואַכסענע טעכטער, קאָפּדרעהע־ניש, אַ געשעפטעל, אַ קערבעל...

„מע קאָן ניט לייקענען, — קלער איך מיר — ער זינגט ניט שלעכט, דער חברה־מאַן; נאָר אַ פערנומענער מענש, וואָס האָט אין זינען אַ געשעפטעל און אַ קערבעל, זאָל זיך אַוועקזעצען אויף אַ גאַנצער נאַכט קוקען אויף דער לבנה, צעהלען די שטערען און האָרכען דעם סאָלאָווייטשיק, ווי ער זינגט, — פע!"...

איך מאַך־צו דאָס פענסטער און לעג מיך שלאָפען.

יא.

[ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאָוואַראָוו.* — אַ קאַלטע באַד. — דעם רעסטאַפּאַליער'ס ווייבעל'ס מאַן מאַכט אַ פּשרה.]

— ראַזניך גאַלאַנטערייניך טאָוואַראָוו! — הער איך עמיצער שרייט מיר גלייך אין אויהער אַריין. — מילאָ ווערע־וויאָלעט! זייף גוטע! אפשר דאַרפט איהר גוטע זייף?

---

* כל מיני גאַלאַנטעריי־סחורה.

— אוי, א דונער איז מיר! — שרייט אויס מיין חיה־עטעל און טהוט א חאפ די האנד צוריק. — די וואנט איז היים, ווי פייער!

— אפנים, — זאג איך — ביי זיי זענען די דאטשעס מיט הרובעם?

— א חכם א איד! — זאגט מיין ווייב. — האסט געהערט אמאל א דאטשע זאל גאר זיין מיט הרובעם? משוגע מיינע שונאים? עס געהער מסתמא אריינגעהן צו אונז די וואנט פונ׳ם אויוון, וואס פארשטעהסט דו דא ניט?

— וואס קומט ארוים פון דעם, וואס איך פארשטעה? ס׳איז אזוי היים, אז מע קאן צעגאנגען ווערען, ווי פוטער!...

איך בין זיך מטריח און עפען־אויף דאס פענסטער, רייסט זיך אריין צו אונז אין שטוב א קיהל ווינטעל און טראגט אונז אונטער גלייך אין נאז אריין א געשמאקען ריח פון בלומען און מיני בשמים אזעלכע, וואס מיר זענען צו זיי גאר נישט געוועהנט געווארען. איך שטעק־ארויס דעם קאפ דורכ׳ן אפענעם פענסטער און בלייב שטעהן א פער׳כשופ׳טער פון דער זעלטענער שענער שמעקענדיגער זומער־נאכט.

דער טונקעל־בלויער הימעל איז אויסגעשטערענט, בעזעצט מיט בריליאנטען, וואס שעמעריערן אין די אויגען. דורך די גרינע בלעטער פון די בוימער קוקט־דורך די זילבער־ווייסע לבנה, וואס טוקט זיך אין שטיקער גרויע חמארע; די שטיקער גרויע חמארע ווערען אלע מאל שיטערער און שיטערער, ביז זיי צעגעהען זיך, ווי רויך, און די זילבער־ווייסע לבנה בלייבט וויעדער ריין און נאנץ, אהן א שום פגם. און פון דארטען ערגיץ, פונ׳ם וואלה, לאזט זיך הערען א מאדנע געזאנג: „טשרי — טשחערי — קטי — טיו — טיו — טיוך — טיוך"... איך הער זיך צו, איך ווייל דעם אטעם ניט חאפען, איך ווער פערשטארבען: איך האב שוין לאנג, לאנג נישט נע־הערט אזא מין זינגען! דאס איז ער, דער זיסער סאלאוויטשיק, דער נאכט־משורר, וואס לאזט זיך הערען איבער׳ן נאנצען וואלה, וואס שלאפט אליין ניט און לאזט ניט יענעם שלאפען, וואס וועקט

— נאחאל? — מאכט ער מיט א שמייבעלע. — וואס היסט דאס נאחאל? וואס איז דער טייטש נאחאל? איך זעה, איהר זענט א בייזער איד. מאדאם, גיט עפיס צו לייזען! קויפט אייך, מאדאם, א שפילקע איין אנטיק, מע טראגט היינט פון הינטען.

איך קאן שוין מעהר ניט איבערטראגען. איך חאפ דעם קרוג מיט וואסער און גים איהם אוים אויפ'ן קאפ. מאכט ער א גוואלד, א געשריי. לויפען זיך צענויף אלע שכנים מיט אלע שכנות מיט אלע דיענסטען, און עם ווערד א יריד מיט א געפילדער. דער עולם גיט מיר אנצוהערעניש, אז ניט אזוי בעדארף מען זיך בעגעהן מיט א אידען איין ארעמאן.

— ממה נפשך, — זאגען זיי — איהר ווילט ניט קויפען, קויפט ניט; אבער נעמען באלעריגען איין ארעמען גאלאנטעריישטשיק אומ־זיסט־אומנישט, אפגיסען איהם מיט א פאמוניצע — פע, דאס טהוט ניט קיין לייטישער מענטש!...

דערהערט אזעלכע דבורים, רופט זיך אן דער גאלאנטעריי־שטשיק, אז ער געהט גלייך צום אוריאדניק — און געגוג; לאז דער אוריאדניק טהון, וואס ער ווילֿ זיך...

מישט זיך אריין דעם רעסטאפאליער'ס ווייבעלי'ס מאן און מאכט צווישען אונז א פשרה, אז איך זאל בייֿם גאלאנטעריי־שטשיק בעטען מחילה און טאקי עפיס קויפען אויך ביי איהם, געבען צו לייזען.

— ס'איז א יושר, — זאגט דעם רעסטאפאליער'ס ווייבעלי'ס מאן — ס'איז א גרויסער יושר! געבען צו לייזען א אידען, הערט איהר, איז א סך מעהר מצוה, ווי עסען אהן א היטעל...

— א יושר! א יושר! — העלפט אונטער דער גאנצער עולם.

— טאמער וועסט דו זיך דערוועגען — זאגט צו מיר מיין ווייב — עפיס קויפען ביי דעם אידען אויף צוויי גראשען, וועט זיך טהון חושך!

נו, זאגט שוין איהר, וועמען זאל איך פאלגען?...

— זייף? וואָסערע זייף? — רוף איך מיך אָן דערשראָקען, זעץ מיך אויף אויפ'ן געלענער און רייב דורך די אויגען און דערזעה פאר זיך א שווארץ הינטיש פנימ'ל מיט א פערריסען נעזעל. — וואָסערע איהר וויל, — מאכט צו מיר דאָס שווארצע פנימ'ל: — ווערע־וויאָלט, בראָקאר, פולס, אָדער גאָר — פאָטשולי? גוטע, שמעקענדינע? קלויבט אייך אויס, קויפט, וואָלווע!

— ווער איז דאָ? וואָס איז דאָ? גוואלד! גוואלד! גוואלד! — חאפט זיך אויף מיין ווייב מיט א געשרייי און דערזעהט דאָס שווארצע פנימ'ל אין פענסטער, פאלט זי חלשות.

— גאָט איז מיט דיר! — זאָג איך צו איהר און מינטער זי. — ס'איז גאָרניט, ס'איז גאָרניט! ס'איז א גאלאנטעריישטשיק!

— מאדאם! — רופט זיך אָן דער גאלאנטעריישטשיק צו מיין ווייב מיט א געלעכטערל. — וואָס האָט איהר זיך אזוי דערשראָקען פאר מיר? איך בין דען מיט הערנער?

— ווי אזוי קריכט דאָס א איד — זאָג איך צו איהם — אין א פרעמדען פענסטער, בשעת יענער שלאָפט?

— אז מע זיצט אויף א דאטשע, — מאכט ער — באדארף מען אויפשטעהן פריה.

— אפשר — זאָג איך — זענען מיר ניט געשלאָפען א גאנצע נאכט?

— וואָס דען האָט איהר געטהאָן?

— ס'איז ניט אייער טאטענ'ס עסק! — זאָג איך. — נעהט אייך געוונטערהייד!

— אז איך וועל דארפען געהן, — מאכט ער — וועל איך מיך ביי אייך ניט אָנפרענען. גאנצע פריצים! קומען צו פאָהרען קיין בויבעריק, צעלענען זיך ווי ביי'ם טאטען אין ווייננאָרטען! ניט גענוג, וואָס מע ברענגט זיי צו טראָגען אין שטוב אריין אלדאָס בייז, זענען זיי נאָך ניט צופריעדען!

— איהר זענט — זאָג איך — א גרויסער נאחאל!

— ציף־ציף, ציף־ציף! קומט אהער, וועט איהר עפּיס זע־
הן! — צעשרייט זיך דאָס אַנדערע פּויגעלע צו די איבעריגע
פּויגעלעך און ציהט־אויס דאָס קעפּעלע.

— ציף־ציף־ציף! וואָס טהוט זיך דאָ? — פּרעגען די אי־
בעריגע פּויגעלעך, וואָס פּליהען זיך צענויף אויף דעם נעשריי.

— ציף־ציף־ציף! א ווערימעל! — שרייט דאָס אַנדערע פּוי־
געלע.

— ציף־ציף־ציף! ציף־ציף־ציף! א ווערימעל, א ווערימעל,
א ווערימעל! — שרייען אַלע מיט א מאָל.

און עטליכע מיט א מאָל בעפאַלען דאָס פּויגעלע, וואָס מיט'ן
ווערימעל, און אַנדערע שטעלען זיך איין פּאר'ן פּויגעלע, וואָס מיט'ן
ווערימעל, און דאָס פּויגעלע לאָזט אַרויס דאָס ווערימעל, פּליהט־
אונטער א ווילד פּרעמד פּויגעלע און חאַפּט דאָס אונטער און פּליהט
אַוועק, און דאָס אַרעמע פּויגעלע בליבט נעבאַך שטעהן בעטריבט,
לאָזט אַראָפּ די פּליגעלעך, בלאָזט זיך אָן, ציטערט און פּלאַטערט,
קע־קע־קע! — שאַרפּט זיך אויס דאָס פּיסקעלע ביי א צווויינעלע
הין און צוריק עטליכע מאָל, הויבט־אויף די פּליגעלעך און —
פּררר! — לאָזט זיך זוכען איין אַנדער מין שפּייז, אַבי איבער־
חאַפּען עפּיס אויפ'ן ניכטערען האַרצען.

אויך פּון אונטען, אויף דער ערד, איז ניט שטיל; עס שפּרינ־
גען, לויפּען, קריכען און פּויזען אַרום טויזענדערליי מינים בעשע־
פּענישען, פּליענעלעך, זשוקלעך, ווערימלעך, שלענגלעך און יאש־
טשערקעלעך פּון אַלערליי פּאַרבען, שפּינען און מערשקעס אַלפּי־
אַלפּים; דער טראָגט א טוידטע פּליג צו זיך אין נעסט אַריין,
די קליינע קינדער אויף אָנבייסען; דער — א גרעזעלע, דער —
א שטיקל סכך אויף דער סוכה, און דער שלעפּט א גאַנצען שטרוי
צעהל מאָל אזוי גרויס, ווי ער אליין — אַלע זענען אַרויסגענגען
אויף דער אַרבייט, זיך בעוואָהרענען מיט וואָס איבערצוקומען דעם
טאָג. און אויך די לופט איז פּול מיט קאַמאַרעס, גרויסע עזות־
פּנים'ער, וואָס שפּרינגען אין פּנים אַריין, און אַלערליי פּאַרבינע

יב.

[דער בויבעריקער וואלד איז דער פריה. — אידען אוז ווייבער פון דער „סענא־טארית". — מע לאזט נישט שפייען אוז מע געהט־אוים נאך א ביסעל באדשטש.]

דער בויבעריקער וואלד אין דער פריה, וען די וועלט שלאפט נאך, איז באמת א פערגעניגען. ער זעהט אוים, ווי א חתן, א שענער, א ריינער, איין אויסגעצוואגענער אן איין אויסגעפוצטער. מע זעהט נישט די ברואים מיט די נפשות, וואס דרעהען זיך דא ארום דעם גאנצען טאג. מע הערט נאר א פישטשען אוז פייפען פון טויזענדער קליינע בעשעפענישלעך, וואס זינגען, זשומען אוז טערעלייקען, שפרינגען פון איין צווייגעל אויפ'ן אנדערען, פליהען פון איין בוים אויפ'ן אנדערען, טוקען זיך אוז באדען זיך אין די טראפענס טוי, וואס הענגען נאך אויף די בלעטער אוז בלישטשען אויף דער ליכטיגער וואלמער זון, ווי בריליאנטען. פלוצים ווערד א געשריי צווישען א גאנצער טיטשקע פויגעלעך, א געשלעגעריי מיט א קוויטשעריי — סכנת־נפשות! וואס איז די מעשה? מע האט זיך צעמפערט איבער א ווערימעל. איין פויגעלע האט גע־פונען א ווערימעל אוז האט זיך פערקלויבען אין דער זייט אויף א צווייגעלע, געררהט דאס קעפעלע אויף אלע זייטען, זיך גע־וואלט מאכען איין אנבייסען. האט דערזעהן דאס אנדערע פוי־געלע אוז איז צוגעשפרונגען:

— ציף־ציף! וואו האסט דו דערטאפט אזוי פריה א ווע־רימעל?

— ציף־ציף! וואו איך האב דערטאפט, אבי איך האב שוין דערטאפט.

— ציף־ציף־ציף! געב מיר אויך א פיצעלע!

— ציף־ציף־ציף! געה, זוך, נישטער, געפין, חאפ, וועסט דו האבען!...

— וואָס איז דען? — פרעג איך. — ס׳איז אייך דאָ נישט גוט?

— א מאַדנער איד איהר זענט! — מאַכען זיי צו מיר. — וואָס זשע, ס׳איז אונז גוט?

— דהיינו, וואָס פעהלט אייך?

— ס׳זאָל אונז צוקומען וואָס אונז פעהלט! ערשטענס, האָט מען אונז אָפּגעריסען פון דער היים, פון ווייב און קינדער, און באַזעצט אָט דאָ אויף א דאטשע, און מע האַרעווט אונז, ווי די גענז, מע שטאָפּט אונז מיט רפואות און מיט מילך און מיט „קאָפיר", וואָס דער טאָטער מאַכט פון אונזערטוועגען, און מע הייסט אונז ליגען א גאַנצען טאָג אין וואַלד, אויף דער „לופט", און נישט טראָגען קיין שום דאגות אויפ׳ן קאָפּ. ס׳איז גרינג צו זאָגען.

— אָט דאָס איז נאָר? — זאָג איך.

— און דאָס שפייען? — רופט זיך אָן צו מיר א איד מיט שווארצע בריל׳ען און פערהוסט זיך. — און דאָס שפייען איז ביי אייך גאָרנישט?

— וואָסער שפייען? — פרעג איך איהם.

— דאָס שפייען. — מאַכט ער — וואָס מע טאָר נישט שפייען! א איד הוסט און וויל א שפּיי טהון, לאָזט מען איהם נישט! דער דאָקטאָר האָט איינגעפיהרט אזעלע שיסעלע, און איטליכער קראַנקער מוז זיך ארומטראָגען מיט זיין שיסעלע, און זאָל ער שפייען. נו, טהוט דאָס א קלאָרער?...

— היינט די ליילעכער מיט׳ן בעטגעוואַנט, מיט׳ן גרעט — רופט זיך אָן א קראַנקע אידינע מיט טוידטע ליפּען — האָט דער דאָקטאָר אָנגעזאָגט, מע זאָל בייטען אלע מינוט. האָט איהר געהערט א משוגעת? איך פרעג א קשיא: וואָס געהער זיך אָן, אשטייגער, א ווייסער ליילעך מיט מיין הוסטען, וואָס איך הוסט? אז איך וועל בייטען צעהן מאָל אין טאָג דאָס העמד, וועל איך אויפהערען הוסטען?

פּערכעס און פּערכלעך, וואָס לעבען פּונ׳ם ווינד. דרעהען זיך אַרום אַהין און אַהער טהוען גאָרנישט, נאָר זיי זשומען און ברומען, טאַנצען־אַרום אויף פּרעמדע חתונות, רוימען־אַיין א סוד אין אויער און טהוען א בים פּון הינטען זויגען־אויס א ביסעל בלוט און פּליהען ווייטער... אַלסדינג לעבט אין דער נאַטור, אַלסדינג איז בעשעפּטיגט, פּערטאַרעראַמט מיט זיך, מיט זיין אייגענעם מאָגען...

נאָר שפּעטער־שפּעטער הויבען־אָן ביסלעכווייז בעווייזען זיך אין וואָלד אויך מענשען; ווייַדער די זעלבע ברואים, ווייַדער די אייגענע אידען מיט די אייגענע פּלעשלעך, מיט די אייגענע הענגענ־דיגע קברים (האמאקען), וואָס אַלע מאָל.

— איהר זיצט דאָ אין בויבעריק אויף א דאַטשע? — טהו איך א פּרעג אויף א ציקאַוועסט א נאָנצע קאַמפּאַניע אַרעמע, קראַנקע, יאַדעשלייווע אידען מיט אַרעמע. קראַנקע, אויסגעטריקענטע ווייבער, וואָס האַלטען זיך צו ביי א בוים און הוסטען.

— א משל! — ענטפערען מיר עטליכע מיט א מאָל. — ווי קומט צו אונז א דאַטשע? מיר זענען אַרעמע בעלי־מלאכות פון יעהופּעץ.

— וואָס זשע טהוט איהר היע, אין בויבעריק? — פּרעג איך זיי.

— אז אַך און וועה איז אונז! — זאָגען זיי. — מיר האַלטען זיך אויף דאָ אין דעם היגען בקור־חולים, וואָס מע רופט דאָס „סענאַטאָריע".

— אומזיסט? — פּרעג איך.

— וואָס זשע, פּאַר געצאָהלט?

— וואָר זשע גיט דערויף געלט?

— וואָר זאָל געבען? — זאָגען זיי. — קראַנק זענען די יע־הופּעצער נגידים געבען געלט? זיי האָבען קאַרג? גאָט זאָל העל־פען, זיי זאָלען אריבער אויף אונזער שטאַנד וואָלטען מיר זיי בעסער אויסגעהאַלטען, ווי זיי אונז.

— פּאַפּאַשאַ, יאַוורעאי! * — שרייען צו מיר די קלענערע קינדער און רופען מיך פון וואַלד אַרויס.

פון זינט איך האָב „געחאַפּט" די גראָבע עטליכע טויזענד און עס האָבען אָנגעהויבען אַריינקומען צו מיר אין שטוב אַריין סטו־דענטען, האָט מען ביי מיר אויפגעהערט צו רעדען אידיש. האָטש די סטודענטען (זיי הייסען האַצקילעוויטש, קנאָבעלמאַן און פיי־טעלזאָהן) קומען אַרויס פון אידען, און ס'איז גאָר אַ סברא, אַז זיי זענען אַליין אויך אידען... אויף זיי קוקענדיג, רעדען שוין אונ־זערע קינדער מיט אונז אויך ניט קיין אידיש. זיי זאָגען, אַז מע רעדט שוין היינט אין ערגיץ נישט „פּאָ-יעוורייסקאָמו" — און געה טהו זיי עפּיס!

יג.

[בויבעריקער בעלי־בתים. — ותלמוד תורה כנגד כולם!]

געקומען פונ'ם וואַלד, טרעף איך צוויי אידען, איינער איז אַ נידעריטשקער, אַ גראָבליכער, דער אַנדערער אַ הויכער, אַ דינליכער.

— ווער זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאַקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— גאָרנישט, מיר האָבען אַייך נאָר געוואָלט אַ פרעג טהון, צי איז ניט געווען ביי אַייך אונזער שוחט'ס זוהן?

— אַ יונגערמאַנטשיק — זאָג איך — מיט אַ לאַנגען פּידזשאַק, מיט אַ גרינעם זשילעט און מיט אַ ווייסער מאַנישקע?

— יאָ, יאָ, יאָ! — זאָגען זיי. — האָט ער אַייך געבעטען, איהר זאָלט זיך פאַרשרייבען אויף דער תלמוד־תורה?

---

* טאַטע, אידען!

— היינט דאָס עסען, וואָס מע ניט אונז! — רופט זיך אָן א אידעל מיט ברענענדיגע אויגען.

— מע גיט אייך נישט קיין עסען? — פרעגט איך איהם.

— וואָס האָט איהר געוואָלט? מע זאָל אונז שוין נאָר נישט געבען קיין עסען? — מאכט צו מיר דאָס אידעל מיט די ברענענדיגע אויגען. — עסען גיט מען, נאָר אַלץ הייסט ביי אייך עסען? מיר געפינען זיך דאָ אינ׳ם היגען בקור־חולים שוין, ברוך־השם, אַזוי גרוים ווי דריי זומערען, און מיר געהען־אוים פאָר א ביסעל באָרשטש. דריי זומערען כסדר האָדעווועט מען אונז מיט יאַיכלעך, מיט היהנדלעך געבראָטענע, מיט מילך און מיט לייזע אייער. אַלע טאָג וויעדער א מאָל א היהנדעל און וויעדער א מאָל א יאיכעל, און אָבער א מאָל מילך און אָבער א מאָל לייזע אייער! קרעפלעך עסען, זאָגט מען, קאָן אויך נמאם ווערען! מיר בעטען, מע זאָל אונז אָפקאָבען א מאָל א האָסעל־פלייש־על מיט קנאָבעל, מאכען א ציבעלקע מיט שמאַלץ, א שטיקעל רעטאָך פאָר א נאָווינע, געבען א מאָל אַביסעל באָרשטש צו דערקוויקען די נשמה, — זאָגען זיי: דער דאָקטאָר הייסט ניט. איהר זענט ניט קראַנק, זאָגען זיי, עסען „קאָטלעטען" גוטע, א „בעשטעק" א פרישען, א געבראָטען היהנדעל, א בוליאָן מיט פּענעצלעך, און פּאַרטרינקען מיט מילך, אָדער מיט „קאָפיר", וואָס דער טאָטער מאכט! — וואָס טויגען אונז די דאָזיגע מאכלים? — טענה׳ן מיר. — איהר גיט אונז דאָס, וואָס מיר האָבען ליעב! ממה־נפשך, האָט איהר זיך אונטערגענומען אונז אויסהאַלטען מיט א דירה און מיט דיענסטען און מיט רפואות און מיט אַלדאָסדינג, באַדאַרפט איהר אונז פרעגען, וואָס מיר האָבען ליעב, ניט דאָס, וואָס דער קלוגער דאָקטאָר וועט אויסטראַבטען! ווי באַלד ס׳איז ביי אייך א בקור־חולים, — טענה׳ן מיר, — איז דאָך עס א בקור־חולים פון אונזערטוועגען, פון די אָרעמע־לייט׳ס וועגען, נישט פונ׳ם דאָקטאָר׳ס וועגען! אנו, לאָז פּרובען זיין א בקור־חולים אהן אָרעמע־לייט, אָרעמע קראַנקע, מיט נאָר דאָקטוי־רים אַליין! וואָס, אפשר ניט אזוי?...

— א גוטען!

תיכף נאך די צוויי אידען קומען צו נעהן אנדערע צוויי אידען: איינער מיט א קאפעליש, דער אנדערער מיט א קאשקעט.

— וועד זענט איהר? — פרעג איך זיי.

— מיר זענען טאקי היגע, הייסט דאס, בעלי־בתים זענען מיר.

— וואס וועט איהר זאגען גוטס?

— גארנישט! מיר האבען אייך נאר געוואלט א פרעג טהון, צי זענען נישט געווען ביי אייך נאר־וואס צוויי אידען?

— איינער א נידעריגער — זאג איך — און א גראבליכער, דער אנדערער א הויכער און א דינליכער?

— יא, יא, יא! — זאגען זיי. — האבען זיי אייך נישט דערצעהלט פונ'ם שוחט'ס זוהן און פון דער היגער תלמוד־תורה?

— וואסער תלמוד־תורה? — זאג איך. — ס'איז דען ביי אייך פארהאן א תלמוד־תורה אין בויבעריק?

— נאך א מין תלמוד־תורה! — זאגען זיי. — אזא שטיק גאלד זאלען מיר האבען! די אידען האבען אייך אפשר געזאגט, אז ניין?

— ס'איז דען פארהאן ביי אייך ארעמע קינדער? — זאג איך זיי.

— נאך א מין ארעמע קינדער! — זאגען זיי. — אזוי פיעל טויזענדער זאלען מיר פארמאגען מיט אייך אינאיינעם, וויפיעל ארעמע קינדער עס געהען ארום ביי אונז נאקעט און באַרוועס! יענע צוויי אידען האבען אייך אפשר געזאגט, אז ניין? ס'איז דיר אין אקציע מיט א אידען! הערט איהר, ס'איז ניט שייך צו רעדען, איהר זענט דאך נישט מעהר ווי א פרעמדער מענטש, נאר מיר זאלען אייך דערצעהלען א צעהנט־חלק פון דעם, וואס ביי אונז זין שטעדטעל טהוט זיך אפ, וואלט איהר געשפרונגען אין דער לופטען! איהר מעגט אונז זיכער גלויבען, אז מיר קעהרען זיך אן מיט'ן שוחט'ס זוהן נאר ווינציגע מחותנים, און מיר דארפען איהם אויף נייען און נייענציג כפרות... נאר וואס דען? דער דאזינער

— נעבעטען — זאָג איך.
— נו, איהר האָט זיך פּאַרשריבען?
— פּאַר וואָס ניט? — זאָג איך.
— נו, מהיכי־תיתי, פּאַרשריבען איז פּאַרשריבען! — מאַכען זיי און קוקען איינס אויף דאָס אַנדערע. — א קאָמעדיע מיט די דאָטשניקעס, א ריינע קאָמעדיע! ווער עס זאָל נישט קומען צו זיי נאָך געלט, געבען זיי. ניטא ווער ס'זאָל לאָכען!
— וואָס איז דען? — זאָג איך. — איהר האָלט דען נישט פּון דער היגער תלמוד־תורה?
— וואָסער תלמוד־תורה? — זאָגען זיי. — וואָכערע לאָקשען? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! פּאַראַאָן דען ביי אונז אַרעמע קינדער אין בויבעריק, וואָס מיר זאָלען דאַרפען האָבען א תלמוד־תורה? טהוט א פּרעג אויף א ציקאַוועסט דעם יעהופּעצער מלמד, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, ווען איהר הערען...
— געפּינט איהר, הייסט דאָס, אז איך דאַרף — זאָג איך — אויף דער תלמוד־תורה גאָרנישט געבען?
— וואָס איז שייך — זאָגען זיי — מיר געפּינען? מיר קאָנען אייך דען זאָגען א דעה אויף אייער קעשענע? און אז איהר ווען וועלען אייער געלט אַרויסוואַרפען אין דער בלאָטע, קאָנען מיר אייך פּאַרוועהרען? מיר זענען חלילה ניט אזעלכע מענטשען, וואָס מיר זאָלען יענעם בּאַרעדען. נאָר איהר זאָלט וויסען, ווער אונזער שוחט'ס זוהן איז און וואָס ער איז, וואָלט איהר אַרויס פּון די כלים... האָט קיין פּאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אייך אפשר דעקוטשעט. א גוטען טאָג!
זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק:
— וואָס האָבען מיר אייך געוואָלט בעטען? איהר זאָלט נישט זאָגען קיינעם, אז מיר האָבען אייך דערצעהלט מכח דער תלמוד־תורה, דעם שוחט'ס זוהן, דאָס, יענץ... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאַט אזוי, איהר זאָלט וויסען... איהר פּאַרשטעהט?... א גוטען!

דעם... דאָס האָבען מיר נאָר אייך געזאָגט גלאָט אזוי, איהר זאָלט וויסען. איהר פֿארשטעהט?... א גוטען!

— א גוטען!

נאָך די צוויי אידען קומען אַן אַנדערע צוויי אידען, איינער מיט א פּאָרעסאָל, דער אַנדערער מיט א שטעקעל, און וויעדער די איינענע געשיכטע פון „מה טובו“:

— ווער זענט איהר? וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?

— מיר זענען טאָקי היגע, הייסט דאָס, בעלי־בתים זענען מיר, און אַריינגעגאַנגען זענען מיר צו אייך גאַרנישט, גלאָט אזוי, א פּרעג טהון, צי זענען ניט געווען דאָ נאָר־וואָס צוויי אידען, איינער מיט א קאָפּעלַיש, דער אַנדערער מיט א קאָשקעט? זיי האָבען מסתמא דערצעהלט גוזמות פון דער היגער תלמוד־תורה מיט די זיעבען און זיעבעציג תלמידים, און האָבען פֿאַרענטפֿערט דעם שוחט'ס זוהן, אז ס'איז ביי אונז פֿאַרהאַן צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פֿאַרטיעס, און האָבען מסתמא באַרעדט דעם מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, געזאָגט אויף איהם, אז ער האָט ליעב כבוד, מאַכען אינטריגעס? איץ, גלייך ווי מיר זענען געווען דערביי? ער—ער—ער! וואָס וויסט איהר, וואָס ביי אונז טהוט זיך אָפּ! מיר זאָלען אייך וועלען דערצעהלען מכת אונזערע „מעות־חטין“, מכת אונזער חברה „גמילות־חסדים“, וואָס מיר האָבען געוואָלט איינפיהרען, און מכח דער היגער באָד, וואָס מיר האָבען געוואָלט מאַכען, וואָלט איהר משוגע געוואָרען...

איך האָק זיי אָפּ און זאָג זיי, אז איך בין זיי מוחל דאָס „מעות־חטין“ מיט'ן „גמילות־חסדים“ מיט דער באָד, און אפילו מיט'ן מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, — און איך וויל ניט משוגע ווערען... געזעגענען זיי זיך אָפּ מיט מיר און געהען אַוועק, נאָר עס קומען באַלד אַן אַנדערע צוויי אידען, ביידע נידעריגע און ביידע מיט קאָשקעטלעך און ביידע מיט שטעקעלך.

יונגערמאַן, הערט איהר, איז דוקא אַ לייטישער יונגערמאַן; איהר קאָנט פאַרשטעהן פון דעט אַליין, אַז ער גיט זיך אָפּ מיט אַזאַ זאַך. כלעבען, אַזאַ גרויסע, אַזאַ הייליגע זאַך, ווי תלמוד־תורה! אַ קליי־ניגקייט — תלמוד־תורה! עס שטעהט ביי אונז געשריבען, מסתמא ווייסט איהר דאָך, ותלמוד תורה כנגד כולם — וואָס קאָן שוין זיין גרעסער דערפון? קומען צו געהן צוויי אידען און זענען מבטל, גאָרנישט! די גאַל קאָן דאָך נאָר צעזעצט ווערען! באשר וואָס? באשר ביי אונז זענען דאָ צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, צוויי פּאַרטיעס, — איז וואָס איינער טהוט, טהוט דער אַנ־דערער קאַפּויר! און דערצו האָט זיך נאָך אַריינגעמישט דער מלמד פון יעהופּעץ, וואָס שרייבט אויף די בלעטער, למאַי מע האָט גע־עפענט אַ תלמוד־תורה אָהן איהם...

— געפינט איהר, הייסט דאָס, אַז איך דאַרף ניט שטעלען אויף זייערע רעד, — זאָג איך — און איך זאָל דוקא יאָ געבען אויף דער תלמוד־תורה?

— וואָס איז שייך? — זאָגען זיי. — מיר קאָנען אַייך דען זאָגען אַ דעה? אַוודאי איז דאָס אַ גרויסע מצוה אונטערהאַלטען אָרעמע קינדער, וואָס געהען אַרום בטל, נאַקעט און באָרוויס. און שטעלען דערויף, וואָס יענע וועלען אַייך דערצעהלען לשון־הרע, זענט איהר ניט מחויב, וואָרום אונזער שטעדטעל איז, ווי איהר קוקט דאָס אָן, אַ קליין שטעדטעל און אַיין אָרעמס, נאָר פול מיט אינטריגעס, רכילות, קנאה, שנאה און וואָס איהר ווילט! מיר ווילען דאָ חלילה קיינעם ניט באַרעדען; נאָר גאָרנישט, ס'איז געקומען צו רעד — רעדט מען. האָט קיין פאַראיבעל ניט, וואָס מיר האָבען אַייך אפשר דעקוטשעט. אַ גוטען טאָג!

זיי לאָזען זיך געהן און קעהרען זיך אום צוריק.

— מיר האָבען צו אַייך אַ קליינע בקשה, איהר זאָלט ניט זאָגען קיינעם, אַז מיר האָבען אַייך דאָ דערצעהלט מכח צוויי שוחטים, צוויי בתי־מדרשים, אינטריגעס, דאָס, יענץ, לאָקש, בוי־

— שא! — זאג איך צו איהר. — חיה־עטעל, פאלג מיך, לאז זיין שטיל! מיר זענען דאך נישט ביי זיך אין דער היים! מיר זיצען דאך עפּיס אין בויבערעק, אויף א דאטשע!

— א דאטשע? — זאגט מיין ווייב. — א גליק האט מיך גע־טראפּען! זי וואלט דיר געמעגט פאַרברענט ווערען מיט גאנץ בוי־בערעק, איידער מיר האבען זי געדונגען! איך האב איהם אבער געזאגט, מע דארף ניט קיין דאטשעס! האט זיך איהם אבער פאר־גלומט נאכשטופּען די קארעטע! אלע אידען פאהרען קיין בויבע־ריק, דעריבער דארפען מיר אויך פאהרען! וואס וואלסט דו גע־טהאן, אשטייגער, ווען אלע אידען זאלען זיך אפּשניידען די נעז?...

מיין ווייב זאל לעבען איז געגליכען, להבדיל, צו א מאשינע: אז זי הויבט־אן רעדען, זאלט איהר זיך ניט פרובען זי איבער־שלאגען; זי ווערט אזוי לאנג רעדען, ביז זי ווערט זיך אליין אפּ־שטעלען... בשעת זי האט זיך דא אויסגע'טענה'ט מיט די אריסטא־קראטקעס פאר דער מויד, בין איך מיך דערווייל דורכגעגאנגען צו דער קעכין, טאמער וועל איך ביי איהר פּועל'ען, אז זי זאל שטעלען דעם סאמאוואר; האט זי מיר געגעבען א רעכטען פּעטשאטקע: „איך וועל מעגען ווארטען, זאגט זי, ביז זי וועט אויפשטעלען דעם סאמאוואר! דער סאמאוואר איז ניט איהר ארבייט. ס'איז אזוי אויך גענוג, זאגט זי, אז זי באדארף זיך וואלגערען, ווי א הונט, אין דרויסען, אויף דער שענער דאטשע זייערער! דאטשעס האט זיך זיי פארוואלט! זיי ווייסען שוין גארנישט וואס אויסצוטראכטען פאר גרויס ראסקאש!"

— דאס איז איין מאל אוועק, — זאגט די קעכין — און דאס אנדערע, פאר וואס פרעגט איהר מיך ניט, וואו וועל איך אייך נעמען וואסער?

— וואס הייסט — זאג איך — וואו? מיר האבען דען ניט קיין ברונען אויף דער דאטשע?

— זאל איך אייך — זאגט זי — געהן, הייסט דאס, ציהען וואסער? א ניט דערלעבען וועלען דאס מיינע שונאים, אז בתיה־

דערזעהען וויעדער א מאל צוויי אידען, לאז איך מיך שוין געהן אקענען זיי אזן וואלט שוין ניט אויף קיין כבוד און רוף מיך אן צו זיי:

— זייט־זשע מוחל, מיינע ליעבע אידען, איהר זענט דאך מסתמא היגע בעלי־בתים און דארפען דארפט איהר גארנישט, נאר גלאט אזוי, איהר ווילט וויסען, צי זענען דא ניט געווען ביי מיר נאר־וואס קיין צוויי אידען, איינער מיט א פארעפאל, דער אנדער־דער מיט א שטעקעל? זאג איך אייך, אז ס'איז ניט געווען ביי מיר קיינער, און איך וויים ניט גארנישט, ניט פון קיין שוחטים, ניט פון קיין יעהופעצער מלמדים, וואס שרייבען אויף די בלעטער, ניט פון קיין אינטריגעס, ניט פון קיין תלמוד־תורה, ניט פון קיין מעות־חטין, ניט פון קיין באד, און האט אייך א גוטען תמיד!... חיה־עטעל, היים געבען דעם סאמאווער!

יד.

[אפגערעדט די מויד. — ניטא קיין טראפען וואסער. — מיר צעקריעגען זיך מיט אלע שכנים. — איך לויף אין שטארט ארויס.]

— דעם סאמאווער, ווילסט דו, זאל מען דיר געבען? — זאגט צו מיר מיין וויב. — נו־נו, וועסט שוין מענען וואלטען אויף א סאמאווער! מיר זענען געבליבען אהן א מענטשען, אהן א טראפען וואסער, אהן לייב און אהן לעבען! דיינע יעהופעצער ארים־טאקראטקעס, ברענען זאלען זיי דיר אויפ'ן פייער, האבען היינטיגע נאכט אפגערעדט אונזער מויד!

— וואס הייסט — זאג איך — זיי האבען אפגערעדט די מויד?

— וואס זאגט איהר אויף דעם תם? ער וויסט ניט, ווי אזוי מע רעדט אפ א מויד? נעבאך, א רהמנות אויף איהם! — מאכט חיה־עטעל. — לאמיך געהן חאטש אפשפיעלען זיי א בייזען, א וויסטען, א פינסטערען...

דעם קיין בויבעריק אויף א דאטשע! איך האָב געמיינט, אז די הקדש־וויבער וועלען זיך פאר מיר איינשטעלען, צום סוף האָט מיר די רעסטאָראַציע אויסגעווארפען, אז ס'איז ביי אונז א טרפה קיך, מילכיגם מיט פלייישיגם איז ביי אונז, זאגט זי, יחדיו... נאָר מעהר פון אלעמען פאַרדריסט מיך אויף דער בלינדער, וואָס מאַנדעלשטאַם דער דאָקטאָר ברענט איהר מיט ליאפעס, עס זאָלען איהר נאָר ארוים די אויגען, לייבער גאָט!

— אז איהר וועט ניט אנשטומט ווערען, — לאָזט זיך הערען א קול פון יענער זייט וואַנד — וועט מען אייך צעפאַטשען די פיסקעס! מע וועט ניט קוקען אויף אייערע איבערגעוואכסענע טעכטער, וואָס איהר זענט געקומען מיט זיי אהער חאָפען חתנים, און אויף אייער מאן, וואָס האָט געמאכט אין אפערעלע און „געחאפט" עטליכע טויזענדער! מאהלט אייך, זיי וועלען געדויערען ביי אייך, ניט מעהר זאָל דער אידישער גלות געדויערען, פון אסתר־תענית ביז פורים! מע האָט שוין געזוהען אזעלכע גבירים אין יעהופעץ, וואָס היינט פאָהרען זיי אויף גומעלאַסטיקענע רעדלעך און מאַרגען געהען זיי אהן שטיוועל צו פום!...

„יא, — קלער איך מיר — דער פריהמאַרגען אויף דער דאטשע האָט זיך אָנגעהויבען ניט אין בעסטען. א שלעכטער סימן!"

איך זוך־אויס פאר מיין ווייב א תירוץ, אז איך בעדארף האָבען נויטיג אין שטאָדט אריין, און לויף צו דער באהן.

טו.

[דאָס אפקומעניש. — חידושים פון „זעכס־אוז־זעכציג" אוו פון „סטוקעלקע". — ווי אזוי עס ווערד געמאכט אייו „אפיס" פון א „אימעניע". — דער יעהופעצער טראמוואי.]

די בויבעריקער דאטשניקעס, וואָס פאָהרען אלע טאָג אין שטאָדט אריין, האָבען, אפנים, שטארק פערזינדיגט פאר'ן רבונו־

בייל׳ע די שמש׳טע זאָל ווערען א וואָסער־טרעגערין! נענוג, אז איך באַדאַרף דיענען אויף דער עלטער! אז אַך און וועה איז מיר, אויף וואָס איך בין איבערגעקומען! מיין רפאל, עליו־השלום, זאָל איצטער אויפשטעהן און א קוק טהון אויף זיין בתיה־בייל׳ן, וואָלט ער נאָך א מאָל געשטאָרבען!...

בתיה־בייל׳ע צעוויינט זיך, ווי א קליין קינד. עס פערקלעהמט מיר ביי׳ם האַרצען, און איך רוף מיך אָן צו איהר:

— ווייסט איהר וואָס? — גיט מיר דעם עמער מיט׳ן שטריק, וועל איך מיך פרובען אַליין אָנציהען אין עמער וואָסער.

איך נעם דעם עמער, נעה צום ברונען, דרעה מיט׳ן שטריק אהער און אַהין אויף אַלע זייטען — עס נעהט נישט! „אַפּנים, ס׳איז גרינגער דורכשלאָגען צעהן געשעפטען אין יעהופּעץ, ווי אַנ־שעפּען איין עמער וואָסער אין בויבעריק"... — אזוי טראַכט איך מיר און טהו א וואַרף דעם עמער. גליטשט זיך ארויס די שטריק און פּוץ אין ברונען — ניטאָ ניט קיין עמער, ניט קיין שטריק, ניט קיין וואָסער!

— וואָס עס האָט זיך מיר גע׳חלומ׳ט יענע נאַכט און הייני־טינע נאַכט! — זאָגט בתיה־בייל׳ע. — ס׳איז א פרעמדער עמער מיט א פרעמדער שטריק! ווער האָט אייך געבעטען, איהר זאָלט אַליין ציהען וואָסער? זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פים! א בעל־הבית זאָל זיך ליעב האָבען מישען אומעטום, אין אַלע טעפּלעך! וואו וועל איך איצטער נעמען אַיין עמער? מיט וואָס וועל איך זיך שטעלען קאָכען?

איך אנטלויף פון קיך, בעגעגענט מיך מיין ווייב מיט א געוויין.

— נאָט איז מיט דיר, חיה־עטעל, וואָס ווייניסט דו?

— א דאַטשע האָט זיך איהם — זאָגט זי — פּאַרגלוסט! „לופט" האָט זיך איהם געוואָלט אין בויבעריק! זאָלסט געוועז הערען, וואָס פּאר א „לופט" איך האָב דאָ געהאַט פון דיינע שענע אריסטאָקראַטקעס! זיי האָבען מיך אָפּגעזוידעלט, ווי מע זידעלט א דיענסט! טאַקי כדאי געווען, כלעבען, ארויספאָהרען צוליעב

סען, און נאָך מעהר זענען געשטאַנען מחילה אויף די פים. דער עולם האָט זיך צעשלאָגען אויף רעדלעך און מע האָט געשמועסט פון געשעפט: דער פון די בענק — די בענק זעצען־אַן; דער פון וועכסעלעך — ער האָט א גוט וועכסעלע.

— וואָס ווערד אָנגערופען ביי אייך א גוט וועכסעלע? — פרעגט איינער.

— א גוט וועכסעלע — ענטפערט איהם דער אַנדערער — היימט אזא וועכסעלע, וואָס האָט גע'חתמ'עט א „בטוח", נאָר אזא „בטוח", וואָס האלט ביי אָנזעצען, איהר פארשטעהט?... ביי אזא וועכסעלע קאָן מען גוט פארדיענען!... אָט האָב איך ערשט נעכטען געמאַט צוויי וועכסעלעך אזעלכע, און דוקא אין וואלה, ליגענדיג אין האמאק!

— ס'איז בלאָטע! — ענטפערט איהם יענער. — וואָס פאר־דיענט מען ביי וועכסעלעך? פארדיענען פארדיענט מען ביי צוקער! אָט האָט נעכטען יענקעלע „געמאכט" הונדערט טויזענד פוד צוקער.

— יענקעלע האָט „געמאכט" הונדערט טויזענד פוד צוקער? — טהוען א פרעג עטליכע מיט א מאל, ווי דערשראָקען. — ווי טייער? ווער האָט געקויפט? ווער האָט פארקויפט?...

און עס גיהט אוועק א לאנגער שמועס פון צוקער, און מע רעכענט אויס, וויפיעל יענקעלע מיט דער חאליאסטרע האָבען היינ־טיגען חודש „געמאכט" צוקער.

— איך האָב מורא, אויב ניט זעכס מאל הונדערט טויזענד פוד, דער רוח זאל זיי נעמען! — זאגט איינער.

— איך האָב מורא, אויב ניט מעהר! — זאגט דער אַנדערער מיט א זיפץ. — זיי זאלען דאָס נאָר אויסקרענקען, רבונו של עולם!...

און דאָרט, א ביסעל העכער, זיצען די „מאכערס" אליין, און שמועסען פון צוקער, צי ס'וועט זיין טייער, צי ס'וועט זיין וואל־וועל. איטליכער זאגט זיין מיינונג, געווויינטליך, פונקט דעם היפך, וואָס יענער זאגט, און מע הויבט אָן קריטיקירען דעם מיניסטער,

של־עולם, מחמת זיי זענען פער׳משפט געווארען, זיי זאלען פאר זייערע גרויסע זינד אפקומען אויף דער וועלט, לעבעדיגערהייד זיך פרענלען אין גיהנום, זיך בראטען און ברענען א גאנצען טאג אין שטאדט אויף דער היץ, ארומלויפען, ווי די פער׳סמ׳טע מייז, הין און צוריק, אנגעלאדען מיט פעקלעך, ביגטלעך און פאפיערענע פי־דעלעך, עסען מכות, ניט שלאפען, שטענדיג קוקען אויפ׳ן זייגער, לעבען אין פחדים, ציטערען, מע זאל חלילה ניט פערשפעטיגען די באהן...

נאר אז מע קומט זיך צענויף צווישען מענשען, בעדארף מען זיך בעריהמען מיט דער דאטשע, אז ס׳איז גאר איין אנטיק אין דער וועלט; דער עיקר איז די „לופט": די „לופט" איז מחיה נפשות, איין אמת׳ער גן־עדן!

און זיי זענען אזוי געווהנט געווארען מיט׳ן דאזיגען „גן־עדן", אז זיי מיינען שוין, אז סע קומט זיי טאקי... זיי בעקלאגען זיך שוין גאר ניט, זיי זענען ווי די פער׳משפט׳ע ארעסטאנטען, וואס ווייסען, אז זיי מוזען אפזיין זייער שטיקעל צייט, איבערקומען דעם זומער, — וואס זאל מען טהון? זיי זענען דעריבער זעהר צופריעדען, אז גאט העלפט זיי, זיי פערחאפען האטש איין ארט אין וואנאן — דאס איז אזא גליק, וואס ניט איטלעכער קאן דערצו גרייכען. מע בעדארף זיך שלאגען איבער איין ארט און מע בע־דארף טאקי האבען א שטיקעל הצלחה אויך; ווארום א מאל מאכט זיך, איהר האט שוין גוט מלחמה געהאלטען, קום מיט צרות אייג־גענומען דעם ארט, קומט צו געהן איינער א גלות מיט לאנגע וואנצעס, איהר ווייסט ניט, צי ס׳איז א איה, צי א כריסט, און בעט אייך, איהר זאלט זיך מטריח זיין — „פאוואלטי וואס בעז־פאקאאט!"... *

דער וואנאן, וואוהין איך האב מיך ארייגענעחאפט, איז געווען אנגעשטויסען מיט בויבעריקער דאטשניקעס; א סך זענען נעוע־

---

* זייט־זשע מוחל.

אויף א רעמיז! בקיצור, איך האָב זיך צעהיצט און האָב גע־פּטר׳ט א קערבעל זעכציג, און האָב דעמאָלט אָנגעשאָלטען רב לייב־לען, ס׳וואָל נאָר פּאָלען אין ים אריין!...

— זייט זשע מוחל, וואָס איך וועל אייך פּרעגען — רופט זיך אָן א אידעל מן הצד: — איך בין אַליין א זוועניראָדקער; מע שפּיעלט ביי אונז אין זוועניראָדקע אויך אָפּטליך אין „סטוקעלקע"; דאָס הייסט, מיר שפּיעלען אין אַלע שפּיעלען, נאָר מעהרסטענטייל שפּיע־לען מיר אין „סטוקעלקע"; איך בעט אייך, מאַכט מיך קלאָר, וואָס הייסט דאָס געגאַנגען „א־לא לייב"?

— „א־לא לייב" ווייכט איהר ניט וואָס הייסט? — גיט איהם צו פערשטעהן איינער פון דער קאָמפּאניע. — אָט וועל איך אייך קלאָר מאַכען: ביי אונז אין יעהופּעץ איז פּאַרהאַן איינער א גע־וויסער לייב, „א גוטער ברודער", א קאָכלעפּעל אין שטאָדט; האָט ער געמאַכט א תקנה, אז מע שפּיעלט אין „סטוקעלקע", און איינער, למשל, געהט „בלינד", און דער אַנדערער — „געזעהען", געהט די לעצטע האַנד אויך „בלינד", וועדר דאָס אָנגערופען „א־לא לייב". היינט פּאַרשטעהט איהר שוין דעם שכל?

— נו? — פרעגט דער זוועניראָדקער און ציהט אויס דעם האַלז. — איז דאָס טאקי עפּיס א סגולה?

— אַזא יאָהר אויף לייבען! — ענטפערט איהם יענער, און דער גאַנצער עולם לאַכט.

* * *

שטיל אין א ווינקעל האָבען זיך פּערקלויבען צוויי אידען, איי־נער א רויטער, דער אַנדערער א שוואַרצער. דער רויטער האָט פער־ריסען דאָס היטעלע ארויף, די ארבעל פּערקאַטשעט, קוקט אויף א בריל, שוויצט און רעדט. דער שוואַרצער האַלט א שטיפּטעל מיט א ביכעלע און שרייבט.

ד ע ר ר ו י ט ע ר: פּאַרשרייבט, זייט מוחל, א אימעניע אין חערסאָנער גובערניע...

וואָס ער לאָזט אַרויס אַזוי ווינציג צוקער אויפֿן מאַרק. איטלעכער בעווייזט זיין חשבון, און איטלעכער זאָגט, אַז וועט ער זאָל זיין מיניסטער, וואָלט ער בעסער געמאַכט...

* * *

נאָר נישט אַלע, וואָס זיצען אין וואַגאָן, אינטערעסירען זיך מיט וועכסלעך, מיט בענק און מיט צוקער; פֿאַרהאַן אַזעלכע, וואָס רעדען נאָר פון עפּיס אַנדערש.

— אָט וועל איך אייך דערצעהלען א שענע זאַך. — זאָגט אייניער. — מיר האָבען נעבטען געשפּיעלט אין „זעכס־און־זעכציג“ פון גאַנץ פּריה ביז זייגער צוויי ביינאַכט; ס'איז מיר נישט געגאַנגען די קאַרט, זאָל גאָט שומר ומרחם זיין! קויף איך, ווער איך באַגראָבען! קויף איך ניט, לייגט גאָלד! דערווייל טרעפּט זיך, עס קומט מיר אָן דאָס קערטל, דינג איך מיך אין טאָג אַריין! הקיצור, מע האָט מיך אַריינגעטריבען אין אלף הששי אַריין, אַזוי גרוים ווי הונדערט פּינף און פּערציג! וואָס האָב איך געהאַט? איך האָב געהאַט, הערט זשע, מלך, אויבער, מלכה, נייענטל — פּיק, און טויז, אויבער, מלכה — טרעף. איז זיך מיישב די „ערשטע האַנד“, דער רוח זאָל זי נעמען, און געהט אַרויס מיט'ן קעניג טרעף. לעג איך דאָס צעהנטל, שלאָגט מען איבער מיין וואַלעט קאָזיר, און איך בלייב אָהן איינס, און שטעל א רעמיז! ווי געפּעלט אייך אזא שלאָק? איך האָב געמיינט, איך וועל זיך א מעשה אָנטהון! פֿונקט הונדערט פּיער און פּערציג, ווי אין אפטייק!

— שאָט! איך וועל אייך בעסער דערצעהלען, וואָס איך האָב געהאַט! — רופט זיך אָן נאָך אייניער. — מיר זיצען אמאָל בקאָמפּאַניע און מיר שפּיעלען אין „סטוקעלקע“. ווינטער איז דאָס געווען, אים חנוכה, פֿונקט צום פינפטען ליכטל. פֿאַרגלומסט זיך מיר נעהן „בלינד“, „א־לא לייב“, און קויף מסתמא „שרגא“, און ווער באַגראָבען. איז, דאָכט זיך, גוט? ווער איך אין כעם און געה נאָך א מאָל „א־לא לייב“. און קויף וויעדער א מאָל „שרגא“

דער רויטער: טפו! איך מיין טאַקי דעמב! די בעס־טע, די גרעסטע דעמבעס! ארזי לבנון! יעדער דעמב איז אַזוי גרויס, אַז ס'איז אונמעגליך איהם צו האַקען.

דער שוואַרצער: און אַ הויף איז פאַרהאַן אין דער אימעניע? מיין פּריץ באַדאַרף אַ הויף, און אַ שענעם הויף.

דער רויטער: נאָך אַ מין הויף! אַ הויף צו אַ הויף איז ניט גלייך. פאַרשרייבט, זייט מוחל, אַ פּאַלאַץ פון עטליכע און צוואַנציג חדרים — וואָס זאָג איך? פון עטליכע און דרייסיג! איהר מעגט שרייבען אַלע פערציג — עלי ועל צוארי.

דער שוואַרצער: און אַ טייך? מיין פּריץ האָט ליעב, ס'[illegible]ל זיין ביי דער אימעניע אַ טייך.

דער רויטער: נאָך אַ מין טייך! אַ גרויסער, אַ טיע־פער, מיט פיש אַ סך! אָט איז די אימעניע, אָט איז דער טייך! (ער בעווייזט איהם אויף דער האַנד, וואו איז די אימעניע און וואו איז דער טייך).

דער שוואַרצער: ווי אַזוי פאָהרט מען אַהין? מיין פּריץ וויל, עס זאָל זיין נאָהענט צו אַ באַהן.

דער רויטער: נאָך אַ מין נאָהענט! שרייבט אַ האַלב ווערסט — וואָס זאָג איך אַ האַלב ווערסט? אַ פערטעל ווערסט, עטליכע טריט פון דער סטאַנציע; אָט איז די סטאַנציע, אָט איז די אימעניע (ער בעווייזט איהם אויף דער דלאָני, וואו די אימעניע איז און וואו איז די סטאַנציע)...

— שאַט, מיר זענען שוין באַלד אין יעהופּעץ! — רופט זיך אָן איינער פון דער „חברה" און חאַפּט זיך אויף פונ'ם אָרט און איז אָנגעברייט לויפען פערחאַפּען אַיין אָרט אינ'ם טראַמוויי. און נאָך איהם — דער גאַנצער עולם.

פערחאַפּען אַיין אָרט אינ'ם טראַמוויי איז נאָך מעהר בריה'־שאַפט, ווי פערחאַפּען אַיין אָרט אויף דער באַהן. דאָ ווערד אַ גע־

דער שוואַרצער: איך באַדאַרף האָבן אין פּאָדאָליער גובערניע.

דער רויטער: שרייבט אין פּאָדאָליער גובערניע אַזוי גרוים ווי דרייצעהנהונדערט דעסיאַטין ערד.

דער שוואַרצער: דרייצעהנהונדערט דעסיאַטין איז ווינציג.

דער רויטער: שרייבט זשע אַכצעהנהונדערט דעסיאַטין.

דער שוואַרצער: אַכצעהנהונדערט איז אויך ווינציג. איך באַדאַרף האָבן, ס'זאָל זיין חאָטש דריי טויזענד.

דער רויטער: שרייבט זשע דריי טויזענד פיער הונדערט דעסיאַטין ערד „טשערנאָזיאָם"...

דער שוואַרצער: הויליע ערד טויג מיר ניט. איך באַדאַרף האָבן אַביסל וואַלד אויך.

דער רויטער: בתוכם איז פּאַראַן זעכס הונדערט דעסיאַטין וואַלד.

דער שוואַרצער: זעכס הונדערט איז ווינציג. איך באַדאַרף, לכל הפּחות, טויזענד דעסיאַטין וואַלד. מיין פּריץ, פּאַרשטעהט איהר, האָט ליעב וואַלד.

דער רויטער: מיין איך — טויזענד צוויי הונדערט דעסיאַטין וואַלד...

דער שוואַרצער: וואָסער וואַלד זאָל איך שרייבן?

דער רויטער: וואָסער וואַלד? סאָסנע־וואַלד, דער אמת'ער סאָסנע־וואַלד, וואָס מע פּרעגט אויף איהם! סאָסנעם גרויסע, גלייכע, איינס אויף איינס! איהר האָט נאָך אזעלכע סאָסנעם, גלויבט מיר, ניט געזעהען!

דער שוואַרצער: סאָסנעם טויג מיר ניט; איך באַדאַרף האָבן דעמב.

„שוין לאנג שטיל געווען!" — טראכט איך מיר און לאז מיך געהן אויף דער דאטשע, קומט מיר אקעגען אין אלטער איד מיט א טוידט פנים, מיט איינגעפאלענע באקען און מיט א גרויסער בארד, און נעבען איהם שטעהט א נידעריג ווייבעל מיט א רויטער נאז און מיט א געלער זיידענער פעטשיילע, פערלעגט ארונטער די אויהערען, און מיט א וואראמער שאל אויף די פלייצעס, חאטש אין דרויסען איז ניט אזוי קאלט. דאם ווייבעל טהוט זיך מיר א מאדנעם בויג, א וויש די נאז מיט צווויי פינגער און א זאג מיט א זים שמייכעלע:

— האסט מיך ניט דערקענט? געה שוין, געה! איך בין דאך יענטעל דער מוהמע זלאטע'ס! און דאם איז דער טאטע מיינער, דיין פעטער זלמן. ער איז שטארק פארעלטערט געוואָרען, איא? איך האב זיך שוין באקענט דא מיט אלע דיינע קינדערלעך, איינס שענער פונ'ם אנדערען, קיין עין-הרע ניט!

— שלום-עליכם, פעטער! — זאג איך צום פעטער זלמן. — פון וואנען קומט איהר אן?

— מחיה נפשות! — ענטפערט מיר דער פעטער זלמן אויף א הויך קול און מאכט מיט די ליפען, ווי א מענש בשעת ער עסט און האט הנאה. — בעסער, הערסט דו, קאן שוין נארנישט זיין! וואס-זשע מאכסט דו גוטס? הא? שוין לאנג, הערסט דו, ניט געזהען זיך? אודאי א יאהר צוויי און צוואנציג, הא? און אפשר מעהר? שא, שא, איך וועל דיר באלד זאגען! וויפיעל האבען מיר פון יענטעל'ס חתונה? הא? פונקט פון איהר חתונה אן הא-בען מיר זיך ניט געזעהן! וואס-זשע מאכסט דו עפים אין געזונט, הא? ווי געהט דאס דיר אין די געשעפטען, הא?

— דאנקען גאט, — זאג איך. — נו, און איהר וואס מאכט?

— גלייך פון אווריטש, פון דער היים, הייסט דאס! — מאכט ער צו מיר אויף א קול. — געווען ביי דיר אין שטאדט, געקלאפט אין דער טיר, מע עפענט ניט! הקיצור, מע זאגט, דו ביזט אין

לויפעריי מיט א נעשפּרינגעריי איבער קעפּ — ערדציטערניש! דאָ קוקט מען שוין ניט אויף קיין כבוד. א איה, א כריסט, מיט וואָנ־צעס, אָהן וואָנצעס, עס מעג זיין אפילו א דאָמע — שטיקט מען זי און מע קוועטשט זי אזוי צענויף, אז עס גיהט איהר שיער ניט אַרויס די נשמה; אָדער אויב זי זיצט, זעצט מען זיך איהר אויפֿן שויס, און לאָז זי פֿרובען זאָגען, אז זי וויל ניט... בעראַרף מען היטען די קעשענעס, און דעם זייגער איז גלייכער לאָזען אין דער היים. אז איהר וועט פאָהרען אין יעהופּעץ אויפֿן טראָמווייַ מיט א גאָלדענעם זייגער (ער מעג זיין א זילבערנער, איז אויך נישקשה), וועט איהר האָבען, איך בעט איבער אייער כבוד, א פייג, ניט קיין זייגער...

טז.

[נעמט. — א לייבליכער פּעטער. — יענטעל דער מוהמע ולאָטע'ס. — אומזיסטע טרערעז.]

געקומען צו פאָהרען פון שטאָדט א פערברענטער, א פער־שרפה'טער, איין אויסגעמוטשעטער, א הונגעריגער, לויפען מיר אקעגען די קלענערע קינדער מיט א נדולה:

— פּאָפּאשא! נאָסטי! או נאָם נאָסטי!*

— נאָט לייב דיר מיט דיינע נעמט, סקאָצעל קומט! — זאָגט צו מיר מיין ווייב. — די משפּחה דיינע! געוואָהרע געווארען, אז דו האָסט פּאַרדיענט נעלט, האָבען זיי זיך צעלאָזט פון דער נאָרער וועלט! וואו זענען זיי נעווען פריהער, ניט היינט נעדאכט, אז דער דלות האָט נעפייפט אין אלע ווינקעלעך?...

---

* טאטע, נעמט!

זי איהם איבער; הויבט זי אָן דערצעהלען, שלאָגט ער זי אי־בער — אַ מעשה אָהן אַיין עק! דו הער בעסער אויס מיך; מיר זע־נען דאָך יאָ אייגענע געשוועסטערקינדער!

און יענטעל דערצעהלט מיר אויס איהר ביטער האַרץ, ווי אַזוי ס'איז איהר נעבאַך איצט זעהר ניט גוט די צייט, דאָס הייסט, גוט איז איהר קיינמאָל ניט געווען, פון דער ערשטער מינוט אָן נאָך איהר חופה האָט זי נאָך, זאָגט זי, קיין גוטען טאָג ניט פערזוכט; נאָר גאָרנישט, ווי זאָגט מען, ס'איז געווען „נומער ערגער". נאָר פון אַ צייט, זאָגט זי, אַז סע געהט איהר אַלע מאָל ערגער און ער־גער, און איצט איז איהר אַזוי שלעכט, אַזוי שלעכט! אַז פער־דיענען, זאָגט זי, פערדיענט זי גאָרנישט, און דאַרפען דאַרף מען אַ סך! און דערצו איז פאַרהאַן, זאָגט זי, זייטיגע צרות און וועה־טיגען: דאָס איז אַ פריזיוו, און דאָס איז אַ קינד אויף חתונה מאַ־כען, און דאָס פאַלט אַ בהמה, און דאָס ברענט־אָפּ די קלייט. מע ראַטעוועט ניט אַרויס, זאָלסט זאָגען — אַ פאָדעם! איז שוין, דאַכט זיך, גוט אַרום און אַרום, אַיאָ? לעגט זיך אַוועק אַ מויד פון קרוב דרייצעהן יאָהר, אַ שענע, אַ ריינע, אַ גלאַטע, אַ מחיה'דיגע, און שטאַרבט אַוועק! סאָסעל האָט זי געהייסען, טאַקי נאָך דער מוהמע סאָסיע, געווען תמיד געזונד און שטאַרק, קיינמאָל ניט געוואוסט אַ פינגער זאָל וועה טהון, און פלוצים קומט זי צו געהן פונ'ם מאַרק, שטעלט אַוועק דעם קאָשיק, דאָס פּנים טוידט, ווי די וואַנד. „וועה איז מיר, טאָכטער, וואָס איז דיר?" — „גאָרנישט — זאָגט זי — דער קאָפּ טהוט מיר עפּיס וועה". איך טהו זי אַ טאַפּ ביי'ם קאָפּ — אַ העליש פייער! „לעג זיך צו, טאָכטער, אויף אַ וויילע, איך וועל אַ לויף טהון צום דאָקטאָר". — „וואָס טויג דיר, זאָגט זי, מאַמע, דער דאָקטאָר? אַיין עבירה אַ צווייער, ס'וועט מיר איבער־געהן! לאָמיך בעסער, זאָגט זי, אויסזאַלצען דאָס פלייש און אָנ־שיילען קאַרטאָפליעס"... איך זעה אָבער, אַז דאָס קינד עקט זיך, הער איך זי ניט און לעג זי אַריין מיט גוואַלד אין בעט אַריין, וועה איז מיר, און לויף אַוועק צום דאָקטאָר! וואו איז דער דאָקטאָר?

בויבעריק. וואָס טהומט דו אין בויבעריק, הא? אויף זומער, הייסט דאָס, הא? זאָגסט עפּים?

— ער דערהערט ניט. — מאַכט צו מיר יענטעל. — זינט די מאַמע, מיר צו לענגערע יאָהר, איז געשטאָרבען, איז ער, ניט פּאַר דיר געדאַכט, נעווען טויב, אָבער ווי אזוי מיינסט דו טויב? ווי די וואַנט!

— ס'איז דאָ, הערסט דו, אויסגעצייכענט גוט! הא? — שרייט צו מיר דער פּעטער זלמן אויף א קול, גלייך ווי איך וואָלט דאָ געווען דער טויבער, ניט ער. — איך זאָג דיר, הערסט דו, ס'איז דאָ אַיין אַנטיק! ממש א גן־עדן! הא? איך רעכען דאָ, אם־ירצה־השם, פּאַרברענגען א וואָך צוויי אָדער דריי, הא?

— מיר האָבען געוואָלט פּאַרפּאָהרען אויף א סטאַנציע, — זאָגט יענטעל און פערענטפערט זיך — האָט זיך דער טאַטע אייגעגעשפּאַרט — נאָר אהער דו וועסט זיך באַלעדיגען, זאָגט ער, טאָכטער שטעהען מיר ביי א שידעמדען; איך בין דאָך איהם, זאָגט ער, א לייבליכער פּעטער, ום פּאַסט ניט!

— און וואָר איז יענץ פּאַרפּאַלק? — זאָג איך און ווייז אַן אויף א אידען מיט א אידינע, וואָס זיצען אויף דער וואַנדע און קרינקען טיי פון די שאַלעמ, בלאָזען און קוויקען זיך.

— לאָמיך אזוי וויסען בייז! — זאָגט צו מיר יענטעל שטילערהייד און ווישט זיך די ליפּען און קוקט אויפ'ן פּאַרפּאַלק. — ס'איז, ווייזט אוים, מאַן און ווייב; זיי זענען געפּאָהרען מיט אונז פון חוואַסטעוו אין איין וואַגאָן, האָבען מיר זיך צערעדט, ווי נעווינטליך, אונטערוועגענס: וואוהין פּאָהרט איהר? וואוהין פּאָהרט א י ה ר? אהין־אָהער — בקיצור, זיי זענען געוואָהר געווארען, אז מיר פּאָהרען צו דיר, און אז דיר איז איצטער, קיין עין־הרע, די צייט גוט, דו פּארשטעהסט?... זיי זענען, זאָגען זיי, מיט דיר קרובים, און נאָהענטע קרובים. פרעג איך: ווי אזוי? זאָגען זיי: „ס'איז געקניפּט און געבונדען". נאָר ווי אַרום און ווי אזוי — קאָן מען ביי זיי ניט וויסען; הויבט ער אָן דערצעהלען, שלאָגט

יז.

[דאָס פּאָרפּאָלק. — „געקניפּט און געבונדען". — אַ מעשה אַהן אַיין עק.]

איך געה־צו צום פּאָרפּאָלק און טרעף זיי זיצען שטאַרק פער־שוויצט פון דעם טיי. ער טראָגט אַ סאַמעטענעם קאַשקעט מיט אַ גאַנץ ברייטען דעניק, און זי — אַ פּאַריק מיט אַ ווייסען שרונט. ביידע זענען זיי גוט געפּאַקט, וועגען אינאיינעם בלא־גוזמא אַ פּוד פופצעהן אָדער זעכצעהן. איך זעץ מיך צו צו זיי, איך פערבינד מיט זיי אַ שמועס: דאָס, יענץ, פון וואַנען פאָהרט איהר און ווער זענט איהר?

— ווען מיר זענען? — מאַכט צו מיר דער מאַן און ווישט זיך דעם שווייס מיט דער קאַפּאָטע. — אָט וועט איהר באַלד האָר־כען. נאָר קודם־כל, זאָגט מיר, וואָס איך וועל אַייך פרעגען: ווי אַזוי האָט געהייסען דער זיידע אַייערער פון דער מאַמע'ס צד, ניט רב מרדכי'לע?

— רב מרדכי'לע. — זאָג איך.

— שוין געשטאָרבען? — פרעגט ער.

— אָהאָ! — זאָג איך. — שוין לאַנג געשטאָרבען!

— ברוך דיין אמת! — מאַכט ער און שאָקעלט מיט'ן קאָפּ. — טפו־פו־פו! אַיין עהרליכער איד, אַייך צו לענגערע יאָהר, און אַ מופלג בתורה! אויף איהם מעג מען טאַקי זאָגען: זכר צדיק לברכה! נו, און די באַבע חנה'לע וואָס מאַכט?

— אויך געשטאָרבען.

— לאָז זי האָבען אַ ליכטיגען גן־עדן, אויך געווען אַ כשר'ע אידינע! — זאָגט ער און דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים צום ווייב: — דו האָסט זיי ניט געקענט, ווייסט דו ניט, וואָס דאָס איז געווען פאַר אַ רב מרדכי'לע און פאַר אַ חנה'לע! הערט איהר (ער דרעהט זיך אויס מיט'ן פּנים צו מיר), איהר האָט געהאַט אַ זיידען מיט

דאָקטאָר — דאָקטאָר! דאָקטאָר — דאָקטאָר! דער דאָקטאָר איז ערגיץ אין אַלדי שוואַרצע יאָהר, הינטער'ן שטעדטעל! נאָר ס'איז עפּיס אַ תירוץ? דער דאָקטאָר זאָל מיר זיין! איך האָב איהם אַראָפּגעבראַכט, דעם שענעם דאָקטאָר, און אַז איך בין געקומען מיט'ן דאָקטאָר, האָב איך זי שוין געטראָפען — וואו איך האָב ערגיץ אַ שונא — אָהן לשון, די אויגען אַרויף. „טאָכטערעל, האָסט מיך דערקענט?" — ווער? וואָס? וועמען? רעד צו דער וואַנט! און ביז טאָג איז זי ניט געוואָרען! אַיין אויסחאַפּעניש, משטיינס געזאָגט, געקומען אויף איהר! אַ שענע, אַ געזונטע, אַ ליכטיגע, ווי אַזוי לעגט מען אַזעלכעס אין דער ערד אַריין?!"...

און יענטעל דער מוהמע זלאַטע'ס צעוויינט זיך, ווי אַ קליין קינד, און איך, אויף איהר קוקענדיג, פיהל, אַז עס שטיקען מיך די טרערען.

— וואָס איז? וואָס איז דער געוויין? — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה־עטעל און געהט־צו צו מיר.

איך וויל איהר ענטפערען, קאָן איך ניט אויסרעדען קיין וואָרט. איך שלינג די טרערען. איך נעם זיך אָן מיט כח און זאָג:

— נעבאַך אַ קינד ביי איהר געשטאָ... אַ מיידעל פון דרייצעהן יאָה...

— שוין לאַנג? — פרעגט חיה־עטעל ווי דערשראָקען.

— שוין אַ יאָהר נייען, אָדער צעהן. — זאָגט יענטעל און רופט זיך אָן צום פעטער זלמן: — טאַטע, וויפיעל איז שוין, אַז סאָסעל איז געשטאָרבען? דו באַדאַרפסט וויסען אַקוראַט.

— פון אַווריטש? — זאָגט דער פעטער זלמן. — פון אַווריטש אַהער מיט דער אַקס רעכענט זיך אַ ווערסט דריטהאַלבען הונדערט, און אפשר טאַקי אַלע דריי הונדערט, האַ?...

בכדי איך זאָל ניט אויסשיסען קיין געלעכטער, פערליר איך די בריל, בויג זיך אָן און לאָז מיך געהן אויף דער ווערא̇נדע מקבל־פּנים זיין די איבעריגע געסט, וואָס זיצען און טרינקען טיי פון די שאָלען, בלאָזען און קוויקען זיך.

— ס'איז געקניפט און געבונדען! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — ער האָט אָבער פאַרגעסען זאָגען, ווי אזוי געהער זיך אָן רייזעלע מיט איהר מאן א קרוב? אָט וועל איך דערצעהלען! אייער באבע חנה'לע פון קאַרסישעוו האָט געהאט א פעטער אין מעזשביזש, האָט ער געהייסען נח...

— סקאצעל קומט! — שלאָגט זי איבער דער מאן. — זי איז פאַרפאַהרען אוש קיין מעזשביזש צום פעטער נח! לאָז מיך, וועל איך זיי קלאָר מאכען די משפחה אקוראט. הקיצור, אייער זיידענ'ס אנדערע שוועסטער זיסעלע האָט געהאט א מאן פון הוליי־פאָלי, רב לוי'ניו האָט מען איהם גערופען; האָט זי ניט געהאט קיין קינדער, האָט זי זיך מיט איהם ג'ע'גט, און האָט חתונה געהאט דאָס אנדערע מאָל, פון מאנעסטרישטש, פאר איינעם א געוויסען רב נפתלי מאנעסטרישטשער, און האָט געהאט מיט איהם אזוי גרוים ווי פינף זיהן מיט זיעבען טעכטער...

— פונקט קאפויר! — שלאָגט איהם איבער דאָס ווייב. — זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער.

— מיין איך זיעבען זיהן מיט פינף טעכטער (ער צעהלט אויף די פינגער): ברוכ'ע'ל, חיימ'ע'ל, יענקעלע, הערצעלע, בערישעל, פישעלע, יוסעלע, און עטעלע, רבקה'לע, האדעלע, פייגעלע, קריינ־דעלע, — אזוי דאכט זיך? איז ברוכ'ע'ל געשטאָרבען, און יענקעלע האָט חתונה געהאט קיין קאַרסישעוו, נענומען רייזעלע דער מוהמע נחמה'לע'ס, וואָס געהער זיך אָן אייער זיידען רב מדרכי'לע איין אייגענע פלימעניצע; האָבען זיך, הייסט דאָס, דער זיידע מיט דער באבע משדך געווען, — איהר פאַרשטעהט, ווי עס קייטעלט זיך? ס'איז געקניפט און געבונדען! זאגט אפשר, אז ניין?

— יאָ, — זאג איך — ס'איז געקניפט און געבונדען. וואָס געהער עס זיך אָבער אָן מיט אייך? וואר זענט איהר?

— הערט זשע ווייטער! — מאכט ער צו מיר. — אָט דער נפתלי מאנעסטרישטשער, וואָס איך האָב אייך געזאָגט, האָט דאָך

א באבע, וואָס ווייסט איהר? וואָס ווייסט אִיהר, וואָס פּאַר א זיידען מיט א באבע איהר האָט געהאַט!

— איך ווייס, — זאָג איך — אַז איך האָב געהאַט א זיידען מיט א באבע, זאָגט, ווער זענט איהר?

— אָט וועט איהר באַלד האָרכען. — מאַכט ער און פערקאַטשעט די אַרבעל כמעט ביז די עלענבויגענס און נעמט זיך אָן ביי דער בּאָרד און שאָקעלט זיך און רעדט מיט א ניגון און מיט א שמייכעלע: — אייער זיידע רב מרדכי'לע איז אַליין געווען א קאַרסישעווער, פון קאַרסישעוו, און האָט געהאַט אין קאַרסישעוו צוויי שוועסטער האָט ער געהאַט: נחמה'לע און זיסעלע; האָט די נחמה'לע געהאַט צוויי מאַנען, צוויי מאָל, הייסט דאָס, חתונה געהאַט; דאָס ערשטע מאָל טאַקי פון קאַרסישעוו פאַר לייבעלע קאַרפישעווער, אזוי האָט מען איהם גערופען; און דאָס אַנדערע מאָל האָט זי חתונה געהאַט פאַר רב שמחה'לען, טאַקי וויעדער פון קאַרסישעוו; און דער רב שמחה'לע קאַרסישעווער, אז ער האָט חתונה געהאַט, הייסט דאָס, פאַר דער מוהמע נחמה'לע, איז ער געווען איין אַלמן איז ער געווען, — הערט זיך נאָר צו מיט קאָפּ! דאָס ערשטע ווייב זיינס איז אויך געווען א קאַרסישעווער, זי האָט געהייסען דבורה'לע, און זי איז געווען, דבורה'לע הייסט דאָס, טאַקי דעם זיידענ'ס איין אייגענע, איהר פאַרשטעהט? האָט זי דער זיידע אייערער חתונה געמאַכט, איהר הערט צי ניין, פאַר זיינעם א שוואָגער, טאַקי רב שמחה'לע, בשעת ער איז נאָך ניט געווען זיינער א שוואָגער; און ערשט נאָכדעם, אז די דבורה'לע איז געשטאָרבען, האָט דער שמחה'לע געמוען אייער זיידענ'ס שוועסטער, די מוהמע נחמה'לע, און האָט געהאַט א טאַכטער, האָט ער איהר א נאָמען געגעבען רייזעלע, נאָך זיין מאַמע רייזע, וואָס זי איז געווען טאַקי אייער זיידענ'ס א מוהמע; האָט די רייזעלע רב שמחה'לעס נאָכדעם חתונה געהאַט פון מאַנעסטרישטש, טאַקי פאַר איין אייגענעם פון דער באבע'ס צה, מאיר'ל האָט ער געהייסען, — איהר פאַרשטעהט, ווי דאָס געהט? ס'איז געקניפּט און געבונדען!

— זי פֿאַרדולט מיר דעם קאָפֿ! — מאַכט דער מאַן. — וואו זשע האָלט איך? יאָ, האָט רבקה'לע פון מאַנעסטרישטש, הייסט דאָס, געהאַט א טאַכטער, מיין איך א זוהן, האָט ער געהייסען מענ־דעל, און עטעלע פון ראַדאָמישל האָט געהאַט א זוהן, מיין איך א טאַכטער, גנענדעל, האָבען זיי צווישען זיך א שידוך געטהאָן, דאָס הייסט, רבקה'לע'ס טאַכטער מענדעל פון ראַדאָמישל האָט חתונה געהאַט פֿאַר עטעלע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש, מיין איך פֿאַרקעהרט, רבקה'לע'ס זוהן גנענדעל פון מאַנעסטרישטש האָט גענומען עטעלע'ס טאַכטער מענדעל פון ראַדאָמישל פֿאַר א ווייב...

— טפו זאָלסט דו ווערען פֿאַר אלע אידען! — רופט זיך אָן דאָס ווייב צום מאַן, חאַפּט זיך אויף, טהוט א פּלעסק מיט די הענד. — איהר האָט אמאל געהערט, אז א זוהן זאָל הייסען גנענ־דעל און א טאַכטער מענדעל, אז גנענדעל זאָל נעמען מענדלען פֿאַר א ווייב?

— אז דו פֿאַרדולסט מיר דעם קאָפֿ! — זאָגט צו איהר דער מאַן און ווי דערצעהלען ווייטער, קומט אָן מיין חיה־עטעל:

— שוין געגרייט צום טיש, קומט עסען! רוף, ליובעניו, די געסט צום טיש, זיי געהרען אודאי הונגעריג!

ביי'ם טיש קעהרט זיך אום דער קרוב מיינער צו דער באַבע נחמה'לע'ס פעטער פון מעזשביזש, וואָס האָט געהייסען נח, און דער נח האָט געהאַט, ווי יענער נח פונ'ם חומש, דריי זיהן; נאָר יענעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שם, חם און יפת, און דעם נח'ס דריי זיהן האָבען געהייסען שימעלע, חעמעלע און יאָקעל -- און ערשט דאָ ציהט זיך אוועק א לאַנגער פּאַדעם פון קרובים און שידוכים צוויישען זיך, געדרעהט און נעקייטעלט, געקניפּט און נע־בונדען — א מעשה אהן אַיין עק! א שטיקעל גליק, וואָס דער פעטער זלמן (מאריך ימים זאָל ער זיין!) מישט זיך אריין אין מיטען:

געהאט די עלטערע צוויי טעכטער: עטעלע און רבקה'לע. האט עטעלע חתונה געהאט פון ראדאמישל פאר רב משה לייב ראדא־מישלער'ס א זוהן, וואס געהער זיך אן מיט נפתלי מאנעסטריש־טשער טאקי איין אייגענער, מחמת נפתלי'ס א שוועסטער האט חתונה געהאט פאר משה לייב'ס א ברודער, -- איהר פארשטעהט, וואס דא טהוט זיך?

— און וואו האסט דו אהינגעטהאן רבקה'לען? — רופט זיך אן דאס ווייב און וויל אנהויבען דערצעהלען פון רבקה'לען, דער־לאזט זי ניט דער מאן; ער פערשטעלט איהר דאס מויל מיט דער האנד און שרייט:

— האב צייט מיט רבקה'לען! וואס האסט דו קיין צייט ניט? זי וועט זיין גאנץ! איך וועל זי אין קעשענע ניט באהאלטען! יא, וואו זשע האלט איך? — ביי עטעלע'ן, אפנים. האט עטעלע פון מאנעסטרישטש, הייסט דאס, חתונה געהאט פון ראדאמישל, ווי איהר ווייסט שוין, טאקי פאר איין אייגענעם, און רבקה'לע האט געגומען א מאן א פליאסק פון מאנעסטרישטש, האט ער געהייסען הענין, און האט געהאט מיט איהם א טאכטער גענעדעל.

— גוט יום־טוב דיר! — זאגט דאס ווייב. — פון וואנען האט זיך צו דיר גענומען גענעדעל? גענעדעל איז דאך גאר עטעלע'ס טאכטער פון ראדאמישל!

— און איך וואס האב געזאגט?

— דו האסט געזאגט — דער מוהמע רבקה'לע'ס טאכטער.

— עס האט זיך דיר נע'חלום'ט! איך האלט נאך גאר אפילו ניט ביי רבקה'לען.

— אוי! — מאכט דאס ווייב און טהוט א טאנץ־אונטער. — מע קאן דאך פון איהם דעם שלאג באקומען! דו האסט דאך גאר־וואס אויסגערעכענט דעם יחוס פון דער מוהמע רבקה'לע, אז זי האט חתונה געהאט פון מאנעסטרישטש, אפילו א סימן, זי האט גענומען א מאן א פליאסק, הענין האט ער געהייסען...

— אמן הלואי! — זאגט חיה־עטעל. — די זון האט אזוי אנ־געבראטען דורכ'ן טאג, אז עס וואלט שוין געמעגט, כלעבען, אונ־טערפרישען א ביסעל אויף דער שענער דאטשע! נא דיר א דא־טשע! נא דיר „לופט"! גאט זאל העלפען, עס זאל א גאס טהון א רעגען און פארטרינקען די דאטשעס מיט די דאטשניקעס מיט גאנץ בויבעריק, רבונו של עולם!

עס געדויערט נישט לאנג, און דער הימעל ציהט זיך איבער מיט גרויכטע וואלקענס. עס ווערד מיט א מאל פינסטער־חושך, גלייך ווי עמיצער האט פערלאשען די זון. די פויגעלעך האבען זיך בעהאלטען אין די נעסטען. די לופט ווערד אלע מינוט געדיכטער און שווערער. מיט א מאל שניידט־דורך א בליץ און פערבלענדט די אויגען, און באלד טהוט א זעץ א דונער, וואס קנאלט, הילכט און קאטשעט זיך פון איין עק וואלד ביז'ן אנדערען.

— איך האב מורא, עס וועט געהן א רעגען! — רופט זיך אן דער פעטער זלמן און קוקט אין הימעל אריין. — און גלייך ווי ער האט געטראפען; ער האט נאר אויסגערעדט, האט אנגעהויבען צו גיסען א שלאקס־רעגען, אלע מאל געשמאקער, גרעדיכטער און שמאר־קער, און אלע מאל טהוט א בלישטש א נייער בליץ, וואס בעלייכט דאס גערדיכטע בלויע פינסטערניש, און א זעץ א דונער, א פאהר איבער'ן גאנצען וואלד — ט־ר־ר־ר־ר־ר־ר־ר!

— מיר דאכט, אז דער רעגען האט זיך פארקאטשעט נישט אויף א וויילע. — זאגט דער פעטער זלמן. — ער וועט, אם־ירצה־השם, געהן און געהן און געהן.

— איהר זאלט דערלעבען אנזאגען בעסערע בשורות! — מאכט חיה־עטעל דערשראקען און חאפט א קוק אלע מאל אין שטוב אריין.

— וואס קוקסט דו זיך ארום אלע מינוט? — רופ איך מיך אן צו איהר.

— ווי טייער איז ביי אַייך פלייש אין בויבעריק, האַ? ביי אונז אין אַווריטש איז פלייש ביוקר גדול. ווייסט דו פאַר וואָס? איבער דער טאַקסע. מיר האָבען אונזער אייגענס אַ בעל־טאַקסע, איז ער אַ גרויסער הולטיי! און אַייער בעל־טאַקסע איז אויך אַזאַ הולטיי, האַ? אַלע בעלי־טאַקסעס זענען גרויסע הולטייעס, ממזרים, ימח שמם! אפשר ניין! האַ?...

מיין קרוב מיט'ן סאַמעטענעם קאַשקעט הערט אויף צו עסען, האַלט דעם גאָפּעל אין דער לופטען און קוקט אויפ'ן פעטער זלמן, ווי אַ גזלן, למאַי ער האָט איהם איבערגעשלאָגען סאַמע אין מיטען. נאָר דער פעטער זלמן הערט איהם, ווי דעם קאָטער; ער טהוט זיך זיינס: ער דערצעהלט מעשיות פונ'ם אַווריטשער בעל־טאַקסע און פון אַווריטשער קהל און עסט בשעת מעשה גאַנץ געשמאַק.

יח.

[מע בעלעגט די משפחה. — מיר פאַהרען קיין אויסלאַנד אין די בעדער אַריין.]

— וואו באַלעגט מען די „משפחה"? — רופט זיך אָן צו מיר נאָכ'ן עסען מיין חיה־עטעל פערזאָרגט. — זיי זענען טאַקי זעהר אָנגעלעגטע געסט, נאָר פון דעסטוועגען אין דרויסען קאָן מען זיי ניט לעגען.

— פרעג מיך עפּיס גרינגערס! — זאָג איך. — דעם פעטער זלמן רעכען איך אויסבעטען אָט־דאָ, אויף דער ווערא̇נדע; יענטעל וועט שלאָפען מיט די קינדער; און דאָס פּאָרפאָלק, וואָס ס'איז „געקניפּט און געבונדען", מעג ליגען ביי דער הייסער וואַנט; לאָ־זען זיי חאָטש הנאה האָבען פון דער דאַטשע... ווי געפעלט דיר, חיה־עטעל, דאָס ווינטעלע, וואָס האָט אַ בלאָז געטהאָן? עס חמאַ־רעט זיך. מיר דאַכט, עס וועט געהן אַ רעגען.

— גוואלד! גוואלד! גוואלד! ראטעוועט! מיר זענען פאר־ביי! — שרייט מיין חיה־עטעל און צעלאזט די הענד און בלייבט שטעהן אין וואסער, ווי פערגליווערט.

— די קינדער, די קינדער ראטעוועט ארוים! — שרייט יענטעל אויף א קוויטש און שטעהט אויף איין אָרט.

— פאר וואָם ראטעוועט מען ניט די קינדער? — שרייט דאָם פאַרפאַלק און ריהרט זיך ניט פונ׳ם אָרט.

— ווייסט איהר, וואָם איך וועל אייך זאָגען? — שרייט דער פעטער זלמן. — עס וואלט גלייבער געווען, איהר זאלט די קלענערע קינדער ערגיץ צריבערטראָגען, וואָרום עס וועט, שיינט מיר, זיין א מבול...

* * *

איך אייל מיך און פערשלים מיין בעשרייבונג פון גלות דאטשע, מחמת מיר האלטען, איך און מיין חיה־עטעל, הייסט דאָם, ביי אוועקפאהרען קיין אויסלאנד, אין די „ווארעמע בעדער" אריין. די דאקטוירים געפינען, אז מיר בעדארפען ביידע טרינקען אזעלכע מינים וואסערען און באדען זיך אין די ווארעמע בעדער. און אגב וויל זיך אונז טאקי אביסעל אנקוקען א וועלט; מהיכי־תיתי, אז גאט העלפט, מע קאן, פאר וואָם ניט?... די קינדער לאזען מיר איבער אין בויבעריק אויף דער דאטשע, חלילה ניט אליין; יענטעל דעם פעטער זלמנ׳ס האבען מיר געמאכט פאר בעל־הבית׳טע אין שטוב, און צוליעב איהר איז שוין פערבליבען דער פעטער זלמן אויך. דאָם פאַרפאַלק, וואָם איז „נעקנייפט און נעבונדען", האָט אפילו אויך שטארק חשק געהאט איבערצובליבען ביי אונז איבער'ן זומער, האָט זיי מיין ווייב געגעבען אנצוהערעניש, אז עס וועט אין בויבעריק אָהן זיי, אם ירצה השם, אויך זיין פרייליך, און זיי האבען גענומען דעם וועג. וואוהין פאהרען מיר — וויים איך נאך אליין ניט; מסתמא וועט אונז שוין דער דאקטאר אפשיקען אהין, וואו מע בעדארף. און מחמת מיר האלטען ביי אפפאהרען אין אזא

— איך קוק, — זאָגט זי — צי סע קאָפּעט נישט פון דער סטע־
לי. יאָ, סע קאָפּעט גלייך אין בעט אַריין! מע דאַרף אונטער־
שטעלן אַ שיסעל.

— ביי אונז אין אַוריטש — זאָגט דער פּעטער זלמן — איז
אויך געווען אזא מבול, שוין דרינען אַ יאָהר עטלעכע און צוואַנציג,
און אפשר, הא? אלע דרייסיג! עס האָט פּאַרטרונקען דעמאָלט די
גאַנצע שטאָדט האָט דאָס פּאַרטרונקען! מע האָט זיך געשיפט
אויף שיפלעך האָט מען זיך געשיפט! ס'איז געווען הושך איז גע־
ווען!

— וואו זענט איהר ערגיץ? — הער איך אַ קול פון שטוב. —
קומט אהער! העלפט טראָגען! ראַטעוועט!...

איך טהו זיך אַ וואַרף אין שטוב אַריין — אַ צרה! איין אום־
גליק! דער רעגען שמייסט דורך די פענסטער, און סע גיסט פון
דער סטעלי, און מיין חיה־עטעל פערקאַטשעט דאָס קליידעל אין
וואַסער. אין איין האַנד האלט זי אַ קאָפּען־קישעלע, אין דער אַנדע־
רער — אַ פּאַן, וואָס מע פרעגעלט איינגעמאַכטס, און שרייט אין
איין קול:

— גוואַלד! העלפט טראָגען! ראַטעוועט! ראַטעוועט!

— וואָס טהוסט דו? — זאָג איך צו איהר. — וואָס שלעפּסט
דו פון שטוב? לאָמיר אַנטלויפען, זיך אַרויסראַטעווען מיט די
נפשות! וואו זענען ערגיץ די קלענערע קינדער?

— פּאַפּאַשאַ! אידי־קא סיודא! (טאַטע, קום נאָר אהער!)—
שרייען צו מיר די קלייגע חברה־לייט פונ'ם אַנדערען חדר, שטעהען
מלא־שמחה כמעט ביז די קנעכלעך אין וואַסער און טאַנצען און
פּאָליאָסקען זיך, מאכען בולבעלעך און זינגען:

דאָזשדיק, דאָזשדיק, פּערעסטאַן!
מי פּאָיעדיעם נא יאַרדאַן!...*

---

* רענעז, רענעז, הער שוין אויף! סיר'ז פּאהרען אויפ'ן ירדן!

אין די וואַרעמבעדעה

בילדער, טיפּען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען.

נעשריבען אין יאָהר 1903.

לאנד, וואו מע רעדט דייטש, בעדארף מען זיך אנהויבען געווענה־
נען מיט זייער שפראך און נעזעגענען זיך מיט אייך אויף דייטש
און זאגען: „אדיע! צום וויעדערזעהעניש!"...

אין די וואַרעמבעדער

[בילדער, טיפען, בעגעגענישען, צרות און פערגעניגען.]

א.

[א ווייב מיט „נערוועז". — די באַברויסקער דאַמע. — מיר פרעגלען איינגעמאַכטס.]

„איידער נעמען אַ ווייב, איז גלייכער זאָלסט זיך אויסברעכען אַ פוס". — אַזוי האָט געזאָגט איינער אַ פילאָזאָף (איך האָב מורא, אויב נישט סאָקראַט?). און איך זאָג: איידער האָבען אַ ווייב מיט „נערוועז", איז גלייכער גאָרנישט געבוירען ווערען אויף דער וועלט.

דאָס זאָגט אַייך נישט קיין פילאָזאָף, נישט קיין שרייבער, וואָס זיצט ביי'ם שרייבטיש און טראַכט־אויס מעשיות פונ'ם קאָפּ; דאָס זאָגט אַ פּראָסטער בשר־ודם, אַ איד אַ בעל־הבית, וואָס גאָט האָט איהם געהאָלפען, ער האָט געחאַפּט די גראָבע עטליכע קלינגערס, אַרויסגעטריבען דעם קבצן פון שטוב, אַריבערגעפאָהרען מיט ווייב און קינדער קיין בויבעריק אויף דאַטשע, בעקענט זיך מיט דאָקטוי־רים, מיט רעצעפּטען, אַפּטייקען, הידראָפּאַטיע, מאַסאַזש, צרות, שלעק — חי געלעבט!

דער גרעסטער אומגליק פון אַלע אומגליקען אויף דער וועלט איז דער דאָקטאָר, און נישט אַזוי דער דאָקטאָר, ווי דעם דאָקטאָר'ס קאַבינעט, וואָס מע דאַרף דאָרטען זיצען און שוויצען, בלעטערען די גאַזעטען, וואָס ליגען אָנגעגרייט אויפ'ן טיש, און אָנקוקען נישט

זיך ; א מינדסט נאַרישקייט, א וואַרט, אז איך האָב אויסגערעדט — „וואָס האָסט דו צו מיינע נערוון?"

בקיצור, ס'איז געבליבן, אז מיר פֿאהרן קיין אויסלאַנד אויף דער קור. וואוהין? דאָס וועט מען אונז שוין א ידיעה געבן ביי'ם פֿראָפעסאָר אין וויען אָדער אין בערלין. און איך האָב געטומען מאכען זיך א פּאָס קיין אויסלאַנד, און מיין חיה־עטעל האָט זיך דערווייל צוגעגרייט אביסל מלבושים מיט היטעלעך אין וועג ארײַן, געטומען אײַנקויפֿען טשעמאָדאַנעס, קאָרזינעס און קוישלעך, און פֿרעגלען איינגעמאכטס. איז, דאכט זיך, וואָס געהערען זיך אָן מיט מיר, מאַנסבית, היטעלעך, מלבושים, קוישלעך און איינגעמאכטס? „ניין, עס געהער זיך, זאָגט זי, אָן: דו פֿאהרסט, זאָגט זי, גלייך מיט מיר, מעגסט דו זיך, זאָגט זי, אביסעל אָנטהון א מיה, ז י ך מ ט ר י ח ז י י ן". די וועטער „זיך מטריח זיין" זענען געזאָגט געוואָרען מיט אזא טאָן און מיט אזא ניגון, וואָס ס'איז שווער ארויסצוגעבען דאָס אויף פּאפּיער — אויב איהר האָט א ווייב, און זי האָט „נערוון", בעדאַרפט איהר זיין אביסעל בעקענט מיט דעם טאָן און מיט דעם ניגון.

און עס האָט זיך אָנגעהויבען א חתונה פון מלבושים, מאַנאַזי־נען, קלייטען, שניידערס, מאַדיסטקעס, מאָדעס, זשורנאַלען — אז איך האָב איבערגעלעבט בשלום די דאָזיגע דריי וואָכען, וועל איך שוין, אפּנים, לאַנג לעבן! מיין חיה־עטעל האָט זיך געטומען, איין מאָל פֿאר אַלע מאָל, איבערשטשענאַליאיזן וויען און בערלין און פערשעמען מאריענבאָד און פֿראַנצענסבאָד און בארענבאָד און אַלע איבעריגע בעדער. מע איז געשטאַנען און מע האָט געפּאַקט אין די קאַסטענס, און איך האָב בעצאָהלט חשבונות פון די קלײַ־טען און זיך גערעכענט מיט די מאַדיסטקעס: קאַלענקאָר און קנעפּ־לעך און העקלעך און בערשטלעך און גאַז, און נאָך א מאָל קא־לענקאָר און סטעקליאָרוסען און פֿראָשוועס און טאשמעס און שפּיצ־לעך, און וויעדער א מאָל קאַלענקאָר און סאָמעט און זייד און מארלײַ און שפּילקעס, און ווייטער א מאָל קאַלענקאָר און ריוש

קיין בעקענטע פנימ'ער אַלערלייי, וואָס קוקען אויף אייך, און איהר קוקט אויף זיי, און פון נישט האָבען וואָס צו טהון הויבט איהר אָן דורכצוווארפען זיך מיט רעד: „שוין לאַנג, אז איהר קוירט זיך? וואָס איז אייער שלאַפקייט? וואוהין רעכענט איהר צו פאָהרען אויף דער קור?" און אזוי ווייטער.

מיין היה־עטעל, זאָל געזונד זיין, איז אַ מענש, וואָס האָט פיינט זיצען און שווייגען. האָט זי זיך צערעדט מיט עפּים אַ דאָמע, אַ ליטווישקע, דאָכט זיך, פון באָברויסק, און איז געווארען צו איהר צוגעקלעפט. וואָס האָט זי אזעלכעם דערזעהען אויף דער באָברויסקער דאָמע — ווייס איך נישט; נאָר מע איז געווארען גיך נפש־אחת. מיין היה־עטעל האָט מיר געזאָגט, אז ס'איז ביי זיי ביידען איין חולאת. אין וואָס בעשטעהט זייער חולאת? אין גארנישט. וואָס זיי זאָלען נישט דערהערען אויף יענעם, דאָכט זיך זיי אויס, אז ביי זיי איז אויך דאָס אייגענע. לאָז עמיצען אָנהויבען שטעכען אין זייט, שטעכט זיי אויך; אַ צאָהן — איז אַ צאָהן; איין אויהער — איז איין אויהער; אַ פּוס — איז אַ פּוס. אז מע שמועסט אלסדינג, וואָס ביי יענעם, איז ביי זיי! זיי איז שוין אויסגעווען, די באָברויסקער דאָמע, וואו די וועלט האָט איין עק און איבערגעטהאָן כל המיטלען שבעולם — עס העלפט נישט!

— וואָס זשע זאָגט דערויף דער דאָקטאָר? — פרעגט ביי איהר מיין היה־עטעל מיט גרויס מיטלייד צו דער באָברויסקער דאָמע.

— וואָס זאָל ער זאָגען? ער ווייסט אליין נישט. ער זאָגט, אז ס'איז נערוועז, און הייסט מיר פאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער.

פון דעמאָלט אָן האָט מיין היה־עטעל בעקומען „נערוועז". נאָר איהר מיינט גלאַט נערוועז? נערוועז צו נערוועז איז נישט גלייך. די נעבט, וואָס איך בין נעבען איהר אויסגעוועסען, זאָל מיר גאָט נישט רעכענען! וואָס טויג אייך, ס'איז דערגאַנגען אזוי ווייט, אז איך האָב נישט געטאָרט א טריט טהון, א הוסט טהון, א ריהר טהון

— ס'זאָל זיין צום שוויצען? רעכסט זיך, אפּנים, אז איך זאָל דאָרטען גוט קרענקען?

— פֿרענעל פערשקעם! פֿרענעל פּלאָמען! פֿרענעל עפּעל! פֿרענעל פֿאַרשוועם! זאָנטיקעם! לאָמפּען! האָקמעסערס! ריקבעטלעך!...

. . . . . .

וואָס סע קומט פֿאָר צווישען אונז נאָכדעם, נאָך דער סצענע פּונ'ם איינגעמאַכטס, קלערט אייך, ווי איהר פערשטעהט. איך בין אייך נישט מחויב צו דערצעהלען אלסדינג.

ב.

[וואָס הייסט „חבוט־הקבר"?]

אונזערע חכמים בעשרייבען חבוט־הקבר מיט אלערלייי שרעק־ליכע פֿאַרבען, און דעם גיהנם — נאָך מוראַ'דיגער. סע ווייזט אויס, אז זיי האָבען נישט געהאַט קיין ווייבער מיט „נערוועז" און זע־נען קיינמאָל נישט געפֿאָהרען קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, נישט געפיהרט מיט זיך קיין צוועלף פּוד באַגאַזש, א חוץ טשע־מאַדאַנעס, קוישלעך, בינטלעך און פּעקלעך אלערלייי, און האָבען נישט מיטגענומען מיט זיך אהין קיין איינגעמאַכטסען. מיר, אויב ס'איז מיר בעשערט אָפּקומען חבוט־הקבר, האָב איך איהם געהאַט אין בויבעריק אויפ'ן וואָקזאָל, ביי'ם אוועקפֿאָהרען קיין אויסלאַנד, און דער גיהנם האָט זיך פֿאר מיר געעפענט שוין זיצענדיג מיט מיין חיה־עטלעז אין וואַגאַן. אייך איז גרינג צו שטעהן און קוקען בשעת עס ווערד א טומעל, דער קוריער־צוג קומט־אַן, שטעהט אינגאַנצען אוועלכע פּינף מינוט, און מע דאַרף חאָפּען נעמען בילעטען, אויפ־

און פּוליאר און פּעדערלעך און מאַנטשעסטער, און אָבער א מאָל קאַלענקאָר. א גליק, וואָס ס׳איז פּאַרהאַן ביי מיר א טעלעפאָן און עמיצער האָט אָנגעקלונגען, מיך אַוועקגערופען — לאַנג לעבען זאָל ער.

— ווער קלינגט?

— אינטערנאַציאָנאַלייניע?

„לעבען זאָלסט דו אַווי, ווי איך בין אינטערנאַציאָנאַלייניע!" — טראַכט איך מיר, נאָר איך טרעט נישט אָפּ פון טעלעפאָן; איך האַלט אין האַנד דאָס טרייבעל פון טעלעפאָן און מיט דער אַנדערער צאַהל איך אָפּ דער מאַדיסטקע און בין זיך מחיה, וואָס איך בין פּטור געוואָרען פון איהר און פון איהר חשבון.

— וואָס פּאַר אַיין איינגעמאַכטס, זאָגט זי, זאָל איך פּרעגלען אין וועג אַריין?

— וואָסערע דו ווילסט.

— וואָס הייסט, איך ווי? און וואו ביזט דו?

— איך קאָן מיך באַגעהן, זאָג איך, אַהן איינגעמאַכטס.

— וואָס זאָגט איהר אויף איהם? ער קאָן זיך באַגעהן אָהן איינגעמאַכטס! קומט אויס, הייסט דאָס, אז אַלסדינג איז נאָר פון מיינעטוועגען! וואָרום איך בין די גרויסע פּרעסערין, די גרויסע נאַשערין...

— אָבער לאָז זיין שטיל, חיה־עטעל, אין גאָטעס ווילען! פּרעגעל רויזען־איינגעמאַכטס — אַיין עק!

— ס׳זאָל ווערן געצוקערט און מע זאָל דאָס דאַרפען אַרויסווארפען?

— נו, לאָז זיין ווייניגעל — פּרעגעל ווייניגעל.

— איך האָב טאַקי מעהר נישט וואָס צו טהון, נאָר אַנידערזעצען זיך איצט אַרויסנעמען די קערלעך.

— וויסט דו וואָס? פּרעגעל שווארצע יאַגדעס!

— זיי זאָלען צעקראַכען ווערן, זכם איינער?

— פּרעגעל כּאַלינעס!

איך אליין נישט. מיין ווייב'ס נערוון האלטען דאָס נישט אויס, און זי פערוואַרפט דעם קאָפּ אויף צו חלש'ען. עס ווערד א שטיקעל הארמידער אין וואַגאָן. די פּאַסאַזשירען רינגלען אונז ארום, ווערען געוואָהר פון דער מעשה מיט דער קוויטאַנצירע, גיט מען מיר אַלער־לייַ עצות, וואָס איך זאָל טהון, ווי אזוי און וואוהין איך זאָל טעלע־גראַפירען, ווי אזוי איך זאָל זיך נוהג זיין אויף דער גרענירע, און אונזער נסיעה ווערד שוין פונ'ם ערשטען ארויספאָהר פערגיפטעט מיט סם־המות, און איך האָב חרטה אויפ'ן גאַנצען פּלאַן פון דער נסיעה. דאָס געזונד, וואָס מיך קאָסט דאָס, וועט מיר געווים נישט אומגעקערט ווערען פאר די דריי חדשים קורירען זיך, און דאָס בלוט, וואָס מיר ווערד פערצאַפּט, וועט מיר זיכער נישט צוקומען פאר די דריי חדשים באָדען זיך. און איך פערשעלט מיר דאָס גע־ביין מיט'ן אויסלאַנד, מיט די וואַרעמבעדער און מיט אַלע דאָקטוי־רים. וואָס איך ווינש זיי, מעג זיי אַנקומען חאָטש האַלב.

נאָר צו וואָסערע צרות ווערד א מענש נישט געווהנט? די באַהן ווען צוריק, צוליעב מיין באַגאַזש, נישט פאָהרען, און קיי־נער איז נישט מחויב טראָגען אויף זיך מיינע יסורים. איך בין געווען צופריעדען, וואָס מיין חיה־עטעל האָט זיך חאָטש אפּגעווכט אין וואַגאָן צוויי דאָמען, וואָס זי האָט זיך גיך מיט זיי בעקענט און געוואָהר געוואָרען, אז זיי פאָהרען אויך קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער. און אויף אַלע דריי איז געוואָרען אַזא שמחה, גלייך ווי זיי וואַלטען געוואונען דאָס גרויסע געווינס און האַלטען שוין ביי'ם טיילען זיך.

די צוויי דאָמען זענען געווען: איינע פון אומאַן, א דאָמע מיט א הוט און מיט א סך פּודער אויפ'ן פּנים. מחמת זי פאָהרט שוין קיין אויסלאַנד דאָס אַנדערע מאָל, דעריבער רעדט זי שוין העכער האַלב דייטש און איז קלאָר, זאָגט זי, דאָרטען אין אַלע ווינקעלעך. און די אַנדערע — א יונג ווייבעל פון יעהופּעץ, וואָס פאָהרט אהין דאָס ערשטע מאָל, האַלט זי זיך אַן דער אומאַנער דאָמע, ווי א ברע־קעלע קינד, לאָזט זי נישט אפּ אויף קיין טריט.

געבען דעם גאַנצען באַגאַזש, אָפּגעזעגענען און צעקושען זיך מיט אַלע קינדער, קיין עין־הרע, אַריינחאַפּען זיך מיט׳ן ווייב און מיט אַלע פּעקלעך און טשעמאָדאַנעס און קוישלעך אין וואַגאָן אַריין און פערחאַפּען ערטער, און קיין ערטער איז נישטאָ. איך פרעה מיך, וואָס איך האָב פערחאַפּט אַיין אָרט פאַר מיין חיה־עטלען, און זי איז נאָך נישט צופריעדען. נישט צופריעדען דערמיט, וואָס איהר אָרט קומט אויס אַקוראַט אַקעגען אַ גראָבען גלח, וואָס אַז מע טהוט אויף איהם אַ קוק, ווערד שוין הייס אויף צו חלש׳ען, און נישט צופריעדען דערמיט, וואָס איך האָב נישט וואו צו זיצען און דאַרף מיך האַל־טען מיט די פּעקלעך, און נישט צופריעדען דערמיט, וואָס פון אַיי־לעניש האָב איך פערגעסען אָנזאָגען די קינדער און די דיענסטען אַ סך נויטיגע זאַכען. אַ דאַנק דעם גלח, וואָס ער האָט רחמנות געהאַט אויף מיר, זיך אַביסעל אַ רוק געטהאָן און געמאַכט מיר חאָטש אַ שטיקעל אָרט, און איך קאָן זיך צוזעצען חאָטש אויף אַיין עק באַנק און אַרומקוקען זיך, וואו איך בין אין דער וועלט. פונ׳ם אָנהאָרעווען זיך, פונ׳ם לויפען מיט׳ן טאַרעראַם, דרעהט זיך מיר דער קאָפּ, און איך פיהל, אַז איך האָב עפּיס, דאַכט זיך, פערגעסען, נאָר וואָס — ווייס איך נישט, און דערפאַר, אַפּנים, בין איך אַזוי פערטראַכט און הער נישט וואָס מע רעדט צו מיר.

— זעה נאָר, האָסט חאָטש גוט באַהאַלטען די קוויטאַנציעס ?— מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל.

— וואָסערע קוויטאַנציעס ?

— פונ׳ם באַגאַזש.

— מזל טוב !

— וואָס איז דאָס מיט דיר? **דו ביזט אַזוי פאַרטראָגען, אַז** דו ווייסט שוין גאָרנישט, וואָס מע רעדט צו דיר?

ערשט דאָ דערמאַן איך מיך, אַז איך האָב פערגעסען אָפּנעמען ביי׳ם אַרטעלשטשיק די קוויטאַנציעס פונ׳ם באַגאַזש, און נישט בעקלערט, וואָס איך טהו, לאָז איך מיך לויפען, וואוהין — ווייס

מהמת זי פיהלט גאנץ גוט, מעהר פון אלע דאקטוירים, אז די צייהן ליגען ביי איהר אינוועניג. פאהרט זי איצט קיין ווין, אין פון דארטען — וואוהין דער פראפעסאר וועט זאגען.

סע פערשטעהט זיך, אז מיין חיה־עטעל האט זיך באלד דערמאנט, אז ס'איז ביי איהר אמאל ביינאכט ארויסגעפאלען א צאהן, מע וויסט נישט, וואו ער איז אהינגעקומען, — איז נישט אנדערש, אז זי האט איהם דעמאלט איינגעשלונגען; זי פיהלט טאקי, זאגט זי, גאנץ אפט א מאדנע שטעכעניש אינוועניג, זי פערשטעהט נישט פון וואנען.

— א שטיקעל גליק, — זאג איך — וואס דא פאהרט נישט קיינער מיט קיין אפגעבינסענער נאז...

נאר קיינער ווייל אפילו נישט קיין שמייכעל טהון אויף מיין חכמה; אדרבה, איך זעה, אז די וויבער זענען אלע דריי ווי אנגעדרודעלט אויף מיר; זיי האבען צווישען זיך ווי עפים אפגעמאכט א מין יד אחת אקעגען מיר, אז מע זאל מיט מיר נישט רעדען און מיר אפילו נישט ענטפערען. איך האב אבער ניך דערלעבט אין זיי אלע א נקמה. די אומאנער דאמע מיט'ן הוט האט מיט א מאל זיך אויפגעהויבען מיט זאג איכפעט און מיט זאג גוואלד, גלייך ווי עם וואלטען זיך אנגעצונדען אויף איהר די מלבושים. דער גאנצער וואגאן מיט פאסאושירען זענען זיך צענויפגעלאפען מיט א געשריי:

— וואס איז? וואס איז? וואס האט דא געטראפען?

און געטראפען האט זיך א קליניגקייט: א סלוי איינגעמאכטס, וואס מיין חיה־עטעל האט געפיהרט מיט זיך קיין אויסלאנד, האט זיך אינווענינג, אין דער קארזינקע, פאוואלינקע, אויבען אויף דער פאליצע, צעבראכען, אוסגעגאסען זיך און דורכגערונען דורך דער שטרוי פון אויבען ארא, גלייך אויפ'ן הוט און אויף רער זיידע־נער־בלוזע און אויף די איבעריגע מלבושים פון דער אומאנער דאמע, וואס איז ווי צוגעפרעסט געווארען צו דער באנק. פון די היזקות, וואס מיר אליין האבען געהאט אין דער קארזינע גופא, רער איך

— וועד זענט איהר פון יעהופּעץ? — פּרעג איך דאָס יונגע וויבעל. — און וועד איז אייער מאן?

— איך וויים נישט, — זאָגט זי — אויב איהר וועט איהם קענען. מיין מאן הייסט בראָדסקי.

דערהערט דעם נאָמען בראָדסקי פון יעהופּעץ, האָט דאָס ביידע נעגעבען א טראָג־אונטער, גלייך ווי אונטער דער באנק וואָלט געלעגען בעהאלטען דינאָמיט, און דאָס וויבעל איז מיט א מאל ביי מיר אין די אויגען אויסגעוואכסען מיט נייען־און־נייענציג פּראָצענט.

— וואָס הייסט, — זאָג איך — בראָדסקי'ן וועל איך נישט ווייסען? וועד וויכט דאָס נישט בראָדסקי'ן? וועלכען בראָדסקי'ס זענט איהר: לאָזאר'ס, צי ליאָוו'ס?

— נישט לאָזאר'ס און נישט ליאָוו'ס. — מאכט זי צו מיר. — מיר זענען טאקי בראָדסקיס, נאָר נישט פון די; מיין מאן איז א מעקלער פון הייזער.

דאָס יעהופּעצער וויבעל האָט מיט א מאל פערלוירען ביי מיר אלע נייען־און־נייענציג פּראָצענט, און איך האָב שוין מעהר נישט געוואלט הערען, וואָס זי רעדט.

נישט אזוי איז אָבער געווען מיין חיה־עטעל: זי האָט זיך מיט דער קאָמפּאניע גאָר מחיה געווען. ערשטענס, האָט זי ביי דער אומאָנער דאָמע אויסגעטאפּט אלסדינג, וואָס אין אויסלאָנד טהוט זיך, און דאָס איז געווען פּאר אונז ביידען ווי געפּונען; און, צווייטענס, איז זי געוואָהר געוואָרען פון אזעלכע נייע מינים שלאָפקייטען, וואָס זי האָט נאָך פון זיי קיינמאל ביז אהער נישט געהערט. שטעלט אייך פּאר, אז דאָס וויבעל, וואָס זי הייסט בראָדסקי און איהר מאן איז א מעקלער פון הייזער, האָט געהאט א מאָדנע חולאת: עס האָט זיך איהר ע'חלומ'ט, אז זי האָט איינגעשלונגען א גאנצען קאסטען מיט אריינגעשטעלטע צייהן. פון דעמאָלט אן פיהלט זי אינוועניג ביי זיך אין בויך די צייהן, און קיינער קאָן איהר נישט איינרעדען, אז עס דאכט זיך איהר נאָר אזוי,

איך לאָז איבער דעם לעזער, ער זאָל אַליין טרעפען, וועמען געהער די דאָזיגע פראַגע: מיר, צי מיין חיה־עטלעך?

ג.

[א מין הקדמה. — דער שכל פון מאריענבאד. — א דאמע פון יעקאטערי־נאסלאוו. — סטאנציע אין וואלאטשיסק. — איך האנדעל א מציאה און וועך פון איהר פטור.]

מיין ווייב איז, ברוך השם, א מענש, וואָס האָט פיינט זיצען אַליין, ווי זי רופט דאָס אָן, „מיט די פיער וועגט". זי האָט ליעב הערען, ווי מע רעדט, און האָט אַליין אויך ליעב רעדען. אז ס'איז שטיל אין שטוב, זשומעט איהר דעמאָלט אין די אויהערען, און איהרע „נערוועז" קאָנען דאָס נישט איבערטראָגען. אז עס מאַכט זיך, זי בלייבט אַליין מיט מיר און עס געהט אוים רעד (צווישען מאַן און ווייב — וואָס קאָן זיין פּאַר א רעד?), פרעגט זי מיך, וואָס איך שווייג? פּאַר וואָס רעד איך נישט?

— וואָס זאָל איך מיט דיר רעדען? — פרעג איך זי. — שוין עטלעכע און צוואַנציג יאָהר זינט מיר רעדען... אויסגעגאַנגען שטאָף...

— פּאַר וואָס זשע געפינט זיך ביי דיר שטאָף פּאַר פרעמדע? לאָז זיך דיר דאָכטען, עלעהיי איך בין אויך א פרעמדע?

נו, געהט פערענטפערט זיך, געפינט א תירוץ!...

דאָס איז א מין הקדמה אַדער א פּירוש צו דעם, עס זאָל אייך נישט זיין קיין חידוש, וואָס געפאָהרען מיט מיין חיה־עטלעך קיין אויסלאַנד אין די וואַרעמבעדער, בין איך געווען צופריעדען, אז גאָט האָט איהר צוגעשיקט מיט וועמען צו רעדען. איך אַליין האָב איהר נעזוכט א קאַמפּאַניע און האָב איהר געפונען אין צווייטען וואַגאָן

שוין נישט. איך שמועס נאָר פונ'ם בזיון פאַר דעם גאַנצען פרעמדען עולם, וואָס אין וואַגאָן, וואָס איטליכער פון זיי האָט געזאָגט אַיין אַנדער ווערטעל, איינס פּלאַטשיגער פונ'ם אַנדערען. איינער אַ יונגערמאַן מיט בלויע ברילען, מיט אַ שאָפּען קעפּעל פון גאָלע לי־סענע און מיט גראָבע ליפּען, וואָס האָט זיך געהאַלטען פאַר אַ גרויסען פּאַרשוין, מחמת ער האָט נישט אויפגעהערט צו גלעטען די וואָנסעס און קוקען בשעת מעשה אין אַ קליין שפּיעגעלע, האָט אַ זאָג געטהאָן, אַז די דאָזיגע דאַמע בעדאַרף איצטער זיין זיס, ווי טייגאַכץ מיט האָניג, און האָט אַליין זיך צעלאַכט פון דער חכמה. דער אַנדערער, דוקא אַיין אַלטער איד, אַ גראָבער, מיט אַ מאַסיווער גאָלדענער קייט אויפ'ן בויך און מיט אַ גראָבער שמעקענדיגער צי־גאַר אין די צייהן, האָט געזאָגט נאָך גרעבער פון יענעם יונגען מאַן, און דער גאַנצער וואַגאָן האָט אויסגעשאָכען אַ געלעכטער. נישט געלאַכט האָבען נאָר די דאַמען, וואָס מיט אַ מאָל האָט די גוט־פריינדשאַפט צווישען זיי געפּלאַצט, ווי אַ גלאָז, צעזעעט געוואָ־רען, ווי אַ רויך, אַוועק, ווי אַ חלום. די אומאַנער דאַמע נעבאַך, וואָס האָט געפייערט, ווי אַ גזלן, און האָט געמוזט נאָך אַיינהאַלטען זיך פאַר בושה, האָט בשום אופן נישט געקאָנט פערשטעהן, ווער קאָן דאָס זיין אַ בעלן פיהרען מיט זיך אַיינגעמאַכטס קיין אויס־לאַנד? דערויף האָט איהר מיין חיה־עטעל, וואָס האָט געפייערט נישט ווינציגער פון איהר, זעהר גלייך אָפּגעענטפערט, אַז איטלי־כער האָט זיך זיין גוסט: איינער פיהרט מיט זיך אַיינגעמאַכטס, דער אַנדערער קרייד...

איך מיין, אַז די אומאַנער דאַמע האָט זיך אָנגעשטויסען, וואָס מיין חיה־עטעל מיינט, מחמת אויף דער ערשטער סטאַנציע האָבען זיי ביידע מיט'ן יעהופּעצער ווייבעל צענויפגענומען זייערע זאַכען און האָבען אָהן אַ „זיי־געזונד" זיך איבערגעפּעקעלט אין אַיין אַנ־דער וואַגאָן און האָבען אונז בעפרייט צוויי ערטער.

— און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו?...

מחמת דער אַפּעטיט, וואָס איך באַקום נאָכהער צום עסן, הרג'עט מיך אַוועק!...

— איז דאָך גלייכער — זאָג איך — איהר זאָלט בעכער אויפֿהערן פּאָהרן קיין מאַריענבאַד?

— וואָס הייסט? — זאָגט זי. — איך מוז דאָך פּאָהרן זיך אָפּציהען, אַוועקגעבן די עטליכע און דרייסיג פונט!

— קומט דאָך אייך צו — זאָג איך — צוריק עטליכע און דרייסיג פונט מיט נאָך צוואַנציג פונט, הייסט דאָך עס אַלע צוויי יאָהר א פוד!

— איך האָב גאָרנישט געוואוסט, אז איהר זענט אזא בעל־חשבון! — מאַכט זי צו מיר מיט א שטאָך, און מיין חיה־עטעל קוקט אויף מיר, ווי אויף א גזלן, למאי איך מיש מיך אריין, און איך בייס די צונג. איך זיץ און קוק אויף דער יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע און טראַכט מיר, וואָס וועט זיין פון איהר, כדומה למשל, טאָמער לעבט זי נאָך א יאָהר צוואַנציג און פּאָהרט אַלע יאָהר קיין מאַריענבאַד און לאָזט איבער עטליכע און דרייסיג פונט און נעמט זיי אָפּ צוריק מיט רוחים? הייסט דאָס צוואַנציג מאָל צוואַנציג האָבען מיר א קיימא־לן פון פיער הונדערט פונט, און פיער הונדערט פונט האָבען מיר אזוי גרויס, אפּנים, ווי צעהן פוד.

— סטאַנציע וואָלאָטשיסק! — זאָגט אונז אָן דער קאָנדוקטאָר א בשורה און נעמט אָפּ ביי אונז די בילעטען, און אַלע פאַסאַזשירן טהוען זיך א חאַפּ צו די פּעקלעך, און עס לאָזט זיך הערן מיט שמחה:

— די גרעניץ! די גרעניץ!

פאַר וועמען ס'איז א שמחה — פאַר מיר נישט. גאָט ווייסט, צי מע וועט מיר אָפּגעבען דעם באַגאַזש, וואָרום איך האָב דאָך פערגעסען אָפּגענומען ביי'ם ארטעלשטשיק די קוויטאַנציע און האָב געמוזט פון וועג טעלעגראַפירען וועגען דעם קיין בויבעריק.

— וואָס וועלען מיר טהון, — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — טאָמער, חלילה, גיט מען אונז נישט ארויס אונזער באַגאַזש?

א מאַסיווע דאַמע פון יעקאַטערינאָסלאַוו מיט איהרער א טאָכטער, א כלה, דאָס הייסט, אַזעלכע, וואָס מעג שוין זיין א כלה, און וויל שוין זיין א כלה, און ס'איז שוין צייט, זי זאָל זיין א כלה — און צוליעב דעם טאַקי פאָהרט זי קיין מאַריענבאַד.

דערהערט דאָס וואָרט „מאַריענבאַד", האָט זיך מיין חיה־עטעל ממש מחיה געווען, מחמת עס האָט זי געצויגען כסדר קיין מאַריענ־באַד! וואָס עפּיס גראָד קיין מאַריענבאַד? — דעם שכל קאָן קיינער נישט וויסען, פּונקט אַזוי ווי עס איז שווער צו טרעפען דעם שכל, פאַר וואָס איינעם געפעלט ווייס, דעם אַנדערען שוואַרץ. עס ווענדט זיך אינ'ם גוסט. עס איז א געשמאַק־זאַך: איינעם געפעלט אַזוינס, דעם אַנדערען — אַזעלכעס. ווען אַלע מענשען זאָלען פאָהרען אין איין אָרט אַריין, וואָלטען דאָך אַלע איבעריגע ערטער געבליבען לעדיג...

— פאָהרט איהר, הייסט דאָס, אויך קיין מאַריענבאַד? — האָט זיך מיין חיה־עטעל געווענדט צו איהר מיט א שמחה און בשעת מעשה בעטראַכט די מאַסיווע יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע און גע'־חידוש'ט זיך, צו וואָס פאָהרט אַזעלכע אין די וואַרעמבעדער? וואָס פעהלט איהר, למשל?... די יעקאַטערינאָסלאַווער דאַמע האָט זיך, אַפּנים, אָנגעשטויסען, וואָס בעדייט דער דאָזיגער קוק, און האָט זיך פערענטפערט:

— איך פאָהר קיין מאַריענבאַד אַלע זומער, נישט, חלילה, אויף דער קור; איך בין, דאַנקען גאָט, געזונט און שטאַרק אויף אַלע אברים (מע זעהט דאָס!), הלואי ווייטער נישט ערגער (אָמן!); נאָר וואָס פאָהר איך קיין מאַריענבאַד? איך פאָהר אַהינצו זיך „אָפּציהען"; אַז איך בין אָפּ א וואָך זעכס אין מאַריענבאַד, לאָז איך איבער דאָרטען א פונט עטליכע און דרייסיג (אָהאָ!), און מאַריענבאַד איז דערצו א רפואה. דער הסרון איז, וואָס אַז איך קום אַהיים קיין יעקאַטערינאָסלאַוו, נעם איך אָן אויף זיך צוריק די עטליכע און דרייסיג פונט, וואָס איך האָב איבערגעלאָזט אין מאַריענבאַד, מיט נאָך א פונט צוואַנציג (קיין עין הרע נישט!),

זי פופצעהן מיט נאָך פופצעהן. זי עסט נישט כמעט גאָרנישט. זעהר שיין אייִדעלע.

— קומט דאָך אויס, — זאָג איך — אז אין צעהן יאָהר פאַרלירט זי הונדערט פופציג פונט, הייסט דאָס אזוי גרויס, ווי דריי פוד מיט דרייסיג פונט, היינט וואָס וועט שוין איהר איבערבלייבען?

— ווער בעט דיך, דו זאָלסט מאַכען חשבונות? — פאַלט שוין אָן אויף מיר מיין ווייב און איז געוועכט. — ער האָט זיך אבי־סעל צע'חשבונ'ט, דער בעל־חשבון מיינער! באַרעכען בעסער, וואָס דיך קאָסט־אָפּ דער באַגאַזש איבער דעם, וואָס דו ביזט א צעטראָ־נענער מלאך, וועסט דו בעסער מאַכען! נעה נאָר, ווער געוואָהר, צי ס'איז שוין דאָ איין ענטפער אויף אונזער דעפּעש?

פערשטעהט זיך, אז קיין ענטפער איז נישטאָ, און עס קאָן נאָך אזוי גיך נישט זיין. און נישט האָבענדיג וואָס צו טהון, נעה איך מיר אַרויס אביסעל אויף דער גאַס שפּאַציערען.

דאָס שטעדטעל וואַלאָטשיסק, חאָטש סע ליגט ביי דער גרע־ניץ, איז א קליין שטעדטעל, ווי אלע שטעדטלעך בכל תפוצות ישראל, מיט א מארק, מיט קלייטלעך, מיט אידען, וואָס דרעהען זיך ארום מיט די שטעקעלעך אין די הענד און האָבען נישט וואָס צו טהון. און מחמת קיינער קען מיך נישט, קויף איך מיר א פונט אַגרעסען און נעה מיר ארום אין מארק און עס מיר די אַגרעסען פונ'ם שקאָרמעץ. און פלוצים דערזעה איך פאַר מיינע אויגען וואכסט אוים א מאַדנע חיה, וואָס איך האָב אזעלכעס אויף מיין לעבען נישט געזעהען. א מין פערד א הויכס, מיט געלע מאַכנאַטע האָר, ערטערווייז מיט פליכעס, א ליפּ א צעשפּאַלטענע, צוויי האָר־בעס אויף די פלייצעס, איך וואָלט נעמעגט שווערען — א ווער־בליוד! * און א שווארצער ציגיינער זיצט אויף דער ערד, איינגעווי־קעלט אין א ווייסער וואַרעמער סוויטע, און קוקט מיט אזעלכע אויגען, גלייך ווי ס'איז איהם נמאס די גאַנצע וועלט.

---

* א קעמעל.

— למאי — זאג איך — זאלסט דו איבערקלערען אויף ניין? טאמער יא?

כך הוה. מיר זענען געקומען אויף דער סטאנציע, האט זיך אנגעהויבען א לויפעניש פון איינעם צום אנדערען. דער יונגערער האט אונז אפגעשיקט צום עלטערען, און דער עלטערער צו נאך א עלטערען. דער זאגט: ס'איז פארהאן א דעפעש; דער זאגט: ס'איז נישטא קיין דעפעש. דער זאגט: ס'איז דא א דעפעש, מע זאל ארויסגעבען; דער זאגט: ס'איז דא א דעפעש, מע זאל נישט ארויסגעבען. בקיצור, מיר האבען געמוזט געבען פון דאנען נאך א מאל א דעפעש און אליין זענען מיר געבליבען ווארטען.

מיין חיה־עטעל... וואם? איהר ווילט טאקי וויסען, וואם איך האב געהאט פון איהר? אז גאט וועט אייך העלפען, איהר וועט פאהרען אין די וואראמבערער, בחפזון'דיג, מיט אייער ווייב, אזוי ווי איך, און איהר וועט פערגעסען די קוויטאנציע פונ'ם באגאזש, ווי איך, און וועט דארפען ווארטען ביי דער גרענץ איין איבערי־נען טאג, ווי איך, וועט איהר דעמאלט וויסען, וואם מע קאן האבען פון א ווייב... איין שטיקעל גליק חאטש, וואם די יעקאטערינאסלא־וער דאמע מיט דער טאכטער, די כלה, זענען אויך געבליבען וואר־טען ביז'ן צווייטען צוג איבער איין אנדער טעם: פון אדעס האט בעראפט אנקומען איהרע א שוועסטער, וואם פאהרט אויך קיין מאריענבאד און האט פערשפעטיגט דעם צוג, וועט זי אנקומען מיט'ן אנדערען צוג.

— אויך אזא... — וויל איך פרעגען און בלייב שטעהן אין מיטען.

— אזא וואם?

— אזא... מיין איך... וואם פאהרט זיך אפציהען?

— פארקעהרט, — זאגט זי — מיין שוועסטער איז שוין צו איין איידעלע; פאהרט זי זיך פארראטען, און עס קומט איהר צו אלע יאהר א פונט פופצעהן. נאר אז זי קומט אהיים, פארלירט

רעדעל און מע האָט מיך גענומען בעטראַכטען מיט דער מציאה, וואָס איך האָב אַיינגעהאַנדעלט.

— פעטער, וואָס וועט איהר זיך הייסען געבען פאַר דער נבלה?

איך האָב געוואָלט, מע זאָל מיר אומקעהרען מיין געלד, איך האָב געוואָלט אָנווערען פריהער אַ פינפערעל, נאָכדעם אַ צעהנע־רעל — עס געהט נישט! איך האָב איהם געוואָלט אַוועקגעבען אומ־זיסט, אַוועקשענקען, האָט מען מיר געזאָגט:

— האַלט זיך געזונטערהייד!

וואָס טהוט מען? איבערלאָזען איהם אין מיטען מאַרק און אַליין אַוועקגעהן? איז מיר געווען אַ בזיון, און אַביסעל האָב איך טאַקי מורא געהאַט אויך, טאָמער געהט מען מיר נאָך ביז'ן וואָקזאַל און עס ווערד געוואָהר מיין ווייב...

בקיצור, איך וועל אַייך לאַנג נישט מאַריך זיין — איך האָב צוגעצאָהלט אַ פּאָר קערבלעך און בין פּטור געוואָרען פון אַ צרה!

געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפען מיין חיה־עטלען אין טרע־רען. וואָס איז די מעשה? ס'איז שוין לאַנג פאַרהאַן אַ דעפּעש פון בויבעריק, די דעפּעש איז געווען נאָך איידער מיר זענען געקו־מען, אומזיסט טעלעגראַפירט, און דער באַגאַזש וועט זיין אויף דער נאַכט.

— וואו ביזט דו אַהינגעקומען? — פרעגט זי מיך. — ווי אַזוי נעמט דאָס אַ מענטש און ווערד פאַרפאַלען אויף אַ גאַנצען טאָג און דרעהט זיך אַרום איך ווייס נישט וואו און ווייס נישט וואָס!

„דאַנקען גאָט, — טראַכט איך מיר — וואָס דו ווייסט נישט, הלואַי זאָלסט דו טאַקי נישט וויסען"...

אַז מיר זענען אַריבערגעפאָהרען פון פּאָדוואָלאָטשיסק, איז ביי מיר אַראָפּ אַ שטיין פונ'ם האַרצען. איך האָב מיך אַלע מינוט אַרומגעקוקט, צי מע פיהרט מיר נישט צוריק די מציאה, וואָס איך האָב אַיינגעהאַנדעלט. די יסורים, וואָס איך האָב געהאַט ביי'ם וויזירען די פּעסער, די צרות, וואָס איך האָב געהאַט פון מיין ווייב פאַר דעם אַיינגעמאַכטס, וואָס מע האָט אַרויפגעלעגט פאַר איהם

איך געה־צו צו איהם נאָהענט און בעטראַכט איהם און בע־
טראַכט די חיה מיט דער צעשפּאָלטענער ליפּ און מיט די צוויי
האָרבעס.

— וואָס איז דאָס ביי דיר? — פּרעג איך איהם. — א ווער־
בליוד?

— א ווערבליוד, — ענטפערט ער מיר און קוקט נישט אין די
אויגען אריין.

— וואָס קאָסט עס? — טהו איך איהם א פּרעג און געה־צו
נאָך נעהענטער.

פּלוצים הויבט זיך אויף מיין ציגיינער, ציהט זיך אויס אין
דער הויך, ווי עוג מלך הבשן, טהוט א גלאַנץ מיט די אויגען גלייך
צו מיר אין פּנים אריין און א פּרעג:

— פּאָקופּאיעש? (דו קויפּסט?)

— פּאַר וואָס נישט? — ענטפער איך איהם אויף קאַטאָווע.ס.—
וואָס וויליסט דו פּאַר איהם?

— הונדערט מיט צעהן קאַרבען! — ענטפערט ער מיר. —
וויפּיעל גיסט דו?

— א פּינף־און־צוואַנציגער, — זאָג איך צו איהם אויף קאַ־
טאָווע.ס.

— דאָוואי דיענגי! (נעב געלד!) — מאַכט ער צו מיר און
טהוט מיך א נעם ביי דער האַנד אזוי פּריינדליך, אז איך האָב
מורא זיך אויסדרעהען פּון זיינע הענד. איך קוק מיך אַרום פּון
אלע זייטען און טראַכט מיר: „וואָס טהוט מען דאָ? קויפּען? —
וואָס טויג מיר א ווערבליוד? נישט קויפּען? — האָב איך מורא
פּאַר פּעטש"... און איך וויים נישט וואָס מיט מיר איז געווען: איך
האָב אַרויסגענומען, במחילת כבודי, א פּינף־און־צוואַנציגער און
האָב אַוועקגעקויפּט דעם ווערבליוד.

און מערקווירדיג! אזוי ווי ס'איז פּריהער נישט נעווען קיין
נפש, אזוי איז מיט א מאל אויסגעוואַכסען נעבען מיר א גאַנץ

בערג, האָט אונזער וואַגאָן אָנגעהויבען אָנגעפילט ווערען מיט אי־דען און ווייבער — און וואָסערע אידען! וואָסערע ווייבער! וואָ־סערע קאַפּעלישלעך, וואָסערע קאַפּאָטעס מיט וואָסערע גאַרטעלעך און מיט וואָסערע שיך־און־זאָקען! און די ווייבער — צנועות! טראָגען מושקעס, גאַנצע שלייערס אויף די קעפּ — רביצינס! היינט די שפּראַך זייערע! זייער אַרט רעדען אַלע אינאיינעם, און פונ'ם גאָרגעל! און מיט די הענד, און מיט אַ ניגון!

— אָט דאָס זענען „דייטשען"? — מאַכט צו מיר חיה־עטעל מיט די אויגען.

— וואָס זאָגסט דו דערויף? — ענטפער איך איהר אויפ'ן וואונק.

— ארץ־ישראל! — מאַכט צו מיר מיין ווייב.

קיינמאָל האָט נאָך מיין ווייב אַזוי גלייך נישט געזאָגט, כלע־בען. ארץ־ישראל, ווי איך בין אַ איד!

מיר האָבען זיך ביידע געפיהלט עפּיס אַזוי היימיש, גלייך ווי מיר וואָלטען געקומען נישט קיין אויסלאַנד, נאָר קיין בערדי־טשעוו, אָדער קיין יאַרמעלינעץ אויפ'ן יריד. דער חילוק איז נאָר געווען דאָס, וואָס ביי אונז אויף דער באַהן, אַז עס מאַכט זיך אַזאַ קאָמפּאַניע, האָט מען בזיונות פון די אַלע איבעריגע פּאַסאַזשירען; עס ווערד אַ שמועס וועגען אידען, וואָס זענען אומעטום פול און וואָס האָבען שוין אַיינגענומען כמעט דאָס גאַנצע לאַנד, און עס לאָזען זיך הערען די בעקאַנטע ווערטער: „קאַהאַל", „זשידי", „עקספּלאָאַטאַטאָרי", וכדומה זיסע נעמען, וואָס מע איז שוין מיט זיי ביי אונז, ברוך השם, געוועהנט געוואָרען.

געוועהנליך, האָבען מיר זיך מיט דער דאָזיגער קאָמפּאַניע גיך בעקאַנט און גאַנץ געשמאַק צערעדט זיך. דערהערט פון אונז, אַז מיר זענען פון „רוסלאַנד", האָבען די דאָזיגע „דייטשען" געקוקט אויף אונז מיט משונה־מאָדנע אויגען, אונז בעטראַכט, ווי מע בע־טראַכט, אַשטייגער, מאַלפּעס: דאַכט זיך, מענש, און פאָרט נישט מענש... זיי האָבען ביי אונז אויסגעפרעגט איטליכס ברעקעלע,

א שטראָף, און פאַר די פּאַפּיערען, וואָס מע האָט מיר אַרויסגעוואָר־פען, און ביי'ם געלד־וועכטלען, וואָס די חלפנים האָבען מיר פער־דרעהט צווישען יאָ־און־ניין נייען קערבלעך, — דאָס אַלץ איז געווען בלאָטע אַקעגען דעם נאַרישען ווערבליוד, וואָס איז מיר נישט אַרויס־געקראָכען פון קאָפּ אַ גאַנצען וועג, ביז גאָט האָט מיר בעשערט אַ נייעם אומגליק אונטער קראַקוי, וואָס ווערד בעשריבען אָט דאָ — אַ ביסעל ווייטער.

ד.

[אַ פּסק פון אַ ווייב. — אידען אין קאַפּעלישלעך. — ווייבער מיט פּאַריקען.— מע שמועסט פון ציערונג, און חיה־עטעל פאַלט חלשות.]

וואו זענען אַהינגעקומען די יעקאַטערינאָסלאַווער מאַסיווע דאַ־מע, וואָס פאָהרט קיין מאַריענבאַד פערלירען דרייסיג פונט, מיט דער טאָכטער, די כלה, מיט דער איידעלער שוועסטער, וואָס זיי האָבען ערוואַרטעט פון אָדעס, — ווייס איך נישט; זיי זענען ווי אין וואַסער אַריין. עס קאָן זיין, זיי האָבען זיך בעזעצט אין אַיין אַנדער וואַגאָן, און איך האָב זיי געוואָלט געהן זוכען, האָט מיר מיין חיה־עטעל געגעבען אַ פּסק און איז דוקא געווען נישט אומגע־רעכט.

— וואָס הייסט? — זאָגט זי צו מיר. — מיר זענען נאָר־וואָס אַריבער די גרעניץ, ווילסט דו מיך שוין איבערלאָזען איינע אַליין אין אַ פרעמד לאַנד און געהן זוכען פרעמדע ווייבער?

— טאַקי פון דיין טובה וועגען, — וויל איך מיך פערענטפערען, נאָר איך מאַך ערגער. „זי דאַרף נישט, זאָגט זי, מיינע טובות, זי קאָן זיך, זאָגט זי, באַגעהן אָהן זיי; און צווייטענס, אַז עס וועט איהר זיין שטאַרק סקוטשנע, וועט זי זיך, נישקשה, אַליין אָפּזוכען אַ קאָמפּאַניע"... און כך הוה: מיר זענען נאָר געקומען אונטער לעמ־

— ביי אונז טראָגט מען שוין איין מאָל אויהערינגלעך! — רופט זיך אָן צו איהר מיין חיה־עטעל און פוילט זיך נישט און עפענט אויף דעם גרויסען „קאָפער" (איך הויב שוין אויך אָן שפּרעכען אויף דייטש) און נעמט אַרויס פון דאָרט דאָס קליינע רענצעלע מיט דער ציערונג, וואָס איך האָב איהר געקויפט דורך דער גאַנצער צייט, זינט ביי מיר האָט זיך בעוויזען געלד.

עס ווייזט אויס, אַז די ציערונג איז דעם עולם שטאַרק גע־פעלען, וואָרום אַלע ווייבער, אויך אַ פּאָר מאַנסבילען, האָבען שטאַרק אַריינגעקוקט אין די קעסטעלעך אַריין, בעטראַכט מיין ווייב'ס שענע אויהערינגלעך מיט די גוטע פינגערלעך מיט די פּערעל, און מיט'ן גאַנצען איבעריגען שמוק, וואָס זי האָט זיך נישט געוואָלט מיט דעם צעשיידען אַפילו אויף איין טאָג.

— וואָס טויג דיר ציערונג אין די וואַרעמבעדער? — טענה איך מיט איהר נאָך אין דער היים פאַר'ן אַוועקפאָהר. — אַ קשיא אויף אַ מעשה, טאָמער, חלילה, גנב'עט מען דאָס ביי דיר אַוועק?

— און וואו בין איך? ביים זיך אָפּ די צונג! — ענטפערט זי מיר. — דו דאַרפסט אָבער תמיד אויסלעגען צו בייזען!

„מילא, אַ דאגה! — טראַכט איך מיר. — דיין ציערונג, דיין דעה!"

דערווייל האָב איך מיך מיט מיינע „דייטשען" אַזוי פעררעדט וועגען פּאָליטיק און אַנדערע ענינים, אַז (כ'בין זיך מודה ומתודה!) איך האָב גאָר פערגעסען, אַז ס'איז פאַרהאַן ערגיץ אַ חיה־עטעל אויף דער וועלט... און ערשט ווען האָב איך מיך דערמאַנט? ערשט העט־העט, אַז דער גראָבער דייטשער קאָנדוקטאָר מיט'ן מאָדנע היטעל אויפ'ן קאָפּ און מיט אַיין אומגעלומפּערט גרויסען שליסעל אין די הענד איז דורכגעגאַנגען פאַרביי אונז און האָט אויסגערופען דוקא הויך אויף אַ קול, מיט אַזאַ שפּראַך, וואָס איז שווער צו פער־שטעהן, געקראַקעט, ווי אַ וואָראָנע: — „קראַ־קאַ־ו! קראַ־קאַ־ו!" און דאָס איבעריגע — זאָל איך אַזוי וויסען פון איהם!

געוואָלט אויסטאַפּען, וואָס ביי אונז אונטער די נעגעל טהוט זיך. זיי האָבען זיך אַלץ נאָכגעפרעגט ביי אונז, וואָס מיר עסען? צו וועלכען רבי'ן פאָהרען מיר? און צי זענען מיר געווען אין „פּע־טערסבורג"? און צי האָבען מיר געזעהען „מאָסקוי"?

קוקענדיג אויף זיי, האָט מען געקאָנט זיכער מיינען, אַז די דאָזיגע „דייטשען" טהוען גאָרנישט, נאָר זיי פערנעמען זיך מיט פּאָליטיק. צום סוף, אַז איך האָב מיך גוט צוגעהערט צו זייערע שמועסען, האָב איך מעהר נישט געהערט פון זיי אַ חוץ „באַקפיש", „אַ געפיטערט גענזעל", „קאַלבסבראַטען" וכדומה אַזעלכע זאַכען, וואָס זענען שייך צו דער קישקע.

דאָס איז געווען ביי מיר, צווישען די מאַנסבילען, און דאָרט ביי מיין ווייב, צווישען די דייטשע צנועות, איז געגאַנגען גאָר אַיין אַנדער שמועס: די ווייבער פון ביידע צדדים האָבען גערעדט פון דער „מאָדע", וואָס מע טראָגט „ביי אונז" און וואָס מע טראָגט „ביי זיי", און ס'האָט זיך אויסגעלאָזט, אַז חאָטש זיי זענען „דיי־טשען" און מיר זענען „רוססען", פון דעסטוועגען האַלט מען ביי אונז פון דער היינטיגער מאָדע אַ סך מעהר, ווי ביי זיי.

— אַ סימן האָט איהר, — זאָגט צו זיי מיין חיה־עטעל — נעמט, אַשטייגער, אַייער ציערונג און אונזער ציערונג. ביי אונז אַ „פרוי" (מיין חיה־עטעל האָט זיך שוין אָנגענומען פון זיי און האָט שוין אָנגעהויבען „שפּרעכען אויף דייטש") — ביי אונז אַ „פרוי" זאָל אָנטהון אַזעלכע צוויי באָמבעס אין די אויהערען, וואָלט מען איהר נאָכגעלאָפען אין גאַס...

די ווערטער זענען געזאָגט געוואָרען צו אַ לעמבערגער דאַמע מיט אַ פּאַריק און מיט צוויי גאָלדענע אויהערינגען, וואָס האָבען זיך מאָדנע געבאָמבעלט אַהין און אַהער.

— און וואָסערע אויהערינגלעך טראָגט מען ביי אַייך אין רוס־לאַנד? — האָט זיך אָנגערופען פון דער זייט נאָך אַ דאַמע מיט אַ רויט פּנים און מיט נאַסע אויגעלעך, וואָס איז ביז אַהער גע־זעסען אַליין אין אַ ווינקעלע און האָט געשוויגען.

— ווי מיינסט דו, נשמה מיינע, וואָלסט וועלען, אשטייגער, זיך דאָ באַזעצען אויף שטענדיג?

— מיט דיר? אָך, פֿאַר וואָס נישט?

— מיט דעם, וואָס איז ליעב, אפילו אין א שאַלאַש! — זאָג איך צו איהר מיט דעם נוסח, וואָס אין די ביכלעך שטעהט גע־שריבען.

דערויף ענטפערט זי מיר נאָר מיט א זיס שמייכעלע, איינס פון די שמייכעלעך, וואָס מאַכט פרייליך דעם הימעל, די ערד, די גאַנצע וועלט. אַלע מענשען בעקומען דעמאָלט גאָר אַיין אַנדער פּנים — אפילו דער קאַנדוקטאָר, וואָס געהט פֿאַרבי, אפילו דער זשאַנדאַרם מיט דער גרויסער פעדער, אפילו דער אַרעמער דייטש, וואָס שטעהט אָפּגעריסען און וואַרט אויף א נדבה — אַלץ, אַלץ בעקומט אַיין אַנדער פּנים מיט אַיין אַנדער געשטאַלט, אַלץ שמייכעלט, אַלץ זינגט, אַלץ טאַנצט, אַלץ גריסט צו אונז גאָר פרייַנדליך!

— חיה־עטעל...

— וואָס איז, מיין טייערער?

— לאָמיר זיך געבען איינס דאָס אַנדערע דאָס עהרען־וואַרט, אז פון היינט אָן און וויַיטער זאָלען מיר זיין שטענדיג שלום, שטענדיג גוט, קיינמאָל זיך נישט קריעגען, קיינמאָל זיך נישט...

פּלוצים רייסט זי אַרויס ביי מיר איהר האַנד, טהוט זיך א וואַרף צוריק און שרייט־אויס מיט איהר קול:

— דאָס קוישעל! דאָס קוישעל!

— גאָט איז מיט דיר! וואָסער קוישעל?

— דאָס קוישעל מיט'ן ציערונג! — שרייט זי אויס און פֿאַלט חלשות.

. . . . . .

וויפיעל מענשען עס זענען געווען אויפ'ן וואָקזאַל — זענען זיך אַלע צעגויפגעלאָפען. עס איז אויסגעוואַכסען אין דער מינוט א

— אָט דאָ — זאָגט צו מיר מיין חיה־עטעל — וועלען מיר עפּים נעמען אין מויל אַריין.

און זי נעמט מיך אונטער דער האַנד אויף דעם אַריסטאָקראַטישען אופן, און מיר מאַכען ביידע אַ שפּאַציער איבער'ן שענעם גרויסען וואָקזאַל גאַנץ אויפגעלעבט, ווי אַ יונג פּאָרעל נאָר־וואָס נאָך דער חתונה.

אינ'ם לעבען פון מאַן און ווייב טרעפען זיך זעלטען אַזעלכע גליקליכע מינוטען, אַזעלכע שענע טעג מיט אַזא לויטערען הימעל. מעהרסטענטייל איז אָדער המאַרנע, אָדער עס רעגענט, אָדער גרויסע קעלטען, אָדער עס ברענט די זון אומ'ברחמנות'דיג, בריהט און סמאָלעט מיט סכנת־נפשות, אָדער עס ברעכט אויס פּלוצים אַ וואָלקענבראָך, נאָכדעם בעווייזט זיך די זון אויף אַ ווייל, טהוט אַ שמייכעל און וועדר פערשוואָנדען.

אויב ביי אייך קומט דאָס פּאָר אַנדערש, זענט איהר אַוודאי אַ מוצלח, געבוירען, ווי מע זאָגט, אין אַ הייבעל; ביי מיר מיט מיין חיה־עטעלען, בין איך זיך מודה, קומען־פאָר זעלטען אַזעלכע גליקליכע לויטערע זונענדיגע טעג. וועד פון אונז איז דאָ מעהר חייב — קאָן איך אייך נישט זאָגען. איך בין בטבע אַ איד אַ צו־להכעים'ניק, און מיין ווייב איז אַ דאָמע מיט נערוון. צו־להכעים מיט נערוון — איז פייער מיט וואַסער, סאָדע מיט קרעמעטאַרטערום; קומען זיי זיך צענויף אינאיינעם — קאָכט עס...

דערפאָר אָבער, אַז עס גיט זיך אויס ביי אונז אַ שענער טאָג און די זון טהוט אַ שיין, בענוצען מיר זיך דערמיט ווי ווייט מעגליך און שפּאַנען פערגעניגען מיט'ן פולען מויל.

— חיה־עטעל קרוין, וואָס זאָגסט דו אויף דעם לאָנד, ווי פריי, ווי גוט דאָ איז!

— אַ גן־ערן! — זאָגט זי צו מיר, ווי איהר שטייגער איז, און טהוט מיר אַ קוק אין די אויגען אַריין אַזוי פריינדליך, אַז עס ווייזט זיך מיר אויס, אַז קיין שענערס פון איהר איז נישטאָ אויף דער וועלט. און איך רוף זיך אָן צו איהר:

פערשטעהרט די נסיעה צום ערשטען ארויספאָהר. וואָס איהר איז געווען — איז שווער צו זאָגען; די נערוועז האָבען זיך איהר אַזוי צעשפּיעלט, אַז מע האָט דאָס געקאָנט ארויסזעהען אויף מיר. לאָכט נישט: א מענש, וואָס האָט א ווייב מיט נערוועז, דערקענט כּען דאָס ביי איהם אויפ'ן פּנים. ווייזט מיר וועמען איהר ווילט דאָס ערשטע מאָל, און לאָם איך מיט איהם רעדען א צווי וועדטער, וועל איך אייך באַלד זאָגען, צי זיין ווייב האָט נערוועז, צי ניין. מע דאַרף דערצו האָבען א גענויט אויג!

מיטלען צו נערוועז זענען פאַרהאַן א סך, און אַלע טויגען אויף כּפרות. דאָס בעסטע פון אַלע מיטלען — מע זאָל לאָזען צוריק, און אַזוי טהו איך טאַקי. וואָס זי זאָל מיר נישט זאָגען, ענטפער איך איהר נישט דאָס אַנדערע וואָרט. איך נעם אָן א פול מויל מיט וואַסער און שוויג. פון איהר רעדען מיט מיין שוויגען לאָזט זיך א מאָל אוים גאַנץ מיאוס, נאָר דאָ אין וואָגאָן האָב איך דערפאָר קיין מורא נישט, וואָרום אַקעגען אונז זענען געזעסען די יעקאַטע-רינאַסלאַווער מאַסיווע דאַמע, וואָס האָט נישט אויפגעהערט צו קייען, און די טאַכטער, די כלה, וואָס האָט געקוקט כסדר אין שפּיעגעלע און געזעהען, אַז זי האָט פּרישטשעם אויפ'ן פּנים, און די איידעלע שוועסטער פון אַרעם, וואָס איז געווען אַזוי גרין און איידעל, אַז זי האָט אויסגעזעהען, ווי אַיין איבערגעבונדענער לולב ערב סוכות.

אויף וויפיעל חיה־עטעל איז געווען מיט זיי פריהער נאָהענט, אויף אַזוי פיעל האָט זי זיך נאָכדעם פון זיי דערווייטערט און כּמעט גאָר אויפגעהערט מיט זיי צו רעדען, און האָט געוואָלט, אַז איך זאָל אויך מיט זיי נישט רעדען; נאָר ווי אויף צו־לאָכעיס, האָבען זיך אַלע דריי דאַמען אַלע מאָל געווענדט צו מיר מיט אַיין אַנדער בקשה. איך זאָל זיך מטריח זיין אַראָפּנעמען דאָס רענצעל, אויפ־בינדען דאָס פּעקעל, צומאַכען דאָס פּענסטער, א לויף טהון אויפ'ן וואָקזאַל עפּים קויפען, וכדומה אזעלכע קאַמיסיעס, וואָס מע מוז אויף זיך טראָגען, בשעת מע נעמט אויף זיך דעם גלות פון דאַמען.

דאָקטאָר מיט אַיין אַפּטייק, און מע האָט חיה־עטלען אָפּגעמינטערט. און אַז מע האָט זי אָפּגעמינטערט, האָט זי זיך ערשט דעמאָלט רעכט צעוויינט.

— וועה איז מיר, ווינד איז מיר! מיין ציערונג! מיין ציע־רונג!!

עס האָט נישט געהאָלפען מעהר קיין גוטע רעד, קיין טרייס־טען, קיין צוזאָגען איהר קויפען אַנדערע ציערונג — זי וויל נישט הערען, זי ברעכט די הענד, זי וויינט, זי חלש׳ט, זי עקט זיך.

— אוי וועה, מיין ציערונג! נישטאָ קיין ציערונג! פאַר־פאַלען דאָס ציערונג!

. . . . . .

די ציערונג איז פערפאַלען, און די מאַסיווע דאַמע מיט דער טאָכטער, דער כלה, האָבען זיך געפונען.

— וואָס איז אַייך געשעהען, וועה איז מיר? — פרעגט אונז די מאַסיווע דאַמע, און אַז זי ווערד געוואָהר פון אונזער שאָדען, ברעכט זי די הענד און פרעגט, ווי אַזוי פיהרט מען דאָס אָט אַזוי ציערונג פון אויבען־אויף? און אַלע, וואָס דערהערען פונ׳ם שאָ־דען, ברעכען די הענד און פרעגען, ווי קומט דאָס, מע זאָל פיהרען ציערונג אַזוי אויבען־אויף?

— ס׳איז אַלץ ער, ער מיט זיין צונג! — זאָגט חיה־עטעל. און איהר ווייסט דאָך שוין, וועמען זי מיינט!...

ה.

[וויעדער נערוועז. — א גרינער לולב פון אַדעס. — חיה־עטעל בלאַזט זיך. — א רפואה צו דער מכה. — די מוהמע נחמה פון אַצעלעס.]

ביז מיר זענען געקומען קיין וויען איז מיין חיה־עטעל (פאַר צרות, אַפּנים) קראַנק געוואָרען אויפ׳ן רעכטען אמת און האָט מיר

— וואוהין פֿאהרסט דו דאָס, חיה־עטעל, נשמה מיינע האר־ציגע? אפשר אין די וואַרעמבעדער?

— געוועהנליך, אין די וואַרעמבעדער; נו, און איהר, מוה־מעניו, וואוהין פֿאהרט?

— אויך אין די וואַרעמבעדער. אָט דאָס איז אפשר דער מאַן דיינער? איך וועל מיר אַ מעשה אָנטהון!

און אַזוי האָבען מיר זיך בעקענט, דאָס הייסט, פֿאַרגעשטעלט אָהן נעמען און אָהן וועהרטער: איך בין געוואָהר געוואָרען, אַז זי איז מיין חיה־עטעל'ס אַ מוהמע פון אַ קליין שטעדטעל מיט אַ מאָדנעם נאָמען — אָצעלעם. דאָס הייסט, שרייבען שרייבט זיך עם וואָלאָצעגאָלוואָ, נאָר אידען, וואָס האָבען פיינט לאַנגע נעמען, האָבען דאָס פערקירצט אויף אָצעלעם, און מע רופט זי: די מוהמע נחמה פון אָצעלעם.

— וואוהין זשע פֿאהרט איהר, מוהמעניו, אין וואָסער אָרט אַריין? — פרעגט זי חיה־עטעל.

— לאָז מיך אַזוי וויסען בייז מיט דיר אינאיינעם, ווי איך וויים, וואָס פֿאר אַ נאָמען דאָס האָט! דאָס הייסט, איך האָב אפילו יאָ געוואוסט דעם נאָמען, נאָר איך האָב שוין פֿאַרגעסען. געדענקען געדענק איך, אַז עס לאָזט זיך אוים מיט אַ „באָד".

— אפשר מאַריענבאָד?

— סע קאָן זיין, אַז מאַריענבאָד.

— צי אפשר קאַרלסבאָד?

— האָסט גע'פּועל'ט ביי מיר אַזוי אויך, לאָז זיין קאַרלסבאָד.

— צי אפשר פראַנצענסבאָד? אָדער באַדענבאַד?

— לאָז זיין פראַנצענסבאָד, הייסע באָד, קאַלטע באָד, אַבי אַ באָד... דער דאָקטאָר האָט מיר געהייסען פֿאהרען אין די וואַרעמ־בעדער, פֿאהר איך. איך פיהר מיט זיך אַ בריוף פון איהם צום פּראָפעסאָר, מסתמא שרייבט ער שוין דאָרטען אין וואָסערע בעדער.

אונזער מוהמע נחמה האָט, נישקשה, פערדיענט, איך זאָל אייך זי בעשרייבען ווי סע געהער צו זיין, איבערגעבען אין קורצען איהר

מעהר פון אלע האָט מיך דעקוטשעט דער „גרינער לולב" פון אדעס. אויף וויפיעל זי איז מיאוס, אויף אזוי פיעל האָט זי זיך פאר מיר געבראָכען און געברעקעלט, און האלט זיך פאר א פארשוין איינע אין דער וועלט. מיר האָט זיך געגלוסט אלע מינוט איהר זאָגען דעם אמת, און דוקא צום גראָם: מאדאם! איהר זענט גרין ווי גראָז, און האָט א לאנגע נאָז...

אייך האָט זיך קיינמאל נישט געטראָפען, אז אויף דער צונג זאָל ביי אייך ליגען א נאָרישקייט און עס זאָל זיך רייסען ארויס־צוזאָגען? איך האָב אמאל פאר אזא מעשה געהאפט פעטש, נישט פאר אייך געדאכט, און א סך... נאָר איך האָב פערגעסען, אז מיר שמועסען פון דער נסיעה אין די וואַרעמבעדער און מע טאָר נישט רעדען פון זייטיגע ענינים.

בקיצור, די דאמען האָבען זיך מיט מיר געשאפט, און מיין ווייב האָט זיך געבלאָזען און געפייערט אויף זיי און אויף מיר און אויף דער גאנצער וועלט מיט סכנת־נפשות! איך האָב געפיהלט, אז עס בלאָזט א שלעכט ווינטעל, אז אט־אָט הויבט זיך אויף א מוראָ־דיגער שטורם־ווינד, אט־אָט רוקט זיך אָן אויף מיר א חמארע און עס ברעכט אוים איין אומגליק, רחמנא לצלן... דער אויבערשטער איז דאָך אָבער איין אל ארך אפים ורב חסד, שיקט ער צו די רפואה פאר דער מכה. האָט ער אויף מיר רחמנות געהאט און צוגעשיקט מיר צו הילף א נייע דאמע, דאָס הייסט, דאָרט אין דער הים איז זי א „אידינע", נאָר דאָ, און ווייל זי פאהרט אין די וואַרעמבעדער, רוף איך זי „דאמע". דורכגענאנגען דורך אונזער וואָגאָן און דער־זעהען מיין ווייב, איז זי צוגעלאָפען צו איהר, איז איהר געפאלען אויפ'ן האלז, און מע האָט זיך גענומען איינס דאָס אנדערע קושען אזוי שטארק, אז דער גאנצער עולם האָט אויף זיי געקוקט און געשמייכעלט.

— אוי, חיה־עטעל, ס'איז דו? אָט וועל איך מיר א מעשה אָנטהון!

— מוהמעניו, ווי קומט איהר אהער?

א קול האָט זי א הייזעריגס, און אז זי רעדט, טאַנצט זי אונטער, דרעהט זיך אויף אלע זייטען, פערגעסט אלע מינוט, ווהו זי האלט אין די יוצרות, מישט צענויף קאשע מיט באָרשט מיט נעכטיגע טעג, טהוט זיך א פאטש מיט ביידע הענטלעך איבער די קיילעכיגע קלובעס: „איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון!" און צעלאַכט זיך אזוי, אז אלע מוזען לאַכען מיט איהר אינאיינעם.

— מוהמעניו, — פרעג איך זי — ביי וואָסער פראָפעסאָר האָט אייך דער דאָקטאָר געהייסען זיין?

— לאָם איך אזוי וויסען פון איהם! — זאָגט די מוהמע נחמה. — ער האָט מיר דאָרט פארשריבען, דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעם, אויף א שטיקעל פאַפיער דעם נאָמען זיינעם, נאָר איך געדענק שוין נישט אין וואָסער א שטאָדט: צי אין וויען, צי אין בערלין? איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון!

און די מוהמע נחמה זוכט־זוכט אין אלע קעשענעס און קאָן נישט געפינען דאָם שטיקעל פאַפיער, וואָם דער שענער דאָקטאָר פון אָצעלעם האָט איהר פערשריבען.

— וווייסט איהר חאָטש, לכל הפחות, דאָם חולאת אייערס? — פרעג איך זי אויף א ציקאַוועסט.

— אָט וועל איך דיר באלד געהן דערצעהלען מיין חולאת! — מאַכט די מוהמע נחמה און צעלאַכט זיך, און אלע דאָמען שיסען־אויס אזא געלעכטער, גלייך ווי איך וואָלט דא געזאָגט מי יודע וואָס פאר א נאַרישקייט. נאָר איך בין צופריעדען און דאַנקבאר דער מוהמע נחמה פון אָצעלעם און וועל איהר קיינמאל נישט פערגעסען די טובה, וואָם זי האָט זיך בעצייטענס אונטערגעחאַפט און אויסגעלייזט מיך נישט איין מאל פון א סך, א סך צרות, אי בשעת נסיעה, אי דאָרט, אין די וואַרעמבערער. זי איז, קאָן מען זאָגען, געווען די אמת'ע רפואה צו מיין וווייב'ס נערוון. קיינער האָט אזוי נישט געקאָנט אויפמונטערען מיין חיה־עטלעך, ווי די מוהמע נחמה, זי מאַכען בערעדעוודיג, בשעת זי שווייגט, און זי מאַכען לאַכענדיג, בשעת זי איז פערזאָרגט, מרה־שחורה'דיג.

ביאָגראָפיע: ערשטענס, איז זי דאָך מיין חיה־עטעל'ס איין אויג־ענע מוהמע, דאָס הייסט, מיין שוויעגער'ס איין אייגענע שוועס־טער, און מיין ווייב'ס מוהמע געהער דאָך מיר אויך אַן א מוהמע. און צווייטענס, איז זי אַזא פֿאַרשוין, וואָס ס'איז, כלעבען, כדאי זיך מיט איהר צו בעקענען אַביסעל פון דער נאָהענט.

אין דער יוגענד, ווייזט אויס, האָט זי בעדאַרפט זיין א גאַנץ שענע, און בטבע איז זי נאָך היינט אויך א לעבעדיגע, א פרייליכע נשמה, און האָט ליעב לעבען א גוטען טאָג. דעם ערשטען מאָל האָט זי געהאט איין אַלטען שטורמאָק, פערשוואַרצט געוואָרען מיט איהם נישט לאַנג, געבליבען נאָך איהם א יונגע אַלמנה אָהן קינדער, נאָר מיט געלד — ביידע זאַכען דוקא נישט קיין חסרונות אויף צו חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען א מאָן נאָך איהר בע־געהר און אָנהויבען פיהרען א לעבען איבעראַנייעס. וואָס פאַר א מין נפש איז איהר צווייטער מאָן, וואָס זי האָט איהם געגומען „נאָך איהר בעגעהר", קאָן איך אייך נישט זאָגען; איך וויים נאָר, אז ער אַליין זיצט אין אָצעלעס, און זי האָט ער ארויסגעשיקט אין די וואַרעמבערער אויף א וואָך זעכס, זי זאָל זיך אָנטהון „כל הפער־גענינגען שבעולם", נישט זשאַלעווען קיין געלד, און וואָס איהר האַרץ גלוסט — דאָס זאָל זי טהון, און וואָס איהרע אויגען זעהען — דאָס זאָל זי קויפען.

אַזוי זאָגט די מוהמע נחמה פון אָצעלעס, און איך זעה, אז אַלע מיינע דאַמען זענען איהר מקנא, וואָס זי איז אַזוי פריי און האָט אַזא גליקליך לעבען ביי איהר מאָן, און — אוי וועה! — איך מוז מיך מודה זיין, אז אפילו מיין חיה־עטעל אַליין קוקט אויף דער מוהמע און אויף מיר, און איך וויים, וואָס איהר קוק בעדייט; איהר קוק בעדייט: „אָט וואָס ס'הייסט א מאָן אויף דער וועלט!"...

און די מוהמע נחמה פון אָצעלעס האַלט אין איין רעדען; דאָס מויל מאַכט זיך איהר נישט צו אויף קיין מינוט. אַליין איז זי א קלייניטשקע, א וויסינקע, א קיילעביגע, מיט א וויים קיילעביג גוידערעל, מיט א נעזעל ווי א פּאַסאָלקע, מיט גרויע אויגעלעך, און

— וואָס לאָזט דו זיי? — שרייט צו מיר מיין חיה־עטעל און לויפט מיט מיר אינאיינעם נאָך די מלאכי־חבלה. — פאר וואָס פרעגסט דו זיי חאָטש נישט, וואוהין טראָגען זיי אונזערע זאכען? דו קאָנסט דאָך מיט זיי רעדען אויף רייטש!

— מסתמא אויפ'ן וואָקזאל — זאָג איך. — וואָס האָסט דו מורא?

— אזוי? וואָס איך האָב מורא? ס'איז דיר דאָס אנדערע קוישעל מיט'ן ציערונג? — און מיין חיה־עטעל איז שוין פאַרטיג מיר אָפּשפּיעלען א וויוואט, ווי איך בין ווערטה. ערשט מיר דערזעהען די מוהמע נחמה פון אָצעלעם ליגען אויף דער ערד אוים־געצויגען און פערשפּרייט ביידע הענד אויף איהרע פּעקלעך, ווי א נעטרייע מוטער, וואָס בעשיצט איהרע קינדער, אָדער ווי איין אָדלער, וואָס מע וויל ביי איהם אַוועקרויבען זיינע קליינע אָדלערלעך. איינער פון די מלאכי־חבלה שטעהט איבער איהר און וויל נעמען טראָגען די זאכען, לאָזט זי איהם נישט און שרייט אויף א קול:

— טשעפּעט נישט די וועשטשעס, איך וועל מיר א מעשה אָנטהון!

אזוי קאָמיש און לוסטיג האָט אויסגעזעהען די דאָזיגע סצענע, אז מיר האָבען זיך ביידע נישט נעקאָנט איינהאלטען און האָבען זיך געקאָטשעט פאר געלעכטער.

— מוהמעניו, נאָט איז מיט אייך! — מאכט צו איהר חיה־עטעל. — וואָס האָט איהר מורא? אָט טראָגט מען דאָך אונזערע וועשטשעס אויך, און מיר האָבען קיין מורא נישט...

בתוך כך האָבען מיר אין דער בהלה פערלוירען די יעקאָטע־רינאָסלאָווער דאָמע מיט דער טאָכטער און מיט דער שוועסטער, און א דאנק נאָט, וואָס מיר האָבען זיך חאָטש געהאלטען אין דרייען מיט דער מוהמע נחמה, וואָס האָט זיך אָנגעהאלטען אָן מיין חיה־עטלען ביי'ם קליידעל, נישט אָפּגעלאָזט זי אויף קיין

איך ווינש אייך, לעזער, אויב איהר האָט אַ ווייב, און דאָס ווייב האָט נערוועז, און איהר פאָהרט מיט איהר אין די וואַרעמ־בעדער, זאָל אייך נאָט צושיקען אַ מוהמע נחמה פון אָצעלעם, וועט איהר געניעזען זיין און אויסגעלייזט ווערען, אם ירצה השם, פון אַ סך צרות און אומגליקען, וואָס אַ בעווייבטער מענש קאָן אויף זיך האָבען.

1.

[א בהלה אין וויען. — זייַן אומגליק מיט דער שפראַך. — נישטאָ וואָס צו עסען.]

ביז וויען האָבען מיר זיך אַלע געהאַלטען איינס, אָפגערעדט, מיר זאָלען אַלע פערפאָהרען אויף איין סטאַנציע, אַלע געהן צו איין פּראָפעסאָר — הכלל, אומעטום אינאיינעם. נאָר פון דער ערשטער מינוט אָן, וואָס מיר זענען געקומען קיין וויען, איז געקומען אויף אונז אַלעמען אַ טומעל, אַ לויפעניש מיט איין אויס־חאָפעניש. דער ערשטער אומגליק האָט זיך געמאַכט פון די וויענער אַרטעלשטשיקעס, וואָס האָבען זיך אַ לאָז געטהאָן צו אונז, ווי די מלאכי־חבלה, עפּים נערעדט צו אונז מיט אַ מאָדנעם לשון, נישט געקוקט אין די אויגען אַריין, געחאָפּט אונזער באַגאַש אונטער די הענד און אַ זאָג געטהאָן:

— געפּעק! געפּעק!

וואָס געפּעק? וועד געפּעק? — ווייס איך נישט. מיין חיה־עטעל ווייל זיי אייגהאַלטען, קוקט אויף מיר, ווי אייגער רעדט: „וואָס שווייגסט דו?“ נאָר די מלאכי־חבלה הערען אונז ביידען, ווי המן דעם גראַנער; זיי האָבען פערנומען אונזערע פּעקלעך און מארש, איך וויים אליין נישט וואוהין, און מיר נאָך זיי.

קאָלדרעם (דאָ געהען אַלע פערד צוגעדעקט מיט קאָלדרעם, זיי זאָלען זיך, חלילה, נישט צוקיהלען), זעצט זיך אַנידער און דרעהט־אויס צו אונז דעם קאָפּ און לאָזט ארויס אויך פונ׳ם האַלז, נישט פונ׳ם מויל (אַזוי רעדען זיי דאָ אַלע), עפּיס א מינים ווערטער מיט א ניגון, וואָס ס׳איז שווער צו פערשטעהן.

— וואָס וויל ער? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם וואָס ער וויל? — מאַכט חיה־עטל צו מיר.

— וואָס איז, דייטש? וואָס ווילסט דו? — מאַך איך צו איהם, מעהר מיט די הענד, געוועהנליך, און די מוהמע נחמה העלפט מיר אונטער:

— מכח איין אַכסניא פרעגט איהר?

— האַדיעט שוין, מוהמעניו! — זאָגט צו איהר מיין חיה־עטל. — דייטש — לאָזט איהם! מיין מאַן וועט איהם שוין זאָגען אויף דייטש.

מיין חיה־עטל׳ס ווערטער געבען מיר צו אַזוי פיעל קוראַזש, אַז איך הויב שוין אָן צו רעדען אויף צוויי לשונות מיט א מאָל — אויף דייטש און אויף פראַנצויז:

— גראַנד האָטעל בעסטע קוואַליטעט פראַנטע מאַאַשיקאָ! — און בשעת מעשה טהו איך איהם א קנאַק מיט דער צונג. פערשטעהט ער מיך, דער דייטש, און רופט זיך אָן צו מיר:

— יא וואָהל! יא וואָהל!

און עס געדויערט נישט לאַנג, פיהרט ער אונז צו זעהר א גרויסאַרטיג הויז מיט שפּיגעלדיגע פענסטער, און עס לויפען־ארויס אַקעגען אונז נייע מלאכי־חבלה מיט שוואַרצע פּרעק, און מע חאַפּט אונז אונטער די הענד און מע פיהרט אונז גלייך ארויף, און עס קומט אונז אַקעגען איינער מיט צוויי באַקען־בערד, איך וואָלט געמעגט שוועהרען — א גראַף, א מאַגנאַט. צום סוף איז דאָס א שווייצאַר. חאַפּט אראָפּ דאָס היטעל און טראָגט אונז אַקעגען זעהר א שענעם גוט־מאָרגען.

טריט, און חיה־עטעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן מיר, און אַזוי זענען מיר געווען אַלע דריי שוין נישט צעשיידט.

אויסגעגרוזעט מיט גרויכע צרות דעם באַגאַזש, דערצעהלט מיר אייגער פון די מלאכי־חבלה, א רויטער דייטש מיט א ווייסען פּאַרטוך, עפּיס א נאַנצע מעשה אויף זיין געמוטשעט לשון, וואָס מע פערשטעהט נישט א וואָרט, מחמת ער רעדט נישט מיט'ן מויל, נאָר מיט'ן האַלז, און מיט אַזא מהירות, קוים וואָס מע חאַפּט מיט'ן אויהער. איינציגע ווערטער נאָר האָב איך געחאַפּט: „האָטעל"... „פערד"... „וואָגען"...

— וואָס ווילּ ער, כ'וועל מיר א מעשה אָנטהון! ? — מאַכט די מוהמע נחמה צו חיה־עטלען.

— פרעג איהם, וואָס ווילּ ער? — מאַכט צו מיר מיין חיה־עטעל. — פרעג איהם אויף דייטש: וואָס זאָגט ער?

— ער פרעגט, — זאָג איך — ווי אַזוי מיר ווילען פאָהרען אין שטאָדט אריין? צי מיט פערד, צי מיט'ן טראַמווייַ?

— מיט סוסים! — מאַכט צו איהם די מוהמע נחמה, און אויף מיר און אויף חיה־עטלען פאַלט אָן א געלעכטער.

— געגוג שוין לאַכען! — זאָגט צו מיר חיה־עטעל. — זאָג איהם אויף דייטש, אז מיר ברויכען אַיין איזוואַשטשיק.

— פיואיט! — מאַך איך צו איהם און טהו א פּיף און ווי א שמיים מיט דער בייטש, ער זאָל מיך פערשטעהן. און שטעלט אַייך פאָר, אז ער האָט מיך באַלד פערשטאַנען!

— יא וואָהל! — מאַכט ער צו מיר, און אין צוויי מינוט אַרום זיצען מיר שוין אַלע דריי אין א גרויסאַרטיגען פאַיעטאָן מיט אזעלכע געזונדע סוסים, וואָס ביי אונז זעהט מען דאָס נאָרנישט. אויך דעם באַגאַזש האָט ער אונז אַרויפגעפּעקעלט, דער רויטער דייטש מיט די געזונדע פּלייצעס. איך ריק איהם אריין אין יד אריין א שענע מטבע, חאַפּט ער אַהאָפּ דאָס היטעל און דאַנקט אונז אָן א פולען קאָפּ. דער קוטשער פון די סוסים, א נאַנצער דייטש מיט א לולקע־ציבעק, נעמט זיך פּאַוואַלינקע אַראָפּ פון די פערד די

אין די קלייטען, און זיי האָבען שוין אייגנעהאַנדעלט פחורה, און מע האָט זיי שוין אָפּגענאַרט, ווי די אמת'ע בראָדער פוחרים.

— געפעלט דיר, חיה־עטעלע, די שטאָדט וויען? — זאָג איך צו מיין ווייב נאָכדעם, אז מיר האָבען זיך שוין אייגנעוואַשען און איבערגעטהאָן פונ'ם וועג און אָפּגעטרונקען טיי און אָנגעקוקט די שטאָדט וויען.

— אָנצינדען לאָז זי זיך דיר אויפ'ן פייער! — זאָגט חיה־עטעל. — אין אזא גרויסער שטאָדט זאָל נישט זיין וואו צו עסען!

וואָס זשע איז די מעשה? מיר זענען געגאַנגען זוכען א אי־דישען רעסטאָראַן, האָבען מיר זיך ארומגערעהט איבער דער שטאָדט א שעה זעכס און נישט געקאָנט געפינען. וועמען מיר האָבען געפרעגט, איז אָדער מע האָט אונז נישט פערשטאַנען, אָדער מיר האָבען יענעם נישט פערשטאַנען... אָט ווייזט ער אָן, דאַכט זיך, זאָהר גוט: רעכטס! לינקס! פאַרוועטס!... און קומט צו עפּים, לאָזט זיך אויס, אז עס הויבט זיך נאָר נישט אָן... האָבען מיר דעם ערשטען טאָג טאָקי געגעסען מכות, געלעבט מיט קאַווע און מיט לייזע אייער און מיט וויענער פוטערגעבעקסלעך, וואָס צעגעהען זיך אין מויל, ווי שניי אויף דער זון.

ערשט אויפ'ן צווייטען טאָג האָבען מיר דערטאַפּט א אידישען רעסטאָראַן מיט'ן נאָמען „כשר". און נאָך וואָס פאַר א מין כשר! כשר צו כשר איז נישט גלייך! דער רעסטאָראַטאָר, חאָטש ער „שפּרעכט דייטש", נאָר ער נעהט מיט א יאַרמעלקע אויפ'ן קאָפּ, און צום עסען וואַשט מען זיך, און די געסט נעהען־צו איינס צום אַנדערען און מע גיט זיך אָפּ שלום און מע פרעגט זיך אויס, פון וואַנען פאָהרט א איד? און וואוהין? און וואָס? און וועמען? און אויב נעשעפט, איז צוליעב וואָס פאַר א געשעפט? און אויב צום דאָקטאָר, איז צו וואָסער דאָקטאָר? — מיט איינעם וואָרט, גאַנץ אידישלעך, פונקט ווי אין וואַרשא.

— פיעל ציטער ווינשען זיך? — מאכט ער צו די דאמען.

— וואָס ווינשט ער אונז, איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון? — זאָגט די מוהמע נחמה, און מיר ביידע לאכען.

— ער פרעגט, וויפיעל נומערען. — זאָג איך.

— זאָג איהם אויף דייטש, אז צוויי. — מאכט צו מיר חיה־עטעל, און איך בעווייז איהם אויף דייטש צוויי פינגער און לעג איהם צו אויף פראנצויזיש:

— פראנטע מאשיקא באנזשור!

— יא וואהל! — מאכט ער צו מיר. — אם ערשטען שטאק! — און פיהרט אונז אריין אין גרויסארטיגע חדרים.

— ווי טייער איז ביי אייך — זאָגט די מוהמע נחמה — א מעת־לעת?

שטעהט ער, דער דייטש, און קוקט אויף איהה, ווי א זינדיגער מענש; ער הויבט נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס מע רעדט צו איהם, און מאכט צו מיר מיט א שמייכעל זיס, ווי צוקער:

— פילייכט וואָלען ווייר בעסער דייטש שפרעכען?

— זאָג איהם אויף דייטש, — רופט זיך אָן צו מיר מיין חיה־עטעל. און איך מאך צו איהם מיט די הענד, ווי אייגער רעדט: מה יקר? פערשטעהט ער מיך נישט און פינטעלט מיט די אויגען... איין אומגליק מיט זייער שפראך! ביי אונז רעדט מען אויך דייטש, נאָר ס'איז גאָר נישט דאָס דייטש, וואָס ביי זיי. איך בעגעגען מיך אמאל ביי אונז אין יעהופעץ מיט דייטשען, איך מאך מיט זיי גע־שעפטען. איך רעד מיט זיי האלב אידיש, האלב דייטש, מיר פער־שטעהען איינס דאָס אנדערע. דאָ זאָל גאָט שומר ומציל זיין! אלע צייהן קאָן מען זיך אויסברעכען!

דאָס איז אבער נאָר די ערשטע צייט. וואָס ווייטער ווערען מיר אלץ מעהר געווהנט מיט דער שפראך, און מיר הויבען אָן פערשטעהן איינס דאָס אנדערע מיט'ן קוק! אויפ'ן אנדערען טאג איז שוין מיין חיה־עטעל אליין געגאנגען מיט דער מוהמע נחמה

אז ס'איז פאַרהאַן געלה, האָט ער אונז אַנידערגעלאָזט א צעטל, אז מיר מוזן זיך פריהער זעהן מיט'ן פּראָפעסאָר, וואָרום מיר קאָנען ווערען אומגליקליך, טאָמער חלילה פאָהרען מיר אין די וואַרעמבעדער אָהן א פּראָפעסאָר! בלייבט די קשיא: וואָסער פּראָפעסאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער דאָקטאָר. און וואָסער דאָקטאָר? — דאָס קאָן אונז זאָגען נאָר דער שוואָגער זיינער; דער שוואָגער זיינער איז אויסגעבונדען מיט אַלע דאָקטוירים. אויב מיר ווילען, זאָלען מיר וואַרטען אויף זיין שוואָגער.

איז דאָך מסתמא מיר די געשיכטע נישט געפעלען.

— אפשר וואָלט געווען א סברא, — זאָג איך — מיר זאָלען זיך דורכשלאָגען גלייך צום פּראָפעסאָר? מיר זענען, חלילה, נישט פון די מסוכנ'ע קראַנקע. מיר זענען, ברוך השם, געזונטע מענשען, אייגענטליך; מיר ווילען נאָר וויסען אין וואָסער באָד מיר זאָלען פאָהרען.

— איהר מיינט, אַפּנים, אז איהר זענט אין רוסלאַנד? — מאַכט דער רעסטאָראַטאָר. — איהר ווילט געהן גלייך צום פּראָפעסאָר? געהט אייך געזונטערהייר, נאָר זעהט, איהר זאָלט קיין חרטה נישט האָבען.

— דאַרפסט עפּים אָנארבייטען א חתונה! — מאַכט צו מיר שטילערהייד מיין חיה־עטעל, און די מוהמע נחמה האָלט זי אונטער:

— וואָס וועט דיך אָהרען, אז מיר וועלען פריהער זיין ביי'ם דאָקטאָר?

בקיצור, ס'איז געבליבען, מיר זאָלען זיך זעהן פריהער מיט'ן דאָקטאָר, דאָס הייסט, מיר זאָלען געהן אָהיים און וואַרטען, ביז עס וועט קומען צו אונז דער שוואָגער פון'ם רעסטאָראַטאָר; נאָכדעם וועט אונז דער שוואָגער ברענגען דעם דאָקטאָר, און דער דאָקטאָר וועט אונז שוין פיהרען צום פּראָפעסאָר.

געפעלט אייך נאָר, וויפיעל פּראָטעקציעס מע בעראַרף האָבען אין וויען, ביז מע דערשלאָגט זיך צו א פּראָפעסאָר!

1.

[צווישען אידען וועלכ מען נישט פערפאלגן. — אייז עצה פון א רעפטאראטאר. — א קאמיסיאנער פון לאמפענגלעזער אונטערזוכט מיינע דאמען.]

„צווישען אידען, זאגט די וועלט, וועלכ מען נישט פערפאלגן"... זאלט איהר טאקי וויסען, אז ס'איז אמת. וואס וואלטען מיר נעטהאן, למשל, ווען מיר שלאגען זיך נישט צו צו קיין אידישען רעסטאראן, וואו דער רעסטאראטאר אליין איז אזוי פרייגדיג און שלאגט זיך אן מיט זיינע עצות, צו וואסער דאקטאר מיר זאלען גהן? וועדליג די דייטשען מיט זייער שטומפיגער שווערער שפראך, וואלטען מיר זיך ארומגעדרעהט אין וויען ימים ושנים. וואס געהט דאס אן, אשטייגער, דעם שווייצאר פון האטעל, וואס מיר טהוען אין וויען? פון זיינעטוועגען וואלטען מיר געמעגט דארט האלטען ראש־השנה, און אפילו די אנדערע טעג סוכות, אבי מיר זאלען שטעהן ביי איהם אין זיין גרויסארטיגען האטעל, טרינקען די שענע טיי, וואס מע דערלאנגט אונז פונ'ם קעסעל, און צאהלען איהם פאר איטליכען טרונק וואסער און פאר דער מאשינע, וואס מע הויבט אונז אויף און מע לאזט אונז אראפ צוואנציג מאל ג טאג, וואס מיין חיה־עטעל איז דערפון וויינציג־וואס צופריעדען. זי זאגט, אז עס דרעהט זיך איהר דער קאפ אויף צו חלש'ען. און די מוהמע נחמה פון אצעלעם האט דאס ערשטע מאל דערפון אזוי זיך צעשריען, אז מיר זענען געווען שטארקער פון אייזען, אז מיר האבען נישט געפלאצט פאר געלעכטער!

נישט אזוי איז אבער צווישען אידען; דער בעל־הבית פון דער אידישער רעסטאראציע האט אונז באלד געזומען אויפ'ן צימבעל: וואר זענען מיר? פון וואנען? וואוהין פאהרען מיר? וואס איז אונזער שלאפקייט? און צו וואסער פראפעסאר דארפען מיר? דערהערט, אז מיר פאהרען אין די וואראמבעדרעה, און אנגעשמעקט,

— אלזא, וואָס איז אייער שלאָפקייט? — צעפרעגט ער זיך ביי אונז.

וואָס קאָנען מיר איהם זאָגען דערויף, אז אייגענטליך וויסען מיר אַליין נישט? איך פֿרוב איהם נעפינען א תירוץ, אז איהם קאָנען מיר נישט זאָגען, מיר קאָנען דאָס זאָגען נאָר דעם פֿראָפעסאָר אַליין; לאָזט ער זיך נישט איינרעדען און זאָגט, אז פֿראָפעסאָרען זענען פֿארהאַן אין וויען וויפיעל שטערען אין הימעל (קיין עין־הרע נישט!), און אויף איטלעכער שלאָפקייט איז פֿארהאַן א בעזונדערער פֿראָפעסאָר. „וואָס טהוט מען? — קלער איך מיר. — וואָס פֿאַר א שלאָפקייט זאָל איך איהם אויסטראַכטען?" בין איך מיך מיישב און דרעה זיך אוים, ווי אויף א טעלער, און זאָג איהם דעם דיינעם ריכטיגען אמת, אז איך בין געזונד און שטאַרק אויף אַלע אברים, און די שלאָפע זענען זיי. איך ווייז איהם אָן אויף מיין חיה־עטלעך מיט דער מוהמע נחמה און לאָז אוים אויף דייטש:

— האָבען זיי פֿארשטאַנד?

— זעהר שען! — מאַכט ער צו מיר מיט א שטרענגען קוק און רופט זיך אָן צו מיינע דאָמען: — זאָגט זשע מיר, איך בעט אייך זעהר, וואָס פעהלט אייך, אייגענטליך?

— אוי, איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון, לאָז ער ארוים־נעהן! — מאַכט די מוהמע נחמה צו מיין חיה־עטלעך, און מע משלח'ט מיך ארוים אין קאָרידאָר ארוים אויף עטליכע מינוט, און אז איך קום אריין צוריק, וויער איך געוואָהר, אז דער פֿראָפעסאָר הייסט רויטנאָזעל און דער דאָקטאָר הייסט זילבערשטערען.

— און וואָס זענט איהר? — פֿרעג איך איהם.

— א קאָמיסיאָנער פון לאָמפענגלעזער און אבאשורען. — מאַכט ער נאָנץ קאַלטבלוטיג.

— וואָס סע האָט זיך מיר נע'חלום'ט יענע נאַכט און היינטיגע נאַכט און אַלע נעכט פון א נאָנץ יאָהר! איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון! — זאָגט די מוהמע נחמה און טהוט א פּלעסק מיט די הענד, און מיין חיה־עטעל וועדד רויט ווי פּייער, און אויף מיר

א גאנצען טאָג זענען מיר אָפּגעזעסען אין האָטעל און געוואַרט אויפֿן רעסטאָראַטאָר׳ס שוואָגער. די זון האָט שוין געהאַלטען ביי זעצען זיך, און מיר זענען נעזעסען אַלע דריי ביי איין פּענס־טער און געקוקט אויף דער טומעלדיגער שטאָדט מיט די נאַרישע דייטשען, וואָס דרעהען זיך אַרום הין און צוריק אַלע אין צילינ־דערס... פֿלוצים הערען מיר, עמיצער קלאָפּט אין טיר אַרײַן: איינס, צוויי, דריי — און עס קומט אַרײַן א דייטש מיט א טענדעוווערענ־דע, מיט א צילינדער, מיט א גרויסען שטעקען און מיט הענדש־קעלעך, און חאָטש ס׳איז שויו געווען שטאָק־נאַכט, מאַכט ער צו אונז מיט א ניגון:

— גוטען טאַאַאָג!

— אַלע בייזע וויסטע חלומות אויף מיינע שונאים׳ס קעפּ! איך וועל מיר נאָר א מעשה אָנטהון! — רופט זיך אָפּ די מוהמע נחמה, און מיר קאָנען זיך נישט איינהאַלטען און שיסען אויס א גע־לעכטער.

איז דאָס דעם דייטש, אָפּנים, שטאַרק נישט געפעלען, וואָרום ער האָט זיך שטאַרק צעבייזערט אויף אונז וואָס מיר לאַכען און נעקלאָפּט מיט׳ן שטעקען אין טיש אַרײַן און אַלץ נעשריען:

— אונפערשעמט!... רוסישע שווייגען!...

אָפּנים, חזירים הייסט דאָס?... ביז איך האָב נעמוזט אויפ־שטעהן און צוגעהן צו איהם און געבען איהם צו פערשטעהן, אַז נישט פון איהם לאַכען מיר, נאָר פון דער מוהמע נחמה.

— זי איז פערריקט? — מאַכט ער צו מיר און גיט מיר צו פערשטעהן אויף אידיש, אַז דאָס הייסט משוגע. פונ׳ם וואָרט „משוגע" פערשטעהען מיר, אַז ער איז א איה, און איך וויר נע־וואָהר, אַז ער איז דעם רעסטאָראַטאָר׳ס שוואָגער, און ס׳איז נאָר א סברא, אַז ער קאָן רעדען אויף אונזער לשון. און עס ווערד אויף אונז אַלעמען א שמחה. גיך ווערד בעשאַפען טיי (פונ׳ם קעסעל, געווײַנטלעך), און מיר טרעטען־צו צו אונזער נעשעפט.

אַרויס פונ׳ם פּראָפעסאָר רויטנאַגל, זענען מיר געבליבען שטעהן אַלע דריי, געקוקט איינס אויף דאָס אַנדערע אָהן וועדטער, ווי אייגער רעדט: „וואָס טהוט מען איצטער?" און ס׳איז געבלי־בען, מיר זאָלען זיך איין עצה האַלטען מיט׳ן דאָקטאָר זילבערשטע־רען. און אַזוי ווי דער דאָקטאָר זילבערשטערען נעמט איצטער נישט צו, בעדאַרף מען אַנקומען צום קאָמיסיאָנער פון לאָכפּינג־גלעזער און אַבאַשורען. נאָר אַזוי ווי מיר וויסען נישט, וואו ער זיצט, איז געבליבען, מיר זאָלען זיך דורכגעהן צום רעסטאָראַטאָר.

— נו, וואָס הערט זיך? — מאַכט ער צו אונז.

— וואָס זאָל זיך הערען? — זאָגען מיר. — אייער שוואָגער האָט אונז געקוילעט, אַלע דריי נעקוילעט!

און מיר האָבען איהם דערצעהלט, אז דער פּראָפעסאָר האָט אונז געשיקט איטליכען בעזונדער אין איין אַנדער באָד.

— דאָס איז גאָר? נו, וואָס־זשע איז? — זאָגט זיך דער רעס־טאָראַטאָר גאַנץ קאַלטבלוטיג.

— א חכם איהר זייט! — מאַכט צו איהם חיה־עטעל. — דע־רויף בין איך נעקומען אַהער מיט מיין מאַן, מע זאָל אונז צעשיי־דען, מיך קיין ליסי, איהם קיין סטריסי!

— בערוהיגען זי זיך, מאדאם! — מאַכט ער צו איהר. — פון פּראַנצענסבאַד קיין קאַרלסבאַד איז גאָר נישט אַזא וויטע שטרע־קע; צוויי־דריי שטונדען רייזע, נישט מעהר. וויל׳ט איהר, פאָהרט איהר זיך דורך צו אייער מאַן; וויל׳ט איהר, פאָהרט זיך דורך אייער מאַן צו אייך.

— א דאַנק אייך פאַר דער עצה! — זאָגט צו איהם חיה־עטעל שוין מיט כעס. — איהר זאָלט דערלעבען אַנזאָגען בעסערע בשורות און נעבען קלינערע עצות.

— דאָרט אין קעך, ביי די לאָקשען! — לעגט־צו א קנויטעל די מוהמע נחמה. און דער רעסטאָראַטאָר איז זי מכבד און זאָגט צו איהר, אז „מיט מארק־וויבער איז ער קיין מחותן נישט"... פער־דריסט דאָס מיין חיה־עטלען, און זי זאָגט צו איהם, אז די דאָזיגע

פאלט אן א פרישער געלעבטער, און בכדי דער קאמיסיאנער פון לאמפענגלעזער און אבאזישורען זאל זיך נישט געפינען בעלעדיגט, געפין איך א תירוץ און זאג, אז איך האב מיך דערמאנט א מעשה, וואס האט זיך געטראפען ביי אונז אין יעהופעץ נאך פאר־א־יאה־רען, און איך לאז אוים וויעדער אויף דייטש:

— האבען זיי פארשטאנד?

— צי איך האב פארשטאנד, צי ניין — דאס איז קיין ספק נישט, נאר צי איהר האט פארשטאנד — „דאס איז איינע פרא־גע!" — מאכט ער צו מיר אויך אויף דייטש, נעמט די טענדעוועי־רענדע מיט'ן שטעקען און מיט'ן צילינדער און געהט אוועק שטארק אנגע'ברוגז'ט, און צווישען אונז, פיהל איך, ווערד א שנאה, שנאת־מות!

ח.

[דער פראפעסאר רויטנאגעל ווייל אונז צעשיידען. — מיר צעקריענען זיך מיט וויען. — די מוהמע נחמה ווייזט זיך ארוים, ווער זי איז.]

גרינגער איז ביי אונז אריינגעבען א קינד אין גימנאזיע אדער ארויסנעמען פונ'ם פריזיוו, ווי זהען זיך אין וויען מיט'ן פראפעסאר רויטנאגעל. פריהער האט אונז דער דאקטאר זילבערשטע־רען געטהאן טובות, געגעבען עצות, געשריבען רעצעפטען, אי דאס — צוליעב דעם קאמיסיאנער פון די לאמפענגלעזער און אבא־זשורען, וואס האט אונז געטהאן צוליעב זיין שוואגער דעם רעסטא־דאטאר; און ערשט אויפ'ן דריטען טאג האבען מיר זיך דערשלא־גען צום פראפעסאר רויטנאגעל, וואס איז געווען אזוי פריינדליך און האט אונז צוגענומען איטליכען בעזונדער און האט אונז פער־שריבען איטליכען איין אנדער באד. מיין חיה־עטלען האט ער אפ־געשיקט קיין פראנצענסבאד, די מוהמע נחמה — קיין מאריענ־באד, און מיך — קיין קארלסבאד.

געשפּרונגען צו איהם גלייך אין פּנים אַריין, זיך גענומען מיט ביידע הענד ביי די זייטען און האָט איהם אויסגע'לומר'ט אַ צע־טעל, און דוקא אויף פּראָסט אידיש:

— הער נאָר אויס, דו קירע־דייטש, דו שוטה בן פּיקהאָלץ, דו לאָמפּענגלאָז, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון! דו מיינסט דאָך אַוודאי, אַז מע האָט זיך דערשראָקען פאַר דיין טענדעווערענ־דע מיט'ן שוואַרצען קוימען, וואָס דו טראָגסט אויפ'ן קאָפּ? סך הכל האָסט דו דאָך ביי אונז אויסגענאַרט די עטליכע פּאָר גילדען אומזיסט און אומנישט, ווי אַ פּראָסטער מאַשעניק! דו מיינסט, מע ווייסט נישט, ווער דו ביזט, דו אָפּגעריסענער דלפון, דו נאַ־קעטער כתריליק? געהסט נישט אַוועק? אָט פאָהר איך אַריין צו דיר אין פּנים אַריין און פליק דיר אויס דאָס בערדעל עד פּרוטה אחת, פאַרשטעהסט דו מיך, וואָרום איך האָב שוין אויף מיין לע־בען געפּאַטשט אַזעלכע לייט, הערסט דו, וואָס דו וועסט זיך ביי זיי באַהאַלטען אין קעשענע! וואָס זאָגט איהר, איך בעט אייך, אויף דעם משוגענעם דייטש מיט דעם לאָקשען־טאָפּ, איך וועל מיר נאָר אַ מעשה אָנטהון?!... פאָלג מיך, נעם דעם וועג, וועסט דו בעסער מאַכען!...

. . . . . .

איך ווייס נישט, צי ער האָט זיך טאַקי איבערגעשראָקען פאַר דער מוהמע נחמה, וועלכע האָט אויסגעזעהען אין דער מינוט, ווי אַ צערייצטע ספּאָלאָשעטע הוהן, וואָס איז גרייט אויסגראַבלען אַייך די אויגען, צי ער האָט גלאַט נישט געוואָלט האָבען צו טהון אין וויען מיט אַ אידינע פון אָצעלעס — מיין דייטש מיט דער טענ־דעווערענדע האָט גענומען דעם צילינדער אין די הענד און די פיס אויף די פּלייצעס און האָט געמאַכט פּליטה נאָר אויף אַיין אַנדער אופן, אַ שטאַרקען קלאָפּ געטהאָן מיט דער טיר און אויף יענער זייט שוועל געבענשט אונז מיט'ן געוויסען נאָמען „רוסישע שוויי־נען", וואָס מיר זענען צו דעם שוין אַזוי צוגעוועהנט געוואָרען,

מאַרק־אידינע איז איהרע אַיין אייגענע מוהמע און קומט אַרויס פון אַ סך אַ שענערען יחוס, ווי ער מיט זיין רעסטאָראַן, און אַפילו מיט דעם שענעם שוואָגער זיינעם, וואָס טראָגט אַרום לאָמפּענגלעז־לעך מיט אַבאַזשורען איבער די הייזער אויף צו פערקויפען...

— קום! — זאָגט זי צו מיר. — לאָמיר בעסער עסען לייזע אייער, איידער זיך באַגעגענען מיט אַזעלכע גראָבע לייט, וואָס רע־דען כלומרשט אויף דייטש און נאַרען אויס אונזערע רוסישע קערב־לעך.

די גאַנצע צייט, וואָס מיין חיה־עטעל האָט איהם געזידעלט, האָט איהם נישט געאַהרט; נאָר די לעצטע ווערטער „רוסישע קער־בלעך" האָבען איהם אַזוי צעקאָכט, אַז ער האָט זיך אָנגעצונדען מיט אַ העליש פייער, אָנגעפאַלען אויף אונז, ווי אַ ווילדע חיה, גע־ווען גרייט אונז דורס צו זיין — וואָס טויג אַייך, מיר זענען פונ'ם רעסטאָראַן קוים אַרויס מיט'ן לעבען, און מע האָט אונז אַרויס־בעגלייט שען, מיט כבוד, נאָכגעשריגען אויף דער גאַס און געמאַכט מיט קולאַקעס: — „רוסישע שוויינען! רוסישע שוויינען!"

נאָר דאָס בעסטע האָבען מיר געהאַט דערנאָך, שפּעטער, אינ'ם האָטעל. דאָרט האָבען מיר געהאַט אַ פערבייסונג פונ'ם שוואָגער זיינעם. דער קאָמיסיאָנער פון לאָמפּענגלעזער און אַבאַזשורען האָט אָנגעקלאָפּט צו אונז אין דער טיר אַריין, אַריינגעקומען מיט נאָך איינעם אַ דייטש, אויך מיט אַ צילינדער, נאָר אָהן אַ טענדעווע־רענדע, און האָט אונז געפרעגט: „אויף וואָס פאַר אַיין אופן האָבען מיר זיך ערלויבט איהם צו בעלעדיגען הינטער די אויגען?"... בשעת מעשה האָט ער געקלאָפּט מיט'ן שטעקען אין טיש אַריין און איז געווען אַזוי רויט, אַז איך האָב מיך דערשראָקען, אָנגעהויבען מורא האָבען פאַר קלעפּ, אַ קשיא אויף אַ מעשה: וואָס אַ דייטש קאָן ביי זיך אין וויען?

נישט אַזוי האָט אָבער בעקלערט די זאַך די מוהמע נחמה פון אָצעלעס. זי האָט זיך, אַפּנים, ווינציג־וואָס איבערגעשראָקען פאַר'ן דאָזיגען דייטש. האָט זי זיך אויפגעחאַפּט פונ'ם אָרט און איז צו־

מאריענבאד

נישט קיין ראָמאַן, נאָר אַ פערפלאָנטענוש צווישען צוויי שטעדט: וואַרשאָ און מאַריענבאַד, דורך 36 בריוולעך, 14 ליעבעצעטעלעך און 46 דעפּעשען.

נעשריבען אין יאָהר 1911.

אשטייגער, ווי מיר זענען געווען צו א „גוט מאָרגען, גוט יאָהר".

פון דעמאָלט אָן האָב איך אָנגעהויבען פאָר דער מוהמע נחמה פון אָצעלעס האָבען דרך־ארץ. זי איז בייַ אונז בייַדען געווארען אין די אויגען העבער מיט נייַען־און־נייַענציג פראָצענט, און ס'איז בייַ אונז געבליבען, מיר זאָלען זיך מיט איהר אונטערווועגענס שוין טאקי מעהר נישט צעשיידען.

מאַריענבאַד

1.

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקעס אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אז דערווייל בין איך נאָך אין בערלין און וועל ערשט קאָנען ארויספאָהרען קיין מאריענבאַד הלואי נאָך שבת. איך דאַרף מיך פאַר דיר נישט פערענטפערען, נאָר דו קאָנסט מיר גלויבען, אז איך בין כלל נישט שולדיג, וואָס ס'האָט זיך אזוי געמאַכט, אז איך זאָל מיך פערהאַלטען אין בערלין א גאנצע וואָך צייט. אז דו וועסט אויסהערען ביז'ן סוף אַלסדינג, וואָס איך האָב דאָ איבערגעטראָגען, וועסט דו אַליין זאָגען, אז מע קאָן נישט אויסרעכענען א זאָך אויף צופריהער. „א מענש טראַכט און גאָט לאַכט". אזוי איז די מעשה:

איך האָב גערעכענט צו פערברענגען אין בערלין מעהר נישט, אז איין טאָג, העכסטענס — צוויי. וואָרום וואָס דאַרף געדויערען זיין ביי'ם פראָפעסאָר? וואָלט געווען גוט, וועז איך ברענג אראָפּ דעם פראָפעסאָר צו זיך. האָב איך מיר אָבער איבערגעלעגט: צו וואָס זאָל איך דיר אויסברענגען איבערינג דרייסיג מארק, וואָס קאָנען צונוץ קומען אויף עפּיס אַנדערש? איך הער אזוי אויך אָפּטמאָל פון דיר, אז עס געהט אַוועק א סך געלד, און די צייט, זאָגסט

רובעל מיט צוואנציג. צי, אשטייגער, פאר אכט און זעכציג פעניג א וואנדזייגער — נו, קאן מען לעבען? איך רעכען, אז גאט וועט העלפען, איך וועל פאהרען צוריק אהיים געזונדערהייט, זאל איך פאהרען וויעדער איבער בערלין, נישט איבער וויען, — וויען איז, זאגט מען, א העק, א פוסטקע אקעגען בערלין — און ערשט דעמאלט זיך אריינזאפען צו וועדטהיימער'ן און מיט א ריינעם קאפ זיך א נעם טהון אייגקויפען אין בעל־הבתישקייט אריין אלסדינג, וואס מיר דארף: אביסעל גלאזוואדג און אביסעל פאיאנס און אנדערע שטוב־זאכען. היינט זיידענשטאף און מארגן און פערפומען. פאר דער גרענץ זאלסט דו קיין יסורים נישט האבען. איך וועל מיר שוין מסתמא איין עצה געבען. חוה'לע טשאפניק פיהרט־אריבער אלע יאהר גאנצע קאסטענס. דערווייל האב איך מיר נאך כמעט גארנישט געקויפט, אויסער אביסעל וועש, א פאר זימערדיגע שיך, נאך א היטעלע, און א שלאפראק פון הויפע סטענגעס, א האלב טוץ אונטערשטע קלייד־לעך, א גרינעם זיידענשירם, הענטשקעלעך, שפיצלעך און פריזלעך מיט נאך אזעלכע זאכען, וואס איך מוז עס האבען קיין מאריענבאד. און וויל איך בין שוין געווען ביי וועד־טהיימער'ן, האב איך מיך נישט געקאנט איינהאלטען און געהיי־סען אין איין־וועגס אריינפאקען א האלב טוץ טישטיכער מיט צוויי טוץ סערוועטלעך מיט א מאשינדעל אויף צו שלאגען פוטער. איך האב חרטה, ווי הינט עסען מיך, וואס איך האב דיר נישט געפאלגט און נישט מיטגענומען נאך א פאר הונדערטער. א גרויסע נאריש־קייט פון מיר, וואס איך האב מיך געוואלט אויספייגען פאר דיר, אז איך בין נישט אזא גרויסע אויסברענגערין, ווי דו מיינסט. א סך מעהר מצוה געווען אין וועדטהיימער'ן, איידער אינ'ם דאק־טאר, אויסקרענקען זאל ער דאס! נאך אין בערלין האט מיר גע־פעהלט א דאקטאר! קארג האבען מיר דאקטוירים אין ווארשא! מאהל דיר, די בערלינער דאקטורים וואלטען שוין געמעגט וואדטען, ביז איך וועל זיי שיקען רופען. איז אבער בעשערט איין אומגליק, וועסט דו הערען.

דו, איז איצט אויך נישט אין בעסטען, און נאָך כדומה אזעלכע אָנצוהערעניסען. הער איך פון דיר... און מחמת דעריבער האָב איך שוין נישט געוואָלט פערפאָהרען אין יענעם האָטעל אויף דער פריעדריכשטראָסע, וואָס מיין קרובה חוה'לע האָט מיר געהאָט אויפגעשריבען. ווי קאָן איך מיך גלייכען צו חוה'לע טשאָפּניק? חוה'לע מעג אויסברענגען וויפיעל זי ווילּ, וועט איהר קיינער נישט זאָגען, וואָרום חוה'לע איז נישט דאָס צווייטע וויב ביי איהר מאָן, אזוי ווי איך, און איהר מאָן האָט נישט קיין קינדער פונ'ם ערשטען וויב, אזוי ווי מיין מאָן, און בערעל טשאָפּניק ציטערט נישט אזוי איבער'ן גראָשען, ווי דו, און האָט נישט מורא בלייבען איין אָרעמאָן אויף דער עלטער, ווי דו האָסט מורא. איך מיין נישט, חלילה, קיין זאָך, איך זאָג עס נאָנץ ערנסט, אז איך ווילּ דיר נישט אויס־ברענגען קיין איבעריגס, און מחמת דעריבער האָב איך מיך אָפּ־געשטעלט דאָרט, וואו אלע אונזערע נאָלעווקער שטעלען זיך אָפּ, ביי דער פערעלצווייג. דאָס איז א אידינע איין אלמנה, זעהר א וואָהלע בעל־הבית'טע און איין עהרליכע, קאָכט אויסגעצייכענט און נעמט נישט טייער, און ס'איז נישט ווייט פון אומעטום. פאָר צעהן פעניג ביזט דו אויף דער לייפציגער שטראָסע, ביי וועדטהיימער'ען. און ווי איז דאָס מעגליך זיין אין בערלין און נישט אריינגעהן אויף א מינוט צו וועדטהיימער'ען? דו זאָלסט זיין איין מאָל ביי וועד־טהיימער'ען, וואָלסט דו אליין געזאָגט, אז ס'איז אונמעגליך. דעם נאָמען וועדטהיימער האָב איך געהערט נאָך אין וואַרשא. נאָר איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אז עס קאָן זיין אויף דער וועלט אזא מין געוועלב. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלי היקר? עס לאָזט זיך גאָר נישט בעשרייבען! וואָס איין אויג קאָן זעהען און וואָס א מויל קאָן רעדען! און מענשען — א שפּילקע נישט דורכצוואָר־פען! און אלסדינג בזיל הזול, פונקט די העלפט געגען די מקחים, וואָס ביי אונז אויף די נאָלעווקים. שטעל דיר פאָר: צוויי מאָרק א טוץ נאָזטיכלעך! אָדער פאָר אכט און נייענציג פעניג א פאָר זאָקען זייד'ענע, וואָס דו וועסט זיי נישט קויפען ביי אונז פאָר קיין

אַראָפּ פון מאַרק. פערטיג. און אַז איהר קומט, זאָגט ער, מיט אַייער דאָקטאָר, איז גאָר אַנדערע ווערטער. אַ דאָקטאָר קאָן ער נישט אָפּזאָגען. אַ דאָקטאָר מוז ער אויסהערען. האָט איהר שוין, זאָגט ער, פערשטאַנען, צי נאָך נישט?"...

אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ער האָט מיר אַראָפּגעבראַכט דעם דאָקטאָר. איז מיר דער דאָקטאָר אַפילו באַלד נישט געפעלען אין שלייער. ער קוקט נישט אין די אויגען אַריין, האָט קיין צייט נישט, און רעדט מיט אַ קוויטש. האָכט עפּיס ליעב אַ דאָקטאָר, וואָס קוקט נישט אין די אויגען אַריין און רעדט מיט אַ קוויטש?

אויסגעפרעגט זיך ביי מיר, ווער און וואָס און ווען, און גוט בעטראַכט מיך פון אַלע זייטען, איז ער אַ בעלן געווען, דער קלוגער דאָקטאָר, מיך אַוועקלעגען אין בעט, איך זאָל איהם ליגען ביז מאָרגען. מאָרגען וועט ער מיך, זאָגט ער, נאָך אַ מאָל בעטראַכטען. און ערשט דעמאָלט וועט ער מיר, הייסט עס, זאָגען, צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר ער זאָל מיך מעלדען. דערהערט, אַז ער וויל מיך אַוועקלעגען, האָב איך איהם אויפגעקלערט, אַז פון אַוועקלעגען מיך זאָל ער פערגעסען. איך בין נישט געקומען, זאָג איך, קיין בערלין ליגען. איך דאַרף זיין, זאָג איך, ביי ווערטהיימער'ען, און דאַרף זיין ביי טיטצען, און וויל, זאָג איך, זיין אומעטום. אויב ער וויל, זאָג איך, קומען מאָרגען, מעג ער קומען, נאָר מיך אַוועקלעגען אין בעט — דאָס, זאָג איך, וועט נישט געהן!... ער האָט געמיינט, אַז ער האָט אָנגעטראָפען אויף אַ יאַחנע פון די נאַלעווקיס און וועט ביי איהר ציהען מאַרקען! איך האָב באַלד אַרויסגעזעהען, אַז ס'איז נישט קיין דאָקטאָר, נאָר אַ פּיאַווקע. והראיה, אָט וועסט דו הערען, וואָס אַ בלוטצאַפּער קאָן! די האָר שטעלען זיך קאַפּויר!

אויף אין דערפריה, איך קום מיט איהם צום פּראָפעסאָר, לאָזט זיך אויס, אַז ס'איז גאָרנישט דער פּראָפעסאָר, וואָס הוה'לע טשאַפּניק האָט מיר פערשריבען. ס'איז גאָר אַיין אַנדער פּראָפעסאָר אויף גאָר אַנדערע שלאַפקייטען. דאָס בין איך געוואָהר געוואָרען ערשט נאָכדעם, אַז מע האָט מיך גוט אָנגעמוטשעט, און מיר זענען אַרויס-

איך בין נאָר געקומען צו פּאָהרען אויף דער סטאַנציע, וואָס איך זאָג דיר, ביי דער פּערעלצווייג, נאָך נישט צייט געהאַט זיך אַרומצוואשען און אָנטהון, ווי עס געהער צו זיין, האָט מען מיך שוין א נעם געגעבען: וואָס פּאַר א דאָקטאָר איך וועל מיר הייסען ברענגען? זאָג איך: „ערשטענס, ווער האָט אייך געזאָגט, אז איך דאַרף א דאָקטאָר? זעה איך דען אוים אזוי שלעכט, וואָס מע דער־קענט עס אויפ'ן פּנים? און צווייטענס, זאָג איך, האָב איך פון דער היים אין אַדרעס צום פּראָפעסאָר". רופט זיך אָן צו מיר אייַ־נער עפּים איין אַלטער בחור מיט א נאָז, וואָס סע וואַכסט אויף איהר וויימפּערלעך: „האָט קיין פּאַראיבעל נישט, זאָגט ער, מאַ־דאָם, וואָס איך וועל אייך זאָגען. אָט וויל, זאָגט ער, איהר האָט אין אַדרעס צום פּראָפעסאָר, מיוט איהר זיך פריהער זעהען, זאָגט ער, מיט'ן דאָקטאָר. וואַרום ס'איז א גרויסע נפקא־מינה, זאָגט ער, פון דעם וואָס א י ה ר וועט זאָגען דעם פּראָפעסאָר, ביז, זאָגט ער, דער דאָקטאָר וועט א י ה ם, זאָגט ער, זאָגען אויף זיין דאָקטאָר־לשון". לאָזט זיך אוים, טו אָט דער אַלטער בחור מיט דער רויטער נאָז וואָהנט טאַקי ביי אָט דער אלמנה פּערעלצווייג, וואָס איך זאָג דיר, און ער איז א קאָמיסיאָנער פון דאָקטוירים, דאָס הייסט, ער פּערנעמט זיך דערמיט, וואָס ער ברענגט־אַראָפּ א דאָקטאָר, אז מע דאַרף, און דער דאָקטאָר ברענגט שוין אַראָפּ דעם פּראָפעסאָר, אַדער ער פיהרט שוין אָפּ צום פּראָפעסאָר אהיים. געב איך זיי אָנצוהערע־נישׂ, אז מיך פיהרט מען נישט. „איך בין נאָך, זאָג איך, נאָט זיי דאַנק, אויף אזוי פיעל קרעפּטיג, אז איך קאָן נאָך נעהן א מיל צו־פוס". רופט זיך אָן צו מיר דער קאָמיסיאָנער מיט די וויימפּער־לעך: „מאַדאָם! ביי מיר האָט איהר, זאָגט ער, ג'פּועל'ט, אז איהר קאָנט נעהן דריי מיל צו־פוס. נאָר איך דאַרף אייך זאָגען פריהער, אז ס'איז אַרויסגעווארפען, זאָגט ער, אייער טרחה. א בערל'ינער פּראָפעסאָר, זאָגט ער, אז איהר קומט צו איהם אַליין אָהן א דאָקטאָר, האַלט ער אייך נישט מעהר, זאָגט ער, ווי א האַלבע מינוט, פי־פו־פּא, א קלאַפּ מיט'ן פינגער, איינס־צוויי־דריי, און —

דער שלים־מזל און אַלע איבעריגע נעמט. „וואו זענען מיר? — האָב איך מיך צעשריען אויף זיי. — אין בערלין, צי אין סדום? עס איז ביי אייך ערגער, זאָג איך, טויזענד מאָל, ווי ביי אונז אין רוסלאַנד! נישט קיין דאָקטוירים זענען ביי אייך, זאָג איך, נאָר חוליגאַנעס! פּאָגראָמשטשיקעס!" מיט איינעם ווערט, וואָס מיר איז געקומען אויפֿן מויל, דאָס האָב איך זיי געזאָגט. און לאָז זיך דיר דאַכטען, עס האָבען זיך אַריינגעלעגט מענשען, און מע האָט אונז קוים מיט צרות אויסגעלייכט פֿאַר פּינף און פופציג מארק. פּינף און פופציג מכות זאָלען זיך איהם זעצען, דעם שעגעם דאָקטאָר, אויפֿן פּנים! ביזט דו שוין פֿאַרטיג? האָב צייט. כ'איז נאָך פֿאַרהאַן איין אַלטער בחור מיט א רויטער נאָז מיט ווייספֿערלעך, הייסט ער זיך א חוץ בעצאָהלען פופציגהן מארק. וואָס איז דאָס? דאָס איז, זאָגט ער, זיין קאָמיסיאָן פֿאַר'ן דאָקטאָר, וואָס ער האָט מיר, זאָגט ער, רעקאָמענדירט. וואָס זאָגסט דו צו אזא פֿרא־אדם? עס האָט מיך אזוי פערקאָכט ביי'ם האַרצען, אז עס האָט זיך מיר אָפּגערופען מיין אומגליק, און איך בין געבליבען לינגען מיט א מיגרען ביזן אַנדערען טאָג. א קלייניגקייט — אזוי פיעל נעלד ארויסצוווארפען, און פרעג — אויף וואָס? אויף וועז? וואָלט נישט גלייכער געווען צעהן טויזענד מאָל דאָס איבערלאָזען בעסער ביי וועדטהיימער'ן? איך עס מיך אויף א לעבעדיגע, וואָס איך בין נישט נעקומען אהער מיט איין וואָך פריהער, וואָלט איך נעטראָפען דא מיין חוה'לע — פּאַרט א קרובה, און וואָלט נישט אריינגעפאַלען צו אָט די פּיאַווקעס אין די הענד אריין. א שטיקעל גליק, וואָס בערלין איז א שטאָדט, וואָס איז פֿאַרהאַן וואָס צו זעהען; אנישט, וואָלט איך קראַנק געווארען פֿאַר דאָסאָדע. און צו זעהען איז דאָ אין בערלין אין איין טאָג אזוי פיעל, וואָס דו וועסט דאָס נישט זעהען ביי אונז אין וואַרשא אין דרייסיג יאָהר אפילו. א חוץ וועדטהיימער'ן און טיטץ און נאָך אזעלכע געווען־בען, איז פֿאַרהאַן אין בערלין א „ווינטערגאַרטען" מיט איין „אפּא־לָא־טהעאַטער", מיט א צירק „שומאַן" און מיט א צירק „בוש".

געגאַנגען פון דאָרטען און געזעצט זיך פאָהרען. האָב איך געמיינט, מיר פאָהרען אַהיים; צום סוף לאָזט זיך אויס, אַז מיר פאָהרען צו נאָך אַ פּראָפעסאָר, און וויעדער נישט צו דעם פּראָפעסאָר, וואָס איך מיין. צו אַ פּראָפעסאָר אַיין אַקושער האָט ער מיך גאָר גע־בראַכט צו פיהרען! ווער איך דאָך מסתמא רעכט אויפגעבראַכט און הויב אָן צו גוואַלדעווען. ענטפערט מיר דער דאָקטאָר מיט זיין קוויטשיג קול'כעל, אַז איך בין נישט אין וואַרשאָ אויף די נאַלעוו־קיס, איך בין אין בערלין, און אַז איך זאָל נישט מאַכען קיין לאַנגע טענות, און אַז ער האָט קיין צייט נישט, און אַז ער ווייסט בע־סער, צו וואָס פאַר אַ פּראָפעסאָר איך דאַרף! האָסט דו עפּיס צו איהם? און אָט אַזוי, ווי איך זאָג דיר, זענען מיר אויסגעווען, לאָז זיך דיר דאַכטען, ביי דריי פּראָפעסאָרען, און אַלע דריי פּראָפע־סאָרען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך אויפגערעדט, האָבען געזאָגט אַלע אין איין קול: „מאַריענבאַד!" — ווי באַלד אַזוי, צו וואָסער אַ כפּרה האָב איך בעדאַרפט די פּראָפעסאָרען, און נאָך דריי דער־צו? מאַריענבאַד האָב איך דאָך געהערט נאָך אין וואַרשא. קורץ, שולדיג געווען דעם רוח אַ גאַנג — פאַרפאַלען.

געקומען אַהיים, בין איך געווען אַזוי אויסגעמאַטערט, אַז איך האָב מיך קוים געהאַלטען אויף די פיס, און איך האָב מיך שוין, נישט ווילענדיג, געמוזט אַריינלעגען אין בעט אַריין. מיינסט דו דאָך, אַז לאַנג בין איך געלעגען? נישט מעהר זאָל דער דאָקטאָר לעבען אויף דער וועלט. עס האָט מיך אין דער גיך געגעבען אַ טראָג־אויף פון בעט, גלייך ווי אַ דונער וואָלט מיך דערשלאָגען. שטעל דיר פאָר אַ חשבון פון אַ פעלד־גזלן: איך זאָל איהם בעצאָהלען, זאָגט ער, אַכציג מאַרק! פאַר וואָס אַכציג מאַרק? „אַ פּראָסטער חשבון, זאָגט ער: צוויי וויזיטען צו צעהן — איז צוואַנציג. דריי קאָנסוליומס ביי דריי פּראָפעסאָרען צו צוואַנציג — איז זעכציג. און זעכציג מיט צוואַנציג איז, זאָגט ער, אַלע מאָל און אומעטום אַכציג". האָב איך אויפגעהויבען מסתמא אַזאַ סקאַנדאַל, אַז מע איז זיך צע־נויפגעלאָפען אַלע: די בעל־הבית'טע די אלמנה, דער אַלטער בחור

קורלענדער אויך נישט פאהרען קיין מאריענבאד? זי גלייכט מיך צו בערעל טשאפניק! זי ווייסט נישט, אפנים, אז דאס, וואס טשאפניק קאן — קאן נישט אויך, נישט דו, נישט קיינער. טשאפניק קאן אפויצען א קיילעכיג יאהר אין דער שענסטער דירה, ווי א מאנארך, און נאר פערגעסען, אז פאר א דירה דארף מען צאהלען דירה־געלה. נישט היינט געדאכט, אז טשאפניק איז ביי מיר געזעסען אין שכנות, האב איך געמיינט, אז איך וועל פון איהם בעקומען די טשאכאטקע. אלע טאג פלעגט ער זיך הייסען מאכען רעמאנט, און מיט מיר פלעגט ער זיך שאפען, ווי מיט א סטרוזש. איין אנדערען וואלט איך ארויסגעוואלפען אויף דריי שפענדלעך, און מיט איהם האב איך געמוזט אננעמען א פולען מויל מיט וואסער און מאכען א שוויג — צולעב בעלצי'ן. באשר וואס? באשר וויל זיין חוה'לע געהער זיך אן מיט מיין בעלצי'ן גליער־גליער־געשוועסטערקינדער, דעם פערד'ס־בייטש־שטעקעלע'ס־א־פידקאווע! וואס איך האב מיך אין דעם יאהר אנגעזעהען אויף בערעל טשאפניק, איז דאס אויף א וואך צו דערצעהלען. צו בערעל טשאפניק, אז עס קומט דער קצב מאנען פאר פלייש, עפענט ער איהם מיט'ן קאפ די טהיר: א העזה פון א קצב — נאר מאנען פאר פלייש! און צו דער מאדאם טשאפניק, אז מע קומט מיט א השבון פון געוועלב, געהט מען אזוי לאנג, ביז מע צערייסט צוויי פאר שיך און מע הערט אויף צו געהן. פון שניידערס און פון שוסטערס רעדט מען נישט; מע וויסט שוין, אז צו טשאפניק'ען נאך געלה געהט מען נישט, וואס־רום מע וועט ניט נתנ'ען. וואס דארפסט דו מעהר? אט איז דא נישט לאנג געווען ביי זיי א וועטשערינקע. די מאדאם טשאפניק איז געווען א אימענישע, סאמע פאר'ן אפפאהרען קיין מאריענבאד, — האסט דו געדארפט זעהן, וואס דארט האט זיך אפגעטהאן! איך בין נישט געווען, נאר מיין בעלצי דערצעהלט, אז מיט אזא קאלאציע וואלט מען שוין נעקאנט חתונה מאכען צוויי טעכטער. דאס עסען האט מען בעשטעלט ביי העקסעלמאנען אין רעסטאראן, און וועטשערע איז געווען כיד המלך: פיש, און פלייש,

היינט איז דאָ, זאָגט מען, א „לבנה־פאַרק" — איז דאָס גאָרנישט צו בעשרייבען. איך קלויב מיך ערשט געהן אהינצו, אם ירצה השם, מאָרגען, וועל איך דיר שוין מאָרגען בעשרייבען. דערווייל זיי געזונד און זאָג שבע־רחל'ען, זי זאָל אכטונג געבען נישט בלויז אין קיך, נאָר אויף דער גאַנצער שטוב זאָל זי אכטונג געבען. איך האָב פאַר'ן אוועקפאָהר פערגעסען פערשרייבען א קעלנערל מיט צוויי ציבעלעך אין קויטיגען גרעט. און א סלאָי איינגעמאכטס האָב איך אַנגעהויבען א טאָג פאַר'ן אוועקפאָהר, איז פון איהם זאָל זי נוצען אין קיך אריין און נישט אַנריהרען מעהר פון די איינגעמאכטסען, וואָס אויפ'ן באַלקאָן אונטער'ן קאסטען. און בריעף זאָלסט דו מיר שרייבען, למען השם, קיין מאריענבאד פאָסט רעסטאַנט, ווי מיר האָבען אָפגעשמועסט.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.2

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים איז ווארשא צו זיין פריינד חיים סאראקער אין מאריענבאד.

ליעבער פריינד חיים.

איך האָב צו דיר, ידידי, א קליינע בקשה, דאָס הייסט, נישט קיין קליינע, נאָר טאקי א גרויסע בקשה. א גאנץ גרויסע! עס האָט מיך געטראָפען, ליעבער פריינד, אין אומגליק: מיין בעלצי פאָהרט קיין מאריענבאד. וואָס עפּים פלוצים קיין מאריענבאד? פרעג מיך עפּים גרינגערס. זי זאָגט, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאריענבאד. און דער דאקטאָר זאָגט אויך, אז זי איז נישט געזונד און מוז האָבען מאריענבאד. און אז צוויי זאָגען שכור, דאַרף דער דריטער גהען שלאָפען... נאָר בסוד וועל איך דיר איבערגעבען — און איך בעט דיך, אז צווישען אונז זאָל עס טאקי בלייבען, — איך פערשטעה דעם שכל פון מאריענבאד. אז די מאדאָם משאָפניק פאָהרט קיין מאריענבאד, היינט פאר וואָס זאָל די מאדאָם

צווייטע ווייב, זאָגט מען, און אַ בת־יחידה פיהרען־אויס אַלסדינג. נאָר וואָס דען? איך וויל נישט, אַז וואו צוויי זאָל מיין ווייב זיין אַ דריטע... וואָס קומט מיר דערפאַר? איך האָב אַזוי אויך גענוג שונאים אויף די נאַלעווקים, וואָס וואָלטען מיך דערטרונקען אין אַ לעפעל וואַסער. און ווער שמועסט, זינט איך האָב חתונה געהאַט פאַר בעלצי'ן, וואָלטען זיי זיך וועלען נוקם זיין אָן מיר, איך ווייס נישט פאַר וואָס, גלייך ווי איך וואָלט עמיצען אָנגעריהרט אין כבוד אָדער אין פּרנסה. באשר, זאָגען זיי, זי וואָלט געקאָנט זיין מיינע אַ שנור. טאָמער ווייסט דו, וואָס געהט זיך עס אָן מיט זיי? עס זענען שוין געווען שטיגוטערעס, וואָס האָבען זיך גע־פּרובט מאַכען צווישען אונז אַ בייז לעבען. פרעג, וואָס האָב איך זיי געטהאָן? דער גאַנצע גוואַלד, למאַי זי איז אַ שענע! אַ רוח זיי אין פאָטער און מוטער אַריין — און אַז איך זאָל געווען חתונה האָבען דאָס אַנדערע מאָל און נעמען אַ מיאוסניצע, וואָלט זיי שוין געווען בעסער?

הכלל, ליעבער פריינד, קיין סך דאַרף איך מיט דיר נישט שמוע־סען. איך מיין, אַז דו פערשטעהסט שוין דעם מיין, וואָס איך מיין... איך וויל, אַז דו זאָלסט זי האַלטען אויפ'ן אויג און זאָלסט מיר אַריינשרייבען אַמאָל אַ בריוועל פון דיין מאַכען, וואָס דו מאַכסט, און פון מיין בעלצי'ן, וואָס זי מאַכט. און אַז זי וועט זיך ווענדען צו דיר נאָך געלד, — איך האָב איהר געגעבען דיין אַד־רעס — זאָלסט דו איהר אַרויסגעבען אויף מיין רעכענונג וויפיעל זי וויל, געוויינטליך, נישט אויף אַ מאָל, נאָר ביסלעכווייז, ווייל ביי איהר געלד — צווישען אונז זאָל עס בלייבען — האָט גאָר קיין ממשות נישט. איך האָב געוואוסט פריהער, אַז ווען איך זאָל איהר מיטגעבען, למשל, פון דאַנען איך ווייס אַליין נישט וויפיעל, איז אַזוי ווי זי פאָהרט איבער בערלין, וועט דאָס דאָרט מסתמא אַוועקגעהן ביי איהר מיט'ן ווינד און מיט'ן רויך. און כך הוה, אַזוי ווי דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט. איך האָב שוין בעקומען פון איהר אַ בריוועל פון בערלין (פאָהרענדיג קיין מאַריענבאַד, האָט זי זיך אַראָפּגעחאַפּט

און געבראָטענס, און ווײַן, און ביער, און וואָס דו ווילסט. די פּלעשלעך האָבען געקנאַקט, משרתים האָבען בערײַנט, ס׳איז געווען „ליהודים", און, ווי געווײַנטלײַך, האָט מען פערלענגט א „בענקעל", און דער באַנקיר איז געווען טאַקי טשאַפּניק, און געוואונען האָט טאַקי וויעדער טשאַפּניק — ער קאָן די מלאכה! גאַנצע הונדערטערס, זאָגט בעלצי, זענען געווען אין באַנק. פון דעסטוועגען, אז העקסעלמאַן איז געקומען אויף מאַרגען מיט א רעבענונג, האָט מען פון איהם געמאַכט אזא געלעכטער, אז ער שעמט זיך שוין נאָר אויסצוזאָגען... נאָר איך האָב מיך פעררעדט פון טשאַפּניק׳ען און כּמעט פערגעסען אָן מיין בקשה.

מיין בקשה איז אָט וואָס: אזוי ווי מיין בעלצי פאָהרט, הייסט עס, קיין אויסלאַנד דאָס ערשטע מאָל אויף איהר לעבען, זי ווייסט נישט, וואו א טיר עפענט זיך און קען נישט די שפּראַך, לכן זאָלסט דו זיין אזוי פרײַנדלײַך איהר קומען צו הילף, רעקאָמענדירען א רעכטע סטאַנציע, א גוטען דאָקטאָר, א כשר׳ען רעסטאָראַן, — מיט איינעם וואָרט, זאָלסט זיין פּאַר איהר וואָס מע רופט א וועגווייזער. אגב, וועל איך דיך בעטען, זאָלסט נאָכקוקען, מיט וועמען זי בענגענט זיך דאָרט, און מיט וועמען זי קומט זיך צענויף. איך וויל, פערשטעהסט דו מיך, זי זאָל זיין אַביסעל ווייט אָפּגעשיידט פון דער מאַדאַם טשאַפּניק. וואָס האָב איך, אייגענטלײַך, צו דער מאַדאַם טשאַפּניק? זי האָט מיר קיין געשעפט נישט קאַלי געמאַכט; נאָר איך וויל נישט, מיין בעלצי זאָל זיין קנעפּעל שבקנעפּעל מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק, חאָטש זיי זענען גלײַך־געשוועסטערקינדער. איך וויל נישט, אז זי זאָל זיין איהר אָפּיטרופּס, אז וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק זאָגט — איז גוט, און וואָס די מאַדאַם טשאַפּניק טהוט־אָן — איז שען, און וואָס זי דערזעהט אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק — דאָס ווילט זיך איהר. גלויב מיר, לײַבער פרײַנד, עס נעהט מיר נישט אין געלד. דו ווייסט, אז איך בין, חלילה, נישט אזא קמצן, און מיין בעלצי פיהרט ביי מיר אויס, ווי מע זאָגט, דאָס טעלערעל פונ׳ם הימעל — פּאָרט דאָס צווייטע וויב. דאָס

רעדען — דאַרף מען דיך נישט לערנען. דו ווייסט שוין. און ווייטער איז נישטאָ קיין בעזונדערע נייעס. אונזערע צייטונגען לייענסט דו דאָך דאָרטען אויך, ווייסט דו שוין מסתמא, אז ביי אונז איז עפּיס נישט אַזוי פּרייליך. א גרוס קאָן איך דיר אָפּגעבען פון דיין אסתר'ען. איך האָב זי געזעהען פון דערווייטען. זי שיינט מיר גאַנץ נאָהענט אויף דער צייט צו זיין. היינט־כּאָרגען... טאָמער א יונגעל, ווי אַזוי וועט דאָס זיין אָהן דיר א ברית? זעה זשע לכּתן השם, ידידי, טהו ווי איך בעט דיך, און שרייב מיר באַלד א תשובה.

פון מיר דיין בעסטער פריינד שלמה קורלענדער.

.3

בעלצי קורלענדער פון בערלין צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך האָב דיר צוגעזאָגט נעכטען, אז איך וועל דיר בעשרייבען דעם בערלינער „לבנה־פּאַרק", וויבאַלד איך וועל נאָר קומען פון דאָרט, — טהו איך דיר צוליעב, חאָטש אפּילו דאָס איז א זאַך, וואָס עס איז אונמעגליך, וואָרום אז איך זאָל דיר א נאַנצע נאַכט זיצען און שרייבען, וועל איך דיר דען בעשרייבען אפּילו א צעהנטל פון דעם, וואָס מע זעהט זיך אָן אין דעם „לבנה־פּאַרק"? ס'איז שוין אין מאָל א פּאַרק! שטעל דיר פּאָר א גרויסען פּאַרק פון סאָמע פּייער, אַרום און אַרום פּייער, אַלע שטיבער זענען בעגאַסען פון אויבען ביז אַראָפּ מיט פּייער. און גלייך ווי דו קומסט, טרעטסט דו אַריין אין א „לאַך־זאָל", דאָס איז א מין זאָל, וואָס אז דו קומסט אַריין, פּאַלט אָן אויף דיר א געלעכטער, און דו לאכסט אַזוי לאַנג, ביז דו ווערסט שיער צעפּלאַצט פּאָר געלעכטער — וואָרום וואוהין דו ניסט זיך א קעהר, זעהסט דו, אז דו האָסט א פּנים פון א שוואַרץ יאָהר. דערנאָך בעצאָהלסט דו און זעצסט זיך אויף

קיין בערלין), שרייבט זי מיר א גרוס, מיין בעלצי הייסט עס, פון עפּים איינעם מיט'ן נאָמען וועראטהיימער, האָט ער א געוועלב, אָט דער וועראטהיימער, וואָס מע געפּינט, זאָגט זי, ביי איהם פון פויגעל־מילך. איז זי שוין געווען דאָרט, שרייבט זי מיר, מיט א וויזיט, און וועלציג איך פערשטעה, האָט זיך דער וועראטהיימער פון איהר נישט גענארט. זי גלייכט זיך צו דער מאַדאָם טשאַפּניק. בערעל טשאַפּניק בעריהמט זיך, אז ער האָט געהאט מיטגעגעבען זיין חוה'לען קיין אויסלאַנד א תק'ער אויף דער נסיעה. און אז זי איז געקומען קיין בערלין, האָט זי שוין געשריבען, מע זאָל איהר שיקען נאָך געלד, האָט ער איהר געמוזט אויף דער צווייטער וואָך אַרויסשיקען נאָך א תק'ער. ער וואַרפט זיך עס מיט תק'ערס, אָט דער טשאַפּניק! טאָמער וויסט דו די געשעפטען, וואָס ער טרייבט? א מענש זיצט אין וואַרשא שוין אפשר צוואַנציג יאָהר, און לאָז מיר עמיצער זאָגען, מיט וואָס האַנדעלט בערעל טשאַפּניק? עס איז זיך איין אָפּגעפוצט אידעל, מיט א שען בייכעל, מיט א פיינעם חתוך־הדבור, און עס רעדט נישט איין איבעריג־וואַרט; איין אויגעל קוקט ביי איהם כלומרשט קיין פּצון־זייט, און דאָס אַנדערע טראַכט, ווי אזוי מע צעשפּילעט דיך און מע בעקומט ביי דיר ארוים א גמילות־חסד אויף צו פערפאַלען...

הקיצור, ער איז גאַרנישט וועדטה, אָט דער טשאַפּניק, מיר זאָלען פון איהם אזוי פיעל רעדען. איך בעט דיך נאָך א מאָל, חיים, דו וויסט, ווי מיין בעלצי איז ביי מיר טייער. איך האָב גרוים עגמת־נפש, וואָס זי פאַהרט אַליין. איך וואַלט אויך מיטגעפאַהרען — נאָר ווי קאָן איך אַוועקווארפען דאָס געשעפט? ס'איז ביי מיר סאַמע סעזאָן. איך האַלט אין בויען, און צו גאָט א האַפּנונג: א יאָהר וועל איך, דאַכט מיר, האָבען גאָר נישט קיין שלעכטס. וועלציג עס וויזיט זיך, דאַרף זיך מיט דירות אַוועקשטעלען, מיט'ן אויבערשטענ'ס הילף, א סך העכער ווי פאַראיאָהרען. נאָר פאַר מיין בעלצי'ן איז נישט נויטיג, זי זאָל עס וויסען. אדרבה, אויב עס וועט דיר אויסקומען, מעגסט דו איהר זאָגען פערקעהרט... ווי אזוי צו

קאַנסט דו ארויס פון דאַרטען א קרוש. מיך האָט די נאַנצע חתונה געקאָסט ארום און ארום א נישט, א צעבראָכענער פעניג. וועסט דו דאָך פרעגען, ווי אזוי איז דאָס מעגליך? וועסט דו הערען א שענס.

אָט דער בחור דער פּראַ־אדם מיט די וויימפּערלעך, וואָס האָט ביי מיר ארויסגעפרעסט פופצעהן מארק דערפאַר, וואָס ער האָט מיר נערעקאָמענדירט דעם שענעם דאָקטאָר, האָט ער מיך דאָס גע־נומען אין דעם „לבנה־פּארק" אויף זיינע הוצאות, און נאָך מכבד נעווען מיך מיט זעלצער־וואַסער און מיט שאָקאָלאַד און מיט וואָס דו ווילסט. געזעהען, אפּנים, אז ס'איז מיר איבער דער טבע, מאַכט ער צו מיר אזוי: „פּאַר שענע וווייבלעך, וואָס דאַרפען האָבען צום דאָקטאָר, בין איך, זאָגט ער, א קאָמיסיאָנער, און אויף אָנצוקוקען בערלין בין איך, זאָגט ער, אויס קאָמיסיאָנער, נאָר א קאַוואַליער און א דושענטעלמען". האָסט דו עפּים צו אזא שלים־מזל? שוין געהענדיג צוריקוועגס, רופט ער זיך אָן צו מיר, דער חכם, און דאָס פּנים לויכט איהם, ווי די זון אין תמוז: „מאַדאָם! איהר וועט קיין פּאַראיבעל נישט האָבען, וועל איך אייך עפּים זאָגען". זאָג איך: „אבי א קלוגם". זאָגט ער: „א קלוגם וויים איך נישט, נאָר פּאַר אייך וועט עס, זאָגט ער, זיין זעהר אינטערעסאַנט". זאָג איך: „אויב אינטערעסאַנט, פּאַר וואָס נישט?"... מאַכט ער צו מיר: „נאָר מיט א תנאי, מאַדאָם, אז איהר זאָלט מיר דערנאָך זאָגען, זאָגט ער, אייער מיינונג". זאָג איך: „פּאַר וואָס זאָל איך אייך נישט זאָגען?"... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, איהר זאָלט מיר, זאָגט ער, זאָגען אויפריכטיג, נישט פערלייקענען". זאָג איך: „למאי זאָל איך לייקענען?"... זאָגט ער: „ניין, איך מיין, טאַמער געפעלט דאָס אייך נישט, זאָלט איהר מיר, זאָגט ער, זאָגען, אז עס געפעלט אייך נישט". זאָג איך: „זאָגט, וואָס נודעט איהר?"... שטעלט ער זיך אָפּ און מאַכט צו מיר אזוי: „הערט־זשע אויס, מאַדאָם, עס איז אזוי די געשיכטע. איהר וועט מיר גלויבען, צי ניין? אפשר וועט איהר מיר גלויבען, און אפשר ניין. חאָטש איך

אויף אזא מין משוגענער באהן, וואָס פֿליהט משוגענערווייז איבער בערג און איבער טאָלן. אָט טהוט עס דיך א הויב־אויף העכער הייזער, און אָט טהוט עס דיך א מאָרדעווע אַראָפּ אין אַלדי שוואַרצע יאָהר, אין דער שאָל תחתיה אַריין, אז דו ווערסט שיער נישט צעפּאַלען אויף שטיקער. און עס ווערד א קוויטשעריי מיט א געפֿילדער. און באַלד נאָך דעם הויבט עס דיך אויף וויעדער אַרויף אויף א בערג, און וויעדער אַראָפּגעלאָזט דיך אין דער ערד אַריין. ביז דו קומסט צוריק אויפֿן אייגענעם אָרט און בלייבסט שטעהן, ווי א נאר. הייסט דיר דער דייטש אויסשטייגען, אַרויסגעהן הייבט עס. געהסט דו אַראָפּ, ווי א נעכטיגער. און נאָכדעם קומסט דו צו צו א טייך, זעהסט דו, ווי מענשען גליטשען זיך אויף שיפֿלעך באַרג־אַראָפּ און פּאַלען אַריין גלייך אין וואַסער אַריין און ווערען נישט דערטרונקען; נעמט דיך אָן א יצר־הרע און דו קריכסט אַרויף אויף טרעפּ אויפֿן בערג און קויפּסט וויעדער א בילעט און זעצסט זיך אַריין אין שיפּעל און פֿליהסט, ווי א משוגענער, אין וואַסער אַריין, און געהסט אַרויס פון דאָרט א פּערשפּריצטער פּיטש־נאָס, און דו בלייבסט שטעהן און קוקסט זיך אַרום, פּאַר וואָס א דייטש נעמט געלד? פון דאָרט געהסט דו אָביסל וויטער, זעהסט דו ווילדע מענשען און שוואַרצע ציגיינער פון מצרים, וואָס טאַנצען און זינגען, דרעהען זיך און שפּרינגען, לעקען מיט דער צונג געגליהטע אייזענס, שטעכען זיך מיט שפּיעזען, מאַכען מיט די בייכער, און פּאַר דעם אַלסדינג צאָפּט מען ביי דיר־געלד. און אז דו ווילסט, פּיהרט מען דיך נאָך אַריין גלייך אין גיהנם אַריין און מע ווייזט דיר מתים מיט רוחות מיט שדים, שלענג און עקדישען מיט צרות, מיט שלעק, — און דו בענשט גומל, וואָס מע האָט דיך אַרויסגעלאָזט א לעבעדיגען. פון קאָפּעס, דעסטאָראַנען, כוזיק, שפּיעלקעסטלעך, קינעמאַטאָגראָפֿען, קאָמעדיעס, פּאַטאָגראָפֿיעס און נאָך אזעלכע זאכען — פון דעם שמועסט מען נישט. דאָס איז דאָרט פּאַרהאַן, ווי שטערען אין הימעל, און וועז דו זאָלסט זיך נאָר וועלען צולאָזען צו די דייטשען און געהן אומעטום וואו מע רופט דיך,

„אפנעמען", פערלירען דעם בויך. וועז דאס זאל זיין אויף מיר, וואלט ער שוין צוריק אויף די נאלעווקים נישט געקומען. איך וואלט איהם געלאזט, ער זאל שוין בלייבען זיצען הארטען, אין מאריענבאד, אויף שטענדיג. ער וואלט שוין ביי מיר „אפגענומען" און פערלוירען נישט נאר דעם בויך אליין. זאג דיר, וואס דו ווילסט, — ער איז דיינער א גוטער פרייגד — נאר מע טהוט נישט אזוי. עס האט מיר אויסגערישען א שטיק הארץ, אז איך בין גע־וען ביי איהר זיך געזעגענען. זי איז נישט אזעלכע, וואס זאל זיך בעקלאגען, נאר מע זעהט. זיי האבען שוין אזא מזל, ביידע שוועס־טער: סאי אסתר, סאי חנצי. חנצי, זאגט מען, וועדר נאך מעהר אויסגערישען ביי איהר מאיר'ען. מע האט מיר געזאגט דא אין בערלין, אז מאיר מאריאמטשיק איז אויך אין מאריענבאד. און ברא־ני לויפערמאן, און לאה'צי ברויכשטוהל, און די יאמאיטשיצע מיט איהרע טעכטער זענען שוין אויך אין מאריענבאד! אלע נא־לעווקים אין מאריענבאד. קיין עין־הרע נישט! — איך האף צו טרעפען פון דיר בריף אין מאריענבאד, נאר פערגעס נישט מיר שרייבען פון אלסרינג, וואס אין דערהיים טהוט זיך. זאלסט נישט פערלאזען זיך אינגאנצען אויף שבע־רחל'ען. זאלסט אליין אי־בערקוקען אלע טאג, וואס זי ברענגט פון מארק, און איבערוועגען ווס פלייש פון קצב, און למען השם נישט נעמען אהן געלד קיין אך, וואורום די קרעמער, די עהרליכסטע אפילו, האבען א טבע — וי שרייבען צו. און טאמער וועט זיין ביי דיר לאה די מאדניצע מיט טענות, אז איך האב איהר אפגעריסען פאר דער ארבייט, און וועט זיך וועלען פערלאזען אויף דיין יושר, זאלסט דו איהר נישט נטפערען. דערפאר, וואס זי האט געסטראשעט מיט'ן סאנד. זאל י געהן אין סאנד! און פערגעס נישט, למען השם, ארויסשיקען מיר געלד קיין מאריענבאד. איך וועל דיר געבען צו וויסען מיין אדרעס באלד, ווי איך וועל קומען צו פאהרען. גאט זאל העלפען, איך זאל שוין קומען געזונדערהייט.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

ווייס נישט, זאָגט ער, פֿאַר וואָס איהר זאָלט מיר נישט גלויבן. איך בין אַ מענש, זאָגט ער, אַיין אויפֿריכטיגער, וואָס איך האָב — דאָס, זאָגט ער, זאָג איך. איך האָב פיינט, זאָגט ער, האַלבע וועך־טער. ביי מיר איז איינס־צוויי־דריי — און פֿאַרטיג. איך דאַרף אייך זאָגען, זאָגט ער, מאַדאָם, אז איך בין אוא מענש, זאָגט ער, וואָס האָב איך עפּיס, מוז איך עס אַרויסגעבן. האַלטען דאָס לאַנג ביי זיך קאָן איך נישט. איך האָב אייך שוין לאַנג, זאָגט ער, געוואָלט זאָגען, אז איהר זענט מיר געפֿעלען געוואָרען, זאָגט ער, פון דער ערשטער מינוט, זאָגט ער, וואָס איך האָב אייך דערזעהען. וואָס וועט איהר, זאָגט ער, זאָגען דערויף?"... „וואָס זאָל איך, זאָג איך, זאָגען? ס'איז אייער גליק, זאָג איך, וואָס מיר זענען אין בערלין אויף דער פּריעדריכשטראַסע. ווייטער וואָלט איך אייך, זאָג איך, בעווייזען, ווי אזוי צו זיין אַ נאַחאַל!"... דערמיט האָט זיך אונזער שמועס געענדיגט, און פון דעמאָלט אָן בין איך געבליבען אַהן אַ קאָוואַליער און מוז געהן אַליין אומעטום. נאָר אַהן איין אומגליק. בערלין איז נישט קיין וואַלד, און די דייטשען זענען אַזעלכע מענשען, וואָס זיי פּוילען זיך נישט, שטעלען זיך אַפּ און הערען דיך אויס אַלסדינג, און וווּיזען דיר אָן אַלסדינג, וואָס דו פּרעגסט ביי זיי. און פּערקעהרט, טאָמער פּרעגסט דו ביי זיי עפּיס אַ זאַך, וואָס זיי וווּיסען נישט, זעהט מען, אז ממש עס עקט זיך זיי דאָס חיות. אַ דייטש בלייבט אַ דייטש.

האָב איך דיר שוין אַרויסגעשריבען אַלסדינג, ווי איך האָב דיר צוגעזאָגט. געב גאָט, איך זאָל שוין קומען געזונדערהייט קיין מאַריענבאַד, וועל איך דיר פון דאָרט שרייבען מעהר נייעס. דערווייל זיי געזונד און שרייב מיר קיין מאַריענבאַד, וואָס הערט זיך ביי אונז אין וואַרשאָ? וואָס מאַכט אסתר סאַראָקער? צי איז זי שוין געלעגען געוואָרען, צי נאָך נישט? און אויב יאָ, וואָס האָט זי געהאט: אַ יונגעל, צי אַ מיידעל? אַ שענער יושר פון אַ כאַן. איך מיין טאַקי חיים סאַראָקער. איבערלאָזען אַ ווייב אויף דער צייט און אַליין צוועקפאָהרען קיין מאַריענבאַד — וואָס איז? ער וויל

פּקוח־נפש. נאָר אריינלאָזען זיך מיט דאָקטוירים־פּיאווקעס און האָבען צו טהון מיט דריי פּראָפּעסאָרען, וועלען זיי דיר סוף־כל־סוף פערדרעהען דעם קאָפּ, אז דו וועסט, חס ושלום, קראַנק ווערען פון זיי. איז אין מאָל אַוועק. והשנית, פרעג איך דיך, בעלצי היקרה, ווי שאַנעווועסט דו נישט דיין נעזונד און געהסט אַרום צו ווערטהיימער'ן און צו טיטצ'ען האַנדלען מציאות? איך גלויב דיר, אז ס'איז ביי זיי אלסדינג בחצי־חנם. איז, ערשטענס, ביי מיר דיין נעזונד טייערער, און צווייטענס, מיין איך, אז מע קריגט אין וואַרשאָ אויך די מציאה. פּאַר נעלט קריגט מען אלסדינג, זאָגט מען, נאָר נישט קיין קרחת. אַוודאי איז טאַקי כדאי, זאָג איך דיר, זיך שטופּען אין איין ענגשאַפט — וואָס איז? טאָמער וועט מען קויפען א פּאָר זאָקען מיט א וואַנדזייגער? דאַרף מען איינשטעלען דאָס לעבען דערויף? איך פרעג דיך, בעלצי, ביזט דאָך עפּים נישט פון די נאָלעווקער יענטעס, כלעבען, ווי קומט דאָס, דו זאָלסט טהון אזא נאַרישקייט? היינט דאָס ארומגעהן אנקוקען בערלין — דאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אז איך הויב נישט אָן צו פערשטעהן, וואָס, אייגענטליך, איז דאָ וואָס צו זעהן אין בערלין? איך שטעל מיר פאָר — א גרויסע שטאָדט, דריי מאָל, פינף מאָל, צעהן מאָל אזוי גרויס, ווי וואַרשאָ, און מויערען שענע, גרויסע, א סך שענער אין א סך גרעסער, ווי וואַרשאָ, — נו, וואָס זשע האָב איך דערפון? צי, אשטייגער, דו שרייבסט, אז דו ביזט נעווען אין טהעאַטער און אין צירק און נאָך אזלעכע ערטער — אהרט עס מיך נישט. פערקעהרט, ביזט דו אין אויסלאַנד, דאַרפסט דו אומעטום זיין און אלסדינג זעהן. פּאַר וואָס נישט? מיך אהרט נאָר איין זאַך: למאי זאָלסט דו נישט היטען דיין כבוד און דיין שטאַט און לאָזען זיך פיהרען פון יעדען לעדיגגעהער, וואָס דו קענסט איהם נישט ווייסט איהם נישט? גוט, וואָס דו האָסט אָנגעטראָפּען אויף א פלאָכט, א פּרא־אדם, וואָס האָט נעלעגט אויף דיר כבוד. וואָס טהוט מען, אז מע טרעפט אָן אויף א חוליגאַן, אָדער אזוי א שארלאַטאַן? אין דער פרעמד, בעלצי, דאַרף מען זיין נעהיט נאָך מעהר ווי אין

4.

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים איז ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי׳.

איך האָב דיינע בריידע בריעף פון בערלין ערהאַלטען און קום דיר צו מעלדען, בעלצי היקרה, אַז איך בין, ברוך השם, נעזונד, און אַז אין דערהיים איז אַלסדינג אין בעסטער אָרדנונג. הלואי וואָלטען נאָר אַלע לאָקאַטאָרען וועלען צאָהלען צו דער צייט, מע זאָל נישט דאַרפען האָבען מיט זיי צו טהון. וואָרום א חוץ וואָס עס געהט פערלוירען געלד, קאָסט נאָך הוצאות, אַדוואָקאַטען מיט פּאַפּיערען מיט שלעק. און דערצו נאָך די בזיונות, וואָס מע האָט, וואָרום עס זענען דאָ אַוועלכע לאָבוסעס, וואָס בעריהמען זיך, אַז טאָמער וואַרפט מען זיי ארויס פון דער דירה, וועלען זיי דיך בעשרייבען אויף די גאַזעטען. און איך וויל נישט, מע זאָל מיך בעשרייבען אויף די גאַזעטען. איך האָב עס פיינט. היינט דאָס בויען, וואָס איך בוי, שלינגט־אַיין אַזוי פיעל געלד, אַז איך וויים גאָרנישט, ווי אַזוי איך וועל זיך אַמאָל אויסבאָדען, און דערצו האָט מען צו טהון מיט גראָבע מענשען, בעלי־מלאכות און ארביטער, וואָס קריכען אויפ׳ן קאָפּ, האָבען נישט קיין טראָפּען דרך־ארץ פּאַר א בעל־הבית. הכלל, וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, ס׳איז צרות מיט צרות מיט צרות! און דאָ קומסט דו מיט דיינע בריוולעך פון בערלין, קאָנסט דו זיך גאָרנישט משער זיין דעם עגמת־נפש, וואָס איך האָב געהאַט, וואָס דו ביזט נישט געפאָהרען אויף וויען, אויידער אויף בערלין. מילא, דו ווילסט זיך זיין ביי׳ם פּראָפעסאָר איין עצה האַלטען — מהכתיתי. איך וועל דיר, חס ושלום, נישט פערוועהרען, און קיין געלד, ווייסט דו גאָנץ גוט, אַז איך וועל דיר נישט זשאַלעווען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין געזונד,

פוס. אש־להבה! און וואס נעהט־אפ ברענט לויפערמאן? און
אה'צי ברויכשטוהל? וואס איז מיט זיי די גדולה, וואס זיי האבען
ך צוועקגעשלעפט קיין מאריענבאד — וויים איך נישט. מילא,
יפערמאן האט, זאגט מען, געוואונען היינטיגען יאהר אין דער
אמעריע, וויל זיך איהם פטר'ען די עטליכע רובעל, אבער ברויכ־
טוהל? ערשט יענע וואך איז ער געווען ביי מיר נאך א גמילות־
סד, האב איך איהם אפגעזאגט, ווי א טוידטען. לייען גמילות־
סדים און שיקען דאס וויב קיין מאריענבאד — דערווייל דאנק
ען שוין האבען איין עזות! און וואס דו שרייבסט מיר, בעלצי
יקרה, איך זאל אכטונג געבען אין שטוב, זאלכט דו זיין גאנץ
והיג. דו דארפסט זעהען זיך נאר קורירען און קומען אהיים בשלום.
ייטער וועט שוין אלץ זיין רעכט. און וואס דו האסט מורא פאר
בע־רחל'ען, איז דאס איין איבעריגע זאך. ערשטענס, האסט דו
שוין וויפיעל מאל אויסגעפרובט, אז זי איז איין עהרליכע, עס
ענ ליגען גאלד. און צווייטענס, געב איך טאקי אכטונג אוף איט־
כם ברעקעל. נישט נאר די צוקער־פושקע, אפילו דאס ברויט
יז ביי מיר אונטער'ן שלאס. און אהן געלד האב איך אליין אויך
יינט נעמען אין די קלייטען. מיר האנדלען טאקי מיט עהרליכע
יט, ארענטליכע מענשען, נאר פון דעסטוועגען זאל זיך זיי זעצען
זוי פיעל מכות, וואסערע גנבים זיי זענען. און ווייטער בעט
יך דיך, בעלצי היקרה, זאלסט נישט זשאלעווען קיין געלד און
אלסט זיך דארטען אנטהון כל הפערגעניגענס מיט כל הוואויל־טא־
ען אין דער וועלט, נאר איין זאך וועל איך דיך בעטען — אין די
ווועלבען זאלסט דו נישט געהן און קיין מציאות זאלסט דו נישט
אנדלען. אז דו וועסט קומען, אם ירצה השם, בשלום אהיים, זאג
יך דיר צו, אז איך וועל דיר קויפען אלסדינג, וואס דיין הארץ ג־
סט. צו וואס טויג דיר שמאטעס, טישטיכער, נאזטיכלעך — דו
אסט זיי קארג? צו וואס דארפסט דו א מאשין אויף פוטער שלא־
ן? און וואו וועסט דו זיך אהינטהון מיט א וואנדזויגער? איך
אב מורא, בעלצי, אז דו זאלסט אויף דער גרענץ נישט אוועק־

דערהיים. מע קאָן אמאָל האָבען דעם גרעסטען בזיון מיט'ן גרעס־
טען אומגליק, הלילה. איך האָב דעריבער געשריבען א בריעף צו
מיין גוטען פריינד חיים כאַראַקער קיין מאַריענבאַד, ער זאָל דיר
בעהילפיג זיין א מאָל מיט אַיין עצה, א כאָל מיט א גוט וואָרט.
ער איז א מענש, וואָס איז שוין געווען אין אויסלאַנד עטליכע מאָל
און איז בעקאַנט מיט זייערע גענג און מיט זייערע מנהגים. און
אגב, אַזוי ווי איך האָב מיט איהם חשבונות, האָב איך צו איהם
אָנגעוויזען, ער זאָל דיר אַרויסגעבען געלט, וויפיעל דו וועסט בע־
דאַרפען האָבען. וואָרום דאָס שיקען פּער פּאָסט קאָסט טייער,
היינט פערלירט מען אָפטמאָל אויפ'ן קורס, אַז ס'איז נישט כדאי
דאָס שיקעכיק. לכן זאָלסט דו זיך זעהן דאָרט מיט חיים סאַראַקער
און זאָלסט איהם לאָזען גריסען און זאָלסט איהם זאָגען, אַז איך
וואָרט פון איהם אַיין ענטפער אויף מיין בריעף, וואָס איך האָב
איהם די טעג געשריבען. און דו זאָלסט איהם איבערגעבען, אַז בייַ
איהם אין דערהיים איז נאָך דערווייל קיין שום נייעס נישט פאַר־
געקומען. זיין אסתר האָלט זיך נאָך. און נאָך א זאָך וועל איך
דיך בעטען, בעלצי היקרה, אַז דו זאָלסט זיך האָלטען אביסל וויי־
טער פון דיין קרובה, חוה'לע טשאַפּניק. נישט מחמת דעם, וואָס
זי האָט נישט קיין שענעם נאָמען ביי אונז אויף די נאָלעווקים, —
איך לאָך מיך אויס פון אַזעלכע זאָכען — נאָר גלאָט אַזוי, איך וויל
נישט, מע זאָל דיך האָלטען אין מויל יעדער בעזונדער און מע זאָל
אויף דיר טייטלען מיט די פינגער. וויל אין מאַריענבאַד, זאָגסט
דו דאָך אַליין, איז איצט א שטיק וואַרשא. די גאַנצע נאָלעווקים
האָבען זיך היינטיגען זומער, זאָגסט דו, אַריבערגעטראָגען קיין מא־
ריענבאַד. קאָנסט פערשטעהן, אַז בראָני לויפערמאַן און לאה'צי
ברויכשטוהל, און אַפילו יאמאיטשיבע מיט איהרע טעכטער, זאָגסט
דו, זענען שוין אויך אין מאַריענבאַד. היינט וואָס ווילסט דו נאָך?
בעדאַרפסט דו דיך היטען פאַר זיי, ווי אין אַיין אויג א שטאָך,
וואָרום זיי זענען מסוכנ'ע בערעדערינס! איידער אַריינפאָלען צו
דער יאמאיטשיבע אין מויל אַריין, איז שוין בעסער אויסברעכען זיך

געווען. ס'איז במילא נישטא וואס צו טהון, מע וועלט דאָ שיער נישט משוגע, וועל איך וועלן אויף א מינוט א שרייבער. נאָר איין זאך וועל איך דיר בעטען, שלמה, אז אלסדינג, וואס איך וועל דיר שרייבען פון דאנען, זאל זיין בסוד. דערפאר, וואס דו האלסט זיך מיט דיין בריף פערטרויט אויף מיר, וויל דו האלסט מיך פאר א בעל־סוד, פערטרויע איך פאר דיר אזעלכע זאכען, וואס איך וואלט זיי פאר אַיין אַנדערען נישט געטרויט, אפילו פאר מיין אייגען וויב, און איך בין זיכער, אז צווישען אונז וועט דאס בלייבען.

קודם דאלט מען דיר בעשרייבען דאס מאריענבאד, זאלסט וויסען, מיט וואס מע עסט דאס און וואס דאס איז. אהער קומען צו פאהרען מענשען, וואס גאט האט זיי געבענשט מיט א סך געלד און געשטראפט מיט א סך פלייש, מיין איך פערקעהרט, געשטראפט מיט א סך געלד און געבענשט מיט א סך פלייש. אזעלכע מענשען זענען די סאמע אומגליקליכסטע אויף דער וועלט. זיי ווילען עסען און טארען נישט. זיי ווילען גאהן און קאנען נישט. זיי ווילען ליגען, לאזט מען זיי נישט! „איהר דארפט גאהן, וואס מאהר גאהן. מאכען מאציאן. — זאגען די דאקטוירים. — איהר דארפט אפּנעמען, זאגען זיי, וואס מאהר אפּנעמען"... „אפּנעמען" הייסט אויף אונזער לשון — פערלירען דאס בייבעל, אביסעל איינדארען הייסט עס. און אויף „אפּנעמען" איז פארהאן איין מיטעל — מאריענבאד. עס נעמט אפּ, ווי מיט די הענד נעמט עס אפּ! און וואס איז דער חידוש? אז עסען עסט מען דאָ מכות מיט בכורות, — דער דאקטאָר לאזט נישט עסען — און מע לעבט נאָר פון דעם, וואס מע טרינקט אין דער פריה דאס ביסעל מים המארים, וואס מע רופט דאס „קרייצברונען". א טעם האט דאס וואַרעמערהייר אויפ'ן ניכטערען הארצען פון צעהן חלשות'ען, און אז דו טרינקסט, דארפסט דו שפּאציערען, מאכען מאציאן, ווי דער דאקטאָר רופט עס אָן. און נאָך אזא טרינקעכץ מיט אזא מאציאן גלוסט זיך עפּים נעמען אין מויל אריין; געהסט דו אהיים עסען, דערלאנגט מען דיר „פריה־

לעגען, חלילה, דאָס נאַנצע געזונד, וואָס דו וועסט אַנזאַלען אין מאַריענבאַד, און עס וועט זיין ארויסגעוואָרפען מיין געלד, א חוץ וואָס דו וועסט נאָך האָבען בזיונות, ווי פאַר דריי יאָהרען די מאַדאָם קאַראַלניק פון די נאַלעווקים, וואָס האָט אויסגעזעהן אויף דער גרענץ אַביסל צו גראָב, האָט מען זי געבעטען, מחילה, אין א בעזונדער חדר און אויסגעטהאָן ביז דעם העמד און אָפּגעווויקעלט פון איהר העבער פיער הונדערט אייַלען זיידענע בענדער. פון דעמאָלט אָן האָט זי דאָס בעקומען ביי אונז אויף די נאַלעווקים דעם שענעם נאָמען „די קאַראַלניטשקע מיט די סטענגעם".

זיי געזונד און זעה, למען השם, זאָלסט זיך מיר פערריכטען און קומען, אם ירצה השם, געזונדערהייד אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

5.

חיים סאראָקער פון מאריענבאד צו זיין פרוינד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין ווארשא.

ליעבער פרוינד שלמה!

איך האָב דיין ליעבען בריעף ערהאַלטען. עס פרעהט מיך זעהר, וואָס דו שרייבסט צו מיר אזוי אָפּענטליך, ווי צו אַיין אמת'ען פרוינד, און עס וועט מיך נאָך מעהר פרעהען, אז איך וועל דיר בעהילפיג זיין מיט וואָס איך וועל נאָר קאָנען. אז דיין בעלצי קומט קיין מאַריענבאַד — דאָס האָב איך געוואוסט נאָך אייַדער דיין בריעף איז צו מיר אָנגעקומען. ווי ארום און פון וועמען בין איך עס געוואָהר געוואָרען? טאקי פון דער מאדאם טשאפניק. ווי אזוי? לאָם איך דיר אויסשרייבען די גאַנצע מעשה אקוראט, ווי אזוי ס'איז

צו דערליידען; איז אָבער דער חסרון, וואָס זי האָט פיינט גלאַט אַזוי צו שפּאַציערען. שפּאַציערען הייסט ביי איהר — געהן איבער די געוועלבען, האַנדלען מציאות, אָפּנאַרען די דייטשען — שמעקט דאָס שוין מיט אַ גמילות־חסד אויף אַ קורצע צייט, דאָס הייסט, אויף צו פערפאַלען. אַ שלאַק, זאָג איך דיר, פון זיין לעבען נאָמען! מע קאָן זיך גאָר פון איהר נישט אויסבעהאַלטען. און ווי אויף צו־להכעיס, בין איך דאָ איינער אויפ'ן ירידה. נישטאָ איין מאַנסביל פון די נאַלעווקים. סאַמע נקבות. דו האָסט דאָ בראָני לויפע־מאַן, און לאה'צי ברויכשטוהל, די מאַדאַם שערענצים מיט דער מאַדאַם פּעקעלים. היינט די יאַמאַיטשיכע מיט אויזרע דריי איבערגעוואַכ־סענע מאַמזעלען, וואָס האָבען אַ שם אין מאַריענבאַד מיט זייערע יאָהרען. זיי וואָלטען געווען גאַנץ פיינע מאַמזעלען, ווען זיי זאָלען נישט האָבען די נעזער. אַ גערעט היינטיגען סעזאָן אין מאַריענבאַד אויף נאַלעווקער ווייבער, און גלאַט אַזוי ווייבער, ווייבלעך, דאַמען, דאַמען, אָהן אַ שיעור דאַמען! על־פּי־רוב זענען דאָס גראָבע ווייבער פון ביאַליסטאָק, פון קעשעניעוו, פון יעקאַטערינאָסלאַוו, פון קיעוו, פון ראָסטאָוו און פון אָדעס און פון דער גאָרער וועלט, וואָס קומען אַהער כלומרשט אויף דער „קור", נאָר זייער גאַנצער מיין איז חתנים פאַר זייערע טעכטער, די צייטיגע מאַמזעלען. אָנגע־טהאָן געהען זיי אין זייד און אין סאַמעט, טראָגען העלזער פּערעל און פיהרען אַרויס זייערע מאַמזעלען אויף דער אויסשטעלונג. רע־דען רעדען זיי „קאָמעניצער דייטש" און ווארפען מיט אויגען אויף יעדען מאַנסביל, ווי איינער רעדט: „ביזט דו אַ בחור, קום אַהער. ביזט דו אַ בעווייבטער, זאָלסט דו געהן אַהין, פון וואַנען דו ביזט געקומען"... אַרום די דאָזיגע „מאַמעס" דרעהט זיך אַרום, ווי אַ ביהן אַרום האָניג, איינער אַ פּאַרשוין מיט אַ צילינדער, וואָס מע רופט איהם סווירסקי. אָט דער סווירסקי — דאָס איז אַ איד אַ שדכן, אַ לאַנד־שדכן. אַליין איז ער אַפילו אַ אונזעריגער, נאָר ער רעדט נישט קיין זשאַרגאָן, חאָטש געב איהם אַ קרענק. נאָר דייטש. אַ שידוך איז ביי איהם — אַ „פּאַרטי", אַ חתן איז אַ „ברויטיגאַם";

שטיק", נישט קיין עסען. וואָס איז דאָס פאַר איין עסעניש, איך בעט דיך, אַז פלייש — נישט, אייער — נישט, זעמעלעך — נישט; א שאָל „קאַקע" מיט א סוכערעל — אָט דאָס איז דער גאַנצער פריהשטיק. און נאָכ'ן פריהשטיק הייסט ערשט דער דאָקטאָר געהן, מאַכען מאַציאָן, און ערשט דעמאָלט בעקומסט דו דעם רעכטען אפּע־טיט, און אַז עס קומט די צייט פון וואַרעמעס, דאַכט זיך דיר אויס, אַז דו וואָלסט איינגעשלונגען איין אָכס מיט די הערנער. זאָגט אָבער דער חכם, דער דאָקטאָר: „לא, פעטערשי! אַז איהר וועט אַזוי אכל'ען, זאָגט ער, וועט איהר, זאָגט ער, אָפּנעמען א פייג, נישט קיין פוד שמאָלץ, און וועט נישט פּטור ווערען, זאָגט ער, פון אייער טשעמאָדאַן ווי לאַנג איהר וועט לעבן!"

הקיצור, ס'איז א גיהנם, וואָס זאָלסט דו קלערען? איין שטי־קעל גלּיק, וואָס מע קאָן אָנפייפען דעם דאָקטאָר. ער הייסט עסען קרחת — קרחת עס אַליין. ער הייסט געהן — געה. מיר וועלען זיך בעסער אוועקזעצען מאַכען א פּרעפּעראַנסעל. איז אָבער דער חסרון, וואָס נישט אַלע מאָל איז דאָ א דריטע האַנד. מוז מען מאַכען אין צווייען א זעכס־און־זעכציג. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב עס נישט פיינט. נאָר מיט וועמען קאָן מען דאָ שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, אַז נישט מיט דער מאַדאַם טשאָפּניק? אוי, איז דאָס א מאַדאַם! וויפּיעל דו קענסט בערעל טשאָפּניק, איז ער א הונט אָקעגען זיין ווייב. ס'איז, זאָג איך דיר, א מאַדאַם פון גאָט! שפּיעלען שפּיעלט זי דוקא נישקשה'דיג. זי וועט פערשטעקען אין גאַרטעל דריי מאַנסביליען. נאָר וואָס דען? זי האָט פיינט פער־שפּיעלען מיט סכנת־נפשות! און אַז זי פערשפּיעלט, צאָהלט זי נישט: „נישקשה, זאָגט זי, איך בין, זאָגט זי, א בטוח, און פאַר נויט, זאָגט זי, וועט אייך מיין מאַן, זאָגט זי, בעצאָהלען". וואָס זאָגסט דו אויף דעם צאָהלער? וואָלט זי נאָר ליעב געהאַט שפּיעלען אין זעכס־און־זעכציג, וואָלט נאָך געווען א האַלבע צרה! איז אָבער דער חסרון — זי האָט ליעב, מע זאָל מיט איהר געהן שפּאַציערען איבער מאַריענבאַד. וואָלט דאָס שפּאַציערען אַליין אויך געווען נאָך

איהר שוין, אז מיר האָבען מאָרגען א גאַסט ביי אונז אין מאַריענ־
באַד?" זאָג איך: „גאָט ליעב אייך מיט אייער גאַסט. וועט איז?"
זאָגט זי צו מיר: „אָנו, זייט א חכם און טרעפט". „זאָג איך:
„וואָס בין איך אייך פּאַר א טרעפער?" זאָגט זי: „איך וועל אייך
זאָגען א סימן". זאָג איך: „אדרבה, לאָמיר הערען, זאָג איך, אייער
סימן". זאָגט זי: „נישט איין סימן, נאָר עטליכע סימנים. ערש־
טענס, איז זי, זאָגט זי, א שענע, דאָס שענסטע וועלט פון אַלע
נאַלעווקער וועלכע". דאָס האָט שוין פערדראָסען, ווי איך האָב
פערשטאַנען, אַלע איבעריגע דאָמען, וואָרום זיי האָבען אַלע פיער
זיך איבערגעקוקט מיט מאָדנע אויגען און געוואָרפען אזא פייערי־
גען קוק אויף דער מאַדאָם טשאַפּניק, וואָס קאָן פערברענען א קליין
שטעדטעל אין פּויליען; און די מאַדאָם טשאַפּניק מאַכט זיך, ווי
זי זעהט נישט, און רעכענט אויס די מעלות פונ׳ם שענעם וועלט,
וואָס קומט צו פאָהרען צו אונז קיין מאַריענבאַד. „טאָמער וואָלט
געווען גענוג, זאָג איך צו איהר, אויסרעכענען מעלות? אפשר וועלט
איהר, זאָג איך, נאָך א סימן?" „דער אַנדערער סימן, זאָגט זי, —
זי האָט א מאַן, וואָס איז עפּים מעהר ווי צוויי מאָל עלטער פון
איהר, וואָרום זי איז נאָך נישט אַלט, זאָגט זי, קיין צוואַנציג יאָהר
אפילו".

דאָ האָבען אַלע איבעריגע דאָמען אויסגעשאָסען מיט א געלעכ־
טער: „א חוץ גוויישע שבתים און יום־טובים!"... זעה איך, אז
ס׳איז א מעשה אָהן איין עק, רוף איך מיך אָן צו דער טשאַפּניק:
„אפשר וואָלט גענוג געווען, זאָג איך, שאַרפען די צינגלעך, און
זאָגען, זאָג איך, וועט איז דאָס וועלכע, וואָס קומט צו אונז קיין
מאַריענבאַד?" מאַכט צו מיר די טשאַפּניק: „שאַט, נאָך איין סימן,
זאָגט זי, און איין עק! זי איז, זאָגט זי, טאַקי מיינע א קרובה".
„אַזוי? — זאָג איך. — וואָס זשע דרעהט איהר א מוח? זאָגט,
זאָג איך, אז עס קומט צו פאָהרען בעלצי קורלענדער קיין מאַריענ־
באַד — און א סוף!" און עס געהט אַוועק א שמועס צווישען די
דאָזיגע וועלכער וועגען דיין בעלצי׳ן, און מעהר פון אַלע, געווינט־

„אייער ווייב" וועט ער דיר קיינמאל נישט זאגען, נאר „אייער פרוי געמאהלין". איך זאג דיר, דעם זיעבעטען הן אנצוקוקען, ווי די גראבע מאמעס מיט די העלזער פערעל יאגען זיך נאך נאך דעם הערר סווירסקי, רעדען מיט איהם „קאמעניצער דייטש", און ער בעריהמט זיך פאר זיי, וויפיעל „פארטיזן" ער האט שוין אויסגע־פיהרט אויף דער קור, און אלע דורך ליעבע! אונזער יאמאיטשי־בע פון די נאלעווקים מיט איהרע דריי טעכטער האב איך בעגעגענט שוין עטליכע מאל ארומשפאציערען מיט דעם הערר סווירסקי, וואס טהוט נישט אוים דעם צילינדערהוט נישט שבת, נישט וואך. גאט מעג איהר העלפען, מהכתיתי, איך ווינש איהר פונ'ם גאנצען הער־צען, אז סווירסקי זאל איהר קריגען א „פארטי", דריי „פארטיזן" מיט דריי „ברויטיגאמס", פאר אלע איהרע דריי נעזער, עס מעג זיין אהן ליעבע, אבי גיבער, וואהרום ס'איז א סברא, אז די יונגערע מעג זיך שוין אפשערען, וואהרום זי איז שוין אריבער שלשים... און אז מיר זאלען צולעגען צו איהרע יאהרען די יאהרען פון איהרע צוויי עלטערע שוועסטער, וועט אינאיינעם, האב איך מורא, חאפען עפים מעהר ווי א מאה... נאר חאפט זיי בעני! איך זעה, ווי ווייט מעגליך, די יאמאיטשיכע אויסמיידען, וואהרום דו קענסט דאך זיי, וואס פאר א בערעדערין דאס איז, א וואנד מיט א וואנד קאן זי דיר צענויפפיהרען!

אצינד, אז איך האב דיר שוין אביסעל בעשריבען מאריענבאד, מעג איך דיר שוין בעשרייבען, ווי אזוי איך בין געווארהר געווארען, אז דיין בעלצי קומט צו פאהרען.

איך קום ארויס נעכטען אין דערפריה צום „וואראפאי", טרעף איך די מאדאם טשאפניק, מיט דער מאדאם לויפערמאן, מיט דער מאדאם ברויכשטוהל, מיט דער מאדאם שערענצים, מיט דער מא־דאם פעקעלים, מיט דער יאמאיטשיכע מיט אלע איהרע דריי נעזער, און נאך ווייבער — הכלל, די גאנצע מאריענבאדער נאלעווקים. „גוט מארגען", „גוט יאהר". „ווי געהט עס?" „וואס הערט זיך נייעס?" דערווייל רופט זיך אן צו מיר חוה'לע טשאפניק: „ווייסט

באלד געבען צו וויסען פון אלעם נאך מעהר באריכות. זיי נאך א מאל געזונד און מאך גוטע געשעפטען, ווי עם ווינשט דיר
דיין בעסטער פריינד חיים סאראקער.

.6

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אז איך בין געקומען בשלום קיין מאריענבאד און האב געמיינט, איך וועל טרעפען אויפ'ן באהנהויף חוה'לע טשאפניק. לסוף לאזט זיך אויס, אז מיין קרובה האט מיין לעצטען בריעף פון בערלין נישט ערהאלטען. אזוי זאגט זי, נאר איך מיין, אז ס'א ליגען. זי האט מיין בריעף זעהר גוט ערהאלטען, נאר זי האט קיין צייט נישט געהאט געהן מיך אפנעמען פון דער באהן. זי איז פערנומען; זי שפיעלט גאנצע טעג אין זעכס־און־זעכציג. טרעף מיט וועמען? — וועסט קיינמאל נישט טרעפען, אפילו וען דו זאלסט זיין מיט אכצעהן קעפ — מיט דיין גוטען פריינד חיים סאראקער. אך, וען זיין אסתר זאל דאס וויסען! א פגירה וואלט איך זיך געריכט אויף דיין גוטען פריינד! ער לעבט דאס דא א גוטען טאג, זאגט מען. ער באדט זיך דא, זאגט מען, ווי א קעז אין פוטער. דאס בין איך געוואהר געוואָרען באלד. ווי איך בין געקומען, פון דער יאמאיטשיכע. איך האב געהאט די עהרע זי צו בעגעגענען אויפ'ן וואקזאל מיט אלע איהרע דריי נעזע־לער. זיי האבען ארויסבעגלייט עפים א יונגען מאן. אפנים, א חתן האט מען געפאנגען, מחמת עס האט זיך געשארט ארום זיי עפים א בלאזנע פארשוין מיט א הויכען קומען אויפ'ן קאפ, ווייזט אויס, א שדכן. קיין סך האט זי מיט מיר נישט געקאנט רעדען; פון

ליך, יאמאיטשיכע. וואָס זאָל איך דיר זאָגען, שלמה? איך קאָן עס נאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסשרייבען און וויל עס נאָר אפילו נישט איבער׳חזר׳ען. דו דאַרפסט שוין אַליין פערשטאַנען, וואָס א יאַמאיטשיכע קאָן זאָגען אויף דיין בעלצי׳ן, און נישט אַזוי נאָך אויף בעלצי׳ן, ווי אויף דיר! עמיצער זאָל הערען, וואָלט ער זיכער מיינען, אַז דו האָסט איהר קאַלי געמאַכט א יריד, אָדער א שידוך. א גליק, וואָס ס׳איז אונטערגעקומען דער הערר סווירסקי מיט׳ן צינדער און האָט אַוועקגעפופען די יאַמאיטשיכע אויף א סוה, מסתמא וועגען א „פּאַרטי" מיט א „ברויטיגאַם".

אָט אַזוי בין איך געוואָהר געוואָרען פון דיין בעלצי׳ן, אַז זי קומט צו פאָהרען קיין מאַריענבאד. און ערשט אויף דער נאַכט, אַז איך בין געקומען אַהיים, האָב איך געטראָפען דיין בריעף. זעהר רעכט, וואָס דו האָסט מיר געשריבען. זיי זיכער, ליעבער פריינד, אַז איך וועל מסתמא זעהען טהון פון דיינעטוועגען און פין איהרעטוועגען אַלסדינג, וואָס דו בעטסט מיך. קאָנסט זיך שוין אויף מיר פערלאָזען. איך וועל נישט זשאַלעווען קיין טרחה און קיין צייט צו שרייבען דיר אַלע מאָל וואָס און וואָן... דערפאַר דאַרפסט דו אויך נישט פוילען זיך און שרייבען אָפטער בריוולעך, וואָס הערט זיך עפּים נייעס ביי אונז אין וואַרשא. נאָר עפּים פריילעכע נייעס זאָלסט דו מיר שרייבען. איך האָב פיינט טרויעריגע בריעף. ממה נפשך: בין איך אויף דער קוה, דאַרף איך פערגעסען פון אַלע צרות און פון אַלע אומגליקען. ס׳איז גענוג די צרות, וואָס מע טראָגט א גאַנץ יאָהר אין דערהיים. וועסט מיר גלויבען, צי ניין? איך, אַז איך בין אין אויסלאַנד, לייגן איך אפילו נישט קיין בלאַט־צייטונג. איך טהו מיר מיין זאַך בשלמות: איך עס און טרינק און שלאָף און גיה אויפ׳ן שפּאַציער און „נעם־אָפּ" און שפּיעל א פּרעפּעראַנסעלע, אויב ס׳איז דאָ א דריטע האַנד, אַנישט — איז אין צוויייען א זעכס־און־זעכציג. און וויטער זיי געזונד. אם ירצה השם, מאַרגען, אַז דיין בעלצי וועט קומען, וועל איך דיר מסתמא

מאָדאַן און זאָג איהם: „אַלטע קלײדער און קויטיגע גרעטע". הערט ער מיך אויס און ווייזט מיר אויפֿן צוויטען טשעמאָדאַן: „אונד וואָס האָבען זיי היער?" געה איך און עפֿען איהם אויף דעם צוויי־טען טשעמאָדאַן, שפּרינגט נישט אַרויס דיין שטרויענער קאַפּעלוש? איך האָב גאָר פּערגעסען דיר שרייבען, אַז איך האָב דיר געקויפּט א שטרויענעם קאַפּעלוש ביי וועדטהיימער'ען אין בערלין, איין עכ־טע פֿאַנאַמע. טרעפֿ, וואָס קאָסט זי? איך וועל דיר נישט אויס־זאָגען, ביז איך וועל נישט קומען אַהיים. דו מוזט אַליין טרעפֿען, וויפֿיעל איך האָב בעצאָהלט פֿאר דיין פֿאַנאַמע. קורץ, אַז ס'איז אַרויסגעשפּרונגען די פֿאַנאַמע, בין איך געבליבען א געשטאַרבע־נע: ווי קומט צו מיר א מאַנסביל־שער קאַפּעלוש? פֿאַל איך אויף אַיין עצה — איך וויים, אַז א דייטש איז נישט איבעריג קלוג — און איך רופֿ מיך אָן צו איהם אויף דייטש: „דאָס איזט מיין פֿא־נאַמע, ביי אונז אין ריסענלאַנד טראָגען אַלע דאַמען מאַנסביל־שע פֿאַנאַמעס". ענטפֿערט ער מיר דערויף גאָרנישט ניט, און מאַכט צו מיר: „פֿיהרען זיי רוססישען טיי? האָבען זיי סיגאַרעטען?" טראַכט איך מיר: מיינע צרות אויף דיין קאָפּ! און רופֿ מיך אָן צו איהם, אַז מיט קיין טיי האַנדעל איך נישט, און קיין סיגאַרע־טען רויכער איך נישט. נעמט דער דייטש און טהוט א שטרייך־איבער מיט א קרייד־ל איבער אַלע מיינע טשעמאָדאַנעס, פּעקלעך און קוישלעך, ווי איינער רעדט: כשר! דורכגעלאָזט הייסט עס. היינט געה זיי א נביא און טרעפֿ, אַז דער דייטש וועט ביי מיר זו־כען גאָר רוססישען טיי מיט רוסישע פּאַפּיראָסען! בעשערט געווען אומזיסטע פּחדים מיט אומזיסטע יסורים. וועז איך פּאָהר אָבער צווייטע קלאַס, וואָלט דער איבערשרעק אויך נישט געווען, וואָרום אין צווייטער קלאַס, זאָגט מען, געהט דער דייטש נאָר דורך פּערביי דעם וואַגאָן און פֿרעגט זיך נאָך, אויב ס'איז נישט פֿארהאַן ביי עמיצען עפּיס צו צאָהלען. און ווער איז שולדיג? טאַקי איך אַליין. אַז איך ציטער אויסברענגען דיר אַיין איבעריגען גראָשען. זאָגען זאָגסט דו מיר טאַקי גאָרנישט. נאָר אַז ס'קומט צום חשבון, האָסט

דעסטוועגען האָט זי צייט געהאַט מיר איבערצוגעבען פּעק מיט נייעס פון אונזערע נאַלעווקער לייט אין מאַריענבאַד, וועלכע איך לאָז איבער אויף אַיין אַנדער מאָל. דערווייל וועל איך דיר בעשריי־בען די נסיעה פון בערלין קיין מאַריענבאַד.

נישט קיין גוטע נסיעה האָב איך געהאַט, און אַלץ איבער וועמען? איבער דיר און איבער דיין קלאָגען זיך, וואָס דו בע־קלאָגסט זיך אויף די שלעכטע געשעפטען איך האָב געזאַלעווט נעמען צווייטע קלאַס און בין געפאָהרען דעם גאַנצען וועג דריטע קלאַס, איז זעהר נישט אייגענעהמען. ערשטענס, איז ענג, נישטאָ וואו צו זיצען פון צולעגען זיך איז אָפּגערעדט. און אַנגערוי־כערט איז ווי אין א באָד. די דייטשען רויבערען אזעלכע מסוכ'ענע ציגאַרען, וואָס פער'הרג'ענען דעם קאָפּ. און צווייטענס, קוקט מען אויף דער גרעניץ אין צווייטער קלאַס גאָר אַנדערש, ווי אין דרי־טער קלאַס, חאָטש איך קאָן מיך נישט בעקלאָגען, אז מע זאָל האָבען ביי מיר עפּים אויסגעטרייסעלט. נאָר פּחדים האָב איך גע־האַט, וואָס איך קאָן דיר גאָר אזוי פיעל נישט ארויסגעבען. איך האָב געמיינט, אז צוויישען בערלין און מאַריענבאַד איז נישטאָ קיין שום גרעניץ. זיי רעדען דאָך אַלע אויף איין שפּראַך, צו וואָס בע־דאַרפען זיי א גרעניץ? צום סוף לאָזט זיך אוים, אז ביי זיי איז אויך דאָ א גרעניץ, און די דייטשען האָבען אויך ליעב קוקען און זוכען און נישטערען. האָב איך מיך איבערגעשראָקען נישט אויף קאַטאָווע. און געשראָקען האָב איך מיך נישט אזוי פאַר די אי־בעריגע זאַכען, ווי פאַר די שפּיצען. וועז איך וויים, אז פון בערלין קיין מאַריענבאַד איז דאָ א גרעניץ, וואָלט איך מיך שוין מיט די שפּיצען אַנדערש בעוואָהרענט. איך וואָלט זיי אַרויסגענייהט אין דער געשטעפּטער קאָלדרע, אזוי ווי די טשאַפּניק טהוט אַלע יאָהר. און איך, שטיא, בין געגאַנגען און האָב זיי פון דער גרינג אָנגענייהט אויף מיינע אַלטע קלייד'לעך און אַרויסגעלעגט זיי אין קויטיגען גרעטע. פרעגט מיך דער דייטש: „וואָס האָבען זיי היער?" איז מיר אַנטלאָפען דאָס געוונד. נעה איך און עפּען איהם אויף דעם טשע־

דו אפשר, אז ער האָט זיך געפונען בעלעדיגט? זינט גאָט האָנ־דעלט מיט שלים־מזל'ען האָט ער נאָך אזא שלים־מזל נישט בע־שאפען. א סך ערגער פון די צוויי שלים־מזל'ען, וואָס דער אויבער־שטער האָט מיר צוגעשיקט דערנאָך אין וועג, שוין זיצענדיג אין וואגאן דריטער קלאַס. נאָר פון זיי האָב איך האָטש געהאט א שטי־קעל נוץ. זיי האָבען מיר ביידע אפגעטראָטען זייערע פלעצער, און איך האָב געקאָנט נישט נאָר זיצען, נאָר אפילו לענען זיך שלאָפען. האָב איך אבער מורא געהאט, טאָמער זענען זיי זשוליקעס. א קשיא אויף א מעשה? ארויסגענעבען האָבען זיי זיך אפילו פאָר זעהר פיי־נע מענשען. איינער האָט זיך פארגעשטעלט אלס לאָדזער קאָמי־וואיאזשער פון דריי פאַבריקען, און דער אנדערער האָט געוואָגט, אז ער האָט א „סקלאַד אפטעטשנע" אין לאָמזשע. רעכטע צוויי שלים־מזל'ען! מיך האָבען זיי נישט געוואלט רופען „כאדאם", חאָטש געב זיי א קרענק, נאָר „פריילין" און נאָר „מאמזעל"! זאָג איך צו זיי: „פשעפראשאם, איך האָב שוין א מאן". זאָגען זיי: „פשעפראשאם, מיט וואָס וועט איהר אונז איבערצייגען?" נעם איך און ווייז זיי דאָס קידושין־פינגערעל און רוף מיך אן: „אט דאָס איז אייך וויניציג?" נעמט איינער, דער וואָס איז א קאָמי־וואיאזשער פון דריי פאַבריקען, בויגט זיך צו צו מיר, בעטראַכט דאָס פינגערעל און טהוט מיר א קוש אין האַנד. נעם איך און וואַרף איהם אויף א פאטש. האָט דאָס געהאָט, זאָג איך דיר, דעם זיעבעטען חן! פון דעסטוועגען מיינסט דו, אז זיי האָבען מיר נישט געהאלפען ארויסווארפען דאָס געפעק פון וואגאן אין מאריענבאד? זיי האָבען אפילו שטארק חשק געהאט, איך זאל זיי אויפגעבען מיין אדרעס אין מאריענבאד, האָב איז זיי געוואגט, זיי זאלען אביסעל צודאַרען. „אז איך וועל מיך נאָך אייך פערבענגען, זאָג איך, וועל איך אייך געבען צו וויסען, זאָג איך, דורך א דעפעש, אדער דורך א שליח"...

אט אזוי, ווי דו זעהסט, האָב איך געהאט נישט קיין גליקליבע רייזע. א רייזע פון פחדים מיט שרעק מיט בייזע בעגעגנישען,

דו אַ טבע זיפצען און קרעכצען און געבען אָנצוהערענישען, אַז עס געהט אַוועק אַ סך געלד... איך בין מיך מחיה, וואָס איך האָב חאָטש אָנגעטראָפען אין בערלין אַ ביליגע סטאַנציע מיט אַיין עהרליכער בעל־הבית'טע. די פּערעלצווייג האָט מיר דערלאַנגט פאַר'ן אַוועקפאָהר, זאָלסט אָנקוקען, אַ חשבון, האָב איך געמיינט, איינס פון די צוויי: אָדער ס'איז אַ חלום, אָדער זי איז פונ'ם זינען. שטעל דיר פאָר: קיין גלאָז מילך רעכענט זי נישט. טיי און צוקער האָט זי פערגעסען. הערינג, רעטאַכלעך, ציבעלקעס, לעבערלעך און נאָך אַזעלכע זאַכען — דאָס ווערד אָנגערופען, זאָגט זי, „פאָרשמאַק". רעכענען רעכענט זי נאָר פאַר'ן עסען און פאַר'ן שלאָפען. ווייטער גאָרנישט. און איבערלאָזען טרינק־געלד, ווי עס פיהרט זיך אין די האָטעלען, איז מען ביי איהר אויך פּטור, וואָרום זי איז דאָך אַליין די דיענסט און אַליין די בעל־הבית'טע. איך זאָג דיר, נישט קיין האָטעל, נאָר אַ גן־עדן! נישט אומזיסט שטעהען ביי איהר אַלע אונזערע נאַלעווקער דאַמען... היינט דאָס אַרויסבעגלייטען מיך אויפ'ן וואָקזאַל! נישט געלאָזט מיך אַפילו אַ געפּעק־טרעגער נעמען. אַלסדינג אַליין! און טאָמער איז דיר קאַרג, האָט מען מיר נאָך אונטערגעטראָגען אַ בוקעט פון פרישע בלומען! דאָס איז שוין געווען נישט פון איהר, נאָר פונ'ם קאָמיסיאָנער, דעם אַלטען בחור דעם פּרא־אָדם מיט די וויימפּערלעך, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען אין מיין פריהעריגען ברעף. אָט אַ אידיאָט! נאָר פערגעסען דעם פּסק, וואָס ער האָט געהאַפּט פון מיר אויף דער פריעדריכשטראַסע, טשעפּעט ער זיך צו מיר אויף מאָרגען, איך זאָל איהם זאָגען, אויפריכטיג, אויב ס'איז אמת, וואָס ער האָט געהערט, אַז איך האָב אַ מאַן אַ זקן פון עטליכע און אַכציג יאָהר. פרעג איך איהם: „אין אָדעס זענט איהר קיינמאָל נישט געוועזען?" רופט ער זיך אָן צו מיר אויף ליטוויש (ער איז נאָך אַ ליטוואַק אויך צו די צרות): „וואָסי?" זאָג איך: „אין אָדעס, זאָג איך, איז דאָ אַ טאָלמאַטשאָוו מיט אַ חלירע. איינס פון די צוויי וואָלט פאַר אַייך געווען, זאָג איך, נישט איבעריג"... מיינסט

ריק, אַזוי איז דאָס פערבליבען. די אייגענע גראָבע פּעמפּעקעס, וואָס קומען אַהער מיט זייערע פולע טשעמאָדאַנעס „אָפּנעמען", ווער אַ פּוד און ווער צוויי. די אייגענע גראָבע ווייבער מיט די העלזער פּערעל, וואָס קומען אַהער מיט זייערע צייטיגע מאַמזעלען זוכען חתנים, חאַפּען איידעמס. די אייגענע אָפּגעפּוצטע דייטשען, וואָס האַלטען זיך פרימער פאַר דער גאַנצער וועלט דערמיט, וואָס זיי טהוען אָן דעם קאַפּעליש צום עסען און גאָלען נישט די בערד אום ספירה. איין גאָט ווייסט דעם אמת, ווי איך האָב זיי פיינט, די דאָזיגע האַלבע אידען! אַפּנים, אַז אַ האַרץ פיהלט אַ האַרץ. אונז, רוסישע, האָבען זיי פיינט טאַקי נאָר אַזוי ווי חזיר, און אונ־זערען אַיין אָרעמאַן, אַ „שנאָרער" הייסט ער ביי זיי, וואָלטען זיי צעריסען אויף שטיק־שטיקלעך. דערפאַר האָבען זיי ליעב אונזער רוסיש געלד דאָס חיות. פאַר אַ רוסישען הונדערטער וועט דיר אַ דייטש אַראָפּנעמען דאָס היטעל פאַר אַ מייל. אַ דייטשער איד פערשטעהט נישט, וואָס האָבען מיר זיך צו בעקלאָגען אויף „אונ־זער לאַנד", וועלכעס פערמאָגט אַזעלכע רובלען, וואָס מיר בעקומען פאַר זיי דריטהאַלבען קרוין, און אַ מאָל נאָך מיט אַ פּאָר העלער צוגאָב?...

אַיין עבירה, אסתר, וואָס איך בין נישט קיין שרייבער. איך וואָלט דאָ געהאַט שטאָף צו שרייבען און צו שרייבען. און מעהר פון אַלעמען וואָלט איך בעשריבען אונזערע נאַלעווקער ווייבער, וואָס קוים פאָהרען זיי אַריבער די גרעניץ, אַזוי ווערען זיי דאַמען און פערגעסען אונזער וואַרשעווער לשון און הויבען אָן צו רעדען אויף דייטש, אויף קאָמעניצער דייטש. אַ סך, די וואָס פון אָדעס, רעדען נאָר אויף רוסיש. נאָר דאָס איז שוין איין מאָל אַ רוסיש!... היינט דאָס אָנטהון זיך זייערס, דאָס וועלען זיך אויספיינען איינע פאַר דער אַנדערער מיט'ן הוט, מיט'ן שמוק און מיט די בריליאַנ־טען! זאָלסט זעהן, וואָס דאָ טהוט זיך מיט זיי. די וועלט איז מיט זיי פול. די גאַנצע וועלט. אַז זיי קומען אַרויס אויפ'ן פּראָ־מענאַד, אָדער אַז זיי קלויבען זיך צענויף אין קאַפּע „עגערלענדער",

א חוץ וואס איך בין א נאכט נישט געשלאפען, און דער קאפ טהוט מיר וועה נאך איצט, און בין צעלאמעט, צעבראכען און מיעד, און מחמת דעריבער שרייב איך דיר נאך פון מאריענבאד גארנישט. אז איך וועל מיך אויסרוהען און ארומקוקען, וואו איך בין אין דער וועלט, וועל איך דיר שוין שרייבען פון אלסדינג. דערווייל זיי געזונד, און געב אכטונג אין שטוב, פערלאז דיך נישט אויף שבע־רחל'ען. היים, זי זאל נאך א מאל ארויסנעמען אלע טעפיכער מיט אלע מיי־נע ווינטערדיגע מלבושים מיט'ן רויכווארג, גוט דורכלופטערען, נאך א מאל איבערשיטען מיט נאפטאלין. און איך שיק דיר דא מיין אדרעס, און זאלסט נישט פערגעסען, למען השם, מיר באלד ארויס־שיקען געלד.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.7

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו זיין ווייב אסתר סאראקער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

טייערע אסתר!

איך דאנק דיר פיעל מאל, וואס דו שרייבסט מיר אזעלכע אפ־טע און גוטע בריוף. דו דארפסט וויסען, אז ביי מיר איז נישטא קיין גרעסערער יום־טוב, ווי אז איך האב פון דיר א בריוף. די פאסט — דאס איז דאס אייניציגע שטיקעל פערגעניגען דא, אין דעם וויסטען מאריענבאד. וועז נישט די פאסט, וואלט מען גאר משוגע געווארען. נישטא וואס צו טהון. נישטא מיט וועמען זיך צו בעגעגענען. נישטא מיט וועמען א ווארט אויסצורערען. און דאס מאריענבאד אליין, אזוי ווי עס איז געווען עטליכע יאהר צו־

אויף זיין בעלצי'ן. טאמער זענען דא קארג נאלעווקער ווייבער, נא דיר נאך איינע! מיר דאכט, אז איין יאמאיטשיבע מיט איהרע דריי טעכטער איז געגוג פאר מאריענבאד, און בעשטעהט שוין פאר אלע נאלעווקער ווייבער. מיין גאנץ גליק, וואם איך האלט מיך מיט די נאלעווקער ווייבער, און איבערהויפט מיט ווייבער, פון דער ווייטען. איך האב זיי איבערגעלאזט פאר דיין שוואגעריק. ער איז א קאוואליער. פאר איהם איז דאם א שטיקעל עסק... נאר איך וויים, דו האסט פיינט, אז מע רעדט פון דיין מאיר'ען, איז שא! חאטע פאקרישקע!... הכלל, איך וויים נאר איין זאך: בין איך אויף דער קור, דארף איך כיך קורירען, אנישט — וואם האב איך צו טהון אין מאריענבאד? עס איז געגוג דאם נודען וואם מע נודעט זיך, און דאם בענגען וואם מע בענגט אהיים. גאט זאל העל־פען, עס זאל שוין אריבערלויפען די צייט און איך זאל שוין קומען אהיים. דערווייל קאן איך דיר זאגען, אז איך טהו נאר דאם, וואם דער דאקטאר הייסט, אפילו א אויף א האר טרעט איך נישט אף, ווי איין עהרליכער איד פון שלחן־ערוך. און דער דאקטאר איז מיט מיר זעהר צופריעדען. ער האפט, אז איך זאל איצטיגם מאל אף־נעמען נישט ווינציגער, און אפשר נאך מעהר, ווי פאר עטליכע יאהרען. און וואם איז דאם חידוש? מיר דאכט, אז וואם איך געה־אויס דא אין איין טאג, וועל איך נישט אויסגעהן אין דער היים אין א יאהר. א חוץ, וואם איך לעג מיך צו אמאל נאכ'ן עסען אויף א האלבע שעה, זיץ איך נישט אפילו א מינוט. פון קארטען שמועסט מען נישט. איך האב שוין נישט אנגעקוקט קיין קארט אין די אוי־גען זינט איך בין פון ווארשא. און עכען עס איך כמעט גארנישט. איך היט די דיעט אזוי שטרענג, אז דער דאקטאר אליין וואונדערט זיך. ער זאגט, אז די אלע פעטע פאציענטען זיינע, אויסער איך איינער, ליידען פון דער אכילה. איך געה מיט דעם גאנג, אז מע איז אויף דער קור, טאר מען נישט נאכגעבען דעם יצר־הרע. מיר זינדיגען געגוג מיט'ן עסען א גאנץ יאהר אין דערהיים. וואם? נישט אזוי?

טייט מען אויף זיי מיט די פינגער, וואָרום זיי הויבען אויף אזא געפילדער און לאָבען אַווי הויך, אין קוויטשען אַזוי שטאַרק, גלייך ווי זיי וואָלטען געווען ביי זיך אויף די נאַלעווקים.

מיט איינעם וואָרט, אכתר, מאַריענבאַד האָט זיך אין די עט־ליכע יאָהר נישט אַ רוק געגעבען, זאָלכט זאָגען אויף אַ האָר. נאָך מיין מיינונג, איז דאָס אידישע מאַריענבאַד אַביסעל געפאַלען, זינט דער ענגלישער קעניג עדוואַרד איז נפטר געוואָרען. פאַר עטליכע יאָהרען, אַז איך בין געווען אין מאַריענבאַד, געדענק איך, וואָס דאָ האָט זיך אָפגעטהאָן כּיט דעם עדוואַרד'ען, וואָס האָט געגעבען געפילטע פיש אין דעם גרעסטען אידישען רעסטאָראַן. נישט נאָר דער בעל־הבית פונ'ם רעסטאָראַן, אַ פעטער אויכגעפאַשעטער דייטש מיט אַ נאָז ווי אַיין אוגערקע, האָט געהאַלטען פאַר אַ גדלות דאָס, וואָס ער האָט זוכה געווען, אַז דער ענגלישער קעניג זאָל ביי איהם עסען פיש, נאָר יעדער קורגאַסט, איטליכער איד, האָט זיך געהאַלטען גרויס דערמיט, וואָס ער עסט דאָרט, וואו דער ענגלישער מלכות האָט געגעסען. עס זענען געווען אידען, וואָס האָבען גע־שריבען אהיים און בעריהמט זיך פאַר זייערע ווייבער, אַז זיי עסען ביי איין טיש און כמעט פון איין טעלער מיט'ן ענגלישען מלכות, דעם בעריהמטען אוהב־ישראל... איצט איז אין מאַריענבאַד גאָר־נישט דאָס. מע קאָן זאָגען, אַז עדוואַרד עליו השלום איז אָפגע־שטאָרבען פאַר די מאַריענבאַדער אידען אַ סך מעהר, ווי פאַר דער גאַנצער איבעריגער וועלט.

און ווייטער, וואָס זאָל איך דיר שרייבען נאָך, טייערע אכתר? איך שיק דיר דאָ אַ ברייף פון מיין פרויינד שלמה קורלענדער. געפעלט דיר, ווי דער שוטה ציטערט עס אַביסעל איבער זיין בעלצי'ן? און וואָס זאָגסט דו, וואָס ער צערעדט אויף בערעל טשאַפניק? אַז מע זאָגט, אַז די קורלענדער זענען אַביסעל נישט דערזאַלצען, איז דאָס, אָפנים, טאַקי אַיין אמת. אָט אַ שוטה! ער מיינט, אַז איך האָב דאָ טאַקי נישט מעהר וואָס צו טהון, נאָר אכטונג געבען

קאר׳סבאד, נישט קיין מאריענבאד, וואָרום אין קאר׳סבאד, זאָגט מען, קומט צו פאָהרען די גאנצע וועלט. אין קאר׳סבאד וועלען געשלאָסען, זאָגט מען, די גרעסטע שידוכים אין די טויזענדער. און דו האָסט דיך אבער איינגעשפּארט, ווי א גוי, מאריענבאד, און דו, אז דו שפּאַרסט זיך אין א זאַך, איז דען מעגליך דיך איבערצושפּאַרען אפילו מיט דריי פּאָר אָכסען? און איך שרייב דיר, וועלוועל, נאָך א מאָל, צו וואָס האָט מיר נעטויגט אָט דאָס מאריענבאד, אז מע זהט דאָ נישט קיין מאַנסביל אויף א רפואה? וואו מע וואַרפט א שטעקען, טרעפט מען א הונט, און וואו מע טהוט זיך א קעהר, טרעפט מען א מאַדאָם מיט א מאמזעל אויף חתונה צו מאכען. און אז מיך האָט גאָט געבענשט, קיין עין־הרע, מיט דריי מאמזעלען, וואָלט איך, דאכט מיר, געמעגט זיין אויף אַיין אַנדער פּלאַץ, נישט אויסשטעהן אזא ביטערע קאַנקורענץ? און ווי אויף צו להכעיס, האָבען זיך היינטיגען זומער א לאָז געגעבען אהער אַלע מיט זייערע מאמזעלען, און אַלע שיטען זיי מיט נדן: צוואַנציג טויזענד, דרייסיג טויזענד, פערציג טויזענד. מיט צעהן טויזענד וויל מען דאָ נאָרנישט הערען. א לייַדע דאָקטאָרעל, וואָס ביי אונז אויף די נאָלעוווקים וואָלט ער געגומען מיט בייַדע הענד צעהן־פופצעהן טויזענד, הייסט זיך דאָ אפּגילטען. און פון סוהר׳ישען שטאַנד זענען אַצינד אויך געוואָרען מיט גאָלד גלייך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז ס׳איז דערווייַלע זעהר נישט פרייליך, וואָרום אָט דער סווירסקי, וואָס איך האָב דיר געשריבען, אָט דער לאַנד־שדכן מיין איך, האָט מיר געהאָט געבראכט צו פיהרען דריי שטיקלעך סחורה. איינער פון זיי איז א לאַדזער פון לאָדז, זעהט אויסעט א קראַנקער צו זיין, וואָרום אז ער רעדט, רעדט ער ווי מיט א זאַרישקע, חאָטש אזוי אויפ׳ן קוק איז ער אפילו גאנץ פיין געקלייידט, און האָלט זיך שען, און ער זאָגט, אז זיין פאָטער האָט א פאַבריק אין לאָדז, דאָס הייסט, נישט קיין פאַבריק, נאָר א קליין פאַבריקעל. און נדן גיט מען איהם, אָגט ער, צעהן טויזענד, און אקעגען פערלאַנגט ער פינף און צוואַנציג

דו פרעגסט מיך, אסתר, וואָס איך טהו גאַנצע טעג און מיט וואָס איך פערברענג די צייט? וואָס זאָל מען טהון אין דעם וויסטען מאַריענבאַד? אָדער מען איז ביי'ם ברונען, אָדער מע מאַכט מאָציאָן, אָדער מע זיצט אין דערהיים און מע לייענט אַ בוך. איך האָב קיינמאָל אַזוי פיעל נישט געלייענט, וויפיעל איך לייען דאָ אין מאַריענבאַד. זעלטען־זעלטען מאַכט זיך, אַז איך קום אַרויס אין קאַפע „עגערלענדער", טרינקען אַ גלעזעל טיי און לייענען אַ בלאַט־צייטונג. קאָן איך אָבער דאָרט לאַנג נישט זיצען, איבער די גראָבע ווייבער מיט זייערע טעכטער, וואָס די מאַמעס האָבען געבראַכט אַהער אויף דער אויסשטעלונג. איך דאַנק גאָט, וואָס מיר האָבען זיהן, נישט קיין טעכטער, וועלען מיר פערשפּאָרען פיהרען זיי אַהער אויף דער אויסשטעלונג, אַז זיי וועלען אויס־וואַכסען. קוש די קינדער, אסתר, און, למען השם, זאָלסט זיך זעהען מיט'ן דאָקטאָר נאָך אַ מאָל, ער זאָל דיר זאָגען אַקוראַט, ווען דו דאַרפסט אָפּוואַרטען... און זיי מיר געזונד, און איך קוש דיך פיעל מאָל, און לאָז גאָט געבען, זאָלסט מיך בעגליקען אין גיכען מיט אַ גוטער דעפּעש.

דיין איבערגעגעבענסטער מאַן **חיים סאָראָקער.**

.8

די יאַמאַיטשיכע פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן וועלוועל יאַמאַיקער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

וועלוועל! דו שרייבסט, איך זאָל דיר שרייבען נייעס, שרייב איך דיר, אַז ס'איז נאָך דערווייל גאָרנישטאָ, וואָס צו שריי־בען. אָבער גאָרנישט מיט גאָרנישט. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך האָב מורא, אַז פון דעם מאַריענבאַד וועט נישט זיין גאָר־נישט. איך האָב די גאַנצע צייט גע'טענה'ט, מע זאָל פאָהרען קיין

מען נישט די סחורה?" „אַז מע קרינט, זאָגט ער, ביי אייך די סחורה, צו וואָס זשע האָט איהר בעדאַרפט זיך מטריח זיין אַזוי וויט, און נאָך מיט דריי טעכטער הערצו?" א שייגעץ קאָן! ביי אונז אין וואַרשא וואָלט אַזא איד, ווי אָט דער סווירסקי, ביי מיר געפלויגען פון די טרעפ אַראָפּ פיל אויכ'ן בויגען, און דאָ האָט ער אָנגעטהאָן א שוואַרצען קויטען אויפ'ן קאָפּ מיט געלע הענטשקעס אויף די הענד און רופט זיך לאַנד־שדכן, און מע צעריסט איהם אויף שטיקלעך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז קיין סך הערזען טאָר מען דאָ נישט מיט איהם, מיט'ן לאַנד־שדכן, וואָרום ער איז ביי זיך א גרויסער פּריץ. ער זאָגט, אז ביי איהם געהען די שידוכים נישט אויפ'ן שדכנ'ישען אָרט, נאָר דורך בעקאַנטשאַפט און דורך ליעבעס. דאָס הייסט, פריהער טרעפט מען זיך אויף אין קאָפע „עגערלענדער", אזא גאָרטען מיט מוזיק און מיט טישלעך א סך. דאָרט ווערד געשלאָסען דאָס בעקאַנטשאַפט כלומרשט גאַנץ אומגעהרען, טאָקי דורך איהם, דורכ'ן לאַנד־שדכן. נאָכדעם בעגינענט מען זיך ביי'ם ברונען, וואו מע טרינקט וואַסער, שוין אָהן דעם לאַנד־שדכן. דערנאָך גיהט מען אין טהעאַטער אָדער אויף קאָנצערט, און קיין לאַנד־שדכן זעהט מען אַלץ נישט. און דאָרטען, אין טהעאַטער אָדער אויפ'ן קאָנצערט, קומט שוין דאָס פערליעבעניש, און נאָכ'ן פערליעבעניש א פערלאָבעניש, און ערשט אויפ'ן פערלאָבעניש וואַכסט־אויס דער לאַנד־שדכן און נעמט־אָפּ זיין רח"ש. נאָר וויי דערלעבט מען דאָס שוין, רבונו של עולם? האַסט דו דיר שוין צוויי חתנים. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער דריטער איז א קעשעניעוועך פון קעשענייוו. נאָר מיר האָבען איהם נאָך רעכט נישט אָנגעקוקט, וויל ס'איז געווען ביי־נאכט, און ער האָט זיך בעקאַנט מיט די קינדער אין טהעאַטער. וועל איך דיר שוין שרייבען פון איהם איין אַנדערס מאָל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, קאָנסט דיר זאָגען וואָס דו ווילסט, מיר האָבען צו שידוכים קיין גליק נישט. אָט דער לאָדזער, וואָס פון לאָדז, האָט זיך מיישב געווען און איז פלוצים אָפּגעפאָהרען פון

טויזענד. און איך טענה מיט איהם, מיט'ן וועלט־שדכן: „פֿאר וואָסערע מעשים־טובים קומט איהם דריי מאָל אַזוי פיעל? דער־פֿאר וואָס ער זינגט אַזוי שען?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן: „ערשטענס, איז פינף און צוואַנציג, זאָגט ער, נאָר דריטהאַלבען כאָל אַזוי פיעל, נישט דריי מאָל אַזוי פיעל, און צווייטענס, זאָגט ער, דאַרפט איהר בענשען גומל, וואָס ער הייבט זיך נישט געבען, זאָגט ער, פינף כאָל אַזוי פיעל. איהר זעהט דאָך, זאָגט ער, וואָס היינט טהוט זיך מיט התנים אין מיאַרינאַ־דער. גיט כיר, זאָגט ער, דריי טויז אַזעלכע לאָדזער יונגע לייט, זאָגט איהר זעהען, זאָגט ער, אויב איך וועל זיי נישט פערצוקערען". האָסט דו דיר אין מאָל אַוועק. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דער אַנדערער איז א ביזנעסמאַקער פון ביאַליסטאָק, איך זעהר א לוי־טישער יונגערמאַן מון א גאַנץ פערמעגליכער, נאָר שוין אַין אַלטן. דאָס הייסט, נישט קיין אַלטן, נאָר א גרוש, וואָרום ער האָט ערשט נישט לאַנג, זאָגט ער, גע'גט זיך מיט א ווייב. און אז איך וויל כיך צעפרעגען: פֿאר וואָס האָט ער זיך גע'גט? לאָזט ער כיך נישט רעדען, דער וועלט־שדכן, וואָרום ער זיצט אקעגען מיר, דער וועלט־שדכן, פערבייסט א ליפּ און ווינקט צו מיר, וו א גוט. און איך זאָג איהם נאָכדעם, דעם וועלט־שדכן: „אין נאָטעס וועלען, זאָג איך, ווי קאָן איך אָנהויבען רעדען מיט א מענשען. אז איך ווייס נישט, זאָג איך, פֿאר וואָס האָט ער זיך גע'גט? אפשר, זאָג איך, האָט זי איהם גע'גט, נישט ער זי?" און ער ענטפערט מיר, דער וועלט־שדכן, אז „ערשטענס זעהט מען נאָכ'ן יונגעמאַן, אז ער האָט זי גע'גט, נישט זי איהם. וואָרום נישט אזא יונגעמאַן, זאָגט ער, גט מען; און צווייטענס, זאָגט ער, אז איהר וועט אָכ־הויבען, זאָגט ער, אַזוי צו גריבלען זיך, טאָמער אַזוי איז טאָמער אזוי, קאָנט איהר, זאָגט ער, פֿאָהרען מיט אייער כהודה, זאָגט ער, צוריק קיין וואַרשע אויף די נאַלעווקיס". און איך זאָג צו איהם: „זאָגט מיר, זאָג איך, וואָס וואַרפט איהר מיר אויף, זאָי איך, די וואַרשעווער נאַלעווקים? איהר מיינט, זאָג איך, ביי אונז קריגט

צייט קיין באַדענווייַלער אין א סאַנאַטאָריע, זאָגט ער. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האָב מיך נישט בערוהיגט ביז איך האָב מיך נישט צעפרעגט אַקוראַט דאָ אין מאַריענבאַד, אויב ס׳איז אמת, אז אין באַדענווייַלער איז פּאַרהאַן א סאַנאַטאָריע. און עס לאָזט זיך אויס, אז ס׳איז טאַקי איין אמת. נאָר וואָס קומט ערויס? דערווייַל איז געבליבען אין מאַריענבאַד מיט א חתן וויינציגער. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האָב בעגעגנט דאָ אויפ׳ן באַהנהויף היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער׳ס ווייבעלע בעלצי, אויסגעסטראָצעלט, ווי א כלה צום שלייער־וואַרעמעס. און אויפ׳ן וואַקזאַל האָט זי אָפּגעווארט אונזער מאריאַמטשיק׳ס זוהנדעל פון אַדעס, מאיר׳ל שארלאַטאַן; איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט בלינד, ווי ער האָט זי אַרויפגעזעצט אויף דער פוהר. און איך האָב אַליין געזעהען מיט מיינע אויגען, איך בין נישט קיין בלינדע, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע אויף איין פוהר פאַהרען אין שטאַדט אריין, איך זאָל שוין אזוי זעהן מיינע קינדער צו דער חופּה אין גיכע צייטען, אמן. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז פון צווייטען חתן, דעם ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, האָב איך דיר נאָך לעת־עתה גאָרנישט וואָס צו שרייבען, ווייל ער געפעלט מיר נישט דערמיט, וואָס ער איז שוין בעקאַנט מיט דער טשאַפּניטשקע. ווי קומט ער צו דער טשאַפּניטשקע? מילא, אז אונזער חיים סאַראָקער פון די נאַלעווקים איז מיט איהר א נאָהענטער מחותן, שפּיעלט ער חאָטש מיט איהר אין זעכס־אוֹן־זעכציג גאַנצע טעג מיט גאַנצע נעכט, אז אָך און וועה איז צו חיים׳ס ווייב, אסתר׳ען מיין איך. אָבער וואָס געהט זיך אָן ער, א ביאַליסטאָקער יונגערמאַן פון ביאַליסטאָק, מיט דער מאַדאָם טשאַפּניק? און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך קוק נאָך אַקוראַט נאָכ׳ן ביאַליסטאָקער פון ביאַליסטאָק, און וואָס איך וועל געווארן ווערען, וועל איך דיר מסתמא שרייבען. דערווייַל שרייב מיר, פאַר וואָס שרייבסט דו מיר נישט פון דער חיים, וואָס הערט זיך אין דער חיים? און זיי געזונד, און עס לאָזען דיר גריסען די

מאריענבאד. דער פאטער האט איהם, זאגט ער, ארויסגערופען קיין לאדז. אווי זאגט ער, דער לאנד־שדכן. צום סוף לאזט זיך אוים, אז ס׳א ליגען. ער איז גאר אוועקגעפאהרען ערגיץ אין א סאנאטאריע. און איך שרייב דיר, וועלוועל, ווי אזוי איך בין געוואהר געווארען, אז ער פאהרט אין א סאנאטאריע, נישט קיין לאדז. מיר זענען אלע ארויסגעקומען צו דער באהן, איך און די קינדער און דער לאנד־שדכן, איהם צו בעגלייטען, און גוט נאכגעקוקט, אפשר פאהרט מיט איהם דער לאנד־שדכן אנקוקען א כלה, א קשיא אויף א לאנד־שדכן? און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך האב גוט נאכגעקוקט; ווי ער נעמט איהם א בילעט, דער לאנד־שדכן, האב איך געהערט, ווי ער זאגט צום קאסיר: „באדענווייל־ער". דאם האב איך נאנץ גוט געהערט, איך בין נישט טויב. און איך זאג צו איהם נאכדעם, צום לאנד־שדכן: „איהר האט דאך נעזאגט, זאג איך, אז ער פאהרט קיין לאדז, צום סוף האט איהר איהם, זאג איך, נענומען א בילעט גאר קיין באדענווייל־ער?" און ער זאגט צו מיר: „וואסערע פלאמען? וואסער באדענווייל־ער?" און איך זאג צו איהם: „איך האב גוט געהערט, ווי איהר האט נעזאגט, זאג איך, באדענווייל־ער, איך בין נישט קיין טויבע". און ער זאגט צו מיר, דער לאנד־שדכן: „א מאדנע אידינע איהר זענט! ווייסט איהר דען נישט, זאגט ער, אז באדענווייל־ער איז אויף יענער זייט לאדז?" און איך זאג צו איהם: „איהר זאלט שוין אזוי זיין, זאג איך, מיט דער נאז, ווי לאדז האט ארום זיך א באדענווייל־ער. מסתמא האט איהר איהם, זאג איך, אוועקגעשיקט, זאג איך, קיין באדענווייל־ער אנקוקען א כלה, זאג איך, זייט זיך, זאג איך, מודה, וואס טויג אייך הינטישע גענג?" און ער צעלאזט זיך, דער לאנד־שדכן, און רופט מיך אוועק אויף א זייט און דערצעהלט מיר דעם גאנצען אמת, און שוועדט זיך מיט אזעלכע שבועות, אז מע מעג גלויבען א משומה, אז דער בחור איז נישט מיט אלעמען, דאס הייסט, חלילה, נישט קראנק, נאר אזוי, זאגט ער, אביסעל פיבער. האבען איהם די דאקטוירים, זאגט ער, אפגעשיקט אויף א קורצע

מיר בעקלאָגען, אַז איך זשאַלעווע דיר, חס ושלום, אַיין איבעריגען גראָשען, אָדער אַז איך קוק דיר אַריין צו־שטאַרק אין חשבון אַריין? דו ווייסט גאַנץ גוט, בעלצי היקרה, ווי מיר איז טייער דיין געזונד, אַז איך קוק נישט אויף קיין זאַך, צי די לאָקאַטאָרען צאָהלען דירה־געלד, צי נישט, צי איך בוי, צי איך בוי נישט, דאָס וואָס דו דאַרפסט — דאָס איז תמיד פאַרהאַן און דאָס וועט, אם ירצה השם, תמיד זיין. און נאָך בעדאַרף איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה, אַז איך בין דיך נישט חושד, חלילה, אויף אַ האָר. דו ביזט ביי מיר בעגלויבט פון דער ערשטער שעה, וואָס איך האָב דיך דערקענט, און איך וויים, אַז די אַלע שטיגוטערעס, מיט די שמייגערס, מיט די שאַרלאַטאַנעס, וואָס דרעהען זיך אַרום סאי דאָ אין וואַרשאָ (געדענקסט פאַראַיאָהרען אין פאַלעניצע?), סאי די, וואָס אין בערלין און אין וויע און אין מאַריענבאַד, וואָס זענען נאָך דיר די כפרה, בעדאַרפען מיר אָנגעהן, אייגענטליך, פונקט ווי דער פאַר־איאָהריגער שניי. איך וויים, אַז דו האָסט זיי אַלעמען אין דער ערד, וואָרום דו ביזט אַ ריינע כשר'ע נשמה און ביזט געטריי צו דיין מאַן, צו וועלכען דו האָסט זיך איבערגעגעבען, ווייל דו וויסט, אַז ער איז דיר געטריי און איבערגעגעבען מיט לייב און לעבען. על־כן קאָנסט דו מיך נישט חושד זיין אין קיין זאַך, אַז איך טראָג אויף דיר, חלילה, אַ שלעכטע מחשבה. גלויב מיר, איך פערשטעה גאַנץ גוט, אַז דער שארלאַטאַן, וואָס האָט געהאַט אַ פאַטעפאַלנאַסט אַ קוש געבען אין האַנד אַריין אַ פרעמד ווייב, האָט דיך דערמיט נישט אָפּגענוצט, אַזוי ווי עס האָט דיר נישט געשאַדט דער פאַלעניצער שלים־מזל, וואָס האָט זיך מיר מודה געווען, אַז ער איז נאָך דיר די כפרה... אַוודאי, וועז איך פאָהר מיט דיר אין וואַגאָן, וואַלט איך מיך מיט דעם לאָדזער קאָמיוואָ־יאָזשער פון דריי פאַבריקען אָפּגערעכענט נישט אַזוי ווי דו: איך וואַלט איהם געבראָכען אַ ביין, אַז דער רוח וואַלט איהם צוגענומען. ער וואַלט ביי מיר פערזוכט דעם טעם פון הלכות אשת־איש. עס איז מיר נאָר אַ חידוש אויף דיר, וואָס דו האָסט נישט אַריינגע־

קינדער גאָר פריינדליך, און לאָז גריסען די איבעריגע קינדער גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין געטרייע פרוי פּערעל יאָמאיקער.

9.

שלמה קורלענדער פון די נאַלעווקים איז ווארשא צו זייז ווייב בעלצי קורלענדער איז מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

דיין בריעף, אַז דו ביזט געקומען בשלום קיין מאריענבאד, האָב איך מקבל געווען. א דאנק גאָט, וואָס דו האָסט זיך אַרויס־געריסען פון דעם פערשאָלטענעם בערלין מיט דיי ווערטהיימערם מיט די שמייגערם די אַלטע בחורים מיט נאָך אַזעלכע לצים און ביזט אריבערגעפאָהרען גליקליכערהייד די גרעניץ און ביזט דערפאָהרען געזונדערהייד ביז מאריענבאד. טאָקי ממש נסים ונפלאות. אַלע אידען פאָהרען קיין מאריענבאד — און מיט קיינעם טרעפען זיך נישט אַזעלכע גליקען, ווי מיט דיר. ערשטענס, וואָס האָסט דו בעדאַרפט פאָהרען דריטע קלאַס? דו זאָגסט, אַז דער גאַנצער חייב בין איך. פערשטעה איך נישט, ווי קאָנסט דו זאָגען אַזא זאַך, אַז איך האָב דיר אָנגעזאָגט אפשר טויזענד מאָל, אַז דו זאָלסט נישט זשאַלעווען קיין געלד אויף זיך. איך, אַז איך בעקלאָג זיך אמאָל, למאי עם געהט אַוועק איבעריגם, איז נאָר דעמאָלט, וועז מע ברענט געלד אויפ'ן פייער, וועז מע ברענגט־אוים אויף דער רוח ווייסט וואָס, אויף שמאָטעם, אָבער דאָרט, וואו ס'איז שייך צו געזונד, שפּיעלט ביי מיר געלד לחלוטין קיין ראָלע נישט. א סימן, איך האָב דיר פאר'ן אַוועקפאָהר, שוין אויפ'ן וואָקזאל אין וואַרשא, כמעט מיט גוואַלד אָנגעהאָנגען איין איבעריגען הונדערטער, קוים איינגעבעטען, זאָלסט איהם נעמען. היינט ווי קאָנסט דו זיך אויף

בושות פאר לייטען. יאמאיטשיכע'ס מאן בעגעגענט מיך היינט אויף גענשא־גאס און מאכט צו מיר אזוי: „איך קאן אייך, זאגט ער, אפגעבען, רב שלמה, א גרוס פון אייער פרוי פון מאריענבאד". זאג איך: „א דאנק פאר א גרוס. ווי קומט איהר קיין מאריענ־באד?" זאגט ער: „נישט איך, זאגט ער, מיין פרוי איז איצט אין מאריענבאד, זאגט ער, אויף דער קור, זאגט ער, עס געהט איהר, זאגט ער, גאנץ נישקשה'דיג". „געלויבט דער אויבערשטער, זאג איך; וואס זשע, זאג איך, שרייבט אייך עפּיס אייער פרוי פון מאריענבאד?" געהט ער און נעמט ארויס א גרויסען בריעף, בע־שווארט מיך פריהער מיט כל השבועות, פערבויגט פון אויבען און בעווייזט מיר, וואס אונטען שטעהט, עטליכע שורות, — איז מיר פינסטער געוואָרען אין די אויגען. זי שרייבט איהם, יאמאיטשיכע הייסט עס, מיט דעם דאָזיגען לשון (איך געב דיר איבער איהרע אייגענע ווערטער): „און איך שרייב דיר, ווען, אז איך האָב בענגענט דא אין מאריענבאד אויפ'ן באהנהויף, שרייבט זי, היינט אין דער פריה אונזער שלמה קורלענדער'ס צווייטע פרוי, בעלצי, אויסגעפּוצט, שרייבט זי, ווי א כלה צו בערעקענס. און אויפ'ן וואָקזאל האָט זי אפּגעוואָרט, שרייבט זי, אונזער מאריאמטשיק'ס זוהנדעל, מאיר'ל שארלאטאן, און איך האָב אליין געזעהען, שרייבט זי, מיט מיינע אויגען, ווי זיי האָבען זיך אויפגעזעצט ביידע, מאיר'ל מיט בעלצי'ן, אויף אירן פוהר, איך זאל אזוי זעהען, שרייבט זי, מיינע קינדער צו דער חופּה געהן"... נו, ווי געפעלט דיר אזא זאך? פערשטעהט זיך, אז איך האָב איהם געזאגט, אז ס'א ליגען. „עס האָט זיך אייער ווייב, זאג איך איהם, אויסגע־ווייזען א קוצע קוה פאר א בארנבוים. דאס האָט געמוזט זיין, זאג איך, נישט מאיר'ל מאריאמטשיק, זאג איך, נאר מיין פריינד חיים סאראקער, זאג איך, וואָרום איך האָב געשריבען, זאג איך, צו חיימ'ען, אז מיין בעלצי, זאג איך, פאהרט די טעג קיין מא־ריענבאד". אזוי האָב איך געזאגט דער יאמאיטשיכע'ס מאן און אזוי האָב איך טאקי ביי מיר אליין אפּגע'פסק'ענט. נאר אז איך

רופען דעם קאַנדוקטאָר און געהייסען איהם ארויספיהרען צו אַלדי שוואַרצע יאָהר; נישט דערלאַזען, אז אזא עזות־מחוצף־פּנים זאָל דיר נאָך העלפען ארויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, אז דו ביזט געקומען אויפ'ן אָרט. צי, אַשטייגער, ווי דערלאַזט דו, אז אזא שמייגער, ווי דער אַלטער בחור פון בערלין, נאָכדעם וואָס ער האָט מיט דיר נערעדט אזעלכע קלאָרע דבורים אויף דער פריעדריכ־שטראַסע, זאָל דיר אונטערטראָגען בלומען אויפ'ן וואָקזאַל? ביי מיר וואָלט אזא לעקיש געהאַפּט מיט די בלומען גלייך אין פּנים אריין. וואָס פּאַר א מחותן איז ער מיט דיר צו שענקען מתנות, אונטערטראָגען בוקעטען? פּאַרהאַן ביי אונז א שפּריכווארט: „ווי דער מענש נעמט זיך פּאָר, אזוי העלפּט איהם גאָט". איך מיין נישט, חס־וושלום, דיך בעלעדיגען דערמיט. איך זאָג נאָר, אז יעדער מענש דארף זיך האַלטען אין דער מראה, היטען זיין שטאַט, נישט דערלאָזען צו אזעלכע סקאַנדאַלען, נישט דערלעבען זאָל ביי מיר יענער שארלאַטאַן פון לאָדז, ער זאָל גאָר האָבען א השגה מיר צו געבען א קוש אין האַנד אריין, אין א וואגאָן, צווישען אזוי פיעל מענשען! דאַנקען גאָט נאָך, וואָס ס'איז נישט געזעסען דערביי קיין היימישער פון די נאַלעווקים, און גוט האָסט דו געטהאָן, וואָס דו האָסט זיי נישט געזאָגט דעם נאָמען דיינעם, לאָזען די כלבים חאָטש א מכה וויסען, וועד דו ביזט. נאָר דאָס איז אַלץ פון די זאַכען, וואָס האָבען ביי מיר קיין וועדע. איך האָב דיר געוואָלט שרייבען, בעלצי היקרה, וועגען אַיין אַנדער זאַך. נאָר איך וועל דיך בעטען, אז צווישען אונז זאָל עס בלייבען. קיין פּויגעל מאָר נישט וויסען, וואָס איך שרייב דיר דאָ. ס'איז א הילליגער סוד. מע האָט ביי מיר כמעט געגומען תקיעת־כף, אז איך זאָל דיר וועגען דעם קיין חצי־דבור נישט שרייבען. אזוי איז די מעשה:

דו שרייבסט, אז אויפ'ן באָהנהויף אין מאַריענבאַד האָסט דו דיך בעגענענט מיט אונזער יאַמאַיטשיכע פון די נאַלעווקים. הלואי וואָלסט דו דיך מיט איהר בעסער נישט בעגענענט, וואָלט איך איצטער נעווען א סך רוהיגער און נישט געהאַט קיין חרפות־

שום געלט, און זאָלסט דיר אָנטהון כּל הפערגעניגענם מיט כּל הוואויליטאָגען שבעולם, און זאָלסט מיר קומען, אם ירצה השם, אַהיים געזונד און שטאַרק, ווי עס ווינשט דיר

בעלך שלמה קורלענדער.

.10

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו זיין פרייַנד שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין ווארשא.

ליעבער פרייַנד שלמה!

אַצינד קאָן איך דיר שוין שרייבען נייעס פון דיין בעלצי'ן. זי איז שוין, ברוך־השם, אין מאַריענבאַד, און איך האָב מיך שוין מיט איהר געזעהען, אָבער איך האָב נישט זוכה געווען צו רעדען מיט איהר מעהר, ווי צוויי מינוט, איבער אַיין אורזאַכע, וואָס נישט מיין שולד איז געווען דערינען. נאָר לאָם איך דיר דערצעהלען אַקוראַט, ווי אַזוי ס'איז געווען די מעשה. דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב ליעב דערצעהלען אַ זאַך, זאָל עס זיין דערצעהלט מיט אַלע פּישטשעווקעס.

ווי איך האָב דיר שוין בעשריבען אין מיין פריהעריגען בריעף, איז מען דאָ, אין מאַריענבאַד, כמעט דעם גאַנצען טאָג אין דרוי־סען אויפ'ן שפּאַציער. טהון טהוט מען דאָך, ברוך־השם, קיין האַנדאַל קאַלטען וואַכער, נאָר מע שפּאַנט־אַרום הין און צוריק איבער די גאַסען, מע זעהט דעם, מע זעהט יענעם, מע גיט זיך אָפּ דעם גוטמאָרגען און מע געהט ווייטער, גלאַט אַזוי, אָהן אַ שום צווועק, נאָר מיט איין כוונה — מע זאָל „אָפּנעמען".

דערווייל, אַזוי ווי איך געה מיר היינט נאָכ'ן וואַרעמעס אי־בער מאַריענבאַד און נעם־אָפּ, איך טהו אַ קוק — מיין ווייב'ס שווּאָגעריק, מאיר מאַריאַמטשיק, געהט מיר מיט עפּים אַ שען ווייבעל אונטער אַ מוראַ'דיג ברייטען הוט, גאָר חבר, מעשה קאַוואַליער,

בין געקומען אהיים און האָב איבערגעלייענט דיין בריעף, וואו דו שרייבסט, אז דו האָסט דיך טאקי בעגעגנט מיט דער יאמאי־טשיכע אין מאריענבאד אויפ'ן וואָקזאל, און אז דיין קרובה, חוה'לע טשאפניק, זאָגסט דו, איז נישט אַרויסגעקומען דיר אַקעגען, וואָרום זי איז געזעסן, זאָגסט דו, מיט חיים סאָראָקער, זאָגסט דו, און געשפּילט, זאָגסט דו, אין זעכס־און־זעכציג, — ווי באַלד אזוי, איז דאָך יאָווע ויאַסנע, אז דאָס איז נישט געווען חיים, און ווי באַלד נישט חיים, ווער זשע דען איז דאָס געווען?

איך קאָן מיר גאָרנישט פֿאָרשטעלן, בעלצי היקרה, אז דאָס זאָל זיין געווען מאיר'ל מאריאמטשיק, וואָרום דו ביזט מיט איהם, דאָכט מיר, גאָרנישט אזוי נאָהענט בעקענט. ובפרט דו אַליין שרייבסט, אז ער איז אַ שארלאַטאַן און זיין הנצי ווערד ביי איהם אויסגעריכטן. סיידען דו האָסט זיך מיט איהם בעקענט נאָהענט די לעצטע ציַיט, טאקי ביי חיים כאָראָקער'ס ווייב אסתר? וואָלסט דו, דאכט מיר, געמעגט דערצעהלן מיר אויך, אז דו האָסט זיך בעקענט מיט דעם תכשיט? אלא, אז דו האָסט מיר נישט דערצעהלט, איז אַ כימן, אז דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט. און וויבאַלד דו האָסט זיך מיט איהם נישט בעקענט, איז עס דאָך געווען נישט ער. ווי באַלד אזוי, פרעגט זיך נאָך אַ מאָל די איי־גענע קשיא: ווער זשע איז דאָס געווען אָט דער יונגערמאַן, וואָס האָט דיך אָפּגעווארט אין מאריענבאד אויפ'ן וואָקזאָל, און פון וואַנען האָט ער געוואוסט, ווען דו קומסט צו פאָהרען? איך מיין אָבער, אז די גאַנצע מעשה איז שקר וכזב, ווייל עם שטאַמט פון דער יאַמאיטשיכע, על־כן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, אויב ס'איז אַ ליגען, זאָלסט דו אויף מיר קיין פּאַראיבעל נישט האָבען, וואָס איך שרייב דיר אזעלבע זאכען, וואָס נישט געשטויגען און נישט געפלויגען. און איך בעט דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל, זאָלסט זיך זעהען מיט מיין גוטען פרייַנד חיים סאָראָקער און זאָלסט ביי איהם נעמען געלד, ווען דו דארפסט און וויפיעל דו דארפסט, און למען־השם נישט זשאַלעווען אויף זיך און אויף דיין געזונד קיין

וויסט אייער שוואגער, וועז שלמה קורלענדער'ס וויבעלע קומט צו פאהרן?"... אזוי זאגט יאמאיטשיבע און שיט, און שיט, ווי איהר שטייגער איז. נאר איך מיין, אז דאס איז מיין שוואגעריק געוואהר געוואָרען פון דער טשאפניק. די טשאפניק האט אויסגעפוויקט אי־בער גאנץ מאריענבאד, אז דיין בעלצי קומט צו פאהרן, און בע־ווייזן אלעמען די בריף, וואס בעלצי שרייבט צו איהר פון בער־לין. האב איך אפילו חשק געהאט ארויספאהרן אויף באהנהויף אפנעמען דיין בעלצי'ן, נאר איך האב נישט געוואוסט, מיט וואָ־סער א צוג זי קומט אן. און אגב האט מיר די טשאפניק אזוי פער־דולט דעם קאפ נעכטען מיט איהר זעכס־און־זעכציג, אז א גאנצע נאכט האט זיך מיר געפלאנטעט דער „פערציג" מיט'ן „צוואנציג". און איך דעק און דעק... דערווייל האב איך דורכגעלאזט דיין בעל־צי'ס אנקומען, און מיין שוואגעריק, ווייזט אויס, האט דאס דוקא נישט דורכגעלאזט, וואָרום ס'איז א סברה, אז ס'איז טאקי איין אמת, אז ער האט זי געבראכט צו פיהרן פון דער באהן. אזוי ווייזט דאס אויס. נאר לאמיר געהן כסדר, וואו מיר האלטען. מיר האלטען ביי דער יאמאיטשיבע.

דערהערט פון דער יאמאיטשיבע, אז דאס איז בעלצי, האב איך מיך באלד געזומען פערענטפערען, אז איך האב קיין צייט נישט הערען לשון־הרע. איך בעדארף, זאג איך, געהן, זאג איך. דער דאקטאר האט מיר געהייסען, זאג איך, געהן. און לאז מיך שוין אביסעל גיכער, גלייך נאך זיי פון הינטען, און יאג זיי מסתמא אנעט שוין ביי'ם אריינגעהן אין האטעל אריין — שטעל דיר פאר, אז זי שטעהט טאקי מיט איהם אין איין האטעל! דערויף האב איך מיך שוין נישט געריכט... גלויב מיר, שלמה, ס'איז בלאטע שבבלא־טע און אלסדינג; מע שטעהט אמאל אין איין האטעל דער שווארץ יאהר וויסט מיט וועמען... נאר פון דעסטוועגען איז דאס מיר נישט נעפעלען... ס'איז נעזינטער, זי זאל שטעהן ערגיץ אנדערש...

הקיצור, איך האב דורכגעלאזט א פאר מינוט, ביז זיי וועלען זיך אפגעזעגענען און צעגעהן, קום איך אריין אין האטעל גלייך צו

אונטער די הענד. מילא, וואָס מיין ווייב'ס שוואָגער קאָן געהן מיט ווייבלעך — בעראַרף איך דיר נישט דערצעהלען. מע קאָן איהם אויף די נאַלעווקים אויסגעבונדען. וועד ווייסט נישט מאיר'ל שארלאַטאַן? מיין שוועהר האָט זיך נעבאַך גענוג אויסגעבראַכט, ביז ער האָט קוים געקראָגען די מציאה פּאַר זיין מיזינקע. איך האָב באַלד געזאָגט צו מיין אסתר'ען: „הערסט דו, זאָג איך, אסתר, אָט דער בחור, זאָג איך, געפעלט מיר נישט. צו פיעל פּראָנט, זאָג איך, און צו א גרויסער קנאַקער פּאַר דיין הנצי'ן". איז זי דאָך א אידינע, זאָגט זי צו מיר: „אז דו ביזט געווען, זאָגט זי, א בחור, ביזט דו דען נישט געווען, זאָגט זי, אוא קנאַקער? דו וואָלסט נאָך איצטער אויך געווען, זאָגט זי, דער אייגענער, נאָר..." „נאָר וואָס, זאָג איך?" „נאָר גאָר נישט, זאָגט זי, חאָטש פּאָקרישקע". און אזוי ווייטער, האַלבער וועדטער, ווי געווויינטליך א ווייב.

הקיצור, איך זעה, מיין שוואָגעריק געהט מיט א יפהפיה עפּים זעהר נאָהענט, טראַכט איך מיר: רבונו של עולם! וועד זאָל זיין אָט דאָס ווייבעל? עפּים איז זי מיר אזוי קענטליך, נאָר בשום אופן קאָן איך מיך נישט דערמאָנען, וועד דאָס איז? פּלוצים פּליהט מיר דורך א געדאַנק: שא, אפשר איז דאָס בעלצי? נעכטען איז דאָך געווען דער טאָג, וואָס דיין בעלצי האָט בעראַרפט קומען צו פּאָה־רען פון בערלין. נאָר ערשטענס — וואָס פּאַר א מחותן איז מיט איהר מאיר'ל מאריאַמטשיק? והשנית, וואָס עפּים אונטער די הענד? וועז האָבען זיי זיך עס אזוי גיך בעפּריינדעט, אז מע זאָל שוין נעהן געאַרעמט? דערווייל, אזוי ווי איך שטעה און טראַכט — ויבוא המן: די יאַמאַטשיבע מיט איהרע אלע דריי מאַמזעלען. „גוט מאָרגען". „גוט יאָהר". „געפעלט אייך דאָס פּאַרע?" „וואָסער פּאַרע?" „אייער מאיר'ל מאריאַמטשיק מיט שלמה קורלענדער'ס ווייבעל. א לעבען, ווי אונטער'ן באָד!" זאָג איך: „ווי קומט ער צו איהר?" זאָגט זי: „אהא! איך האָב זיי נעכטען, זאָגט זי, גע־זעהן ביידען אויפ'ן באנהויף. עס ווייזט אויס, זאָגט זי, אז ס'איז ביי זיי געווען אַזיין אָפּגערעדטע זאַך, וואָרום פון וואַנען, זאָגט זי,

איז די?" און מע הויבט אן צו דערצעהלען מעשיות, מיט הים־טאריעס, מיט געשיכטעס, פונקט ווי ביי אונז, אויף די נאלעזו־קים: נעמט מען ארײן עמיצען אין מויל ארײן, מעג זיך שוין יענער אפגעזעגענען... און וועט שמועסט, אז די יאמאיטשיכע איז דא אין מיטען — נו־נו! איך מיין נישט, חלילה, קיין זאך; איך וואלט נאר וועלען, זי זאל אויסמיידען נישט קיין געווינשטע בע־קאנטשאפט מיט אזעלכע לייט, וואס קאן שאדען איהר און דיר און אייך ביידען... ובפרט נאך דיין ברידע, וואס דו שרייבסט כיור, איך זאל אויף איהר השגחה האבען, האב איך מיר געזאגט: לאז זיך זיין, וואס סע וויל זיך. ראשית חכמה, דארף מען זהן פאר דיין בעלצי'ן איין אנדער סטאנציע. פארהאן אין מאריענבאד גענוג האטעלס און גענוג מעבלירטע צימער. זיי זיכער, איך וועל זי שוין בעזארגען מיט א סטאנציע, מיט א דאקטאר און מיט אלעס. און גאלד טאמער וועט זי דארפען, וועל איך איהר מיט פערגעניגען אויסלייהען, אזוי ווי דו שרייבסט מיר, נישט מיט א מאל, נאר צו בישלעך. מעגסט זיך שוין פערלאזען אויף מיר. איך האב אוך א ווייב און פערשטעה גאנץ גוט. אלע ווייבער זענען אויסגעקנאטען פון איין טייג. א ווייב, זי מעג זיין די קליגסטע, קוים געהט זי דורך פערבי א גרויסען פענסטער מיט איין אויסשטעלונג פון שמא־טעס, געהט פערלוירען אינגאנצען איהר חכמה. דו דארפסט דיין בעלצי'ן דערפון, אייגענטליך, גארנישט שרייבען. מיינע בריף דארפען זיין ביי דיר, ווי איך האב דיר שוין געשריבען, א הייליגער סוד. זי בעדארף אפילו נישט וויסען, אז מיר שרייבען זיך דורך וועגען איהר. פערלאז דיך שוין אויף מיר, שלמה, דו האסט דא א גוטען שומר אין מאריענבאד, וואס וויים וואו איין און וואו אויס, און וואס זיין נאמען איז —

חיים סארקער.

דיין בעלצי'ן, און מאך מיך, גלייך איך וויים נאָרנישט, גלייך וויי דו האָסט מיר גאָרנישט געשריבען, אז זי פאָהרט קיין מאריענבאד: „ברוך־הבא, זאָג איך, א גאסט! וואָם מאכסט דו, זאָג איך, וואָם מאכט דיין שלמה? וואָם טהוסט דו, זאָג איך, ביי אונז אין מאריענבאד?" מאכט זי צו מיר: „דאָם אייגענע, וואָם איהר". זאָג איך: „אויף דער קור?" זאָגט זי: „אויף וואָם דען?" זאָג איך: „מיט אזא פנים?" זאָגט זי: „קיינער וויסט נישט, וועמען דער שוך קוועטשט". „וועלען מיר אפשר נעהן, זאָג איך, אביסעל אנ־קוקען מאריענבאד?" זאָגט זי: „א דאנק, איך האָב שוין געזעהן גאנץ מאריענבאד". זאָג איך איהר: „אפשר וויסט דו עסען? אפשר דאָרפסט דו א כשר'ען רעסטאָראַן? וועל איך דיך פיהרען". זאָגט זי: „א דאנק, מע האָט מיך שוין געפיהרט". זאָג איך: „ווער?" זאָגט זי: „מאיר מאריאמטשיק". האָט דאָם מיר דער־לאנגט, ווי מיט א שארף פון א מעכער, גלייך אין האַרצען אריין: וואָם פאר א מחותן איז ער מיט דיין בעלצי'ן? ער בעדארף האָבען א זכיה, אזא שארלאטאן, אז זי ענטפערט איהם אויף א גוט־מאר־גען, נישט ארומגעהן מיט איהר איבער מאריענבאד, אז ער זאָל זי פיהרען אין רעסטאָראַנען. פאר מיר מאכט נישט אויס. איך קען דיין בעלצי'ן, פערשטעהסט דו מיך, נישט פון נעכטען, און איך וויים, אז דיין בעלצי קען איהם. ווער קען נישט מאיר'ע שארלא־טאן? די גאנצע מעשה — וואָם וועט די וועלט זאָגען? דא אין מאריענבאד, דאָרפסט דו וויסען, קומען זיך צענויף מענשען פון דער גאָרער וועלט, צום מיינסטען לעדיגגעהער, וואָם קומען אהער, ווי איך האָב דיר שוין געהאט געשריבען, נישט מעהר נאר אפ־נעמען. מע וועדר אויסגעריסען אין עושר און כבוד. דאָם היימט, מע עסט און מע טרינקט און מע שלאָפט און מע פוצט זיך אויס, און מע געהט שפאציערען, און מע קוקט, ווער מיט וועמען עם געהט, ווער מיט וועמען עם זיצט און ווער מיט וועמען עם לאכט. דערזעהט מען א שען ווייבעל מיט איין אויסגעפוצטען יונגען מאן, הויבט מען זיך אן צו פרעגען: „ווער איז דער? און ווער

גלאַט האָבען אַ נחת־רוח, אָנקוקען אַ וועלט וכדומה אַזעלכע תענוגי עולם. על־כן איז צווישען אַזעלכע מינים מענשען בנקל צו געפינען אַ שידוך הגון אַ סך מעהר ווי במקום אחר.

און דאָס וואָס דו שרייבסט בנידון הדאָקטוירימלעך, אַז על הנאַלעווקים זענען זיי בנמצא צו קריגען פאַר עשרת אלפים רו"כ, האָסט דו, במחילה, אַ טעות גדול. די דאָזיגע סחורה איז אצלנו בוואַרשא די לעצטע צייט וויעדער בחשיבות גדול, און אַזאַ דאָק־טאָרעל, ווי דו זאָגסט, הייסט זיך בזמן הזה משלם זיין כ' אלפים און ל' אלפים נישט ווינציגער, כי דער שכל איז מתחייב: וואָס מעהר גזירות עס ווערען אַרויסגעגעבען, בעונותינו הרבים, אויף אידישע קינדער בהגימנאַזיעס והאוניווערסיטעטען וכו' וכו', ווערען דאָקטוירים און אַדוואָקאַטען אַלץ טייערער און טייערער, און אויב די גזירות וועלען, חלילה, געהן נאָך ווייטער, — איז מי יודע ביז וואַנען עס קאָן דערגרייכען!

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון סוחרישע שידוכים, בין איך גם כן נישט מסכים מיט דיר, אַז ס'איז געוואָרען טייערער, רק איך מיין אדרבא דעם היפך, און דאָס איז אויך על־פי סברה און על־פי דרך הטבע, כי ס'איז דאָ סוחרים לרוב בכל תפוצות ישראל. על־כן זעה איך נישט אַרויס מיט מיין שכל הישר, וואָס דו האָסט געהאַט צו יאָגען זיך אחר השידוך עם הלאָדזער פאַברי־קאַנטעל. לאָדזער פאַבריקאַנטלעך קאָן מען קריגען בכאן אויך. מע דאַרף נישט פאָהרען נאָך איהם למאַריענבאַד. ובפרט, אַז ער איז נאָך נישט בקו הבריאה, איז אַודאי נישט כדאַי דער גאַנ־צער ענין.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הביאַליסטאָקער, פערשטעה איך גם כן נישט, וואָס דו ביזט זיך מפקפק און קוויינקעלסט זיך. ממה נפשך, ווילסט דו וויסען, ווער האָט וועמען גע'גט: צי ער ז י, צי זי א י ה ם, קאָנסט דו דאָך מיר שרייבען דעם נאָמען זיינעם, וועל איך אַוועקשרייבען אַ מכתב להקאָמיטענטען שלי בביאַ־ליסטאָק, וועל איך געוואָהר ווערען מכל דבר שורש. ס'איז מיר אַ

.11

וועלוועל יאמאיקער פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב פערעל יאמאיטשיכע אין מאריענבאד.

לאשתי החשובה מרת פערעל שתחי׳.

דיין מכתב האָב איך מקבל געווען. די טענה וואָס דו טענה׳סט אדות קאַרלסבאַד, אַז קאַרלסבאַד איז בעסער פאַר מאַריענבאַד, האָב איך דיר כמה וכמה מאָל געזאָגט, אַז קאַרלסבאַד טויג נישט איבער כמה וכמה טעמים. ראשית, איז קאַרלסבאַד, כפי איך פערשטעה מיט מיין שכל הישר, אַ מקום פון חלאים, קראַנקע מענשען מיט אמת׳ע חולאת׳ען, על־פּי־רוב אַזעלכע, וואָס ליידען על המאָגען. און דער שכל איז דאָך מתחייב, אַז דאָרטען קאָנען נישט זיין קיין חתנים, כי איך בין משער, אַז עם המאָגען האָבען צו טהון עלטערע מענשען, נישט קיין בחורים. והשנית, האָב איך גלאַט נישט גע־הערט, אַז בקאַרלסבאַד זאָלען געשלאָסען ווערען שידוכים נכבדים, ווי דו זאָגסט. און דער, וואָס האָט דיר געזאָגט, אַז לקאַרלסבאַד קומט די גאַנצע וועלט, איז אָדער אַ שקרן אָדער אַ שוטה. און אַז איך האָב געזאָגט מאַריענבאַד, האָב איך געזאָגט מיט אַ טעם און מיט אַ שכל, כי איך בין נישט משוגע און ווייס וואָס איך רעד. און הגם איך בין במאַריענבאַד בעצמי נאָך נישט געווען קיינמאָל, פערשטעה איך פון דעסטוועגען על פּי סברה, אַז דאָס מאַריענבאַד איז אַ מקום פון תענוג און פון מותרות. אַהינצו פאָהרען, הייסט עס, אַזעלכע מינים מענשען, וואָס אָדער זיי פיהלען זיך, אַז זיי זענען עטוואָס נישט בקו הבריאה, אָדער להיפך, זיי זענען שוין צופיעל בקו הבריאה, און זייער גאַנצע כונה איז נישט מעהר, ווי אַ ביסעל אָפּצערעווען זיך, ווי למשל אונזער חיים סאָראָקער, וואָס איז אַ גרויסער בעל־בשר, אָדער אַזעלכע מינים מענשען, וואָס ווילען

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון שלמה קורלענדער׳ס פּלונית, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אז לפי דעתי איז שלמה א משוגע־נער, וואָס האָט געגומען אויף דער עלטער א בתולה, און חוץ לזה איז ער א גרויסער בעל־עולה אקעגען די קינדער פונ׳ם ערשטען ווייב. רק איך וויל מיך נישט מישען אין פרעמדע ענינים. נענוג די אייגענע צרות די והותר. דער פּריון איז כעת זהר געשלאָגען כּחכּת החיצון, וואָס זענען בכאן אזוי גרויס, אז ס׳איז אין לשער.

און וואָס דו שרייבסט מיר בנידון דער טשאָפּניטשקע עם חיים סאָראָקער, האָב איך דיר שוין לאַנג געזאָגט, אז חיים פאָהרט למא־ריענבאַד נישט לשם קוראַציע, נאָר לשם לעבען א גוטען טאָג און לשם א קערטל, כי ס׳איז ידוע, אז ער האָט ליעב א קערטל. און בערל טשאָפּניק איז שוין וויעדער געווען אצלי וועגען א גמילות־חסד, און האָט מיר געגעבען אָנצוהערעניש וועגען שידוכים, אז מע פרעגט זיך אָן אצלו פון כמה וכמה שטעדט אויף אונזערע טעכטער. גם האָט ער מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אז ער האָט א צד בנוגע צום עקזאַמען פון בני יעקב שיחי׳, און ס׳איז ניכר פון זיינע רעד, אז ס׳איז דוקא קרוב לאמת, רק עס דאַרף קאָסטען געלד. האָב איך איהם געזאָגט א תירוץ, אז איך וועל דיר שרייבען א מכתב און וועל איהם געבען א תשובה אין עטליכע טעג ארום. דערווייל האָב איך איהם געפּטר׳ט אָהן א גמילות־חסד.

געדענק זשע, וואָס איך שרייב דיר בנידון הקעשעניעווער מקע־שעניעוו, זאָלסט שרייבען, למען השם, וואו עס האַלט, און דער עיקר — דעם נאָמען זיינעם מיט דער משפּחה. און מחמת די היצען זענען זהר גרוים און קיין איבעריגע צייט איז נישט, על־כן בין איך מקצר. רק חיים ושלום. און איך לאָז דיר גריסען מיט די קינ־דער שיחי׳ נאָר פריינדליך, און זאָלסט מיר שרייבען אָפּטע בריף מכל דבר שורש.

ממני בעלך זאב וואלף בר׳ מענדעל יאמאיסקער.

חידוש, וואָס דו ביזט בעצמו נישט געפאַלען דערויף, כי די וועלט איז אָפען און וואַרשאָ מיט ביאַליסטאָק איז כמו ווי איין שטאָדט.

אחרון אחרון חביב. וואָס דו שרייבסט מיר בנידון הקעשעניעווער מקעשעניעוו, איז דאָס שוין אויף אַ שטיקעל דרך, כי מבעסעראַביע געפעלט מיר בעסער, ווי פון דער ליטא. איך בין בעצמי אַ בעסעראַביער און עס ווילט זיך מיר אַ שידוך טהון אויך מבעסעראַביע, ובפרט מקעשעניעוו, וואָס איז נישט ווייט מכפר יאַמאַיקע, קאָן איך שרייבען אַ בריעף צו מיינע קרובים ביאַמאַיקע, זיי זאָלען חוקר ודורש זיין אויפ'ן קעשעניעווער שדוך מקעשעניעוו. על־כן אבקש, דו זאָלסט מיר למען השם אַרויסשרייבען דעם נאָמען מיט דער משפּחה מיט כל דבר שורש, און דער אויבערשטער זאָל העלפען, ס'זאָל זיין מיט הצלחה, כי ס'אז שוין צייט... השם יתברך זאָל רחמנות האָבען און מיר זאָלען אַ שידוך טהון מיט די טעכטער, וואָלט מען געקאָנט אין זינען האָבען די איבעריגע קינדער. לעתעתה לערנט בני יעקב שיחי' זעהר געשמאַק. ער איז זיך מכין צום עקזאַמען עם הרעפּעטיטער שלו, גאָט זאָל מיר העלפען, ער זאָל שוין איבערגעקומען בשלום, כי ער זעהט אויס ווי אַ רוח. הגם איך ווייס נישט, וואָס וועט זיין ווייטער, אַפלו אַז גאָט וועט העלפען, ער וועט שוין אָפּגעבען העקזאַמען שלו? נאָר איך שיהיה, אַז לערנען אין חדר נישט, און אידישקייט נישט, לאָז ער האָבען, לפּחות, אַ שטיקעל אַטעסטאַט, אפשר וועט דאָס איהם צונוץ קומען. איך וואָלט אַודאי וועלען בעסער, אַז בני יעקב שיחי' זאָל זיין אַ סוחר ווי כל ישראל. נאָר אַז ס'איז היינט אַזאַ וועלט פון סאַמע אַטעסטאַטען ודיפּלאָמען, לאָז ער אויך האָבען אַ שטיקעל דיפּלאָם, לפּחות, פון זעכס קלאַסען. און בני מענדעל שיחי' וויל שוין אויך נישט געהן אין חדר, און דאַוונען מאַן דכר שמיה! האָב איך גערעדט עם הלעהרער, זאָגט דער לעהרער, אַז ער נעמט זיך אונטער פאַר צוויי יאָהר איהם מכין זיין על ג' קלאַסען. ווייס איך נישט, וואָס מע טהוט, כי עס ווילט זיך מיר נישט אָפּרייסען בני מענדעל שיחי' פונ'ם חדר.

זיך זיין יא צופריעדען, נישט צופריעדען, אויפ'ן וואקזאל ארויס־בענלייטען איהם מיט בלומען — דאס מוז מען. אין הארצען מעג זיך יענער טראכטען: „מיט'ן קאפ אין דער ערד", נאר א בוקעט נא דיר. און אז יענער איז אזוי פיין און אויעדל און טראגט דיר אונטער א בוקעט, ער מעג זיך זיין א שמייגער און א פראַ־אדם און וואס דו ווילסט, קאנסט דו אבער נישט זיין קיין גרעסערער פראַ־אדם און קיין גרעסערער שמייגער פון איהם און דארפסט דעם בוקעט אננעמען, און מיט א שמייכעל דערצו, און נאך זאגען: „דאנקע שען"... יא, שלמה, אט אזוי פיהרט זיך עם אויף דער וועלט; מע קאן שוין היינטיגע יאהרען נישט אויסקומען מיט דעם שכל, וואס אמאל.

און ווייטער, וואס דו זאגסט, אז דו וואלסט געבראכען א ביין דעם שלים־מזל דעם קאמיוואיאזשער, וואס אויף דער באהן, האב איך שוין טאקי נאר גוט געלאכט. פאר וואס, אייגענטליך, קומט איהם, מע זאל איהם ברעכען די ביינער? מיט וואס האט ער דא אזוי חוטא בעל געווען? דערמיט, וואס ער האט זיך אננעריהרט מיט די ליפען צו א שפיץ פינגער פון מיין האנד, האט ער מיר אפ־געביסען? ובפרט, אז איך האב דיר אליין געשריבען, אז ער האט געהאפט פון מיר א פאטש, היינט וואס נאך ווילסט דו? דער גאנ־צער עיקר בלייבט איבער איין זאך: למאי איך בין געפאהרען מיט מאיר מאריאמטשיק'ען איבער מאריענבאד, איך ווייס נישט אויב פופצעהן מינוט, פונ'ם באהנהויף ביז דער שטאדט? וועה איז מיר, וואס דא טהוט זיך! וואס וואלסט דו שוין געזאגט, זאלסט זעהען, ווי אונזערע נאלעווקער צנועות, די שערענצים מיט דער פעקעלים, שפאציערען דא ארום פראנק און פריי מיט ווילדר־פרעמדע יונגע לייט, און נאך ביינאכט דערצו? אדער, אשטייגער, למשל כדומה, וואס וואלסט דו געזאגט, וועז דו זאלסט הערען, וואס מיין קרובה, חוה'לע טשאפניק, דערצעהלט זיך אן פון אסטענדע, — זי איז שוין געווען צוויי מאל אין אסטענדע — ווי אזוי דאמען באדען זיך דאר־טען אינאיינעם מיט מאנסביליען אין איין ים, אפילו נישט איבער־

12.

בעלצי קורלענדער פון מאריענבאד צו איהר מאן שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים איז ווארשא.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

דיין בריף האָב איך נאָר וואָס ערהאלטען, און האָב איהם צוויי מאָל דורכגעליינט און האָב נישט געוואוסט, וואָס זאָל איך טהון: צי זאָל איך לאָכען פון דיינע נארישקייטען, צי זאָל איך ווייגען אויף מיין פינסטער מזל? זאָג אַליין, שלמה, דו ביזט דאָך עפּים א איד א בעיאהרטער, אויב ס'איז נישט קיין געלעכטער די אַלע זאכען, וואָס דו שרייבסט מיר? מילא דאָס, וואָס דו זאָגסט מיר מוסר פאָר די „שמאטעס", וואָס איך האָב איינגעהאנדעלט ביי וועדטהיימער'ן, לאָך איך פון דיר. ביי דיר איז אלסדינג „שמאטעס". פאראיאהרען, נעדענק איך, אז איך האָב געקויפט אויף א ליציטאציע א קאלנער פון שווארצע פיקס מיט א גרוישעט־קע פון סויבלען, האָסט דו אויך געזאָגט „שמאטעס", ביז אלע רויכ־ווערגער האָבען דיר איהם געשאצט און געזאָגט, אז ס'איז א מציאה פון א גנב דריי מאָל אזוי פיעל, האָסט דו שוין אליין דעמאָלט אויך מודה געווען. לאָם איך נאָר קומען געזונדערהייד אהיים, וועסט דו א קוק טהון אויף די „שמאטעס", וואָס איך האָב איינגעהאנדעלט, וועסט דו אליין זאָגען, אז ס'איז א מציאה. נישמעהר, דו דארפסט מיר פריהער אויסקאכען דאָס וואסער. שוין אזא טבע ביי דיר. און וויטער, וואָס דו האלטסט מיך פאָר, למאי איך האָב נישט א שמיץ געגעבען דעם בוקעט מיט בלומען דעם בערלינער בחור, אדער דעם „שמייגער", ווי דו רופסט איהם, אין פּנים ארײן, איז דאָס אויך נישט אזא גרויסע חכמה, ווי דו מיינסט. דו ביזט, זאלסט מיר קיין פאראיבעל נישט האָבען, אין די זאכען שוין אביסעל אויסגעווענט. דו וויסט נישט, וואָס אין דער גרויסער וועלט טהוט זיך. דא, אין אויסלאנד, איז איינגעפיהרט, אז א גאסט פאהרט אוועק, ער מעג

טראגען. ער שפּיעלט זיך מיט מאריענבאד! און אזוי ווי מיין קרובֿה איז געווען יענעם טאג, ווי איך האב דיר שוין געשריבען, שטארק בעשעפטיגט מיט דיין גוטען פריינד חיים סאראקער (זיי האבען געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג), און אזוי ווי מאיר מאר־יאמטשיק איז יענעם טאג גראד געווען אויפֿן וואקזאל, ארויסגע־שיקט, זאגט ער, זעהר א נויטיגען בריעף קיין אדעס, דערווייל האט ער דערזעהען א בעקאנטע דאמע (מיך טאקי) שטעהט מיט פּעק־לעך, מיט פּידעלעך און מיט טשעמאדאנעם איינע אליין אויפֿן וואקזאל, — איז ער צוגעגאנגען צו מיר און רופט זיך אנעט אויף זיין אדעסער לשון, האלב נוייש, האלב אידיש: „אויב איך אשיבא־יע זיך ניט, זענט איהר, דאבט זיך, מיינע א זעמליאטשקע, א וואר־שאווערין פון די נאלעווקים?“ ענטטפער איך איהם אויף זיין לשון: „עם קאן זיין, אז איהר אשיבאיעט זיך נישט“... ווערד ער פרייליך און מאבט צו מיר: „אויב איך אשיבאיע זיך נישט, האב איך אייך וואסטרעטשאיעט ביי דער מאדאם סאראקער אויף די נאלעווקים?“ זאג איך איהם נאך א מאל: „עם איז גאנץ מעגליך, אז איהר אשי־באיעט זיך נישט“. פוילט ער זיך נישט און מאבט צו מיר נאך א מאל: „אויב איך אשיבאיע זיך נישט, דארפט איהר זיין די צוויי־טע פרוי פונ׳ם הערר קורלענדער?“ ווער איך שוין בייזליך און רופֿ מיך אן צו איהם: „וואס טויג מיר, צי איהר אשיבאיעט זיך יא, צי איהר אשיבאיעט זיך נישט? איהר טהוט בעסער א קוק, זאג איך, ווי איך שטעה דא מיט׳ן געפּעק אין דרויסען, אין מיטען מאריענבאד, נישטא קיין טרעגער, נישט קיין רוח און נישט קיין שוואַרץ יאהר“... איז ווי איך האב נאר אויסגערעדט די דאזיגע ווערטער, אז מיין חברה־מאן טהוט זיך נישט א וואַרפֿ, פיהרט מיר צו א טרעגער, דינגט א פיאקער און זעצט מיך ארויף, און אליין זעצט ער זיך אויך אוועק מיט מיר פאהרען אין שטאדט אריין, — זאל איך איהם זאַ־גען: „פעטער, געהט צו־פוס“?... נישמעהר איין זאך, איך האב געמיינט, אז די יאמאיטשיכע, וואס איז דעמאלט געווען, ווי איך האב דיר געשריבען, אויפֿן וואקזאל, זעהט נישט — ארויס זאלען

געצאמט פון יוצא וועגען מיט ברעטלעך, ווי ביי אונז, נאר טאקי פראסט און פשוט, אינאיינעם געפאלקסקעט זיך, אינאיינעם געשוואמען און אפילו פאר די הענד געהאלטען זיך? מעהר נישט, מע ציהט ארויף, זאגט זי, אויף זיך אזעלכע קאסטיומען, קורצע לייבקלירענע הויזלעך, וואם זענען געמאכט געוואָרען, זאגט זי, פאר מאנספערשוינען און פאר פרויענצימערם לכתחילה אויף צו באדען זיך אין זיי? ס'איז היינט איין אנדער וועלט, שלמה, א וועלט איין אפענע און א פריוע. דו אליין האסט מיר געזאגט ווי־פיעל מאל, אז נישט די איז א צנועה, וואם טראגט א פאריק, און נישט די איז א הולטייקע, וואם געהט אין אייגענע האר. היינט ווי קומט דאס, אז דו זאלסט אזעלכעם שרייבען?

דו פרעגסט א קשיא: ווי קומט אט דער שארלאטאן מאריאמ־טשיק אויפ'ן וואקזאל אין מאריענבאד, און פון וואנעט האט ער געוואוסט, אז איך קום צו פאהרען? אודאי איז דאס א קלאץ־קשיא. נאר וואס דען? איך זעה, אז דו ווייסט נישט, וואס הייסט מאריענ־באד. דו מיינסט, אז מאריענבאד איז מאריענבאד? מאריענבאד איז באדיטשעוו, מאריענבאד איז וואַרשא, מאריענבאד איז די נאלעווקים. מע ווייסט דא איטליכער, וואס ביי יענעם קאכט זיך. וואלסט הערען, וואס די יאמאיטשיכע דערצעהלט זיך אן פון בראני לויפערמאן, פון לאה'צי ברויכשטוהל, און פון דער שערענצים, און פון דער פעקעלים! צי, אשטייגער, דו זאלסט הערען, וואס זיי אלע רעדען־אוים אויף דער יאמאיטשיכע מיט איהרע טעכטער און מיט די שדוכים און מיט די חתנים — די האר שטעלען זיך קאפויר! אנו, לאז עמיצער ארויסלאזען א וואָרט ערגיץ ביי'ם ברונען, אדער אין א קאפע, אדער אין רעסטאראן, אזוי וועדר עס צעטראגען אי־בער גאנץ מאריענבאד. אשטייגער, אז איך בין געווען אין בערלין, האב איך געהאט געשריבען צו מיין חוה'לע טשאפניק, אז איך פאהר קיין מאריענבאד, האט אויפ'ן אנדערען טאג געוואוסט גאנץ מאריענבאד פון איין עק ביז'ן אנדערען, וועו איך קום, מיט וואסער א צוג, אין וואסער א שעה, און אפילו וואסער א היטעלע איך וועל

פערריכטען און קומען בשלום אהיים. ווי קאן מען זיך פערריכטען, אז מע האט אזעלכע בריף פון דיר? עס געהט מיר דען איין, וואס איך עס און וואס איך טרינק און וואס איך קויף מיר, אז דו צעהלסט יעדען גראשען, און וואלפסט מיר אוים שמאטעס מיט שמאטעס?

איך בין אזוי אויפגערעגט און נערוועז פון דיין בריף, שלמה, אז איך קאן דיר מעהר ניט שרייבען. און די בערלינער פראפעסאָרען האבען מיר אנגעזאגט אויסדריקליך, אפשר הונדערט מאל, איך זאל מיך נישט ערגערען. איך זאל עסען, זאגען זיי, און טרינקען און שפאציערען געהן און זיין רוהיג. אין מאריענבאד דארף מען זיין, זאגען זיי, רוהיג, נישט נערוועז, אנישט איז ארויסגעוואלפען, זאגען זיי, די גאנצע קוראציע מיט'ן גאנצען מאריענבאד.

מעהר קיין נייעס איז נישטא צו שרייבען. מארגען־איבערמארגען וועל איך דיר מסתמא שרייבען נאך. דערווייל זיי געזונד און זאג שבע־רחל'ען, אז זי זאל נישט פערגעסען, אז זומער איז נישט ווינטער. זומער דארף מען איבערשלאגען דאם ווייבע מעבעל אלע טאג, און די פענסטער האלטען צו, ס'זאל זיך אזוי נישט זעצען קיין שטוויב און קיין פליעגען, און די לאדען אויך, ס'זאל אזוי נישט בראטען די זון און נישט בליאקעווען. איך רעכען, אז איך וועל פאהרען געזונדערהייט צוריק איבער בערלין, וועל איך איהר אויך עפים קויפען א מתנה, א קאפטעל, אנישט וועל איך איהר אויסזוכען פון מיינע אלטע קאפטלעך א קאפטעל. און הער אויף, שלמה, צו זיין א קלאג־מוטער, און שרייב שוין א מאל עפים פרייליכערע בריוולעך.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

איהר די אויגען! נאָר לאָמיר שוין זאָגען אפילו, אז נאָנץ מאריענ־באר, דאָס הייסט אַלע וואַרשעווער נאַלעווקים, האָבען אונז געזעהען פאָהרען — נו, איז וואָס? ווי וואָלט געווען, למשל כדומה, ווען אויפ'ן באָהנהויף זאָל געווען זיין, ווי דו האָסט געוואָלט, דיין פריינד סאָראָקער, נישט מאריאָמטשיק, און איך וואָלט מיך אויפגעזעצט מיט איהם פאָהרען אין שטאָדט אריין, וואָלט דיר שוין געווען גרינ־נער? חיים סאָראָקער איז נישט קיין וואַרשעווער און נישט קיין בעווייבטער? וואָס זשע האָט עס דיך אזוי אויפגעקאָכט, אז דו זאָלסט מיר פערצאָפען דאָס בלוט אומזיסט־אומנישט און מאכען אזוי, אז איך זאָל איבער דיר זיך אוועקזעצען וויינען און אָפּווייגען דריי שעה דורכאַנאַנד? דערויף בין איך געפאָהרען קיין מאריענבאד, אויסגעבראכט אזוי פיעל געלד, איך זאָל אוועקלעגען דאָ דאָס אי־בעריגע ביסעל געזונד איבער דעם, וואָס דיר וועלען זיך פלאָנטען אין קאָפּ נאריש מחשבות און נעדאנקען?

ניין, שלמה, פון דיין בריעף בעדארף מען נישט וויינען, נאָר לאכען, אזוי ווי איך האָב געלאכט פאראיאהרען אין פאלעניצע — בעת דו ביזט אנגעפאלען אויף דעם מאנופאקטוריסט דערפאר, וואָס ער האָט זיך אריסגעחאפט מיט א וואָרט און געזאָגט, אז ער גע־פינט, אז איך בין שענער פון אלע וואַרשעווער וויבלעך אין פא־לעניצע. דו ביזט דאָך גרייט געווען, געדענקסט דו, דעמאָלט איהם דורם זיין. פאר וואָס? פאר וועם? האָסט דו דען אליין נישט מודה געווען נאכדעם, אז ס'איז געווען פון דיר א גרוים נארישקייט? און איצט אין בריעף שרייבסט דו דען נישט, אז דו הערסט זיי, ווי דעם פאראיאהריגען שניי? ביי דיר איז תמיד אזוי: פריהער זאָגסט דו, און דערנאָך האָסט דו חרטה. דו אליין שרייבסט מיר, אז איך זאָל נישט איבערטראכטען קיין זאך, אז דו האָסט נישט, חלילה, אויף מיר קיין זייטיגע מחשבות, און נאָך אזעלכע זאכען, און ווארפסט מיר אויס אלע מאָל איין אנדער חטא, און פערשאָפסט מיר דערמיט נאָר עגמת־נפש, אזוי, אז עס געהט מיר נישט איין די קור, און צום סוף זאָגסט דו נאָך, איך זאָל זעהען למען השם זיך

וואָרפען די פּאַריקלעך און געהען פּאָדרוטשקע מיט עפּיס איינעם אַ קעשעניעווער פראַנט, אַ דאַנטיסט, וואָס אוחאַזשעוועט נאָך אַלע דריי יאַמאַיטשיכעס טעכטער, און יאַמאַיטשיכע אוחאַזשעוועט נאָך איהם, געהט אויס, ס'זאָל זיין אַ שידוך, חאָטיאַ עס וועט אַזוי זיין אַ שידוך, אַזוי ווי איך וועל זיין אַ רב, וואָרום דער קעשעניעווער פראַנט פיהרט, וואָפּערוויך, אַ ליובאָוו מיט בעלצי קורלענדער, אָבער גאַנץ סעריאָזנע. איך האָב אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז ער האָט זיך איהר שוין אָביאַסניאַיעט, און זי האָט איהם מכבד געווען מיט אַ שענעם אָטקאַז. דאָס ווייס איך פון אַ דאָסטאָוויערנע איסטאָטשניק, טאַקי פון דער יאַמאַיטשיכע אַליין. זי איז דאָך פאָרט מיינע אַ דאַלני ראָדסטוועניצע. איז איין מאָל אַוועק. וואָווטאָריך, ווייס איך פון דעם זנאַמעניטען וועלד־שדכן סווירסקי, אַז מע פּרעדלאַגאַיעט איהם אַ סך אַנדערע פּאַרטיעס, און וואָס פאַר אַ פּאַרטיע מע זאָל איהם נישט פּרעדלאָזשען, איז גוט. האָט מען זיך אָנגעפרעגט אויף איהם אין קעשעניעוו ביי עטליכע מענשען, און מע ווארט אויף אַיין אָטוויעט. נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? איך האָב מיר אין זינען מיין זאַך: איך דאַרף מיך פּאָפּראַווען און קומען אַהיים טשעם סקאָרעיע צו מיין חנצ'ין, וואָס איז ביי מיר ווישע ווסיעוואָ! איך בעט דיך, ליובעניו, זאָלסט דיך נישט צוהערען צו די נאַלעווקער ספּלעטניס און זאָלסט אויפהערען איבערצוקלערען, וואָרום דאָס ווליעיאַעט אויף דיינע נערווען, און דו ווערסט אומזיסט ראַזסטראָיעט, און סע אָטראַזשאַיעט זיך אויף דיין געזונד, און אויף מיר מאַכט דאָס אויך נישט קיין גוטע ווּפּעטשאַטלעניע.

און וואָס דו שרייבסט מיר, דאושינקע, וועגען דער אימושטשעסטווע, סאָוועטעווע איך דיר, אַז דו זאָלסט זיך בעסער סאָגלאַסען אויף אַ ראַזדיעל. מיין פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע. מעגסט זיך אָביזשאַיען, וויפיעל דו ווילסט. איך האָב געזאָגט און זאָג אַלע מאָל, אַז איך דאָוויעראַיע נישט דיין שוואָגער'ס חשבונות מיט זיינע ראַסחאָדען, וואָרום דיין שוואָגער איז אַ מאַשעניק. מיין פּאַפּאַשע זאָגט אויך דאָס אייגענע. אַ סך געזינטער וואָלט געווען

13.

מאיר מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו זיין פרוי חנצי מאריאמטשיק אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

אומזיסט אופרעקאיעסט דו מיך, דאושינקע, אז איך שרייב דיר, באודטאָ בי, איין מאָל אין צוויי וואָכען. מיר דאַכט, אז איך שרייב דיר פּאָטשטי אַ טאָג איבער אַ טאָג. איך האָב דען עפּיס אַנדערש וואָס צו טהון דאָ אין דעם מאַריענבאַד, וואו די סקוקע איז גרויס און מע זעהט נישט קיין לעבעדיגע סאושטשעסטוואָ, אויסער אונזערע ווארשעווער אריסטאָקראַטקעס, וואָס איך איזביע־גאַיע זיי ווי די טשומאַ, וואָרום דו ווייסט, ווי אַזוי איך אָטנאָסע זיך צו זשענשטשינעס וואָאָבשטשע, און ווי אַזוי איך פּרעזיראַיע אַייערע ווארשעווער נאַלעווקים מיט די נאַלעווקער ספּלעטניצעס. ביי אונז אין אַדעס האָט מען פיינט ספּלעטנים. ביי אונז אין אַדעס קאָנסט דו דיר געהן מיט'ן קאָפּ אַראָפּ און מיט די פיס אַרויף — קאַקאָיע קאָמו דיעלאָ? נאַפּרימער, פאַר וואָס אַהרט מיך נישט, וואָס דיין שוואָגער חיים אוחאַזשעוועט נאָך שלמה קורלענדער'ס קראַסאַוויצע? און ווי אַזוי, מיינסט דו, אוחאַזשעוועט? ער פּרעד־לאַגאַיעט איהר דאַזשע געלד אויף שלמה'ס קאָנטע. ער זאָגט, אַז שלמה קורלענדער האָט איהם, באודטאָ בי, אָנגעוויזען, ער זאָל איהר דאָ געבען געלד אויף זיין רעכענונג. נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? צי, אַשטייגער, וואָס געהער זיך אָן מיט מיר, וואָס ער שפּיעלט, דיין שוואָגער טאַקי, מיט דער מאַדאַם טשאַפּניק אַלע טאָג אין זעכס־און זעכציג? נאַפּרימער, וואָס וואָלסט דו געזאָגט, דאושינקע, ווען דו זעהסט מיך שפּיעלען מיט אַ פּרעמדער זשענשטשינע אין זעכס־און־זעכציג? נאָר קאַקאָיע מניע דיעלאָ? אָדער, נאַפּרימער, וואָס געהט מיך אָן, וואָס די שערענצים מיט דער פּעקעלים, אַזעלכע רע־ליגיאָזנע צוויי ווייבלעך, וואָס אויף די נאַלעווקים סמעיען זיי נישט רעדען מיט אַ מוזשטשינע אַ הויך וואָרט, האָבען זיי דאָ אַראָפּגע־

איהר מיינט דאָך, קאָניעטשנאָ, אָהן אַ קאָפּיקע געלט,
ווי עס ביוואַיעט היינט אויף דער וועלט?
האָט איהר קאַק ראַז ניט געטראָפען:
געלט איז געווען, חתנים געלאָפען,
נאָר איין זאַך דאַרפט איהר וויסען —
די כלה איז געווען, איזווייניטע, פערריסען,
ראַזבאָרטשיווע, הייסט עס, אַ שרעק,
פּריווערעדליווע און קאַפּריזנע אָהן אַיין עק:
„איך בין דאָך, זאָגט זי, רב וועלוועל'ס אַ טאָכטער,
וויל איך אַ חתן, פּאָ קראַיני מיער, אַ דאָקטאָר,
נישט קיין דאַנטיסט,
קיין פאַרמאַצעווט, קיין שלים־מזל,
אָדער אַ דאָקטאָר אַ ציוניסט,
וואָס זאָל פאָהרען קיין באַזעל.
ניין! אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקיס אַ רייכען קאַבינעט,
און אַרויספאָהרען מיט'ן קנאַק,
און הייסען זאָל ער פּאָל אָדער זשאַק!"...
אָדנים סלאָוואָם, ס'איז געגאַנגען אַ גאַנג,
און געצויגען זיך לאַנג,
שדכנים האָבען געאַרבייט, טעריאַיעט די כחות,
געקלאָפּט טעלעגראַמעס, געלאָמעט די מוחות.
נאָר אַ דאָקטאָר מעדיצין, אַ הויכען ברונעט,
וואָס זאָל האָבען אויף די נאַלעווקיס אַ רייכען קאַבינעט,
און אַרויספאָהרען מיט'ן קנאַק,
און זאָל הייסען פּאָל אָדער זשאַק —
האָבען זיי, ק'נעסטשאַסטיו, נישט געפונען,
חאָטש לעג זיך און שטאַרב, געה אַראָפּ פונ'ם זינען!
דער איז איהר צו יונג, דער איז צו שען,
דער איז צו הויך, דער איז צו קליין.

פאר אונז אלעמען, וועז ער צאהלט דיר אויס דיין טשאסט, און לאז ער בלייבען ביי דער אימושטשעסטווע. אזוי איז מיין מניעניע, און אזוי איז די מניעניע פון מיין פאפאשע, און דו טהו דיר, ווי דו פערשטעהסט. קאקאיע מניע דיעלא?

און ווייטער זיי געזונד, ליובעניו, איך ווי׳ל דיר קויפען, איך האב געזעהן דא אין מאריענבאד, א „קימאנע". עס איז היינט די גאנצע מאדע, מיט בריטע ארבעל, קורצע, און פון הינטען מיט א קאפיושאן. איך וויים נאר נישט, וואסער א צוויעט דיר געפעלט בעסער: שוואַרץ מיט רויטע פאדקלאדקע? אדער נאר א פער־סידסקי קאליר? פון אונזערע אדעסיטען האב איך דא וואסטרע־טשאיעט זעהר ווינציג בעקאנטע. און דאס — מעהר זשענשטשי־נעס, וואַרום זייערע מאנען זענען אין באזעל אויפ׳ן קאנגרעס. און אזוי ווי איך האב פיינט זיך וואסטרעטשאיען מיט זשענשטשינעס, ווי׳ל די זשענשטשינעס פון די קורארטען זענען באלשי טשאסטי ספלעטניצעס, געה איך דא ארום איינער אליין און סקוטשאיע אווי, אז איך צעה׳ל שוין די טעג, וועז עס וועט זיך קאנטשען דער סראק לעטשעניע און איך וועל קאנען פאהרען אהיים צו מיין טייערער דו־שינקע חנצי. און ווי׳ל איך האב נישט וואס צו טהון, האב איך דא סאטשינאיעט א באסני אויף מיין יאמאיטשיבע׳ס טעכטער, וואס קלויבען און קלויבען און קאנען זיך נישט צוקלויבען קיין חתנים. די באסני הייסט ביי מיר מיט׳ן נאמען „ד י פ ע ר ר י ס ע נ ע כ ל ה " און הויבט זיך אן אזוי:

„אמאל איז געווועזן אין וואַרשא א מיידעל,
שטארק אבראזווועט, געלערענט און איידעל;
געשפיעלט האט זי פיאנע,
פראנצויזיש גערעדט,
געלייענט ראמאנען,
שען — א פאטרעט,
זומער זאנראניצע געפאהרען,
געהאט נאר טשוט־טשוט א חסרון. —

14.

חוה'לע טשאפניק פון מאריענבאד צו איהר מאן בערעל טשאפניק אויף די נאלעווקים אין וואַרשא.

ליעבער בערנארד!

דו דארפסט מיר פערצייהען, וואָס איך האָב דיר די גאַנצע צייט געשריבען נאָר געלד און געלד. איך בין שולדיג געווען, אז די האָר זענען נישט מיינע. איצט האָב איך מיך שוין אביסעל אַרומגעצאָהלט און דאַנק דיר פיעל מאָל, וואָס דו האָסט זיך געשטויסען מיר אַרויסשיקען דאָס געלד טעלעגראפיש. אַנישט, וויים איך נישט, וואָס איך וואָלט געטהאָן. כ'אריענבאד איז א פוסטקע. אָהן א שיעור וואַרשעווער דאַמען, מייסטענס פון די נאַלעווקים, און ס'איז נישטאָ, ביי וועמען זיך די הענד צעפיהרען. אויך מיר דאַמען! איינס און איינס. איך האָב שוין, גלויב מיר, קיין זייטען פון זיי. זאָלסט זהען זייערע פיהרעבטסען דאָ, זייער אָנטהון זיך, זייער אַרט לעבען. זאָלסט הערען זייערע געשפּרעכען, זאָג איך דיר, אז מע קאָן מאכען פון זיי א בוך. וואָס זאָג איך א בוך? צעהן ביכער! וואו זענען אָט די אַלע שרייבערס, וואָס שרייבען אַזוי שען אויף די גאַזעטען? פאַר וואָס קומען זיי נישט אהער, אין די קוראַרטען, אין די בעדער: קיין מאריענבאד, קיין קאַרלסבאד, פראַנצענסבאד, קיין וויסבאדען, עמס, קראַנץ אַדער אָסטענדע, האָטש אויף איין זומער, וואָלטען זיי דאָך געהאט שטאָף נאָכדעם אויף דריי ווינטערען!

אשטייגער, נעם מיין קרובה, בעלצי קורלענדער. כלומרשט א גביר'טע און א ציטערידע ביי איהר מאַן, דעם קורלענדער שוטה. זי וואָלט געקאָנט, דאַכט מיר, שטעהן אין מאריענבאד ווי א מענש, און לעבען ווי א מענש, און עסען ווי א מענש. זאָלסט דו זעהן, האָט זי זיך געדונגען א צימערל אין האָטעל — א שטייג, וואו מע דארף האַלטען עופות, אונטער'ן סאמע דאך. עס באקט אזוי אן

און דער וואָס געפעלט,
האָט אין זיך קאַפּריזען:
ער ליעטשיט אָהן געלד,
געהאַפּט אין ציוניזם.
מעזשדו טיעם לויפען די יאָהרען:
מיידלעך ווערען עלטער,
חתנים ווערען קעלטער.
און אַ באַרישני איז נישט קיין וויין:
זי מעג זיין ווי אָבראַזאָוועט, ווי פיין,
נאָר קוים ווערד זי אַלט, ראַז האָט זי צרות,
פערלירט זי — דאָס ווייסט איהר אַליין —
איהר גאַנצע סימפּאַטיע, איהר מיידעלשען חן,
און טויג שוין אויף אַ טישטשע כפּרות"...

■

נו, ווי געפעלט דיר מיין באַסני? אַלע טראָגען זיך אַרום מיט איהר אין מאַריענבאַד. אַ סך האָבען זי אויסגעלערענט אויף אויס־ווענינ. און וואָס קאַסאַיעט זיך דער יאַמאַיטשיכע אַליין, האָט מען מיר פּערעדאַיעט פון איהר נאָמען, אַז מיין ראָדסטוועניצע סאָבירא־יעט זיך דיר שרייבען אַ בריעף וועגען מיר. אַ פּאָטאָמו זאָלסט דו וויסען, אַז וואָס זי וועט דיר שרייבען אויף מיר, איז שוא ושקר. און אויב עס וועט זיך דיר מאַכען, וועסט זיין אויף דער חלאָדנע אוליצע, חאַפּ זיך אַריין אין דער רעדאַקציע און געב זיי איבער די באַסני, לאָזען זיי זי נאַפּעטשאַטעווען, נאָר מיט איין אוסלאָוויע: מיין נאָמען זאָלען זיי נישט אַרויסשטעלען. ס'איז מיר נישט לאָווקע, ווייל ס'איז אויף זשאַרגאָן...

דיינער, דושאָי אי טיעלאָם,

מאַרק דאַוויד אָוויטש מאַריאַמטשיק.

דער ערשטער מינוט, וועלכער בחור ס׳איז א חתן און וועלכער נישט. איך האָב געוואָלט זיך אַרײַנלעגן אין א שידוך פאַר איהר עלטערער טאָכטער מיט איינעם א מאַסקווער יובעלירער, זעהר א רייכער יונגערמאַן און וואַרפט מיט געלד. האָט זי מיר באַלד געזאָגט: „נשמה׳ניו, זאָגט זי, ס׳איז נישט פאַר מיר קיין חתן, זאָגט זי; זיין כלה, זאָגט זי, איז אין קיעוו; אָט וועט איהר זעהן, זאָגט זי, אז היינט־מאָרגען איז א וואַרט". און אַזוי ווי זי איז געווען דערביי. דער שדכן סווירסקי האָט זיך שוין בעריהמט פאַר מיר, אז ער האָט היינט אין דער פריה צענויפגעפיהרט צוויי שטעדט, מאַסקווע מיט קיעוו, און פערדיענט דערביי א שענע מטבע. אָט דער סווירסקי פערדיענט דאָ שטיקער גאָלד! זאָלסט זיך נישט בייזערען אויף מיר, טייערער, וואָס איך בין געוואָרען א שדכנ׳טע אויף א ווייַע. איך וויים, אז עס קומט דיר אָן נישט גרינג. עס טריקענט דיר גוט דער מח, ביז דו שיקסט מיר אַרויס געלד, האָב איך געוואָלט דיר קומען צו הילף. און אגב ווילט זיך מיר טאָקי א טובה טהון דער יאַמאיטשיבע. פאַר וואָס נישט? יענע חלש׳ט, געהטאויס א שידוך! און ס׳איז טאָקי א מצוה אויך. שוין צייט... כלעבען, די יאַמאיטשיבע איז, ווי דו קוקסט זי אָן, א סך לייטישער פון איהר קרוב, דעם אַרעסער שאַלאָטאָן מאיר׳ע מאַריאַמטשיק, און אפילו פון מיין קרובה די גביר׳טע, איך מיין טאָקי בעלצי. איך ווייז איהר דיין בריף, וואו דו שרייבסט מיר, אז נאָך שבת שיקסט דו מיר אַרויס געלד, וועדר זי רויט, דערנאָך בלאָס, און שוועדט זיך, אז זי האָט נישט אפילו קיין צעהן קרוין, וועהרענד איך וויים, — חיים סאַראָקער אַליין האָט מיר געזאָגט — אז ער האָט איהר ערשט נעכטען אַרויסגעגעבען אויף איהר מאָנ׳ס רעכענונג פינף הונדערט קרוין נאָך מיט עפיס. פון די לייט קאָן מען זיך דערוואַרעמען. בראַני לויפערמאַן, אז זי דערזעהט מיך נאָר, הויבט זי שוין אָן צו בעקלאָגען זיך אויף איהר מאָן, אז ער שיקט איהר קיין געלד נישט. זאָג איך צו איהר: „ווער פרענט אייך, און אקעגען וואָס דערצעהלט איהר עס מיר?" זאָגט זי, אז זי

דורכ'ן טאָג די זון, אז מע דאַרף דריי מאָל א נאכט חלש'ען פאַר היץ. עס קאָסט אָבער וואָלוועל. דערפאַר, אז זי קומט־ארויס אין דער פריה צום ברונען, געהט זי אָנגעטהאָן אזוי שרייענדיג שען, מיט אזוי פיעל שמוק און בריליאנטען, אז די דייטשען מיינען, אז דאָס איז אָדער א רוסישע פירשטין, אָדער א שאנסאָנעטין. היינט זאָלסט דו זעהען איהר עסען אין כשר'ען רעסטאָראַן. פון א פערטעל עוף הייסט זי זיך בעהאָלטען א שטיקעל אויף דער נאכט. עס פלאָמט מיר פשוט דאָס פנים פאַר'ן קעלנער. אנומעלטען האָט זי זיך גע־הייסען דערלאָנגען א טרונק וואסער, האָט מען איהר אויפגעעפענט א פלעשעל „ניסהילבער". אז ס'איז געקומען צו דער רעכענונג און זי האָט דערהערט, אז מע הייסט זיך בעצאָהלען פאַר דאָס גלאָז וואַסער, איז זי געוואָרען אָנגעצונדען! א גליק, וואָס איך בין מיט איהר נעזעסען ביי איין טישעל, האָב איך איהר אויף פויליש אויפ־געקלערט, זי זאָל בעצאָהלען און מאכען א שווייג, וואָרום עס קאָן דערפון ארויס א סקאַנדאַל. וויפיעל כאָל מיר זיצען אין קאָפע „ענגערלענדער", האָט זיך נאָך נישט געטראָפען, אז זי זאָל בע־צאָהלען פאַר דער טיי. אָדער חיים סאָראָקער צאָהלט, אָדער אונזער אָרעסיט מאיר'ל מאריאמטשיק. די ביידע קאָוואליערסטוועזען מיט איהר אויף וואָס די וועלט שטעהט, און זי נעמט דאָס אָן פאַר גוט געלד, און מאכט זיי ביידען אזעלכע חנ'דלעך, אז מע קאָן שטאַרבען! אצינד איז שוין דאָ א דריטער, וואָס צאָהלט. עפּים איינער א קעשעניעווער דאַנטיסט, וואָס שרכנ'ט זיך צו יאָמאיטשי־כע'ס טעכטער. די יאָמאיטשיכע איז דאָ אין מאריענבאַר מיט אלע דריי טעכטער און זוכט חתנים מיט ליכט, יאָגט זיך נאָך זיי אין די נאסען און שלעפט זיי פאַר די פאָלעס. דער קעשעניעווער פראַנט איז אָבער קיין נאַר נישט. נדן ווי‌ל ער טאָקי זאָל איהם געבען די יאָמאיטשיכע, און שמייכלען זאָל צו איהם בעלצי. יאָמאיטשיכע אָבער גיט אכטונג. יאָמאיטשיכע איז נישט אזא אידינע, וואָס מע נארט זי. זי האָט איין אויג, וואָס זעהט, און א נאָז, וואָס שמעקט. זי שמעקט אָן א זאָך פאַר א מיל. זי וויסט אקוראט פון

און מעהר פון אלעמען, דאבט מיר, אט די צוויי שוואגערס: חיים סאראקער און דער אדעסיט מאריאמטשיק. מילא, מאריאמטשיק איז געווען א שארלאטאן, אז ער איז נאך געווען אין אדעס. אבער חיים סאראקער, א איד א סוחר, האט שוין דערוואכטענע קינדער! דו מיינסט, איך האב איהם נישט געפרעגט? „ווי שעמט איהר זיך נישט, זאג איך איהם, א איד, א טאטע פון קינדער, נאכ־לויפען, ווי אייער שוואגער, דער אדעסער שארלאטאן, נאך שענע ווייבלעך? דערויף איז ער דאך, זאג איך, אין אדעסיט און הייסט, זאג איך, מארק דאווידאוויטש"...

א שענעם נאמען האט דא אט דער מארק דאווידאוויטש. ער מעג זיך בענראבען, און עס וואלט געווען א מצוה, אז זיין חנצי זאל עס וויסען. איך וואלט זעהר געווואלט דערלעבען אן דעם אדעסיט א נקמה, נאר דערפאר, וואס ער בערעדט דיך פון קאפ ביז פים. ער שוועדט, אז זיין חנצי שרייבט איהם, אז זי האט נעזעהען ביי אסתר סאראקער א בריוועל, וואס חיים סאראקער האט איהר צוגעשיקט פון מאריעבאד. דאס בריוועל איז געשריבען פון שלמה קורלענדער פון וואַרשא צו חיים סאראקער קיין מאריענבאד. שטעהט דארט געשריבען המנ'ס מסירות אויף דיר, בערנארד, און אויף מיר און אויף אונז ביידען. עס שטעהט דארט בעשריבען אפילו די וועטשערינקא, וואס צו מיין נעבורטסטאג, און אז דו האסט נישט בעצאהלט העקסעלמאנ'ען פאר דער וועטשערע, און אז דו ביזט נע־זעסען ביי שלמה'ן אין דער דירה און נישט אפגעצאהלט איהם קיין דירה־נעלד פאר א נאנץ יאהר, און אז דו זיצסט שוין צוואנציג יאהר אין וואַרשא און קיינער וויסט נישט, ווער דו ביזט און וואס דו ביזט און מיט וואס דו בעשעפטיגסט זיך. און נאך אזעלכע זאכען שרייבט ער אויף דיר. און מארק דאווידאוויטש פוילט זיך נישט און ווייזט אלעמען זיין חנצי'ס בריוועל. דערפאר וואס אט דער אדעסער שארלאטאן נעהט דא ארום און קלאפט מיט דער צונג אויף דיר און אויף מיר און אויף אונז ביידען, וואלט געווען א גרויסער יושר, אז דו זאלסט איהם דארט צושטעלען א בענקעלע

דערצעהלט עם גלאט אזוי, אקעגען איהר מאן, וואס די נאנצע וועלט ווייסט, אז ער האט געוואונען אויף דער לאטעריע, פאר וואס זשע זאל ער איהר נישט שיקען געלד צו דער צייט?... איך ווייס, און אלע ווייסען, אז ס'איז שוא ושקר. איהר חבר'טארין און איהר פריינדין לאה'צי ברויכשטוהל האט מיר איבערגעגעבען בסוד סודות, אז זי האט אליין געזעהען ביי בראני'ן א פול ביטעלע מיט גאלד, און שווערט מיט שבועות. אוודאי דארף זי מיר דערצעהלען, און אז נישט, הייסט עס, וויים איך נישט!... פרעג איך דיך, איז נישט גלייכער, אז די יאמאיטשיבע האט מיר אפגענטפערט גלייך, אהן חנ'דלעך און אהן חכמות: „נשמה'ניו, זאגט זי מיר, זאלט איהר מיר געזונד זיין, זאגט זי, ביי מיר וועט איהר, זאגט זי, קיין געלד, זאגט זי, נישט לייהען, ווארום איך וועל אייך נישט לייהען, זאגט זי. איהר ווייסט אליין, זאגט זי, אז אייער מאן, זאגט זי, זאל געזונד זיין, איז געניג שולדיג מיין מאן. אויב איהר ווילט, זאגט זי, פערדיענען שענע עטלעכע הונדערט קרוין, העלפט מיר צו מיט'ן קעשעניעווער שידוך". העלף איך איהר, ווי וויט איך קאן. איך רעד איהם צו, דעם קעשעניעווער דאנטיסט, ער זאל זיך שוין ער־קלערען צו יאמאיטשיבע'ס א טאכטער, און איין עק זאל עס האָ־בען! זאגט ער: „עס האט נאך צייט. לאזען זיי נאך אביסעל צו־וואכסען"... א ריינער אומגליק: אלע ווייסען, אז יאמאיטשיבע'ס טעכטער זענען נישט זשעדנע אין קיין יאהרען...

דערווייל שארט זיך אט דער קעשעניעווער פויגעל ארום מיין בעלצי'ן און מיינט, אז דא האפט ער דעם טאטער. האב איך איהם געגעבען אנצוהערעניש, אז ס'איז אומזיסט זיין טרחה, ווארום אט דאס שענע ווייבעלע, זאג איך איהם, וואס פיסקעלט זיך, און חנ'ט זיך, בענשט, נישט דא געדאכט, אלע ערב שבת ליכט און טראגט, נישט פאר מיר געדאכט, זאג איך, א פרעמדען שיניאן אויפ'ן קאפ... איז ער אבער אזוי פערברענט אין איהר, אז ס'איז איהם נארנישט אפצוווענדען! איך ווייס נישט, וואס מיט איהר איז, מיט אט דער בעלצי'ן: וואו ערגיץ א מאנספארשוין איז ער נאך איהר די כפרה,

.15

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אויב איך אָשיבאַיע מיך נישט, האָבען מיר זיך מיט אַייך ווסטרעטיט פאַראַיאָהרען אין וואַרשאָ אין שווייצאַרסקי דאָלינע אויף אַ אידישען ליטעראַטורנע וועטשער. אַ סימן: איהר זענט געזעסען אין צווייען מיט אַייער פּאָדרוגע און האָט זיך געשמאָלצען פאַר געלעכטער. ס'איז געווען דעמאָלט דער „זיידע" פון אונזער אָדעס, און וואַרשאָ האָט איהם געטשעסטעוועט. נאָך אַ סימן: איך בין צוגעגאַנגען צו אַייך דעמאָלט און האָב אַייך אַ פרעג גע־געבען אויף רוסיש: „פּאַזוואָלטי אוזנאַט פּריטשינו וואַשיי ראַ־דאָסטי?" האָט איהר מיר געענטפערט האַלב אויף פּויליש, האַלב אויף רוסיש: „דליאַ טעגאָ טשטאָ נאַם וועסאָלאָ". און איהר האָט זיך איבערגעקוקט מיט אַייער פּאָדרוגע, און אַך! איך וועל קיינ־מאָל נישט פערגעסען דעם בלעסק פון אַייערע שענע אויגען!... נאָכדעם זענען מיר געגאַנגען אין דרייען — געדענקט איהר — פון די לאַזענקים ביז יערוסאַלימסקי אַלעע און אַביסעל ווייטער. איך האָב געבאָלטאַיעט, דערצעהלט אַנעקדאָטען, און איהר האָט גע־לאַכט... און נאָכדעם האָט איהר מיך געבעטען, איך זאָל אַייך אָסטאַווען. האָב איך אַייך אָסטאַוועט, נאָר מיט אַיין אוסלאָוויע, אַז מיר זאָלען זיך ווסטרעטשאַיען נאָך אַ מאָל. איצט, אַז מיר האָבען זיך ווסטרעטיט ביי'ם קרייצברון, האָט איהר זיך געמאַכט גלייך ווי מיר זענען גאָרנישט זנאַקאָמע... איך האָב זיך באַלד גע־שטויסען, אַז עס פּאַסט אַייך נישט מסתמא פאַר פּאָסטאָראָני. און דאָס איז די פּריטשינע, וואָס איך אָבראַשטשאַיע זיך צו אַייך דורך אַ זאַפּיסקע. איהר קאָנט אַייך גאָרנישט פּרעדסטאַווען, ווי ווייט איהר האָט זיך ביידע איזמעניאַיעט, קאָניעטשנאָ, צו גוטען. איך זאָל וויסען, אַז מיינע ווערטער וועלען נישט קלינגען ווי אַ קאָמ־

פאר זיין חנצי'ן, עס זאל איהם אויפכעס פערגעהן, אז ער זאל פער־
געסען אן אונז. און א בענקעלע קאנסט דו איהם צושטעלען זעהר
א שענס. איך שיק דיר דא זיינע א פאר ליעבע־צעטעלעך, וואס ער
האט געהאט געשריבען דא אין מאריענבאד צו צוויי נאלעווקער
ווייבלעך, צו דער שערענצים און צו דער פעקעליס. נעבאך כשר'ע
נשמות. ביי אונז אויף די נאלעווקים געהען זיי אלע שבת אין דער
פריה אין שוהל אריין דאוונען, און ביטאג אין זאקסישען גארטען,
נישט אליין, מיט זייערע איטשע־מייערס; נאר די איטשע־מייערס
בליבען אוף יענער זייט, ווארום מע לאזט זיי נישט אריין איבער
די לאנגע קאפאטקעלעך. דא האבען די דאזיגע צנועות אראפגע־
ווארפען, זאלסט זעהן, די פאריקלעך און ווילען גענישען מאריענ־
באדער פערגעניגען און ווייסען נישט ווי אזוי. מיר האבען זיי
זיך פערטרויט, ווי פאר איין אייגענער שוועסטער, און מעגסט זיי
גלויבען אויף נאמנות, אז ווייטער פון די בריוולעך איז ביי זיי
נישט געגאנגען. איך בין דיר ערב פאר זיי, ווי פאר זיך אליין,
און טאקי די בריוולעך אליין זענען דער בעסטער בעווייז. נאר
איינס צום אנדערען געהער זיך נישט אן. ס'איז נויטיג, ווי אין
לעבען אריין, אז מאיר'עלס ווייב, חנצי, זאל די דאזיגע ליעבע־
צעטעלעך זעהן און אביסעל קלויבען נחת פון איהר תכשיט... איך
מיין, אז זי וועט באלד דערקענען איהר מארק דאוויד־אוויטש'עם
האנדשריפט מיט זיין אדעסער אידיש, און לאז זי זיך נאר גוט
צוקוקען צום דאטום, אז די צעטעלעך זענען געשריבען געוואָרען
נישט פאר חמעלניצקי'ס צייטען חלילה, און נישט אין אדעס אויפ'ן
לימאן, נאר היינטיגען זומער, טאקי דא אין מאריענבאד. זאלסט
נאר זעהען אזוי, אז אויסער חנצי'ן זאל קיינער דערפון נישט וויסען,
ווארום די צעטעלעך זענען פערטרויט געוואָרען נאר מיר, און איך
האב זיי געגעבען מיין עהרענוואָרט, אז קיין פויגעל וועט נישט
וויסען. זיי מיר געזונד, בערנארד. איך ערווארט פון דיר גוטע
נאכריכטען און פערבלייב דיין דיך ליעבענדע פרוי

חוה טשאפניק.

פּאָזשאַלאָסטאַ, פאַר וואָס קומט אַייך, איהר זאָלט סטראַדאַיען מעהר פאַר דער גאַנצער וועלט? פאַר וואָס איז ביי אונז אין אָדעס יעדע זשענשטשינע סוואָבאָדנע און ווייסט נישט פון קיין ראַבסטוואָ? איך בין וואָזמושטשאָן, זאָג איך אַייך, דאָ גלוביני דושי אי אָב־ראַטנאָ! נאָר אויב איהר ווילט, מיר זאָלען ראַזסוזשדאַיען וועגען דעם מעהר פּאָדראָבנע, זייט היינט פון דריי ביז פיער אין „קאַפע־מיניאָן", וואָרום אין „קאַפע־עגערלענדער" איז צופיעל האַרמידער, נאָך ערגער ווי ביי אַייך אין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקיס. וועמען האָט איהר דאָרט נישט געזעהען?

מיט דער גרעסטער ניעטערפּעניע וואַרט איך אויף אַייך ביידען. גריסט דער מאַדאַם פּעקעלים.

מ. ד. מ.

.17

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

נאַפּראַסנע האָט איהר מיך פּאָדאָזרעוואַיעט. איך פערזיכער אַייך, אַז דאָס, וואָס איך האָב אַייך געזאָגט היינט ביי'ם ברונען, איז ווייט פון אַ קאָמפּלימענט. איהר מעגט מיר גלויבען פּאָסאָ־וועסטי. איך ציעניווע אין יעדער זשענשטשינע וואָפּערוויך שכל, וואָווטאָריך טאַקט, און ווטרעטיך אָבראַזאָוואַניע. איך האָב מיט אַייך ווינציג גערעדט, אָבער גלויבט מיר: איך קען אַייך ביידען אַזוי אָסנאָוואַטעלנע, גלייך ווי מיר וואָלטען זיין זנאַקאָמע פון יאָהרען. און דאָס, וואָס איהר מיינט, אַז איך בין רעווניווע, — די מאַדאַם פּעקעלים האָט מיר דאָס צוויי מאָל נאַמיעקעוועט — שווער איך אַייך, אַז איהר אָשיבאַיעט זיך. איך האָב נאָר גע־זאָגט: וואָס האָט אַזאַ קעשעניעווער גאוס, אַזאַ פּראָווינציאַל,

פּלימענט, וואָלט איך אַייך געזאָגט פּאָ סעקרעטו, אַז איך ווייס נישט, ווער פון אַייך ביידע איז יונגער און ווער איז שענער. עס איז בעשערט געווען, אַז אונזער צווייטע ווסרעטשע זאָל זיין זאַ־גראַניצע, און איך בין זעהר ראַד. וואָרום זאַגראַניצע איז נישט וואַרשאָ, און מאַריענבאַד איז נישט די נאַלעווקיס. איך פּאָזדראַווע אַייך און אַייער פּאָדרוגע מאַדאַם פּעקעלים מיט אַייער פּריעזד קיין מאַריענבאַד. און איך בעט אַייך, איהר זאָלט זיין אַזוי ליובעזנע צונעמען פון מיר דעם בוקעט פון פרישע ראָזעס אינאיינעם מיט מיינע בעסטע פּאָזשעלאַניעס.

אַייער פּאָקאָרני סלוגאַ

מאַרק דאַווידאָוויטש מאַריאַמטשיק.

.16

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אָטשען ראַד, וואָס איהר האָט מיך פערשטאַנען, נאָר איהר אָשיבאַיעט זיך, אויב איהר פּרינימאַיעט עס פאַר אַ קאָמפּלימענט. איך אוווייעראַיע אַייך, אַז איך בין וואָאָבשטשע אַ מענש אַ אים־קרענער. אַלע אַדעסיטען זענען אַזוי. ביי אונז אין אָדעס זענען נישט פאַרהאַן קיין דוואוליטשנאָסטען. און וואָס איהר נאַמיעקע־וועט אויף מיין דאַילני ראָדסטוועניצע, אויף דער יאַמאַיטשיכע און אויף דער מאַדאַם טשאַפּניק און נאָך אַזעלכע... (דאָ איז אויסגע־מעקט אַ וואָרט), איז ביי מיר נאַפּליעוואַט! אַ קוראָרט איז נאַ־זנאַטשעט געוואָרען אויף ראַזוולעטשעניעס, נישט אויף מאָראַל. איך זעה נישט אַיין אין דעם קיין שום פּרעסטופּלעניע, וואָס איהר ווסטרעטשאַיעט זיך מיט אַיין אָבראַזאָוועטען מענשען. זאָגט מיר,

זיך צו פריגלאַשען אייך אינאיינעם מיט אייער פאַדרוגע, מאַדאַם פּעקעלים, אויף אונזער פראַגולקע מאַרגען קיין עגער. דאַרט וועלען זיין אלע אונזערע אינטימע בעקאַנטע, און מיר וועלען פערברענגען די צייט זעהר פריאַטנע. מיר וועלען זיך קאַטאיען אויף א לאַדקע, און איך וועל לייענען מיינע א באַסני, וואַס איך האָב סאַטשיניאַעט אויף יאַמאיטשיכע'ס טעכטער, און איך נאַדעיע זיך, אז איך וועל אייך דאַסטאַווען אין אמת'ע אודאַוואלסטוויע. איך מיין, אז ווי באלד די מאַדאַם קורלענדער סאַגלאַסעט זיך, דאַרפט איהר און אייער פאַדרוגע זיך אויך סאַגלאַסען. מיר געפינען זיך אין מאַריענבאַד, נישט אין וואַרשא אויף די נאלעווקים, און דאַרפען זיין ווייט פון אלערליי פערדראַזסודקעס.

איך גרים אייך ביידען גאָר פריינדליך.

אייער מאַרק דאַווידאַווימש מ.

.19

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים אין וואַרשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי'.

איך האָב דיין בריף מקבל געווען און איהם דורכגעלייענט פון אַנהויב ביז'ן סוף און געטראַכט זיך, אפשר ביזט דו געראַטן? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאַגסט, אין די זאַכען אויסגעווענט? אפשר בין איך טאַקי, ווי דו זאַגסט, א מענש פון דער אלטער וועלט און וויים נישט, וואו איין און וואו אוים? מעגליך, אז איך בין נישט שטאַרק איבערגעשפּיצט, חאָטש אפילו די וועלט האלט מיך, דאַכט זיך, נישט פאר אזא גרויסען נאר. מעגליך, אז דו ביזט נעראַטן, אז יעדער פלאַכט און יעדער שמייגער, ער מעג זיין איין

צו אוחאַזשעווען נאָך אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך? און דאָס, וואָס איך בין אַזוי ליובעזנע מיט דער מאַדאַם קורלענדער, בע־דאַרף אַייך נישט אודיוויליאַען. איך אוווערא̈יע אַייך, אַז איך בין צו יעדער זשענשטשינע אַזוי. ס'איז ביי מיר אַזאַ פּריוויטשקע. אַלע אַדעסיטען זענען וואָאָבשטשע וועזשליווע און אָטקראָווענע. און איך זאָג אַייך אָטקראָווענע, אַז די מאַדאַם קורלענדער איז נישט ווערטה אַייער מיזיניעץ. אַייך ווייס איך, פּאָקראַיני מיעריע, אַז מע האָט אַייך נאַוויאַזעוועט צוויי „איטשי־מאַיערס", און איהר סטראַדאַיעט נעבאַך און קומט־אָפּ פאַר פרעמדע זינד. די מאַדאַם קורלענדער אָבער האָט זיך אַליין פערקויפט צוליעב געלד. און דאָס, וואָס די מאַדאַם פּעקעלים נאַפּאָמינאַיעט מיר אַלע מאָל, אַז איך בין אַ זשענאַטער, איז דאָס, פּאָ מאָיעמו, אַיין איבעריגער טרוד. איך אָטריצאַיע דען, אַז איך האָב אַ פרוי? איך זאָג נאָר, אַז דאָס מעשאַיעט מיר נישט צו זיין דרוזשנע מיט שענע קלוגע אָבראַזאָוועטע דאַמאָטשקעס, אויף וויפיעל ס'איז נאָר וואָזמאָזשנע. פאָלגט מיך, אַ גוטען פריינד, און פּאָלזעוועט זיך מיט אַייער פּרע־ביוואַניע דאָ אין מאַריענבאַד... מעזשדו פּראָטשים, ווער האָט אַייך געזאָגט, אַז איך שרייב באַסניס? די מאַדאַם טשאַפּניק, צי די מאַדאַם קורלענדער? און וואָס האָבען זיי אַייך געזאָגט? וואו זעהען מיר זיך היינט?

אַייער מ. מ.

.18

מאיר מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו דער מאַדאַם שערענצים און מאַדאַם פּעקעלים אין מאַריענבאַד.

אונזער קרוזשאָק אין מאַריענבאַד האָט גערעשעט יעדינאָגלאַס־נע, אַז אַייער פּריסוטסטוויע איז אַזוי פּריאַטנע, אַז מיר אָסמעליווען

איז אזוי פריינדליך און איז זיך מטריח און קומט ארויס מיך אפּ־
נעמען פון דער באהן, און העלפט מיר ביי׳ם גענפּעק, און זעצט זיך
אויף מיט מיר אויף איין פוהר, טאר איך נישט פערפאהרען אהין
וואו איך וויל, חס ושלום! נאר איך מוז, מע נויט מיך פון קהל,
איך זאל מיך אפּשטעלען דוקא אינ׳ם אייגענעם האטעל, וואו דער
אדעסיט, דוקא מיט איהם געהן אנקוקען מאריענבאד, און דוקא
פון איהם לאזען זיך פיהרען אין א רעסטאראן אריין, און מסתמא
מיט איהם ביי איין טיש זיך אוועקזעצען עסען, אזוי, אז לאז די
יאמאיטשיבע, מיט דער טשאפּניק, מיט דער לויפערמאן, מיט דער
ברויכשטוהל, מיט דער שערענצים, מיט דער פּעקעלים, — דאס
הייסט, אלע נאלעווקים, פון איין עק ביז׳ן אנדערען עק, — לאזען
זיהען, מיט וועמען שלמה קורלענדער׳ס ווייב בעלצי עסט א דיי־
טשען וואראעמעס! און פערקעהרט, אז עס קומט דעם מאנ׳ס א
גוטער פריינד און וויל מיר איבערגעבען א גרוס פון מאן, דארף
איך איהם זיהען וואס גיכער משלח זיין, וואהרום דעם מאנ׳ס גוטער
פריינד איז דאך נישט קיין קאוואליער, און יענער איז א קאוואי־
ליער, און איין אדעסיט, און א דושענטעלמאן, און גלאט א יונגער־
מאן א תכשיט, וואס אבי מע האט איהם אפּגענעבען דאס נדן,
היינט וואס נעהט איהם אן א ווייב, אז ס׳איז פארהאן אין מא־
ריענבאד שענערע ווייבלעך, עלענדע, וואס מוזען נעבאך אויסשטיי־
גען איינע אליין אין א פרעמדער שטאדט, זיך אויפזעצען אליין אויף
א פוהרעל און פערפאהרען אליין אין א האטעל, און געהן אליין
אין א רעסטאראן מיטאג עסען אהן א שום קאוואליער — געשיקט
זיך עס? אי, טאמער איז יענער איין אויסוואורף פון דער נאטור,
וואס נאנץ ווארשא האט מיט איהם צו טהון — וואס נעהט עס
מיך אן?

נאר למאי זאל איך רעדען, בעלצי היקרה, אויף א מענשען
לשון־הרע גלאט אזוי אין דער וועלט אריין? אמעהר, נא, אט האסט
דו דיר דא די בריף פון מיין פריינד, חיים סארקאער, און זעה,
וואס ער, איין אייגענער שוואגער, שרייבט אויף דיין שענעם קא־

אַלטער בחור, און מעג האָבען וויימפּערלעך אויף דער נאָז, און מעג רייסען פון טוידט און פון לעבעדיג, נאָר קוים זיצט ער אין בערלין, איז ער שוין אַ קאַוואַליער און מעג דערצעהלען פרעמדע ווייבלעך, אַז זיי זענען איהם פון דעם ערשטען טאָג אָן געפעלען, און האָטש מע זאָגט איהם אין די אויגען, אַז ער איז אַ אידיאָט און אַ נאַחאַל, פון דעסטוועגען איז ער מיך מכבד אויף מאָרגען מיט בוקעטען און מיט בלומען, און איך דאַרף עס אָננעמען פאַר ליעב, און איך טאָר זיי איהם נישט וואַרפען אין פּנים אַריין. מעגליך, אַז דו ביזט גע־רעכט: אַז איך פאָהר אין וואַגאָן, דער רוח ווייסט מיט וועמען, און איך ווייז זיי דאָס קידושין־פינגערעל און זיי האַפּען מיר קושען די האַנד, טאָר איך זיי נישט ברעכען די ביינער, אָדער אַרויסוואַרפען פון וואַגאָן, אָדער, לכל הפּחות, אַריינרופען דעם קאָנדוקטאָר און הייסען אַרויספיהרען, נאָר איך דאַרף זיי נאָך, אַדרבה, אויסנוצען, זיי זאָלען מיר העלפען אַרויסוואַרפען די פּעקלעך פון וואַגאָן, און איך בין מחויב אויסהערען פון זיי בעת־מעשה טויזענד קאָמפּלי־מענטען, וואָס שלאָגען צו דער גאַל... מעגליך, אַז איך בין אַיין אויסגעוועבטער פון דער אַלטער וועלט און הויב נישט אָן צו פער־שטעהן, אַז עס קומט מיר אַרויס אַקעגען אויפ'ן וואָקזאַל אַ יונגער־מאַן, אַיין אַדעסיט, וואָס איך ווייס, אַז ער האָט אַ שם פון אַ שאַר־לאַטאַן, און שטעלט זיך אַוועק מיך אויספרעגען ווער איך בין און וואָס איך בין, טאָר איך איהם נישט זאָגען: „ווער זענט איהר, יונגערמאַן, און וואָס זענט איהר?" ניין. חס ושלום. אַדרבה, איך דאַרף איהם מאַכען טאַקי באַלד אויפ'ן אָרט פאַר אַ קאַוואַליער און אויפזעצען זיך מיט איהם אויף איין פוהר און העצקען זיך מיט איהם פונ'ם וואָקזאַל ביז'ן שטאָדט אַריין, אַזוי, אַז נישט נאָר די יאַמאַיטשיכע, וואָס בעשטעהט אַליין פאַר אַ גאַנצע וועלט, נאָר טאַקי די גאַנצע וועלט זאָל זעהען, ווי שלמה קורלענדער'ס ווייבעל פון די נאַלעווקיס פאָהרט אין מאַריענבאַד מיט אַיין אַדעסער שאַר־לאַטאַן פראַנק און פריי, און שטעלט אַרויס דער וועלט אַ גרויסע פייג. דאָס אַליין איז אָבער נאָך ווינציג. אַז מאיר'על שאַרלאַטאַן

באַלד זעהען זיך מיט מיין פריינד חיים סאָראָקער, איהם נישט דערצעהלען, וואָס און וועגן, ער זאָל נאָר אפילו ניט איבערקלערען, אז דו ווייסט פון זיינע בריוולעך צו מיר. זאָלסט איהר נאָר לאָזען גריסען פון מיר נאָר פריינדליך, און זאָלסט נעמען גאָלד ביי איהם אויף מיין רעכענונג, וויפיעל דו בעדאַרפסט. זאָלסט זיך נישט קווינקלען אין דער סומע, נאָך א פינף־און־צוואַנציגער און נאָך א פופציגער. ממה־נפשך — עס קאָסט שוין אזוי פיעל!... זאָלסט נאָר געדענקען איין מאָל פאַר אלע מאָל, אז איך זשאַלעווע דיר, חלילה, נישט דעם גראָשען דאָרט, וואו עס געהט אין דיין נעזונד, וואָרום סוף־כל־סוף איז מיר דיין געזונד טייערער פון אלע אויף דער וועלט.

גם זיי וויסען, בעלצי היקרה, אז עס איז געווען ביי מיר א גאַסט, דיין פעטער משה פון ראַדעם, און האָט מיך אָפּגענודעט א גאַנצען טאָג מיט א גאַנצער נאכט. ער וויל, איך זאָל איהם געבען א שטעלע ביי מיר אין דעם נייעם הויז. האָב איך איהם געגעבען א פיינע נדבה. האָט ער קיין נדבה נישט געוואָלט נעמען. ער איז נישט קיין מקבל, זאָגט ער, און, חלילה, נישט קיין מחזיר על הפתחים. ער וויל, זאָגט ער, כ ש ר פערדיענען זיין שטיקעל ברויט. וויים איך נישט, וואָס ער מיינט „כשר", און וואָס מע טהוט מיט איהם. און פון דיין פעטער נחמן פון קוטנע האָב איך געהאַט א בריף, שרייבט ער, אז ער איז אָפּגעברענט געוואָרען אין דער גרויסער שרפה, אַרוים מיט וויב און קינדער ווי די מאַמע האָט זיי געהאַט, און בעט הילף. האָב איך איהם אַרויסגעשיקט וויפיעל איך האָב געקאָנט, חאָטש, דעם אמת זאָגענדיג, איך לייען צייטונגען, איך האָב אין ערגיץ נישט געזעהען, אז קוטנע זאָל האָבען געהאַט אָפּגעברענט. הכלל, גאָלד געהט אזוי ווי רויך, און דירה־גאָלד, ביז מע רייסט־ארוים ביי די לאָקאָטאָרען, קומט־אָן מיט ווערים. און דאָס נייע הויז האָט מיך שוין אַריינגעשלעפּט אזוי ווייט, אז איך פיהל, גלייך ווי איך טרינק מיך. נאָר זאָלסט נישט איבערטראַכטען, אז איך שרייב דיר התנצלות, בכדי ס'זאָל ביי דיר

וואלייער און אויף דיין דושענטעלמאן, וואם האט נישט קיין אנדער נאמען ביי אונז אויף די נאלעווקים, אויסער מאיר'ל שארלאטאן.

איך בין זיכער, בעלצי היקרה, אז דו וועסט דורכלייענען סאראקער'ס בריוולעך, וועסט דו אליין זעהן, אז עס וואלט פאר דיר פיעל געזינטער געווען, ווען דו פאלגסט מיך און האלטסט זיך בעסער ביי מיינע גוטע פריינד, נישט ביי די אדעסער שארלאטאנעס, וואם וואַרפען אוועק זייערע וויבער און פליהען ארום איבער מאריענבאד און קוקען ארויס, טאמער דארף קומען צו פאהרען א שען וויבעל, זאלען זיי זיך אננעמען איהר קריוודע. און וואם די יאמאיטשיכע וועט דיר דערצעהלען מעשיות אויף מיין פריינד חיים סאראקער, אז ער שפיעלט טאג וויי נאכט אין זעכס־און־זעכציג מיט דיין קרובה חוה'לע טשאפניק, זאג איך דיר, בעלצי היקרה, אז, ערשטענס, איז דאם א ליגען. און צווייטענס, טאמער אפילו איז דאם איין אמת, איז שולדיג אין דעם דיין קרובה, נישט ער. א סימן — נא זעה, וואם חיים סאראקער שרייבט מיר טאקי וועגען דעם. זיי מאכען א מאל א זעכס־און־זעכציג, וויל ס'איז איהם סקוטשנע, נישטא מיט וועמען צו שפיעלען, שפיעלט ער מיט איהר. נאר ער וויל אזוי שפיעלען מיט איהר, וויי איך וויל טאנצען, וואַרום. אז זי פערשפיעלט, צאהלט זי נישט. לייגן איבער גוט חיים סאראקער'ס בריוולעך, וועסט דו זעהן, וואם ער שרייבט מיר פון אלסדינג, ער לאזט נישט דורך קיין ברעקעל. און אז דו וועסט איבערלייענען די בריוולעך, זאלסט דו זיי מיר אפשיקען צוריק, וויל איך האב איהם געגעבען מיין עהרען־וואָרט, אז קיין פוינעל זאל נישט ווייסען, וואם ער שרייבט מיר.

איך מיין, אז דו פערשטעהסט אליין, אז ער איז נערעכט, וואם ער שרייבט מיר, וואַרום ער איז מיר א גוטער פריינד באמת און איז שוין נישט קיין „אויסגעוועבטער". ער איז שוין יא א קלוגער מענש און א פראקטישער. ער פערשטעהט שוין דוקא יא, וואו איין און וואו אויס. עלכן בעט איך דיך, בעלצי היקרה, זאלסט למען השם, וויי נאר דו וועסט ערהאלטען דעם דאזיגען בריעף,

עין־הרע... נאָר נישט פון דעם רעד איך. דו ווייסט, חיים, אז איך בין נישט אזוי דום, איך זאָל זיין אייפערזיכטיג, ווי אַנדערע פרויען, ווי מיין שוועסטער חנצי, למשל, אז אָך און וועה איז צו איהר מזל, זי האָט אויך גוטע גרוסען פון מאריענבאד. גוטע פריינד שלאָפען נישט, געבען זיך מיה צושטעלען איהר אַלע מיגל נייע סיורפריזען פון איהר תכשיט, בריוולעך און ליעבע־צעטעלעך צו אַלערליי „דושינקעס" און „ליובינקעס". א נחת צו האָבען אזא שוואָגער, ווי אונזער מאָרק, און א תענוג איז דאָס א גרויסער, אז מע האָט די זכיה איהם פאָר א מאָן צו האָבען. וועו דו זאָלסט זיין אין דער היים, וואָלטען מיר אינאיינעם פאָרט געזעהען עפּיס איין עצה, וואָס טהוט מען מיט דעם פּאַרפּאָלק, א ביטערער רחמנות אויף מיין שוועסטער! אפשר וואָלטען מיר דאָס פּאָרעל אָפּגע'גט, טראָץ דעם, וואָס חנצי איז אין איהם צו די צרות פערליעבט, זאָגט, אז זי קאָן אָהן איהם נישט לעבען. פערפינסטערט איז זי געוואָרען! האָב קיין פאַראיבעל נישט, חיים, וואָס איך דול דיר א קאָפּ. ווי טאָר איך פון דיר פערלאַנגען, אז דו זאָלסט אין זינען האָבען פאַ־מיליען־זאָכען, אז דו האָסט אויף זיך דאָרטען אזוי פיעל פליכטען?... נאָר איך קעהר מיך אום צו דיין בריף.

דו בעקלאָגסט זיך פאָר מיר, חיים, און בעדויערסט, וואָס דו ביזט נישט קיין שרייבער. וועו דו זאָלסט זיין א שרייבער, זאָגסט דו, וואָלסט דו געהאַט פון מאריענבאד צו שרייבען און צו שרייבען. וועלטען וואָלסט דו איבערגעקעהרט! איך מיין, אז דו זאָגסט עס גלאַט אזוי, ווייל דו ביזט זעהר בעשיידען. אומגעקעהרט, איך דאַרף דיר מאַכען א קאָמפּלימענט, אז איך האָב מיר קיינמאָל נישט פאָרגעשטעלט, אז מיין מאן זאָל האָבען אזא טאַלאַנט צום שרייבען. דיינע בריף, חיים, זענען, אָהן א טראָפּען חניפה געראַדעט, א מוס־טער פון א בריעפענשטעלער. אויסערדעם, וואָס זיי זענען אזוי שען געשריבען, זענען זיי נאָך דערצו פערשיידענאַרטיג, יעדער בריף מיט איין אַנדער טאָן און מיט איין אַנדער אינהאַלט, טראָץ דעם, וואָס זיי זענען אַלע כמעט אין איין און דערזעלבער צייט געשריבען.

ווינציגער אוועקגעהן. חם וחלילה! זאָלסט דיר נישט אָפזאָגען פון קיין זאַך. רק זאָלסט זיך היטען פון שלעכטע מענשען, פון לעדיגגעהערס, פון שארלאַטאַנעס, וואָס האָבען נישט אין זינען זיי־ ערע אייגענע ווייבער און קוקען אויף שענערע. און זאָלסט דיך אָנהאַלטען בעסער אָן מיינע אמת'ע גוטע פרויינד, און זאָלסט אָפ־ היטען די קוה, און זאָלסט מיר זיין געזונד, און קומען געזונדער־ הייט, אם ירצה השם, אהיים, ווי עס ווינשט דיר באמת

בעלך שלמה קורלענדער.

.20

אסתר סאראקער פון די נאלעווקים אין ווארשא צו איהר מאן חיים סאראקער אין מאריענבאד.

ליעבער חיים!

עס וואונדערט מיך, וואָס איך האָב שוין לאַנג פון דיר קיין שום ידיעה. פון יענעם בריעף אָן, וואו דו בעקאָמסט זיך אויף דעם „ווייסטען" מאריענבאד, אז ס'איז דאָרט נישטאָ וואָס צו טהון, ביזט דו מיט א מאל אנשוויגען געוואָרען, וועהרענד צו אַנדערע, האָב איך געהערט זאָגען, שרייבסט דו זעהר אָפט און זעהר א סך... איך וואָר געוואָהר דורך פרעמדע, אז דו ביזט דאָרט, מיט גאָט'ס הילף, א קאוואָליער אין דעם מאריענבאד, וואָס פערמאָגט, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אזוי ווינציג מאנספארשוינען און אזוי פיעל פרוי־ ענצימערס! איך דענק, חיים, אז עס דארף צו זיין גאנץ אנגע־ נעהם זיך פיהלען, ווי מע זאָגט ביי אונז, „איין זכר אין מאסקווע"... אמת, מע דארף זיין דערצו זעהר געשיקט און מע מוז בעזיצען גע־ וויסע פעהיגקייטען צו קאָנען יוצא זיין פאר אזוי פיעל דאמען, קיין

גאַנצען פון יענעמס וועגען איז אויך נישט כדאַי. דו טאָרסט נישט פערגעסען, אַז דו ביזט אויף דער „קור", דאַרפסט זיך אַזוי נישט אָפּעסען דאָס האַרץ, חיים. גלויב מיר, די עלענדע ווייבלעך וועלען, מיט גאָט'ס הילף, קומען בשלום אַהיים, צו זייערע מאַנען, וואָס האָבען קיין צייט נישט געהאַט און האָבען זיך געאַיילט חתונה האָבען באַלד נאָך שלשים, און איצט ציטערט אויף זיי דאָס לייב, זייערע ווייבלעך זאָלען, חלילה, נישט געשטרויכעלט ווערען... נאַרישע מענער! זיי זאָלען מיך פרעגען, וואָלטען זיי בעדאַרפט די דאָזיגע ווייבער לאָזען לויפען. האַלטען צוגעבונדען אויפ'ן שטריק קאָן מען נאָר אַ קוה, און דאָך טרעפט זיך אַ מאָל, אַז זי געהט אין שאָדען...

נאָר מיין נישט, חיים, אַז דאָס, וואָס איך שרייב דיר דאָ אין אַזאַ טאָן, איז, ווייל עס פערדריסט מיך. דו ווייסט גאַנץ גוט, אַז איך בין נישט גלייך צו מיין שוועסטער חנצי, וואָס וויינט און קלאָגט אויף איהרע יאָהר און טעג און פערשעלט זיך דאָס געביין. איך וויל דיר נאָר בעמערקען איין זאַך, אַז די „קור" אין מאַריענבאַד קאָן נישט געהן גוט, אַז מע פאָלגט נישט דעם דאָקטאָר און אַז מע שפּיעלט גאַנצע טעג אין קאָרטען און מע עסט זיך אָפּ דאָס האַרץ פאַר פרעמדע ווייבלעך, וואָס מע דאַרף אויף זיי השגחה געבען, זיי זאָלען, חלילה, נישט געהן אין שאָדען...

לייענענדיג, חיים, דיינע שענע גרויסע בריעף, וואָס דו שרייבסט צו דיינע „גוטע פריינד", האָב איך מיך דערמאַנט אין די אַמאָליגע גליקליכע צייטען, וואָס וועלען זיך שוין ליידער קיינמאָל נישט אומקעהרען... אַמאָל, געדענק איך, פלעגסט דו מיר אויך שרייבען גרויסע ליעבע האַרציגע בריעף; היינט שרייבסט דו אַזעלכע בריעף צו אַנדערע, און מיך פּטר'סט דו אָפּ מיט עטליכע שורות, אָדער עס געהען־אַוועק וואָכען און דו שרייבסט גאָרנישט. נאָר שאַ, איך האָב גאָר פערגעסען, אַז דו האָסט קיין צייט נישט. האָסט נעבאַך אויף זיך אַזוי פיעל זאָרגען אין דעם „וויסטען" מאַריענבאַד, דער אויבערשטער זאָל טאַקי שומר ומציל זיין אַלע אידען!...

צום ביישפיעל, דיינע בריעף, וואָם דו שרייבסט צו דיין פרוי, זענען נישט אזעלכע, ווי די, וואָם דו שרייבסט צו דיינע גוטע פריינד. אין די בריעף, וואָם דו שרייבסט צו דיין פרוי, בעקלאָגסט דו דיך אויף דעם „וויסטען" מאריענבאד, אז דו טהוסט נישט קיין זאך, אויסער דעם, וואָם די דאָקטוירים הייסען דיך. נישט דו עסט, זאָגסט דו, נישט דו זיצסט אויף אין אָרט, נישט דו ריהרסט דיך צו, חס ושלום, צו א קאָרט, — מיט איינעם וואָרט, דו „קורירסט" זיך און קומסט נעבאָך אפֿ אויף דער וועלט און לייגסט גלות מאָריענבאד. וועהרענד דיינע בריעף, וואָם דו שרייבסט צו אַנדערע, זענען א סך לעבעדיגער, א סך פרייליכער, און לייענען זיך, ווי א פעליטאָן. פון דיינע בריוולעך, וואָם דו שרייבסט צו אַנדערע, איז צו זעהען, ערשטענס, אז דו שטעלסט די דאָקטוירים א פייג, און אז דו עסט, קיין עין־הרע, דוקא מיט א רעכטען אפעטיט, און שפּיעלסט, דאַנקען גאָט, גאַנצע טעג אָדער אין דרייען פֿרעפּעראַנס אָדער, פּאַר נויט, אין צוויין אין זעכס־און־זעכציג. לאַנג לעבען זאָל די מאָדאָם טשאָפּניק, וואָרום וואָם וואָלט איך געטהאָן, וען זי זאָל חס ושלום, אויך נישט זיין אין דעם „וויסטען" מאריענבאד? מיט וועמען וואָלסט דו געשפּיעלט אין זעכס־און־זעכציג?... און, צווייטענס, איז צו זעהען פון דיינע בריעף, וואָם דו שרייבסט צו פרעמדע, ווי געטריי דו האָסט געזומען אויף זיך די אויפזיכט אויף יענע אומגליקליכע ווייבלעך נעבאָך, וואָם פאָהרען אַרויס דאָס ערשטע מאָל אויף דער גרויסער וועלט, און ווי נאָהענט דו נעמסט זיך צום הארצען, וואָם די דאָזיגע עלענדע ווייבלעך שפּאַציערען אַרום איבער מאריענבאד נישט מיט דעם, וואָם מע דאַרף, און געהען אין רעסטאָראַן עסען נישט מיט דעם, וואָם עם פּאַסט פּאַר זיי, און שטעהען נישט אין דעם געווינשטען האָטעל. באשר בכן, דארפסט דו אוועקלעגען דאָס געזונד, איבערפּעקלען די פערבלאָנזעטע נשמות אין אייַן אַנדער האָטעל און למען השם געבען צו וויסען זייערע מאַנען, אז זיי זאָלען נעבאָך האָבען עגמת־נפש און אויסגעהן מיט אלע כחות?... ניין, חיים, מפקיר זיין זיך שוין טאָקי גאָר אינ־

קעשעניעווער פון קעשעניעוו איז נישט קיין ציוניסט. ער לאכט פון די ציוניסטען. ער זאגט, אז ס'איז נאר אין אנשטעל. פונקט ווי די, וואס פאהרען זיך קורירען. דער גאנצער מיין, זאגט ער, איז חתנים און כלות. ווי באלד אזוי, טהוט מיר טאקי באנג, פאר וואס בין איך געפאהרען קיין מאריענבאד און נישט קיין באזעל. ווען איך וויים פריהער פון א קאנגרעס און פון א באזעל, וואלט איך בעסער געפאהרען קיין באזעל, וואהרום די גאנצע וועלט, זאגט מען, וועט זיין אין באזעל. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז איך וויים פריהער, וואס דו וועסט מיר דערוויף שרייבען. דו וועסט מיר שרייבען, איך זאל דיר נישט שרייבען פון באזעל, וואהרום נאך דיין שכל הישר קומט דאך אוים תמיד קאפויר, מיט'ן קאפ אראפ און מיט די פים ארויף. דערפאר וויל איך דיר גארנישט שרייבען פון באזעל, וואהרום איידער דיך איבערשפאהרען איז שוין גרינגער איבער־טראגען מאריענבאד אויף די נאלעווקים, אדער די נאלעווקים קיין מאריענבאד. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אז דו וועסט זיין ערגער פון ערגער, אז דו וועסט זיך נישט זעהען דארטען מיט די איטשע־מייערס, איך מיין הירש לויפערמאנ'ען, קלמן ברויכשטוהל, יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פעקעליס, און דער עיקר מיט שלמה קורלענדער, און פרעגען ביי זיי, וואס איז די גדולה, וואס זיי האבען אוועקגעשיקט זייערע וויבער אויף הפקר און אליין זענען זיי געבליבען אין דער היים? פאר וואס זאלען זיי בעסער נישט קומען אהער צו פאהרען חאטש קלייבען נחת, זעהען, ווי זייערע וויבער פערנעמען זיך דערמיט, וואס זיי חאפען איבער פרעמדע חתנים, רעדען־אף יונגע לייט, אז זיי זאלען נישט חתונה האבען. מע איז זיך אביסעל אנגעפאהרען אהער! קלאמפערשט אויף דער „קור"! וואר מיר קור? אז טאג ווי נאכט נאר מע זוכט קאוואליערען. א בחור איז א בחור, איין אלמן איז איין אלמן, א גרוש איז א גרוש, א בעווייבטער איז אויך גוט, אבי א זכר. זינט איך לעב, זינט איך שטעה אויף מיינע פים — נא דיר א באר. ביז מע דערלעבט צו זעהען א שטיקעל מאנספארשוין, בע־

זיי געזונד, חיים, און פערגעס נישט פֿון דעסטוועגען מיר אויך אמאל אריינווארפען א בריוועל חאטש פון יוצא וועגען. לאז זיך דיר דאכטען, עלעהיי איך בין אויך פון די „גוטע פרייַנד" דיינע, וואס דו שרייבסט צו זיי אפט און א סך, אמת בסוד סודות... און איך ווינש דיר ערפאלג אין זעכס־און־זעכציג און אין פֿרעפֿע־דאנס, אזוי ווי אין אלע דיינע איבעריגע מאריענבאדער געשעפטען און אונטערנעמונגען...

אסתר.

.21

די יאמאיטשיכע פון מאריענבאד צו איהר מאן וועלווול יאמאיקער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

וועלווול! וואס פֿרעסט דו די נשמה און זעצסט מיט בריעף, איך זאל דיר שרייבען און שרייבען? איך שרייב דאך דיר, דאכט מיר, אלע וואך, או ס'איז דערווייל נישטא גארנישט וואס צו שרייבען, וואהרום מיר זענען אין מאריענבאד, נישט אין קארלסבאד. און איך שרייב דיר, וועלווול, או עס בלאזט דערויף, אז מיר זאלען שוין דא בלייבען ווינטערען אין מאריענבאד, און לאזען אונזערע שונאים שוין אזוי לעבען, ווי איך וועל דא עפּיס מאכען. און אלץ איבער וועמען? איבער דיר מיט דיין עקשנות און מיט דיין שכל הישר, וואס וועט אונז פערפיהרען אלעמען, הלואי איך זאל ליגען זאגען, דער שווארץ יאהר ווייסט וואוהין, וואהרום אז טאמער וואלט איך שוין געווען פארטיג חאטש מיט איינעם, איך מיין מיט'ן ביאליסטאקער, איז ביז איך האב זיך א קאהר געגעבען, איז דער־ווייל אונטערגעשפּרונגען באזעל. א היץ אין באזעל, א קאנגרעס פון ציוניסטען. האט דאס איהם אווועקגעטראגען קיין באזעל מיט נאך עטליכע יונגע לייט און בחורים, וואס זענען צום מיינסטען אויף מיין פינסטער מזל אלע ציוניסטען. א גליק חאטש, וואס דער

פאַר אַ שטיקעל מענש. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז דו האָסט נישט וואָס צו זעצען מיט בריעף, אַז איך זאָל דיר שרייבען, וואָרום איך האָב דערווייל גאָרנישט וואָס צו שרייבען. אַז ס'וועט זיין וואָס צו שרייבען, וועל איך דיר אַליין שרייבען, אָדער קלאָפּען אַ דעפּעש, זאָלסט קומען אויפ'ן גרייטען. און איך שרייב דיר, וועל־וועל, אַז איך האָב צוגעשלעפּט צום קעשעניעווער שידוך אונזער טשאַפּניטשקע. לעבען לעבט זי גרויס און קיין געלד האָט זי נישט, האָב איך איהר צוגעשאַרט אַ פערדיענסטעל. למאַי זאָל דער סוויר־סקי, דער וועלט־שדכן, וואָס איך האָב דיר געשריבען, צונעמען די גאַצע פּוטער? וואָס וועט מיך אַהרען, אַז די טשאַפּניטשקע וועט אויך עפּיס נאַשען? הלואַי זאָל זיך עס נאָר אויסקייטלען, אַם ירצה השם, אין אַ גוטער שעה, איך זאָל דיר קאָנען שרייבען נייעס. און איך שרייב דיר, וועלוועל, זאָלסט זיך מאַכען צייט און למען־השם זיך זעהען דאָרטען מיט לויפערמאַנ'ען און מיט ברויכשטוהל'ען, און דער עיקר מיט דעם קורלענדער אָכס, און איהם אויפעפענען דעם מוח אויף זיין בעלצי'ן, אַז ס'איז גלייכער, ער זאָל בעסער אַכטונג געבען אויף זיין ווייב איידער אויף זיינע הייזער. די הייזער וועט דער רוח נישט נעמען, און זיין בעלצי מאַכט דאָ חנ'דלעך מיט פרעמדע התנים און מיט פרעמדע מאַנען, וועלכע שלאָגען זיך גאָר פאַר איהר, ווי פאַר עפּיס רעכטס. ס'איז חולשי חלשות, אַ בזיון מיט אַ האַרצוועהטיג אינאיינעם. וואָרום ווען נישט אָט די נאַלעווקער ווייבלעך, וואָלט אָט דער קעשעניעווער שידוך שוין לאַנג געווען אַ שידוך. און איך שרייב דיר, וועלוועל, אַז איך קאָן דיר גאָר אַזוי פיעל נישט אַרויסשרייבען, און זיי געזונד, און גרים די קינדער, יענקלען און מענדלען, גאָר פריינדליך.

פון מיר דיין פרוי פּערעל יאַמאַיקער.

פּאַלען איהם אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, אַזוי ווי די פּליענען, און מע הויבט־אָן פּריהער מיט די פּיסקעלעך און מיט די צינגעלעך זיסע רעדעלעך: העטי — פּעטי — מעטי — ווועטי, און דוקא אויף דייטש, אַנדערש לויפט זיך נישט, און נאָכדעם געהט מען אַלע אינ־אויינעם פּאַרלעכווייז, קלאַמפּערשט טרינקען קאַווע, נאָר דער עיקרשט איז העטי — פּעטי — מעטי — ווועטי. אַזוי לאַנג, אַזוי ברייט, ביז מע מאַכט א פּאָהר־ארוים ערגיץ העט הינטער דער שטאָדט ארוים, און דאַרטען אָדער מע גהט אין וואַלד, אָדער מע שיפט זיך אויף שיפלעך, אָדער דער שוואַרץ יאָהר ווייסט זיי, וואָס זיי טהוען דאַרטען! און איך שרייב דיר, ווועלווען, אַז דו שרייבסט מיר, איך זאָל דיר שרייבען פונ'ם קעשעניעווער שידוך, וואָס פון קעשעניעוו, — שרייב איך דיר, אַז איך האָב דיר שוין געשריבען. וויפיעל מאָל דאַרף מען דיר שרייבען? הייסען ער זיידענער, און אַליין איז ער א צייהן־דאָקטאָר, און אויפ'ן פּנים איז ער א שענער, א פּאַרשוין קאָן מען זאָגען, און טהוט זיך אָן שען, אַז ס'איז א פּערגעניגען צו קוקען, אַלסדינג גוט ארום און ארום. און איך שרייב דיר, ווועלווען, אַז דער שדכן האָט אַוועקגעשריבען שוין צוויי בריפ קיין קעשעניעוו, מע זאָל איהם שרייבען, ווער און וואָס דער זיידענער איז, שרייבט מען איהם פון דאַרטען, אַז ער איז טאַקי א צייהן־דאָקטאָר און א גוטער צייהן־דאָקטאָר, שרייבט מען, און האָט זעהר א שענעם קאַבינעט, און איז זעהר אָנגענומען, און פּערדיענט זעהר שען גע'לד, שרייבט מען. און מע זעהט טאַקי, אַז געלד איז ביי איהם בלאָטע, און ער רעדט אפילו גארנישט פון קיין געלד, ווי אַנדערע, למשל, דער ביאַליסטאָקער, וואָס דינגט זיך מיט מיר שוין פון צוויי וואָכען, ווי איבער איין אָכס. דאָס הייסט, נישט ער דינגט זיך, נאָר דער שדכן דינגט זיך. און אַליין שטעהט ער כלומרשט ביי דער זייט, ער מישט זיך נישט, הייסט עס, אין אַזעלכע זאכען... און איך שרייב דיר, ווועלווען, אַז דער קעשע־ניעווער דאַנטיסט געפעלט מיר זעהר. איך רעכען אַוועקגעבען איהם נאָך דער חתונה אונזער יענקלען, טאָמער וועט ער איהם מאַכען

און זאג דיר אן צעהן מאל, אזוי ווי דו שרייבסט מיר בסוד, אזוי אויך דאס, וואס איך שרייב צו דיר, בעראדף זיין א היילינער סוד, וואס נאר צווישען אונז ביידען זאל עס בלייבען, און קיין פויגעל זאל נישט וויסען אפילו, אז דו שרייבסט צו מיר און אז איך שרייב צו דיר. לסוף וואס טהוט אזא חכם, ווי דו? געהסט דו, קורלענדער אינדיק וואס דו ביזט, און טראגסט אוועק מיינע בריעף גלייך צו מיין אסתר'ען, — ביזט דו נישט ווערטה, אז מע זאל דיך אנידערלעגען אין מיטען די נאלעווקים און אפצימבלען דיך, ווי עס געהער צו זיין, אדער שניידען פון דיר פאסען? איך פרעג דיך, משוגענער לעקיש, ווער טהוט עס? דאס טהוט דאך נישט דער ערגסטער הולטיי שבהולטייעם! נישט אומזיסט זאגט די וועלט א ווערטל, אז א נאר איז טויזענד מאל ערגער פון א הולטיי. ניין, איך פרעג דיך איין אנדער קשיא: וועלכער רוח האט דיך געטראגען, אז דו זאלסט זיך צו מיר אנשלאגען מיט דיין בעלצי'ן? און וואס געהט מיך אן, צי דיין בעלצי פאהרט דאס ערשטע מאל קיין מאריענבאד, צי דאס לעצטע מאל? ווער האט געבענגט נאך איהר אט דא אין מאריענבאד און ווער האט ארויסגעקוקט אויף איהר, א חוץ מיין שוואגעריק, דער שארלאטאן? ווייס זשע, דו קורלענדער בהמה, אז דיין בעלצי איז דא, חלילה, נישט קיין עלענדע; א חוץ מיין שוואגעריק, דעם ארעסער תכשיט, טאנצען ארום איהר נאך שארלאטאנעם, און מעהר פון אלעמען איינער א קעשענ־ניעווער פראנט מיט ווייסע הויזען, א דאנטיסט, וואס האט בער־דארפט די טעג א חתן ווערען. די מאדאם טשאפניק איז געווען די נאנצע שרכנ'טע און געוואלט חאפען דערביי א גראבס, נאר ס'איז צו־נישט געווארען, מע ווייסט נישט איבער וואס, מע האלט דאס בסוד. נאר דיין בעלצי ווייסט פונ'ם סוד, וואס קיינער איז מיט איהם אזוי נישט נאהענט, ווי דיין בעלצי... זיי שפא־ציערען ארום שטענדיג אינאיינעם, טרינקען אין איין צייט דאס וואסער ביי'ם ברונען, און עסען אין דעסטאראן ביי איין טיש... האט דאס מסתמא רעכט פערדראסען מיין שוואגעריק דעם אדעסיט,

22.

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו זיין פרייַנד שלמה קורלענדער אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

ידידי!

איך וואלט דיר בעדארפט אפשפיעלען א פריהמארגען גאר אויף איין אנדער אופן. אדער נאך בעסער וואלט געווען, איך זאל דיר גארנישט שרייבען, ווארום דו ביזט דאס נישט ווערטה. אויף אזא פרא־אדם, ווי דו, אהן ביידע זאכען: אהן שכל און אהן יושר, איז אסור לרחם! אז די וועלט זאגט, אז די קורלענדער זענען חכמים בלילה, איז דאס, אפנים, נישט אומזיסט. א וועלט איז נישט משוגע.

איך פרעג דיך אליין, ביזט דו נישט קיין פערד, חאטש דו ביזט שוין א איד קרוב צו ששים: בערעכען דיך, אויב דו האסט נאך א שטיקעל קלעפקע אין קאפ, וואס האסט דו געטהאן? דו געהסט און שרייבסט מיר אריין א בריף אזוי און אזוי, און בעטסט מיך רחמים, עס האט דיך געטראפען א צרה, דיין בעלצי פאהרט קיין מאריענבאד דאס ערשטע מאל אויף איהר לעבען און קען נישט די שפראך און ווייסט נישט, ווער עס האט זי געשלייערט, על־כן זאל איך זי מקרב זיין, אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען איהר געלד און נאך אזעלכע זאכען. און דו אליין לעגסט מיר נאך אריין א פינגער אין מויל אריין, איך זאל זהן, אז זי זאל זיין ווייט אפגעשיידט פון איהר קרובה, חוה'לע טשאפניק, און כדומה אזעלכע זאכען. און בעטסט מיך נאך אליין, ס'זאל זיין בסוד. און איך בין אזא שוטה, און גלויב דיר, וואס דו שרייבסט מיר, און האב אויף דיר רחמנות, און שרייב דיר אוועק א בריף און נאך א בריף, און געב דיר איבער אלסדינג מיט אלע פישטשעווקעס,

דאָס געלד, וואָס איך האָב דאָ געגעבען דיין בעלצי'ן אויף דיין רעכענונג, קאָנסט דו מיר אָפשיקען אהער, אויב דו ווילסט, און אז נישט, וועסט דו מיר בעצאָהלען אין וואַרשאָ, אחת ואחת. נישקשה, ביזט ביי מיר א בטוח. און אפשר וועסט דו מיר נישט וועלען צאָהלען פאר דיין בעלצי'ן? אדרבה, לאָז דיר גאָט געבען אזא מחשבה. איך האָב דיין בריף, וואו דו שרייבסט מיר בפירוש, איך זאָל אַרויסגעבען דיין ווייב געלד אויף דיין רעכענונג, ו ו ע ן נאָר זי וועט בעדאַרפען און ו ו י פ י ע ל זי וועט פאָדערען. און לאָמיר זעהען, דו זאָלסט אָפלייקענען, וועסט דו נאָך האָבען בזיונות אויך, וואָרום איך וועל דיין בריף געבען איבערוועצען אויף רוסיש, — ער איז ביי מיר א דאָקומענט...

און האָרך אוים, חכם מיינער, אזוי ווי דו ביזט, ווי איך זעה, א מענש, וואָס דו קאָנסט נישט האַלטען קיין סוד אין זיך, וועסט דו דאָך אוודאי וועלען אָפטראָגען מיין ווייב, וואָס איך שרייב צו דיר אַצינד, זאָג איך דיר, אז דו קאָנסט דאָס טהון מיט'ן גרעסטען כבוד. נאָר איידער איך געזעגען מיך אָפ מיט דיר, דאַרף איך דיר נאָך א מאָל זאָגען אָפענטליך, אז דו ביזט א קורלענדער לעמעשקע, און איין אָפגעריכענער נאָר, און א שמענדריק, און א בהמה בצורת פערד, און א דאָס, וואָס מע טאָר נישט אויסזאָגען...

פון מיר דיין געוועזענער גוטער פריינד, וואָס דו ביזט נישט ווערטה זיין פאָדמעטקע,

חיים סאָראָקער.

23.

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים איז וואַרשא צו זיין פריינד חיים סאָראָקער איז מאריענבאד.

לכבוד ידידי היקר מוהר"ר חיים נ"י.

ווי בוימעל אויפ'ן פייער און ווי זאלץ אויף א וואונד, אזוי איז געווען דיין בריף צו מיר, וואָס האָט מיר צוגעלעגט צו מיינע צרות

האָט ער זיך זאַטשעפּעט מיט'ן קעשעניעווער דאַנטיסט, האָט איהם דער דאַנטיסט געשיקט זאָגען, אַז ער רופט איהם אַרויס אויף אַ דועל, און עס וויעגט זיך מאַריענבאַד, און די וועלט געהט חאָדאָראָם! מיט איין וואָרט, ס'איז אַ גאַנצער ראָמאַן, און דיין בעלצי איז פון איהם די העלדין, און דו זיצסט אויף די נאַלעווקיס און היטסט די הייזער. היט־היט, קורלענדער לעמעשקע, זיי זאָלען נישט אַנטלוי־פען! פאַר דיין בעלצי'ן זאָלסט דו דיך נישט זאָרגען. זי וועט נישט פערפאַלען ווערען. איך האָב געהערט זאָגען, אַז זי פאָהרט אַריבער פון דאַנען אין אַיין אַנדער באָד. וואוהין — ווייס איך נישט. איך האָב געהערט, אַז קיין אָסטענדע. און זי טהוט זעהר גלייך. משנה מקום, משנה מזל... יעדענפאַלס, דאַרפסט דו קיין יסורים נישט האָבען. זי פאָהרט נישט אַליין. זי פאָהרט אינ־צווייען... נאָר וואָס געהט עס מיך אָן? פון מיינעטוועגען מעגען זיי פאָהרען אַפילו אין דרייען. וואָרום, אַז דו האָסט געקאָנט האָבען אין זיך אַזאַ יושר און געהן ווייזען מיין אסתר'ען די בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בחדר"ג, ביזט דו אַ פּעטאַך און אַיין אַלטער בעזעם און אַ שמינדער בגעץ און אַ גאָרנישט מיט אַ נישט, און ביזט נישט ווערטה, וואָס די ערד טראָגט דיך, און איך וויל מיט דיר מעהר קיין מגע־ומשא נישט האָבען!

איך וואָלט דיר, אייגענטליך, געקאָנט שרייבען איצטער נייעס און נייעס, טאַקי פון בעלצי'ן מיט דעם דאָזיגען קעשעניעווער פויגעל... נאָר איך וויל מיך שוין מעהר נישט אַריינמישען אין אַזעלכע עסקים און וויל אַפילו אין דיינע ד' אמות נישט שטעהן! גענוג. איך האָב מיך שוין אָפּגעבריהט מיט דיר איין מאָל — מעגסט שוין איבערגעהן אויף אַנדערע הענד. מיך זאָלסט דו מעהר נישט פרעגען גאָרנישט, און נישט שרייבען צו מיר, וואָרום איך וועל דיר נישט ענטפערען. איך בין שוין מעהר נישט דיין בעל־יועץ מיט דיין בעל־סוד, און דול מיר נישט קיין קאָפּ און דרעה מיר נישט קיין ספּאָדיק. איך וויל דיך נישט קענען, אַזוי ווי איך האָב דיך נישט געקענט.

פון מיינע בריוולעך צו דיר. אָסור, אויב איך הויב אָן צו פער־
שטעהן, ווי אזוי קומען זיי צו דיין אסתר'ן? אדרבה, איך האָב
שוין לאַנג חושד געווען דיך, אַז דו האָסט דיין אסתר'ן מיינע
בריעף צו דיר יאָ בעוויזען, וואָרום פון וואַנען דען ווייסט דיין
אסתר, אַז איך האָב דיר פערטרויט מיין בעלצי'ן אין מאַריענבאַד,
אַז דו זאָלסט אויף איהר השגחה געבען, אויסלייהען געלט און נאָך
אזעלכע זאכען? איך קום צו געהן איינמאָל צו דיר אהיים זעהען,
וואָס מאכט דיין אסתר, און איבערגעבען איהר א גרוס פון מיין
בעלצי'ן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „איהר האָט נישט גע־
האָט, זאָגט זי, אין מאַריענבאַד קיין נעהענטערען גוטען פרייַנד,
זאָגט זי, איהר זאָלט איהם מאכען פאַר איין אָפּעקון, זאָגט זי, אויף
אייער בעלצי'ן, א חוץ מיין חיימ'ען?"... איך האָב באַלד פער־
שטאַנען, וואוהין דער ווינד בלאָזט, נאָר איך האָב מיך אָנגענומען
מיט הארץ און האָב איהר אָפּגעענטפערט: „זאָלט איהר מיר גע־
זונד זיין, זאָג איך, געבען אייער מאָן איין אָנווייזונג אויף נעלד,
זאָג איך, ווערד שוין אָנגערופען ביי אייך, זאָג איך, אָפּעקון?"
הערט זי מיך אויס און מאכט צו מיר: „ווייסט איהר וואָס, רב
שלמה? לאָמיר, זאָגט זי, דערפון נישט רעדען מעהר"...

נאָך אזעלכע רעד דאַרף מען זיין, דאכט מיר, א לעהמענער
גולם, אַז מע זאָל נישט פערשטעהן, אַז אָדער דו האָסט איהר אי־
בערגעשיקט מיינע בריעף, וואָס איך האָב צו דיר געשריבען, אָדער
דו האָסט איהר גלאַט אזוי איבערגענעבען אַלסדינ, וואָס איך האָב
דיר געשריבען וועגען מיין בעלצי'ן, חאָטש איך פערשטעה נישט,
צו וואָסער א צוועק? נאָך א סימן האָב איך נעהאַלטען שוין ביי
אַוועקצוגעהן, רופט זיך אָן צו מיר דיין אסתר: „לאָזט גריסען אייער
בעלצי'ן, און שרייבט איהר, אַז זי וועט פאָהרען צוריק פון מאַריענ־
באַד, זאָגט זי, איבער בערלין און וועט זיין ביי וועדטהיימער'ן,
זאָל זי מיר אויך, זאָגט זי, אין זינען האָבען"... פון וואַנען וויייסט
דיין אסתר, אַז מיין בעלצי איז נעווען ביי וועדטהיימער'ן? א

נאָך א צרה און צו מיין עגמת־נפש, וואָס איך האָב, נאָך מעהר עגמת־נפש, אז ממש איך גיע ארום אהן א קאָפּ, און וויס שוין גארנישט, וואָס איך זאָל טהון. לאָ־די, וואָס איך האָב אזעלכע גוטע ידיעות פון מאריענבאד, בעראָרף איך נאָך האָבען חרפות־בושות פון דיין אסתר'ען, און עס דארף מיר פלאָמען דאָס פּנים פאָר א בערעל טשאָפּניק, וואָס איך היט זיך פאָר איהם, ווי פאָר פייער. איך זאָל נעמען אויסדערצעהלען דיר מיין געשוואָלען הארץ, מיט די צרות און געבראָטענע לייד, וואָס איך שטעה־אויס פון זינט מיין בעלצי איז אין מאריענבאד, וואָלט איך געהאט דיר צו שרייבען און צו שרייבען. נאָר דו האָסט נישט פערדיענט ביי מיר, חיים, איך זאָל דיר אפילו ענטפערען אויף דיינע זידלעריין און זלזולים. ווי מיר האָבען היינט יום גימל אויף דער גאנצער וועלט, אז דו ביזט קענען מיר אומגערעכט ארום און ארום, און אז דו וועסט איבערלייענען מיין בריעף, וועסט דו אליין זאָגען, אז דו האָסט געהאנדעלט אקעגען מיר נישט ווי א גוטער פריינד און איין ארענט־ליכער מאָן, נאָר ווי א שונא און ווי א נידרעטרעכטיגער מענש מיט א פערדאָרבענעם כאראקטער. נאָר לאָמיר נעהן בהדרגה און לאָמיר דיר אפּענטפערען פריהער אויף דיין בריעף, על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון.

מילא, וואָס דו זידלעסט מיך, ווי א יאטקע־אידינע, און רופסט מיך אן מיט אזעלכע נעמען, וואָס מע האָט נאָך נישט געהערט צווי־שען סעריכעס אויף דער זשעלעזנע בראָמע, — דאָס בין איך דיר מוחל. איך געפין אויף דיר א זכות — מסתמא האָסט דו בעקומען א רעכטע פּאָרציע פון דיין אסתר'ען, וואָס ס'איז איהר נעבאָך וויסט אויפ'ן הארצען, ביזט דו געגאנגען און האָסט אויסגעלאָזט דעם גאנצען צארן אויף מיר, חאָטש גאָט איז יודע דעם אמת, אז איך בין ריין, איך זאָל אזוי ריין זיין פון שלעכטס. און לאָם איך אזו דערלעבען זהען מיין בעלצי'ן בקרוב צוריק אין ווארשא, — ס'איז ביי מיר א גוטע שבועה, — ווי איך האָב נישט מזכיר געווען פאָר דיין אסתר'ען קיין חצי דבור פון דיינע בריוולעך צו מיר אָדער

האַלט שוין ביי אויסרעכענען זיך מיט זיין קרובה'שאפט — שמעקט דאָס שוין געווים מיט א גמילות־חסד. צום סוף לאָזט זיך אויסעט, אז איך האָב א טעות געהאַט. דאָס הייסט, מיט א גמילות־חסד האָט זיך עס טאַקי געענדיגט, נאָר דער עיקר'שט פון זיין אַריינקו־מען, זאָגט ער, איז נאָר איין זאַך: „פאַר וואָס זאָלט איהר מיך האַלטען, זאָגט ער, שטענדיג אין מויל, זאָגט ער, און מיך בערעדען פאַר דער גאַנצער וועלט, אזוי, אז גאַנץ מאַריענבאַד זאָל, זאָגט ער, וויסען, אז איך זיץ, זאָגט ער, צוואַנציג יאָהר אין וואַרשא און זאָהל נישט קיין דירה־געלה, און אז איך צאָהל נישט דעם קצב פאַר פלייש, זאָגט ער, און אפילו העקסעלמאַנען פאַר דער וועטשערע, זאָגט ער, האָב איך אויך נישט בעצאָהלט?"...

ווי אזוי מיר איז געווען אויפ'ן האַרצען נאָך אזעלכע רעד — בעראַרף איך דיר נישט דערצעהלען, חיים. דו ביזט דאָך שוין נישט קיין קורלענדער, וועסט דו שוין אַליין ווי עס איז פערשטעהן מיט דיין אייגענעם שכל. נאָר וואָס דען? איך פרעג דיך, איז דאָס א יושר, נעמען מיינע בריעף, וואָס איך שרייב צו דיר בסוד סודות, און בעווייזען זיי דער מאַראַם טשאַפּניק, זי זאָל זעהן, וואָס איך שרייב צו דיר אויף איהר מאַן? און נאָך אזא מעשה נורא געהסט דו און טראַכסט אוים אויף מיר א בלבול, אז איך האָב בעווייזען דיין אכתר'ען די בריעף, וואָס דו שרייבסט צו מיר, און פאַלסט אַן אויף מיר מיט זידלעריען און בעלעדיגסט מיך, ווי דעם לעצטען שבלעצטען!! ניין, חיים, איך וועל דיך נישט זידלען, אזוי ווי דו זידעלסט מיך. איך בין נישט דו. נאָר זאָגען וועל איך דיר, אז דו ביזט א נידעריגער מענש מיט א געמיינעם פערדאַרבענעם כאַראַק־טער, און דערצו נאָך א שטיק משוגע'ער, א כהן, צווישען כהנים א כהן! און מעהר איז נישטאָ מיט דיר וואָס צו רעדען. „איין אָכס, זאָגט מען, האָט א לאַנגע צונג און קאָן קיין שופר נישט בלאָזען"...

ידידך שלמה קורלענדער.

נביא׳טע איז זי, צי א פויגעלע האָט עס איהר געבראכט צו טרא־
גען פון מאריענבאד?

נאָר דאָס אַליין וואָלט געווען א האַלבע צרה. האָסט מיר נע־
וואָלט פערשווארצען דאָס פנים פאר דיין אסתר׳ן, ביזט דו נע־
גאנגען און האָסט איבערגעגעבען אזעלכעס, וואָס דו האָסט נישט
געטאָרט איהר איבערגעבען בשום אופן. נאָר גאָרנישט. אפגעטהאָן,
איז פערפאַלען. וואָס האָסט דו אבער געהאט צו מיה, זאָלסט מיר
אנשיקען אויף מיין קאפ א נייעס אומגליק? איך רעד פון בערעל
טשאפניק, פון וואנען ווייסט עס אָט דער אפערימט, וואָס איך
האָב געשריבען צו דיר וועגען איהם און וועגען זיין מאדאם, אז זיי
וואהנען שוין צוואנציג יאהר אין וואַרשא און קיין בן־אָדם ווייסט
נישט, ווער איז טשאפניק, און פון וואנען לעבט אָט דער טשאפניק,
און נאָך אזעלכע זאכען? אויף אזא מין אנשיקענישע האָב איך זיך
קיינמאל נישט געקאָנט ריכטען. ווי אין איין אויג א שטאָך, אזוי
היט איך מיך מיט א וואַרט קעגען דעם דאזיגען אידען, און איך
קאָן גאהן שווערען אין טלית און אין קיטעל, אז אויסער דיר האָב
איך וועגען איהם קיינעם קיין שלעכט וואַרט פון מיין מויל נישט
ארויסגעזאָגט. ער ווייסט נישט, זאָגט ער, וואָס איך האָב צו
איהם? דאָכט זיך, מיר האָבען קיינמאל, זאָגט ער, זיך נישט ג׳ע־
קריעגט. און טאָמער איז געווען צווישען אונז א שטיקעל רעכע־
נונג (דו הערסט? א שטיקעל רעכענונג!) וועגען דירה־געלה, זענען
מיר, זאָגט ער, לעבעדיגע מענשען, ער האָפט, זאָגט ער, נאָר אין
גיכען, מיט׳ן אויבערשטען׳ס הילף, זיך צערעכענען מיט אלעמען,
און מיט מיר צום אלעם ערשטען, ווייל ער האַלט מיך, ערשטענס,
פאר א פיינעם און איין ארענטליכען און א גוטען מענשען מיט א
ווייכען כאראקטער (דו הערסט, צי ניין?), און והשנית, זאָגט ער,
זענען מיר דאָך איצטער עפּים שטיקלעך קרובים...

„קרובים?" — דא בין איך שוין געוואָרען אָנגעצונדען. מילא,
א ווייכען כאראקטער אז איך האָב און נאָך אזעלכע זאכען — קאָן
מען נאָך ווי עס איז אריבערטראָגען, נאָר אז בערעל טשאפניק

דער ערד אַריין וועל איך דיר ליעבער פאָהרען, ניט קיין קאַרלס־באַד, איך זאָל זען דאָרט, ווי דו ביזט די כּפרה נאָך אויסגעלאַ־סענע ווייבלעך, ווי דו פליהסט זיי אָפּנעמען פון דער באַהן און ווי דו ברענגסט זיי צו פיהרען צו זיך אויף דער כּטאַנציע, און ווי דו שפּאַציערסט מיט זיי איבער מאַריענבאַד, און ווי דו פיהרסט זיי אין קינעמאַטאָגראָפּס און אין טהעאַטערס און אין רעסטאָראַנען. וועה, צו וואָס איך האָב מיך דערלעבט! טאַטע־מאַמע זאָלען איצט אויפשטעהן פון קבר און א קוק טהון אויף זייער מיזינקע חנצי, וואָס פון איהר איז געווארען! פאַר וואָס בין איך נישט אויסגע־רונען ביי דער מאַמע אין בויך, איידער איך האָב דיך דערקענט! א בייזער טוידט וואָלט געמעגט קומען אויף דיינע קרובים וועלווע יאַמאַיקער מיט זיין יאַמאַיטשיכע, וואָס האָבען דיך אויסגעשרי־בען אהער פון אדעס! פערשאָלטען וואָלט געמעגט ווערען דער טאָג, וואָס איך האָב מיך מיט דיר געטראָפען! נישט אומזיסט האָט מיר מיין אסתר וויפיעל מאָל געגעבען אָנצוהערעניש, איך זאָל דיר נאָכקומען, וואוהין דו געהכט און מיט וועמען דו בענעגענסט זיך אין וואַרשא. איך האָב געוואוסט, אז דו זוכסט פויגעלעך; נאָר גערה טרעף, אז שלמה קורלענדער'ס וויבעלע וועט זיך מיט איהם אויפרעדען, מע זאָל פאָהרען אינאיינעם קיין מאַריענבאַד! וואו זענען געווען מיינע אויגען? וואו איז געווען מיין שכל? און וואָס טראַכטסט דו דיר, מארק? איך וויים דיין פלאָן — גלויב מיר, איך וויים. איך קאָן דיך אויסגעבונדען. דו רעבענסט, אז אָט דער קור־לענדער שוטה וועט געוואָהר ווערען פון דיין ראָמאָן, וועט ער מכתמא חאפען זיך גט'ען מיט בעלצי'ן, און דו וועסט זיך גט'ען מיט מיר, און איהר וועט זיך התונה האָבען ביידע אין א מזל־דיגער שעה? א מכה! נישט שלמה וועט גט'ען זיין וויבעל, נישט איך וועל נעמען ביי דיר גט. גיכער וועל איך דיר שטאַרבען פון דער לעבער, איידער איך זאָל דיך מיט מיין גוטען וויל בע־פרייען, זאָלסט קאָנען חאַסלירע האָבען מיט דער פאַסקודסטווע, וואָס האָט זיך פערקויפט פאַר געלד צו אַיין אלטען שקראָב, וועל־

24.

חנצי מאריאמטשיק פון די נאלעווקים אין ווארשא צו איהר מאן מאיר מאריאמטשיק אין מאריענבאד.

טייערער מאַרק!

אומזיסט איז דיין טרחה, און דיינע זיסע בריוולעך צו מיר, וואו דו ערקלערסט זיך מיר אין ליעבע, זענען ארויסגעוואָרפען. איך וויים שוין, צולויב וואָס דו ביזט געפאָהרען אין אויסלאַנד. איך וויים שוין, צולויב וועמען דו האָסט זיך אזוי געריסען קיין מאַריענבאד. צו שפעט האָב איך דאָס ערפאָהרען, אז אָך און וועה איז מיר. איך זאָל נישט זיין קיין נאר, וואָלט איך עס בעדארפט ארוים־זעהן א סך פריהער, נישט גלויבען אזא אפערישט, ווי דו ביזט, אז דער דאָקטאָר הייסט דיר פאָהרען קיין מאַריענבאד. איך שיק דיר דאָ, מארק, א מתנה — א בריעף, וואָס שלמה קורלענדער שרייבט צו אונזער חיימ'ען, און א בריעף, וואָס אונזער חיים שרייבט צו זיין פריינד שלמה קורלענדער. פון די דאָזיגע בריוולעך וועסט דו שוין פערשטעהן, פון וואַנען איך וויים אלסדינג, וואָס קומט פאָר ביי אייך אין מאַריענבאד. עס שטעהט מיר פאָר די אויגען די דאָזיגע הולטייקע, וואָס שלמה קורלענדער האָט געבראכט צו פיהרען די דריטע וואָך נאָך זיין ווייב'ס טוידט, געמומען זי, א מכה איהם, ווי זי שטעהט און געהט פאָר איהר שען פענעצעל. אצינד איז שוין רעכט. אצינד פערשטעה איך שוין אלץ. און זיי זיכער, מארק, אז איך וועל שוין לאַנג דיר נישט שטעהרען. גיך־גיך וועל איך דיר אויפבינדען די הענד. גיך־גיך וועל איך דיך בעפרייען. עס איז געווען ביי מיר היינט צוויי מאָל דער דאָקטאָר. ער זאָגט, אז איך בין רעכט קראנק, אז ס'איז ביי מיר געריהרט די לעבער, און אז איך בעדארף האָבען קארלסבאד, ווי מע בעדארף לעבען. נאָר איך וועל קיין קארלסבאד נישט פאָהרען. דו הערסט, מארק? אין

לעבטער און אָפּגענעבען מיר צוריק. „די מעשה, זאָגען זיי, האָט שוין א באַרד“... וואָס זיי מיינען דערמיט — וויים איך נישט, נאָר איך האָב קוים געטראָפען צו דער טיר. א רעשטעל צו די צרות! איצט זיץ איך און קוק־אַרויס אויף דיין פּאַפּאַשאַ, ער זאָל שוין קומען צו פּאַהרען, וועט ער דיך אַרויסרופען פון מאַריענבאַד. גענוג דיר שוין צו זיצען דאָרטען אין אויסלאַנד אויף דער קור, דו האָסט דיך שוין אויסגעקורירט. קום שוין בעסער, מאַרק, צו פּאַהרען אַהיים צו דיין קראַנקען ווייב, אפשר וועסט דו זי שוין טרעפען אויפֿ'ן טוידטען בעט...

ח נ צ י.

.25

דור מאַריאַמטשיק פון אַדעס צו זיין זוהן מאיר מאַריאַמטשיק אין מאַריענבאַד.

מיין טייערער זוהן מאַרק!

נאָר־וואָס האָב איך בעקומען צוויי בריוולעך פון וואַרשאַ, איז מיר פינסטער געוואָרען אין מיינע אויגען, און איך רוף אויף זיך דעם טוידט. איך וויים נישט, וואָס דו האָסט צו מיר, וואָס דו פּעראומערסט מיר מיין לעבען? גוטע צוויי בריוולעך! זיי קאָנען ביידע אַריינטרייבען אין קבר אַריין. איין בריוועל איז פון עפּים איינעם א וואַרשעווער מיט'ן נאָמען טשאַפּניק. שרייבט ער מיר א גאַנצע מגילה, אז ער האָט אויף דיר א בייטש, א פּעקעל מיט בריוולעך דיינע, וואָס דו שרייבסט אין מאַריענבאַד צו צוויי יונגע ווייבלעך פון די נאָלעווקים. ער האָט געוואָלט, שרייבט ער, וויזען די בריוולעך דיין חנצי'ן, האָט ער רחמנות אויף איהר, זי זאָל, חלילה, נישט בעקומען דעם שלאָג אויפ'ן אַרט. זי איז אזוי אויך, שרייבט ער, א קראַנקע נעבאַך. אלזאָ, שרייבט ער מיר, איך זאָל קומען צו פּאַהרען קיין וואַרשאַ, וועט ער מיר די בריוולעך בעווייַ־

כער האָט עלטערע טעכטער פון איהר! איך שטעל מיר פאָר דיין טרויער, וועז איך נעם אוז שטאַרב אַוועק, חלילה, דיין ווייגען, וואָס דו וועסט זיך אַנווייגען נאָך מיר! איך וויים נאָרנישט, אויב דו וועסט עס אויסהאַלטען אָפילו... פון העסטוועגען, מאַרק, זיי נאָר נישט אַזוי פרייליך, וואָרום נישט אַזוי גיך שטאַרב איך דיר. איך וועל דיך נאָך פריהער אַביסעל אָנמוטשען גוט. וועסט ביי מיר פריהער צוקרענקען. גרוי אוז אַלט וועסט דו ביי מיר ווערען. סיי־דען דו וועסט זיך מיט איהר אויפהויבען, מיט אָט דער כל־בו'ניצע, אוז אַנטלויפען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַכסט, ערגיץ קיין אַמעריקא. האָט איהר אָבער קדחת מיט וואָס צו פאָהרען. נישט זיי, נישט דו. איהר שיקט דער מאַן געלד דורך אוגזער חיים'ען אַלע שעה איין עס־לעפעל, ווי דו זעהסט פון די בריוולעך, וואָס איך שיק דיר דאָ. אוז דו? דו רעדסט מיך צו, איך זאָל אײַבערטרעטען מיין חלק ירושה צו חיים'ען אוז נעמען געלד, בכדי דו זאָלסט האָבען מיט וואָס צו שאַלאַטאַנעווען. נישט דערהאַרען וועסט דו דאָס! איך האָב בעסער ארויסגערופען אהער דיין פאַפאַשע פון אָדעס. היינט־מאָרגען קומט ער צו פאָהרען. לאָז ער זעהען, וואָס פאַר א זוהן ער האָט, אוז לאָז ער אָנקוקען, וואָס דו האָסט פון מיר געמאַכט אין אַזא קורצער צייט. אפנים, איך קאָן דען בעווייזען זיך אויף דער גאַס פון בזיון? בערעל טשאַפניק פון איין זייט אוז וועלווועל יאַמאַיקער פון דער אַנדערער זייט געהען אַרום אוז קלאַפען מיט די צינגער, געבען־אָפּ גרוסען פון דיר אוז פון מיין שוואַגער חיים אוז פון אונזערע נאַלעווקער ווייבלעך, וואָס האָבען זיך פער־קלויבען מיט אייך קיין מאַריענבאַד אוז לעבען דאָרט א גוטען טאָג. אוז מאַמער איז קאַרג די בזיונות, וואָס איך האָב פון דיר, מיט'ן הארצווהטיג, האָסט דו מיר נאָך בעדאַרפט פערשווארצען דאָס פנים פאַר פרעמדע מענשען מיט דיין „פערריסענער כלה", וואָס דו האָסט מיר צוגעשיקט. אוז איך, שטיא, פאַלג איהם אוז נעם די „פערריסענע כלה" אוז טראָג זי אָפּ אין דער רעדאַקציע, — האָט מען געמאַכט פון מיר א בער. מע האָט זיך געקאַטשעט פאַר גע־

קינדער סאמע איצט פאר זייער אריינטרעטען אין נימנאזיע? איך וויים נישט וואס פריהער: צי איך זאל געהן אויף דער בערזע מאכן געשעפטען, צי איך זאל זעהן א חתן פאר פאני'ן, זי איז שוין א מיידעל צו לייטען, צי איך זאל א שפיי טהון אויף אלץ און פאהרען קיין ווארשא היילען די צרות, וואס דו האסט דארטען אנגעמאכט? בערעבען דיך, מארק, וואס וועט זיין פון דיר? שוין צייט, זאלסט ווערען א שטיקעל מענש. שוין צייט, זאלסט אויפהערען טרייבען אין דער ערד אריין דיין פאטער

דוד מאריאמטשיק.

.26

דאקטאר זיידענער פון מאריענבאד צו זיין קאלענא איז קישענייעוו.

טייערער קאלענא!

וועלכער רוח זיצסט דו אין קעשענייעוו? מע דארף זיין א רוצח, א קוילער, מע זאל זיצען אין קעשענייעוו, אז ס'איז דא א מאריענבאד אויף דער וועלט! פאלג מיך, קום בעסער צו פאהרען אהער קיין מאריענבאד, וועסט דו וויסען פון א וועלט צו זאגען. וועסט זיך אביסעל אויסרוהען, אפטרייסלען פון זיך דעם קעשענייעווער שטויב, אנקוקען א וועלט און זיך פיהלען גאר אין אנדער מענש. איך אליין בין אהער געקומען אויך נאנץ אומגעריכט. איך האב גאר נעזאלט פאהרען קיין עמס אדער קיין וויסבאדען. בעדארף זיך טרעפען, אז איך פאהר פון וויען אינאיינעם מיט א קאמפאניע קאמיוואיאזשערען פון לאדז. דאס הייסט, איינער איז א קאמיוואיאזשער, דער אנדערער איז אין אפטייקער, דאכט זיך, אין לאמזשע. האבען מיר דעם נאנצען וועג געהאקט אין "פינף-הונדערט-איינס". זיי שפיעלען ביידע "פינף-הונדערט-איינס" אזוי קונציג, אז

זען און וועט מיר געבען איין עצה, שרייבט ער, וואָס צו טהון... איך ווייס נישט, ווער דער טשאַפּניק איז. ער שיינט מיר איין אַפּעריסט צו זיין; איך ווייס נישט, ווער די נאַלעווקער ווייבלעך זענען, און איך ווייס נישט, וואָס האָסט דו דאָס מיט זיי פאַר געשעפטען אין מאַריענבאַד. איך ווייס נאָר, אַז דו ביזט מיר מקצר ימים זינט דו ביזט געבוירען געוואָרען אויף דער וועלט. לערנען האָסט דו נישט געוואָלט, און צום געשעפט טויגסט דו נישט; קאָנסט נאָר אויסברענגען געלד און שען אָנטהון זיך און שפּיעלען ביליאַרד, און ווייטער קאָנסט דו גאָרנישט. האָב איך געמיינט: איך וועל דיך חתונה מאַכען, וועסט דו זיך אויסמענטשלען. נישט געזשאַלעוועט דיר קיין נדן, אַריינגעגעבען אין אַ לייטיש הויז, צווי־שען פיינע רייכע לייט. צום סוף זעה איך, אַז דו ביזט דער זעלבער פּרא־אדם, וואָס בחור'ווייז אין אָדעס. איך ווייס גאָרנישט, וואָס דו טראַכסט זיך!

דאָס אַנדערע בריוועל איז פון דיין חנצי. זי רופט מיך קיין וואַרשאָ. איך זאָל, למען השם, שרייבט זי, קומען קיין וואַרשאָ וואָס פריהער. זי האָט, שרייבט זי מיר, אַ בעווייז אויף דיר, אַז דו האָסט זיך אויפגערעדט אין וואַרשאָ מיט עפּיס אַ ווייבעל פון איין אַלטען מאַן און ביזט מיט איהר, שרייבט זי, אַנטלאָפען קיין מאַ־ריענבאַד, און עס האַלט שוין, שרייבט זי, ביי אַ גט. דער אַלטער מאַן, הייסט עס, וויל אָפּ'גט'ען זיין ווייבעל, און דאָס ווייבעל, שרייבט זי, צווינגט דיך, אַז דו זאָלסט אָפּ'גט'ען חנצי'ן און חתונה האָבען מיט'ן ווייבעל — דער רוח ווייסט, וואָס פאַר זאַכען מע שרייבט מיר אויף דיר! און איך האָב עס דערלעבט אַ נחת אויף דער עלטער צו הערען אַזעלכע גוטע בשורות פון דיר. קאָנסט דו פערשטעהן מיין עגמת־נפש מיט מיינע יסורים, אַז ממש איך ווייס נישט, וואָס צו טראַכטען. וואָלט האָטש די מאַמע דיינע געלעבט אַצינד, וואָלט איך זי אַוועקגעשיקט קיין וואַרשאָ, אָדער איך וואָלט אַליין זיך דורכגעפאָהרען זעהען, וואָס טהוט זיך דאָרט ביי אייך. ווי קאָן איך אָבער אַוועקוואַרפען די געשעפטען, מפקיר זיין די

מענשען וואוהין פאהרען?" זאגען זיי: „קלוגע מענשען פאהרען קיין מאריענבאד". זאג איך: „וואס איז אין מאריענבאד?" זאגען זיי: „וואַרשעווער ווייבלעך". זאג איך: „מיט וואס עסט מען דאס?" זאגען זיי: „פאהרט, וועט איהר זעהן". קורץ, פון זיערע רעד און פון זייערע אויגען האב איך אַרויסגעזעהן, אז מע דארף פאהרען קיין מאריענבאד. האב איך גענומען א קארטע און האב אַוועקגעשריבען צו מיין ווייבלעך: אזוי און אזוי, זאלסט מיר נישט שרייבען קיין עמס, זאלסט מיר שרייבען קיין מאריענבאד, וואַרום פאהרענדיג אין וועג האב איך מיך בעקענט מיט צוויי בעריהמטע דאקטוירים, איינער פון זיי איז א פראפעסאר, האבען זיי מיך אויסגעהערט און געזאגט, אז די קעשעניעווער דאקטוירים זענען שוסטערס. עמס, זאגען זיי, איז פאר מיר א סם און וויסבאדען א טוידט. איך בעדארף האבען, זאגען זיי, מאריענבאד, אזוי וויי מע בעדארף לעבען אויף דער וועלט, און וואס פריהער איז בעסער, אי מאק דאלי...

און אט אזוי, ווי דו זעהסט, בין איך אויסגעוואכסען אין מאריענבאד און בין אריין גלייך אין גן־ערן אריין. ווילסט דו דאך מסתמא, איך זאל דיר בעשרייבען דעם גן־ערן? א מכה! ביזט נישט קראנק קומען צו פאהרען אהער. וואס וועסט דו אויסזיצען אין קעשעניעוו? זאלסט אנקוקען ווייבלעך! נישט קיין ווייבלעך, זאג איך דיר, נאר פערשקעס, ארץ־ישראל־עפעלעך. און דוקא אין פאריקלעך, טהוען זיך אן א סך שענער, ווי אין אדעס. און אלייז זענען זיי שען, איינע שענער פון דער אנדערער. פארהאן דא איינע איין אתרוג'ל. בעלצי רופט מען זי. זאלסט א קוק טהון אויף דעם באמבאנטשיקל, וואלסט דו זיכער אייגענומען א מיתה משונה. איך וועל זי דיר אפמאהלען: אויגעלעך — שווארצע קארשען, בעקעלעך — רויטע פלוימען, צייהנדלעך — וויסע פערעלעך, א נעזל — אויסגעטאקט, א העלזל — עלפענבין, און אנגעטהאן גאהט דאס — דער רוח זאל מיך נעמען! בעדארף אזא בוטאנטשיק איינשטעהן, מסתמא, ביי איין אלטען שטורמאק. אלע זענען דא

ס׳איז געפערלעך, איך האָב מורא, אויב זיי זענען נישט קיין שור־לייערס. מיר איז באַלד נישט געפעלען זייער איבערקוקען זיך און זייער שפּראַך. בעת זיי דינגען זיך, רעדען זיי אויף א מאָדנער שפּראַך. פרעג איך זיי: „וואָס פאַר א שפּראַך איז דאָס, קינדער?“ זאָגען זיי: „לשון־קודש“. און האָקען וווייטער: „ששים ושש“... „מאה והמישים“... „שלי — שלי“... רוף איך מיך אָן צו זיי: „קינדערלעך, ווילט איהר, מיר זאָלען, זאָג איך, שפּיעלען אין „פינף־הונדערט־אייגס“, זאָלט איהר רעדען אויף וואָס פאַר א שפּראַך איהר ווילט, זאָג איך, נאָר נישט קיין לשון־קודש, וואָרום איך בין, זאָג איך, נישט קיין ציוניסט“. לאָכען זיי און הערען אויף צו רעדען לשון־קודש, נאָר וואַרפען זיך איבער גלאָט מיט מאָדנע ווער־טער. צום ביישפּיעל, אז איינער פון זיי הויבט אויף די דריי צו־געדעקטע קאָרטען, טהוט ער א זאָג: „דאָנקען און לויבען יאָסקי דעם טויבען, איך האָב שוין איינגעהאַנדעלט גוטע דריי קאָרטען — זאָדיק לאָקריץ בנימין“. אָדער: „מזל טוב! איטשעמייער האָט א שידוך געטהאָן מיט זיין חעמעלען פאַר דער לודמערער מויד“... איצט וויים איך שוין דעם פּשט פון די סיגנאַלען, אז זאָדיק איז צעהנטעל רויט, לאָקריץ — נייענטעל טרעף, בנימין — וואַלעט פּיק, די לודמערער מויד — דאָס איז מלכה שערעל, אי טאָק דאָלי... דער חסרון איז, וואָס איך בין עס געווואָהר געוואָרען ערשט העט־העט, אז חברה האָבען מיך שוין געהאַט גוט אָפּגערייניגט. פון דעסטוועגען זענען מיר זיך צעגאַנגען דוקא די בעסטע גוטע פריינד, וואָרום איך האָב שוין לאַנג אַזעלכע וואַרעמע יונגלעך און פער־שלעפּטע קרענק נישט בעגעגנט. איינער דערצעהלט אַנעקדאָטען, און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — קאָן מען שטאַרבען. שוין אז מיר האָבען געהאַלטען ביי צעפּאָהרען זיך, איז געוואָרען א רעד: „וואוהין פאָהר איך און פון וואַנען?“ זאָג איך: „פון קעשענייעוו קיין עמס“. זאָגען זיי: „נאָראַנים פאָהרען קיין עמס“. זאָג איך: „איך פאָהר נישט קיין עמס, איך פאָהר קיין וויסבאָדען“. זאָגען זיי: „משוגעים פאָהרען קיין וויסבאָדען“. זאָג איך: „און קלוגע

און קום צו פאָהרען. און זאָג סעריאָזשע'ן, ער זאָל אויך קומען אַהער קיין מאַריענבאַד. וואָס וועט איהר אויסזיצען אין דעם שטוי־ביגען קעשעניעוו? מע שרייבט מיר, אַז איהר פערנעמט זיך דאָר־טען מיט פּוסטע זאַכען. איהר פאָרט, זאָגט מען, קיין פּעטערבורג מיט אַ דעפּוטאַציע וועגען די „פּאָטיעשנע". צו וואָס? עס וואָלט אודאי געווען אַ יושר, מע זאָל דערלאָזען אידישע קינדער אין די „פּאָטיעשנע פּאָלקען". עס איז אָבער אַרויסגעוואָרפען. אונזער וואָ־לאָדקע (פּורישקעוויטש) וועט נישט שלאָפען. שרייב מיר, וואָס הערט זיך אין קלוב? וועמען געהט דאָס בלאַט און ווער ווערד בעגראָבען? איך שפּיעל דאָ זעלטען אין קאָרטען. דאָ שפּיעל איך מעהר אין פלירט, און עס געהט מיר — הלואי ווייטער. שרייב מיר אָפטע בריוולעך. נאָר בעסער וואָלט געווען, זאָלסט אַליין קו־מען צו פאָהרען. און נישט אַליין, נאָר מיט סעריאָזשען.

איך קוש דיך.

דיין פריינד אַלפרעד זיידענער.

.27

בעלצי קורלענדער פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן שלמה קורלענדער אויף די נאַלעווקים אין וואַרשאַ.

לבעלי היקר מוהר"ר שלמה נ"י.

איך קום דיר צו מעלדען, אַז עס געהט מיר דאָ זעהר נישט גוט. היינו, איך פיהל מיך נאָך מעהר נערוועז, ווי איך בין געווען אין וואַרשאָ. איך האָב מורא, אַז עס איז אַרויסגעוואָרפען מיין גאַנצע קוראַציע מיט'ן גאַנצען מאַריענבאַד. און ווער איז שולדיג, אַז נישט דו? וואָרום וויבאַלד איך בין אין מאַריענבאַד אַרומגע־רינגעלט מיט שפּיאָנען, בין איך דאָך נישט זיכער מיט'ן לעבען. איך

נאָך איהר די כּפּרה. און מעהר פון אַלעמען טאַנצט אַרום איהר איינער איין אַדעסיט, טאַקי א וואַרשעווער אייידעם, מאַריאַמטשיק רופט מען איהם, א בעריהמער, א לייגנער, וואָם אין דער קאָרט, און זעהט אוים, ווי א קאַדעט. איך האָב געהאַט מיט איהם א שטיקעל אינצידענט. שיער נישט אַרויסגעשפּרונגען א דוּעל. איבער א נאַרישקייט, נאָר ס׳איז כּהאי צו דערצעהלען.

אין מאַריענבאַר איז דאָ איינע א וואַרשעווערין, יאַמאַיטשיכע רופט מען זי. האָט זי דריי טעכטער, שוין א ביסעל איבערגעוואַכסענע, האָבען זיי פּעריסענע נעזעלך און זוכען חתנים. און אזוי ווי ביי מיר אויף דער נאָז שטעהט נישט אויפגעשריבען, אז איך בין א בעווייבטער, האָבען זיי מיך אָנגענומען פּאַר א חתן, און די מאַמע מיט די דריי טעכטער קייבלען מיך, ווי א בן יחיד. און דער שדכן דולט מיר א ספּאַדיק, און אַלע בעקאַנטע האַלטען מיך פּאַר א חתן און געבען מיר אונטער קוראַזש. מעהר פון אַלע רעדט מיך צו איינע, אויך פון די וואַרשעווער ווייבלעך, א רעכטע אוואַנטוריסטקע, רויכערט פּאַפּיראָסלעך און שפּיעלט מיט מאַנסביליען אין פּרעפּעראַנס, מאַדאַם טשאַפּניק רופט מען זי. די דאָזיגע טשאַפּניק דערגעהט מיר די יאָהרען. זי זאָגט, אז די יאַמאַיטשיכע איז רייך, אזוי ווי קורח, האָט אייגענע מויערען אין וואַרשׁא מיט קלייטען מיט מאַיאָנטקעס, אי טאַק דאַלי. קורץ, מע רעדט מיר א שידוך. מאַך איך מיך געפּגר׳ט. א שידוך איז א שידוך. וואָם אהרט עס מיך? טרעפט זיך א מעשה, אז אָט דער אדעסיט, וואָם איך שרייב דיר, איז זיך מיישב און לאָזט־ארויס אויף די יאַמאַיטשיכעס טעכטער א ליעדעל אויף זשארגאָן, א פּרעמדס, און גיט עס ארוים פּאַר זיינס, אז ער האָט דאָם געלקח׳ענט, איבערגעניצעוועט, אי טאַק ס׳איז געקומען צו א דוּעל. זיין גליק, וואָם ער האָט מיך איבערגעבעטען און מודה געווען פּאַר אַלעמען, אז דאָם ליעדעל איז נישט זיינס, אז ער האָט דאָם געלקח׳ענט, איבערגעניצעוועט אי טאַק דאַלי. קורץ, איך לעב דאָ א גוטען טאָג און האָב געווים קיין חרטה נישט, וואָם איך בין אין מאַריענבאַר, נישט אין עמס. פּאַלג מיך

וועסט דו אויפהערען עסען, למאי איך קען זיך מיט אָדעסער שאַר־לאַטאַנעס, מיט קעשעניעווער שלים־מזל'ען, מיט לאָדזער פאַצעט־לעך און נאָך אַזעלכע זאַכען. וואָרום דיין בעל־סוד, חיים סאָראָ־קער, איז, אויב דו ווילסט וויסען, טויזענד מאָל ערגער פון זיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, חאָטש ער איז אַ שאַרלאַטאַן און האָט זיך מיר צוגעגעסען מיט זיינע בריוולעך אַזוי ווייט, אַז איך האָב איהם געמוזט בעטען, ער זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר מיר שרייבען אַזעלכע בריוולעך, וואָרום איך וועל זיי אַריבערשיקען צו זיין חנצי'ן. איך שיק זיי דיר דאָ אינאיינעם מיט חיים סאָראָקער'ס בריוולעך, בכדי זאָלסט זעהן, אַז דער רוח האָט זיי ביידען נישט גענומען, אַז דו בעדאַרפסט נישט האָבען דאָ קיין אַפּיטרופּסים, קיין שפּיאָנען און קיין שיצערס. איך קאָן מיט גאָט'ס הילף מיין שטעדטעל אַליין בעשטעהן. למשל, נעם אָט די צוויי שלים־מזל'ען, וואָס זענען גע־פאָהרען מיט מיר פון בערלין און אָפּגעזעגענט זיך אין מאַריענבאַד אויפ'ן באַהנהויף. דו מיינסט אפשר, אַז איך האָב מיך נישט בע־געגענט מיט זיי נאָכדעם דאָ אין מאַריענבאַד? אַזאַ מכה זיי. איצ־טער זענען זיי שוין נישטאָ. נאָר די ערשטע צייט האָבען זיי זיך מיר געפּלאָנטעט פאַר די אויגען. פערשטעהט זיך, אַז איך האָב מיך אָפּגעקעהרט פון זיי, געמאַכט ווי איך האָב זיי נישט דערקענט... מיינסט דו דאָך, אַז זיי זענען בדלות? האָב קיין יסורים נישט, זיי האָבען זיך נישט אַרומגעדרעהט דאָ אַליין. פאַרהאַן דאָ גענוג דאַמען מיט גענוג ווייבלעך. ס'איז פאַרהאַן אַ בראָני לויפערמאַן מיט אַ לאה'צי ברויכשטוהל, מיט אַ שערענצים מיט אַ פּעקעלים, און נאָך אַזעלכע צנועות, וואָס קלויבען נישט איבער, אַבי אַ יונגערמאַן, וואָס טראָגט אַ קאַפּעליש, איז שוין ביי זיי אַ קאַוואַליער. ובפרט אַזעלכע קאַוואַליערען, ווי אָט די צוויי שלים־מזל'ען, פערשלעפּטע קרענק, וואָס מע קריגט זיי נישט. איינער פון זיי, דער, וואָס האָט מיך אַ קוש געגעבען און געחאַפּט פון מיר אַ פּאַטש, דער־צעהלט אַנעקדאָטען, אַז מע קאָן שטאַרבען אונטער זיינע הענד, און דער אַנדערער זינגט ליעדלעך — אַ כפּרה אונזער עליזעאום־טהעאַ־

האָב גאָרנישט געוואוסט, שלמה, אז איידער איך בין נאָך געקומען קיין מאַריענבאַד, האָסט דו דיך שוין בעוואָהרענט מיט שומרים, וואָס זאָלען מיר היטען די טריט, וואו איך שטעה און וואו איך געה, וואָס איך עס, וועז איך טרינק און מיט וועמען איך רעד. ס׳איז טאַקי זעהר שען פון דיין זייט, כלעבען, אז דו בעקלאָגסט זיך פאַר דיין נוטען פריינד אויף דיין וויב, וואָס זי איז אַיין אויסברענגערין, און בעטסט איהם, אז ער זאָל מיך אויפקלערען, אז דיינע געשעפ־טען געהען דיר נישט גוט... און ער, דיין „גוטער פריינד", איז טאַקי אזוי שען און פיין און איידעל און נעמט דיינע קלוגע בריוולעך, וואָס דו שרייבסט צו איהם בסוד־סודות, און שיקט זיי איבער צו זיין אסתר׳ען, און זיין אסתר נעמט און גיט זיי איבער צו איהר שוועסטער חנצי, און חנצי נעמט און שיקט זיי איבער אהער קיין מאַריענבאַד צו איהר מאן מאיר׳ל מאַריאַמטשיק, אַדער, ווי דו רופסט איהם אָן, דער „אַדעסער שארלאַטאַן". און דער „אַדעסער שארלאַטאַן" איז, אויב דו ווילסט וויסען, א סך פיינער פון דיין „גוטען פריינד", חאָטש ער איז א שארלאַטאַן. וואָרום וועז נישט ער, וואָלט איך נישט געוואוסט, אז דו האָסט דא שפּיאָנען אין מא־ריענבאַד מיט „גוטע פריינד", וואָס היטען מיר די טריט. א גליק, וואָס דיינע בריוולעך זענען חאָטש נישט אַריינגעפאַלען צו דער יאַמאַיטשיבע אין די הענד אַריין. די גאַנצע וואַרשעווער נאַלעווקים וואָלטען שוין געוואוסט דיינע סודות, וואָס דו פערטרויסט צו דיינע „גוטע פריינד", וואָס זענען גרייט דיך צו קויפען און צו פערקוי־פען, און דו ביזט אין זיי פערגליבט, ווי אין גאָט. אז ס׳איז יא אזוי, בעראַרף איך דיר עפענען די אויגען, שלמה, זאָלסט וויסען, וועמען מע מעג פערטרויען און וועמען נישט. איך שיק דיר דא א פּאָר בריוולעך פון דיין „גוטען פריינד", וואָס זענען געווען ג־שריבען צו מיר באַלד נאָך מיין אָנקומען אהער קיין מאַריענבאַד. לייען אַקאָרשט איבער אָט די צעטעלעך — וועסט דו הנאה האָבען. איך פערהאָף, אז נאָך אזא מעשה וועסט דו צו איהם מעהר קיין בריוולעך נישט שרייבען, קיין סודות נישט פערטרויען, און מיך

שטוהל — אויך אהין. און די שערענצים מיט דער פּעקעלעס וועלען, מסתמא, אויך נאכשלעפּען זיך. זיי טהוען מיר נאך. וואוהין איך געה, געהען זיי אויך, און וואס איך טהו־אן, געפּעלט זיי. זיי־ערע מאנען, די איטשעמאיערס, זאלען זעהען, ווי זייערע ווייבלעך פּיהרען זיך אויף דא אין מאריענבאד, וואלטען זיי זיך מחיה געווען. נאר איך ווייל מיך נישט מישען אין פּרעמדע געשעפּטען. איך האב מיינע אייגענע צרות מיט מיינע אייגענע שלעק. איך זאל געווען וויסען, אז איך וועל האבען אזא קור אין מאריענבאד, וואלט איך אהער נישט געפּאהרען פּאר קיין געלד. איך וואלט נישט צוגעהערט זיך צו מיין קרובה און וואלט בעסער געפּאהרען קיין וויסבא־דען אדער קיין אסטענדע. דארט איז חאטש פּאראהאן א ים און מע קאן זיך באדען. און דא וואס? מע ווערד פערברענט פון די היצען און בערערט פון נאלעווקער ווייבער, און איבער וועמען? איבער דיר מיט דיינע „גוטע פּריינד", וואס דו ביזט אין זיי פערגלויבט, ווי אין א רבי'ן. נאכדעם ווי דו וועסט האבען דורכגעלייענט זיינע „ליעבע־צעטעלעך" צו מיר, וועסט דו, האפענטליך, ערויסזעהען, ווער חיים סאראקער איז, און וועסט איהם אויפהערען שרייבען בריוולעך און האלטען איהם פּאר א בעל־סוד. און אז דו וועסט מיר ווילען שיקען געלד, איז דא א פּאסט. און וואס דו שרייבסט מיר ווענען מיינע פּעטערס, זאל דיך נאט היטען זיי געבען שטעלעס, וואלרום טאמער מאכט זיך נאכדעם עפּים נישט אזוי, וועסט דו האבען וואס מיר אויפצווואלרפען, אז איך און מיין משפּחה צעטראגען דיר די ביינער. געב זיי בעסער צושטייער אויף דער הוצאה, לאזען זיי אווקפּאהרען קיין אמעריקא, וועסט דו וויסען, אז דו ביזט פּטור געווארען איין מאל פּאר אלע מאל — און איין עק. און איך בעט דיך, זאלסט מיר נישט שיקען מעהר קיין אנווייזונגען צו דיינע „גוטע פּריינד" און „בעלי־סודות". און, למען השם, געב אכטונג אין שטוב און זאג שבע־רחל'ען, זי זאל זיך נישט האפּען שטעלען אוגערקעס אויפ'ן ווינטער אצינד אין די היצען, ווען אוגערקעס זענען מיט גאלד גלייך. און שרייב מיר, אויב ס'איז אין

טער! קאנסט פערשטעהן, אז אפילו יאמאיטשיכע האָט זיך נישט געקאָנט איינהאלטען און האָט זיי געמאכט חנ׳דלעך ביי׳ם ברונען און האָט זיי דאָרט בעקענט געמאכט מיט איהרע טעכטער. ערשט שפעטער איז זי געוואָהר געוואָרען פונ׳ם שדכן, אז די שלים־מזל׳ען האָבען ווייבער, האָט זי זיי געגעבען דעם וועג. אי, וועסט דו פרעגען, פאר וואָס האָבען זיי באלד נישט געזאָגט, אז זיי זענען בעוויבטע? למאי מאריאמטשיק? און למאי דיין בעל־סוד חיים סאָראָקער? ער איז דאָך שוין צודאי א בעווייבטער, און האָט שוין גאָר קינדער כמעט אזעלכע, ווי איך, — ווי קומט דאָס צו איהם, ער זאל שרייבען אזעלכע ליעבע־צעטעלעך, און צו וועמען? צו זיין גוטען פריינד׳ם ווייב, וואָס איז איהם אָנגעטרויעט געוואָרען, ער זאל אויף איהר אכטונג געבען?!... גלויב מיר, שלמה, וואָס איך האָב אויסגעווויינט נעכטיגען טאָג, מעגען די טרערען פאלען אין ים אריין. אז איך דערמאָן מיך, צו וואָס האָב איך בעראַרפט נעמען א מאן א גביר? וואלט דען נישט גלייכער געווען, איך זאל געווען נעמען מיין גלייכען? אי, איך וואלט אצינד נישט געווען אפשר אין מאריענבאד? א שענע ריינע כפרה! בסך הכל האָט מיר דאָס מאריענבאד, אויב דו ווילסט וויסען, נישט געגעבען גאָר־נישט. אדרבה, זינט איך בין דא, האָב איך נאָך פערלוירען העכער צוויי פונט. איך האָב געפרעגט דעם דאָקטאָר, וואָס טהוט כען דער־צו, זאָגט ער: „מעהר עסען, וויניציגער שפאציערען, און דער עיקר — נישט אפעסען זיך דאָס האַרץ, נישט האָבען קיין יסורים". א חכם א דאָקטאָר! דאָס וווייסט מען דאָך אהן איהם. איך פרעג איהם: אפשר וואלט פאר מיר גלייכער געווען, איך זאל פאהרען קיין פראַנצענסבאד? זאָגט ער, אז ער האָט קעגען דעם גארנישט. וויבאלד אזוי, פאר וואָס זאל איך מיך נישט דורכפאהרען קיין פראַנצענסבאד? מע זאָגט, אז פראַנצענסבאד איז פון דאָנען א געלעכטער. פראַנצענסבאד איז א באד פון סאמע פרויענצימער. און עס קאָסט דאָרט, זאָגט מען, אלסדינג וואלוועל, בזיל הזול. בראַני לויפערמאן קלויבט זיך שוין לאַנג קיין פראַנצענסבאד, און לאה׳צי ברויכ־

געטהאָן מיין חוב נאָר אויס פּערזענליכע סימפּאַטיע צו אַייך. איהר קומט פון בערלין, קעהרט איהר אודאי דאַרפען געלד? איך און מיין קאַסע זענען תמיד אָנגעברייט פאַר אַייך.

א פריינד פון אַייער מאַן ח. ס.

.29

מאיר'על מאַריאַמטשיק פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

מיין ליעבע מאַדאַם קורלענדער!

איך זעה, אַז איהר איזבעגאַיעט מיך, דעריבער מוז איך מיך אָבראַשטשאַיען צו אַייך דורך דער פּאָסט. איך פערשטעה נישט, וואָס סטעסניאַיעט איהר זיך אַזוי? אויב עס איז אַייך נישט לאָוו־קע צו ווסטרעטשאַיען זיך מיט מיר אינ'ם אידישען רעסטאָראַן, אָדער אין קאַפע „עגערלענדער", קומט בעסער אין „קאַפע פראַנסע", דאָרט, וואו איהר זענט געווען נאַ דניאַך מיט אַייער ראָדסטוועננניצע מאַדאַם טשאַפּניק. בעסער וואָלט געווען, איהר זאָלט היינט קומען אַהין אַליין. איך האָב אַייך צו סאָאָבשטשאַיען אַ פיינע זאַך פון מיין שוואָגער חיים סאָראָקער... קסטאַטי, וואָס פאַר אַ סעקרעט האָט ער דאָס מיט אַייך היינט גערעדט ביי'ם ברונען? ניעאוזשעלי וועט איהר דאָפּוסקאַיען, אַז אַזאַ ראָסטאָוושטשיק, ווי מיין שוואָ־גער, זאָל נאָך אַייך אוחאַזשעווען? פון וואָס וועט ער מיט אַייך רעדען? פון דער „אָקע", וואָס ער שפּיעלט דאָ גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט? אָדער פון די וועכסעלעך מיט די געשעפטלעך אויף די נאַלעווקים?... איך אָזשידאַיע אַייך צווישען פיער און פינף.

דאָ פּריאַטנאַוואָ סווידאַניאַ.

מ. מ.

וואַרשאָ אויך אַזוי הייס, ווי דאָ, וואָס מע קאָן זיך אַפילו נישט אָנ־טהון אַרויסצוגעהן, ווי עס געהער צו זיין. איך זאָל שוין דערלע־בען אַוועקצופאָהרען פון דאַנען געזונדערהייד ערגיץ אין אַיין אַנ־דער קוראָרט. דאָס מאַריענבאַד מיט די נאַלעווקער קאַוואַליערען מיט זייערע ליעבע־צעטעלעך האָבען זיך מיר שוין אַזוי צוגעגעסען, גאָט זאָל מיך נישט שטראָפען פאַר די רעד, אַז איך קאָן שוין אויף זיי נישט קוקען.

פון מיר דיין פרוי בעלצי קורלענדער.

.28

חיים סאַראַקער פון מאַריענבאַד צו בעלצי קורלענדער אין מאַריענבאַד.

זעהר געעהרטע מאַדאַם!

איך בין נישט גאָט'ס סטראַפּטשע, איך זאָל אַכטונג געבען אויף פרעמדע ווייבלעך און אויסזעצען יענעמס פעהלערען. דאָך קאָן איך מיך נישט אַיינהאַלטען, נאָך אַייער נעכטיגען קאַלטען אויפנעמען מיך, און מוז אַייך אויפקלערען, ווער דער פאַרשוין איז, מיט וועל־כען איך האָב אַייך נעכטען געטראָפען. אפשר ווייסט איהר נישט, ווער ער איז, עס איז מיר אַפילו זעהר נישט אַנגענעהם צו בערע־דען אַיין אייגענעם — ער איז מיינער אַ שוואָגער, — נאָר ווייל ער איז מיר אַ שוואָגער, דעריבער קען איך איהם אַזוי גוט. עס איז איינפאַך אַ שאַנדע מיט איהם זיך צו בעגעגענען, און ווער שמועסט נאָך שפּאַציערען אויף דער גאַס. אַ חוץ, וואָס ער האָט אַ מיאוסען נאָמען נאָך פון אַדעס, איז ער דערצו נאָך אַ ווילדער בעריהמער און אַ מסוכנ'ענער סקאַנדאַליסט. איך שרייב אַייך די דאָזיגע ווער־טער נאָר, אום צו בעהיטען אַייער עהרע און דעם כבוד פון אַייער מאַן, וואָס איז מיר נאָהענט, ווי מיין אייגענער כבוד. איך האָב

צו טהון, מאכען מיר א קערטעל. צום מיינסטען, איין „אקע".
אייער מאן האט דאס אויך נישט פיינט. נו, און איהר?
אלזא, פון עלף ביז האלב צוועלף.

מיט פריינדליכען גרוס

ח י י ם ס.

.31

מאיר'ע מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

קאק וואס נע סטידנא? איך בין אפגעוואסען צוויי שעה אין „קאפע פראנסע" און ארויסגעקוקט אויף אייך, טאמער קומט איהר. צום סוף — נאפראסנא! ווי איז מען דאס אזוי זשעסטאקע? איהר האט פערגעסען, אז נאך דער ווסטרעטשא, וואס איך האב אייך ווסטרעטשאיעט אויפ'ן וואקזאל, האט איהר מיר אליין גע־זאגט, אז איהר ווייסט נישט, מיט וואס איהר קאנט מיר אטבלא־גאדארען? איצט, אז איך בעט פון אייך אזא פוסטיאק, אטקא־זוועט איהר מיר! איך גלויב אייך טשעסטנאיע סלאווא, אז איך וועל אייך זהן געהן מיט מיין שוואגער סאראקער, וועל איך זיך מאכען, אז איך זעה נישט. חאטש ס'איז מיר זעהר באלנע. ער איז דאך מיינער א בליזקי ראדסטוועניק. נאר איהר וואלט ווייסען דאס, וואס איך ווייס — וואלט איהר זיך מיט איהם מעהר נישט ווסטרעטשאיעט און אפילו נישט געענטפערט אויף זיין פאקלאן. איהר מיינט, איך רער אויף איהם מחמת רעוונאסט? אווועראיו וואס, אז ניין. נאר איסקליוטשיטעלנא, וויל איך האב ביי זיך אין האנד דאקאזאטעלסטוועס, אז ער האט אייך אביזשאיעט און אקליעווטאיעט, אייך און אייער מאן, ביז דער לעצטער סטעפעני... איך זאטיעוואיע נאך שבת'דינע וואך א פראגולקע קיין ענגער. דארט

30.

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

געהרטע מאדאם!

איך פערשטעה נישט, וואס האט איהר געדארפט שיקען צו מיר א שליח? אז איהר בעדארפט געלד, האט איהר דאך געקאנט זאגען מיר אליין נעכטען אין רעסטאראן. איך האב אייך געזאגט, נאך באלד ווי איהר זענט אנגעקומען קיין מאריענבאד, אז מיין קאסע איז פאר אייך אפען שטענדיג און צו יעדער צייט. נאר אויב ס'איז אייך נישט אויסגענעמען קומען צו מיר, קאן איך קומען צו אייך. איך וועל פון אייערטוועגען מיין טרחה נישט זשאלעווען, ערשטענס, צוליעב אייער מאן, און צווייטענס, טאקי צוליעב אייך אליין... איך וואלט אייך געשיקט טאקי באלד דורך אייער שליח. איז, ערשטענס, דארף איך זיין אין באנק וועכסלען רוסישע קערב־לעך. און, צווייטענס, ווילט זיך מיר אייך געבען אין האנד אריין, איך ווי אייך דיענען מיט וואס נאר מעגליך... וואס קומט מיר דערפאר?... פונקט עלף אזויגער וועל איך זיין ביי'ם ברונען, און אז נישט, איז האלב צוועלף אין „מיראמאנט". בעסער וואלט געווען אין „מיראמאנט". דארט וואלטען מיר געקאנט רעדען אונטער פיער אויגען. איך האב אייך איבערצוגעבען וועגען אייער מאן זהר א אינטערעסאנטע זאך... און איך ווי אייך פארלעגען איין אנדער סטאנציע, טאקי פון אייער טובה וועגען... מיר געפעלט נישט אייער סטאנציע. איך זאל האבען די ברכות, וואס אין מיין האטל וועט אייך זיין בעסער און קאסטען ביליגער, און פרייליכער אויך. מיר זענען דא א קאמפאניע פון אייגענע מענשען. מיר פערברענגען די צייט זהר געמיטליך, און אז ס'איז נישטא וואס

וויטשקע: דעם, וואָס איך אוואַזשאַיע, מוז איך אָנרופען ביי'ם נאָמען, ובפרט אַייך, וואָס איהר האָט מיך אַזוי אָטשאַראָוועט פון דער ערשטער ווסטרעטשע!! זאָגט מיר, דושינקע, ניעאוזשעלי איז דאָס אמת, וואָס אַייער ראָדסטוועניצע טשאַפּניק האָט מיר דערצעהלט אויף אַייך, אַז איהר בענטשט בודטאָ־בי ליכט אַלע פרייטאָג אויף דער נאַכט? אויף דער מאַדאַם שערענצים און אויף דער מאַדאַם פּעקעלים וואָלט איך עס געגלויבט, וואָרום זיי זענען זעהר נישט אָבראַזאָוועט און טאַקי גלופּאָוואַטע אויך. חאָטיאַ איך ווייס אַ פאַקט, און נישט איין פאַקט, נאָר עטליכע פאַקטען, אַז די שערענצים מיט דער פּעקעלים זענען אויך נישט אַזוי רעליגיאָזנע, ווי זיי זענען אין וואַרשאָ אויף די נאַלעווקים. דאָרט פאַר די אי־טשע־מייערס פּאַסט זיי בענטשען ליכט פרייטאָג פאַר נאַכט. און דאָ וועל איך אַייך ווייזען אַ דאָקאַזאַטעלסטווע, אַז איך וועל זיך מיט זיי קאַטאַיען אום שבת אויף אַ לאָדקע — אַנישט, זאָל מיין נאָמען נישט הייסען מאַרק דאַווידאָוויטש! זאָגט מיר, דושינקע, אָטקראָווענע: נאָך די בריעף, וואָס איך האָב בעוויזען, האָט איהר אַייך שוין אובעזשדאַיעט, ווער מיין שוואָגער איז? עס איז זעהר פּריסקאָרבנע, וואָס איך מוז מיך פּערעפּיסעווען מיט אַייך דורך צעטעלעך, נאָר וואָס זאָל מע טהון, אַז מע לאָזט אונז נישט נאַ־יעדיניע אַפילו אויף איין סעקונדע! ווי געפעלט אַייך מיין באַסני, וואָס איך האָב סאָטשיניאַיעט אויף די יאַמאַיטשיכע'ס טעכטער? שרייבט מיר אַ פּאָר ווערטער חאָטש נאַ פּאַמיאַט. ניעאוזשעלי האָט איהר מורא, אָדער איהר דאָוועריאַיעט מיר נישט איצט אויך, פּאָסלע טאַוואָ, וואָס איך האָב אַייך געגעבען אַזעלכע דאָקאַזאַ־טעלסטוועס?

אייער מאַרק.

איז פֿאַרהאַן וואָס צו זעהען. אויב איהר וועט זיך פֿריסאָיעדיניאיזן צו אונזער אָבשטשעסטוווע, וועל איך אייך איבערגעבען די דאָקאָזאָטעלסטווועס, וואָס איך זאָג אייך. א פּאָקאָ, פּערבלייב איך אייער בעסטער פֿרייגד.

מ. ד. מ.

.32

חיים סאָראָקער פֿון מאריענבאָר צו בעלצי קורלענדער איז מאריענבאָר.

אַיין אומגליק מיט די נאָלעווקער ווייבלעך. אין דער היים זעהט מען זיי מעהר נישט אַז שבת בייטאָג אין זאָכסישען גאָרטען. אוּן קומען זיי אַהער קיין אויסלאָנד, ווייסען זיי אַליין נישט, ווואוהין זיי זאָלען זיך ווערפען. איך זאָג אייך נישט קיין מוסר אוּן האָלט אייך נישט פיר. עס ווואונדערט מיך נאָר, פּאָר וואָס, אַז איך האָב אייך נעבעטען זיין אין „מיראָמאָנט", — איך האָב אייך געוואָלט זאָגען א נויטיגע זאך — זענט איהר נישט געקומען, אוּן מיט דער קאָמפּאַניע זשוליקעם קיין עגער זענט איהר יאָ געפּאָהרען. מסתמא איז אייך מיט זיי מעהר אַנגענעהם די צייט צו פּערבראַנגען — זאָל אייך נאָט העלפען... אפשר בעדאַרפט איהר נאָך געלד? היינט פּאַרנאַכט האָף איך אייך צו בעגעגענען אויף דער פּראָמענאַדע.

אייער בעסטער פֿרייגד חיים סאָראָקער.

.33

מאיר'ל מאריאמטשיק פֿון מאריענבאָר צו בעלצי קורלענדער איז מאריענבאָר.

טייערע בעלצי!

איזווויניטיע, וואָס איך פֿאַוואָלי מיר אַזא פּאַמיליאַרנאַסט, חאָטיא מיר זענען נאָך נישט אַזוי בליזקע. ביי מיר איז אַזא פּרי־

גליק? קארג אוהאזשארען ביי אייך, האט דער רוח אנגעטראגען א דאנטיסט פון קעשעניעוו. איך פערשטעה נישט, ווי אזוי מע פרעזיראיעט נישט אזא ניטשטאזשעסטווע! מע פרעדלאגאיעט איהם איינע פון די דריי יאכאיטשיכע'ס טעכטער — טודא יעמו אי דארגא! וואס האט ער צו אוהאזשעווען נאך אונזערע ווארשע־ווער ווייבלעך? מע האט מיר פערעדאיעט, אז ער איז שטארק וואזמושטשאן פון מיין באסני, וואס אלע טראגען זיך איצט מיט איהר ארום. ער געהט ארום איבער מאריענבאד און רעספראסטרא־ניאעט לאזשנע סלוכען, אז די באסני איז נישט מיינע, און ווייל מיך ארויסרופען פון דעסטוועגען אויף א דועל. אט א טשודאק! ממה־נפשך, איז זי נישט מיינע, פריטשאם איז דא א דועל? וואס־אבשטשע, עס ווילט זיך מיר נישט מאראיען, ווייטער וואלט איך אויף איהם אליין סאטשיניאיעט א באסני, וואלט זי דאסטיגאיען פון דאנען ביז קעשעניעוו. ביי מיר כאטשיניאיען א באסני איז גרינגער, ווי אויסרויבערען א פאפיראס. אז איך בין געווען נאך אין אדעס, פלעג איך סאטשיניאיען אלע טאג ניע מעניעיע פון צוויי טויז באסנים. און נישט נאר באסנים אליין, — איך פלעג שרייבען פעליעטאנען, ראמאנען, קאמערייעס. „קאמעריע בראקא" האט איהר געוואהן אמאל? איז דאס מיין סאטשיניעניע. פארהאן ביי יושקע־ווימש'ען אויך א „קאמעריע בראקא", טויג זי אויף טישטשע חלשות! וואבשטשע, איך ווייל זיך פאר אייך נישט ריסעווען, נאר איהר קאנט מיך נאך גאר ווינציג. איך נאדעיע זיך, אז איהר וועט מיך אוזנאיען נעהענטער, וועט איהר איזמעניאיען אינגאנצען אייער ווזגליאד מיט אייערע אטנאששעניעס צו מיר.

אייער מ א ר ק.

.34

חיים סאראָקער פון מאריענבאר צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

איהר פאָדערט פון מיר דורכאוים, אז איך זאָל אייך זאָגען דאָס וואָרט, זאָג איך עס אייך: עס איז מיר אָנגענעהם מיט אייך זיך צו בעגעגענען א סך מעהר, ווי מיט אלע אונזערע נאלעווקער ווייב־לעך צוזאמען גענומען. זענט איהר שוין צופריעדען? צי איהר ווילט, איך זאָל אייך נאָך זאָגען דאָס, וואָס איך האָב אייך שוין כמעט ווי געזאָגט און אויפ'ן איבעריגען האָט איהר אייך אליין געשטויסען?... אצינד פערשטעה איך שוין, וואָס אייער מאן צי־טערט אזוי איבער אייך. אז מע האָט אזא שאָץ, קאָן מען רוהיג נישט שלאָפען... איהר ווייסט, אז איך בין נישט קיין מענש פון קאָמ־פלימענטען. נאָר פון דעם אמת קאָן מען נישט אוועקגעהן. צו אייער פנים וועל איהר האָט נאָך א ביסעל א ווייכער הארץ, נעמט איהר דאָך אַיין די גאנצע וועלט... וועל זעהען מיר אונז? וויפיעל דאַרפט איהר נאָך האָבען געלד? איך וועל אייך אָפּוואַרטען אין אידישען רעסטאָראַן ביי'ם טישעל, וואו איך זיץ תמיד.

אייער ח י י ם.

.35

מאיר'ל מאריאמטשיק פון מאריענבאד צו בעלצי קורלענדער אין מאריענבאד.

דושינקע! ליובעניו!

ספאסיבא, וואָס איהר האָט אזוי ריעזקא אָפּגעהאקט די פלינ־לען מיין שוואָגער חיים. ער וועט שוין וויסען דאָס אנדערע מאָל, ווי אזוי צו פרעסליעדעווען אייך. וואָס זאָגט איהר אויף דעם אומ־

מיין טאקי אט דעם גראבען פעמפיק, חיים סאראקער? וואס האסט דו בעדארפט ווארטען ביז דער בעסאראביער היהנערפרעסער וועט מיר שרייבען נאך א מאל און נאך א מאל? און וואס איז דאס גלאט פאר א השגה ביי אייך דארטען געבען צו לייזען דער פאסט, שרייבען בריוולעך, אז מע זיצט אין איין שטאדט? מיה־נפשך, זעהסט דו איהם אין גאס, קאנסט דו דאך איהם אפשטעלען און א זאג טהון: „רב חיים! אדער פאניע כאראקער! זאגט, וואס ווילט איהר? איהר לערענט זיך שרייבען בריוולעך אויף דער עלטער, אדער איהר האט נישט וואס צו טהון? איז דא איין עצה — כיע שלאגט זיך קאפ אן וואנט"... מאהל דיר, בעלצי היקרה, די דאזיגע חניפה־בריוועלעך וועלען איהם אויספאלען באקאם. חאטש ער זאגט, אז די קורלענדער זענען נישט דערזאלצען און חאטש דו שרייבסט מיר, אז איך בין אויסגעוועבט, וועל איך דיר ווייזען, אז די בעסאראביער פערמאגען נישט אין קאפ, וואס א קורלענדער האט אין דער פיאטע. איך בין געפאלען אויף איין אויבער־הסברה און אפגעארבייט א שטיקעל מלאכה, זאג איך דיר, אז ס'איז וועדטה א דרייערעל. די גאנצע נאלעווקים מיט גאנץ וואדשא וועלען לעקען די פינגער! מילא, אט דעם שאלטיק מאריאמטשיק'ס בריוולעך — די האב איך גלייך צוועקגעטראגען צו זיין חנצי'ן — לאז זי זיך קוויקען. האט זי ג'חלש'ט דריי מאל. מע האט זי קוים אפגעמינטערט, אראפגעבראכט דעם דאקטאר... און מיט חיים סאראקער'ס בריוולעך האב איך אפגעטהאן אזא מין שפיצעל. אט וועסט דו הערען א שענס: אזוי ווי אויף זיינע בריוולעך צו דיר איז נישט דערמאנט נישט דיין נאמען, נישט מיין נאמען, און ארט איז אויף זיי פארהאן גענוג, בין איך געגאנגען און האב אויסגעשטעלט די ערשטע צוויי בריוולעך אויף די נעמען פון בראני לויפערמאן און לאה'צי ברויכשטוהל, און די אנדערע צוויי אויף דער שערענצים מיט דער פעקעלים, און איבערגעגעבען די בריוולעך צו זייערע מאנען, איטליכען בעזונדער זיינס, און לאזען זיי זיך קראצען. וואהרום וואו שטעהט עס, אז נאר איך

36.

שלמה קורלענדער פון די נאלעווקים איז ווארשא צו זיין ווייב בעלצי קורלענדער איז מאריענבאד.

לזוגתי היקרה מרת בעלצי שתחי׳.

איך האָב דיין בריעף מקבל געווען און דאָס שענע פּעקעל מיט די זיסע ליעבע־צעטעלעך פון ביידע שוואָגערס האָב איך דורכגעלייענט. מה נאמר ומה נדבר — וואָס זאָל איך דיר זאָגען, בעלצי היקרה? ס׳איז עק וועלט! וויבאלד, אז בעווייבטע אידען, טאטעס פון קינדער, קאָנען היינטיגע ביטערע צייטען אין זינען האָבען אזעלבע פּוסטע זאכען, נאכלויפען נאָך פּרעמדע וויבלעך, — איז מען טאקי, ווי דו זאָגסט, נישט זיכער מיט לעבען. גוואלד, וועה געשריגען! וועך איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט אויסגעטראכט אָט דאָס אויסלאָנד? וואָלט נישט גלייכער געווען, עס זאָל געווען איינגעוונקען וועלען, אזוי ווי קורה, אדער פערברענט וועלען, ווי סדום, נאָך איידער איך האָב גאָר געהערט דעם נאָמען אויסלאָנד אפילו? איך זעה ארויס, בעלצי היקרה, אז דאָס מאריענבאד האָט זיך אויף מיר געזומען נישט אויף קאטאָוועסען און ווי מאכען פון מיר א תל. איך זאָל נישט שטעהן איצט אין רעכטען בוין, — מע האלט שוין ביי׳ם דעקען — וואָלט איך נישט געקוקט אויף קיין זאך, איך וואָלט מפקיר געווען אלסדינג, לאָז דאָס געהן אין דער ערד אריין, און וואָלט מיך דורכגעפאָהרען צו דיר קיין מאריענבאד, זעהען, וואָס איז דאָרטען פאר איין אומגליק אויף מיר, וואָס וואו ערגיץ א שלאָק, וואו ערגיץ א צרה — דיך אויסמיידען קאָן עס נישט. וואָס איז עפּים געפאלען דער גורל אויף דיר? פאר וואָס טרעפען זיך מיט מיר נישט אזעלכע נסים? פאר וואָס שרייבט מען נישט צו מיר אזעלכע חניפה־בריוועלעך, ווי צו דיר? און פאר וואָס האָסט דו איהם באלד נישט אָפּגעענטפערט אויפ׳ן אָרט, איך

זאָגסט דו, מאַריענבאַד און ווילסט משנה מקום זיין? — הערסט דו, מיר איז דאָס מאַריענבאַד פון אָנהויב־אָן נישט געפעלען, און איך וואָלט זעהר צופריעדען געווען, ווען דו פאָהרסט אַריבער אויף איין אַנדער קור־אָרט. נאָר וואָס דען? איך פערשטעה דיך נישט, בעלצי היקרה. דו אַליין שרייבסט מיר, אז פון מאַריענבאַד קיין פראָנצענסבאַד איז א שפּרונג, נעמט מען אין מע שפּרינגט אַריבער. צו וואָס בעדאַרף מען קלאָגען און ווייגען? איך שיק דיר דאָ געלד אין איך בעט דיך: טהו מיר נישט אָן קיין בזיונות, און פאָהר אַריבער באַלד קיין פראָנצענסבאַד, נאָר אָהן בעגלייטערס, אָהן שטי־גוטערעס און אָהן אונטערפיהרערס... איך וועל דיר געבען איין עצה, וואָס דו זאָלסט טהון: הויב דיך אויף גאַנץ פריה, ווען גאָט אַליין שלאָפט נאָך, זעץ דיך אויף און פאָהר אַריבער, און נעם דיך צו דער קור צוריק פונ'ם אלף־בית, און פערגעס, אז ס'איז פאַרהאַן א מאַריענבאַד אויף דער וועלט מיט קאַוואַליערען, אַדעסיטען, דאַנ־טיסטען און נאָך אַזעלכע שאַרלאַטאַנעס. טהו מיר צוליעב חאַטש איין מאָל, וועסט דו אַליין זעהען, אז איך בין דיר מעהר גוטער פריינד פון זיי אַלע. איך זאָג עס דיר נישט, חלילה, ווייל איך טראַכט־איבער אויף דיר, אַדער ווייל איך האָב עפּים צו זיי, וואָ־רום וואָס האָבען זיי מיר געטהאָן און וואָס אַהרט עס מיך, אז זיי דרעהען זיך דאָרט אַרום דיר? לאָזען זיי זיך דרעהען אַרום דעם מלאך־המות. נישטמעהר, איך וויל דיך פערהיטען פון אידישע מיי־לער. איך וויל נישט, אז יאַמאַיטשיכע זאָל האָבען וואָס צו רעדען, און מאיר'ע שאַרלאַטאַן זאָל האָבען וואָס צו פאַטשקען מיט דער פּען, און אַפילו אזא בעסאַראַביער מאַמעליגע, ווי חיים סאַראָקער, זאָל זיך נישט דערוועגען מעהר שרייבען ליעבע־צעטעלעך צו פרעמ־דע ווייבער... אויף איהם וואָלט איך מיך געריכט גיכער א פּגירה, אייידער אזא זאָך. היינט געה טרעף, ווער ס'איז א גוטער פריינד און ווער ס'איז א שונא. בערעל משאַפּניק איז דאָך עפּים גאָר א נאָלד אַקעגען איהם. און איך בין געווען אזא שוטה און בין נענאַנגען און האָב זיך איהם פערטרויעט און אָנגערעדט אויף

בעדארף האבען צרות? לאזען זיי אויך נישט שלאפען קיין נעכט, אזוי ווי איך. לאזען זיי אויך אפקומען חבוט־הקבר, אזוי ווי איך, און פיהלען דעם טעם גיהנם, וואס הייסט מאריענבאד... און פאר דעם סאראקער פעמפיק וועט דאס זיין אפגעגעבען ברויט, עין תחת עין — א פאטש פאר א פאטש, אדער, ווי זאגט א גוי א שפריכ־וואורט: „כטא יאמע קאפאיע, טא סאם אופאדאיע"... ווי געפעלט דאס דיר? איא, איין איינפאל? און דוקא א קורלענדער!

אצינד, בעלצי היקרה, וועלען מיר אוועקלעגען די דאזיגע כלבים מיט זייערע לייבע־צעטעלעך און מיר וועלען אביסעל שמועסען פון דיר, פון דיין קור און פון דיינע נייע בעקאנטע אין מאריענבאד. טאמער איז ווינציג חיים סאראקער מיט מאיר'ען שארלאטאן, האט זיך פרילענטשיט צו דיר א נייער שלים־מזל. איך מיין טאקי וויעדער א מאל דעם קעשעניעווער דאנטיסט. גלויב מיר, איך פערשטעה גאנץ גוט, אז ס'איז בלאטע שבבלאטע. ער וועט דיר נישט אפבייסען, ווי דו זאגסט. ער וועט האבען פון דיר דאס אייגענע, וואס חיים סאראקער און וואס מאיר'ען שארלאטאן האבען פון דיר געהאט. דאס הייסט, ער וועט דיר מסתמא אריינשרייבען א פאר לייבע־בריוועלעך מיט חניפה־צעטעלעך — און דערמיט וועט זיך אויסלאזען. נאר וואס דען? איך פרעג דיך, צו וואס דארף איך דאס? צו וואס נוצט עס מיר, אז גאנץ מאריענבאד און גאנץ ווארשא זאלען וויסען, אז ס'איז דא אין קעשעניעוו א דאנטיסט, וואס רייסט זיך מיט מאיר'ען מאריאמטשיק פאר די נעז איבער שלמה קורלענדער'ס וויבעל? קיין סודות, זאג איך דיר, איז נישטא. זאלסט וויסען איין מאל פאר אלע מאל, אז אלסדינג, וואס מע רעדט אין מאריענבאד, הערט מען אין ווארשא, און לאז עמיצער געבען ביי אייך אין מאריענבאד א ניס, וועט מען איהם פון די נאלעווקים ענטפערען: „צו געזונד". די וועלט זאגט א שפריכ־וואורט: „וואס דער מענש זוכט — דאס געפינט ער, און וואס פאר א גוט־שבת — אזא גוט־יאהר"... פאהרט מען אין אויסלאנד זיך קורירען, דארף מען אין זינען האבען די קור. דיר געפעלט נישט,

דאָ אזוי פיעל, אז ס'איז נאָרנישט אויסצובהאַלטען זיך פון זיי... שרייב מיר באַלד א קבלה אויפ'ן געלד און, למען השם, ווינציגער געשפּאַציערט און מעהר געקורירט, ווארום דיין געזונד — דאָס איז ביי מיר דער עיקר.

בעלך שלמה קורלענדער.

37.

הערש לויפערמאַן פון די נאַלעווקים איז ווארשא צו חיים סאַראַקער אין מאַריענבאַד.

להנגיד המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

עם וועט אך אודאי זאן א חידוש נפלא, ווי קום עך פּליצים צינאַך מיט א בריעף, אז אינז האָבען מיר קיינמאל נישט געהאַט קיין שום געשעפּטען צווישען זעך, און אויב איהר ווילט, זענען מיר אפילו גאָרנישט אזוי נאָהינט בעקענט, אויסערדעם וואָס אינז דאָוונען מיר ימים נוראים אין איין שטיבעל. נאָר אויב ס'איז אך א ווינדער, איז מיר א סך מעהר ווינדערליך, ווי קומט א איד, א בעל־הבית, א סאַלידער סוחר און א טאַטע פין קינדער, זעך ערלויבען אזוי צי האַנדלען מיט יענעמס וואַב, איהר שראַבען ליבעצעטעלאַך גאָר און אפירלעגען געלד? וועד דאַרף אך מיט אייער געלד? נישט שוין זשע ווייסט איהר נישט, אז ערשטענס בין עך אפשר אזוי ראַך אין מזומן געלד, ווי איהר? און אויב איהר ווילט, בין עך, האָט קאַן פּראַיבעל נישט, אפשר נאָך ראַבער פין אך. וואָרום אז אינז זאַלען מיר זעך וועלען גיט אויסרעבענען, ליגט איהר צעשטעקט מיט אייער פערמעגען בא לאַטען און וועד ווייסט, וואָס קאַן זאן אין א יאָהר ארים, חלילה, בא א קריזים? עך בין מיט גאַט'ס הילף א מזומנ'ער עושר, וואָרום די גאַנצע וועלט ווייסט, אז עך האָב

טשאפּניק'ען וואָס אין דער קאָרט, איז ער נישט פּויל געווען אויף דער פּען און האָט, אפּנים, אלסדינג בעוויזען דער טשאפּניטשקע — איצט איז אויף מיר א פּייער, זאָל גאָט היטען! בערעל טשאפּניק איז געקומען צו מיר צו לויפּען מיט א צעיושעטען קאָפּ און האָט אויסגעמאַנטאַטשעט ביי מיר א גמילות־חסד אויף צו פערפּאלען. כאָהל דיר, דער סאָראָקער חזיר האָט זיך פון מיר אויך נישט גענארט. איך האָב איהם אַריינגעהאקט א בריף די טעג און אַנגעריבען א מאָרדע, אז ער וועט שוין פערזאָגען קינדס־קינדער! און האָב קיין מורא נישט — וועגען זיינע בריוולעך צו דיר האָב איך איהם אפּילו נישט כזכיר געווען. און איך בעט דיך, בעלצי היקרה, זאָלסט מיר שרייבען, וויפּיעל האָסט דו אַנגענומען ביי איהם דורך דער צייט אויף מיין חשבון, און צי האָסט דו איהם געחתמ'עט קוויטלעך, צי ער האָט דיר געגעבען נאָר אזוי, אויפ'ן וואָרט? עס וואָלט געווען א מיצוה גדולה אַנצולערנען אזא כלב שבכלבים, ער זאָל נישט בילען. און פאָלג מיך, בעלצי היקרה, פאָהר אוועק פון דעם פערשאָלטענעם מאריענבאד, פערשאָלטען זאָל דאָס ווערען. נאָר פאָהר נישט מיט קיינעם, פאָהר אַליין, און שרייב מיר, וויפּיעל רעכענסט דו נאָך צו פערברענגען אין אויסלאַנד און וען רעכענסט דו צו קומען, אם ירצה השם, אהיים געזונדערהייט? און וואוהין רעכענסט דו צו פאָהרען? — דו שרייבסט מיר, אז קיין פּראַנצענס־באָד, און וועלליג איך האָב געהערט (נישטא קיין פערבאָרגענע זאָך אויף דער וועלט), קלויבסט דו דיך גאָר קיין אָסטענדע! שרייב מיר, וואו ליגט עס ערגיץ, דאָס אָסטענדע? און שרייב מיר, מיט וועמען פאָהרסט דו קיין אָסטענדע? אוודאי מיט א בעקאַנטער מאָדאָם? און זיי מיר געזונד, און גאָט זאָל מיר העלפען, איך זאָל שוין דערלעבען דיך זהען געזונדערהייט צוריק פון דער קור, בין איך מנדר דיינע ביידע פעטערס צושטייער אויף הוצאות, זיי זאָלען אַריבערפאָהרען אין אמעריקא, וואָרום עס איז נישט אויסצושטעהן פון זיי, מע רייסט פון אלע זייטען. די היצען זענען גרויס, און דער יקרות איז נאָך גרעסער, און קבצנים זענען

בריוולעך, ווי איהר שראבט, זענען, האט מיר קאן פאראיבעל נישט, אנגעמאסטען נאר פאר אזעלכע פאנע בריה׳ס, ווי די מאראם טשאפניק אין נאך אזעלכע הפקר־וואבלאך, אבער נישט פאר אנ־שטענדיגע פרויען פין אנשטענדיגע לאט.

דאס איז אלעס, וואס עך האב געפינען פאר נויטיג אך צי זאגען אויף דער הייסער שעה. דאס איבעריגע וועל עך אך אויס־לומר׳ען, אם ירצה השם, אז איהר וועט קימען נעזינטערהייד אהאים אין אינז וועלען מיר זעך זעהן פנים אל פנים. דערוואל זאט׳ס מיר אין האט׳ס מיר.

ממני צבי הירש לויפערמאן.

.38

הירש לויפערמאן פון די נאלעווקים אין ווארשא צו זיין ווייב בראני לויפערמאן אין מאריענבאד.

בראנישי !

וואס איז די מעשה, וואס די שראבסט מיר די גאנצע צאט, עך זאל דיר שיקען געלד און נעלד, און אז די האסט דארט אין מאריענבאד בעקימען, קיין בייז אויג, אזא קרעדיט — פין דעם שראבסט די מיר גארנישט. א נליק, וואס עך האב בעקימען זאן בריוועלע צי דיר, אנישט וואלט עך גארנישט געווייסט, ווי אזוי די פערברענגסט דארט די צאט, אין וואס פאר א גיטע פראנד די האסט דארט געפינען, וואס זיי אליין אין זייער קאסע זענען אנגע־בריים פאר דיר! מילא, אז ער איז דיר א גיטער פראנד — דאס זעהט מען פין זאן בריוועלע צי דיר. אבער פין וועז אן בין עך געווארען זאנער א גיטער פראנד, וואס ער וויל פערהיטען מאן

נאָט זיי דאָנק אויסגענימען אין דער וואַרשעווער לאָטעריע מזומנ׳ע קערבלעך, אין עך קאָן מיר, ברוך השם, ערלויבען אויסהאַלטען מאָן וואָב נישט נאָר אין מאַריענבאַד, נאָר אפילו אין פּאַריז. אין צוויי־טענס, איז מאָן וואָב, חלילה, נישט גלאָך צי אַנדערע וואָבער, ווי, למשל, די מאַדאַם טשאַפּניק, אַדער ווי קורלענדער׳ס וואָבעלע, וואָס אייער שוואָגער, דער אַדעסער פּאַצעטעל מאַריאַמטשיק, מאַכט דאָר־טען מיט איהר, ווי עס לאָזט זיך הערן, שענע משא־ומתנ׳ס... איהר ערלויבט אך צי שראַבען צי מאָן וואָב, האָט מיר קאָן פּאָר־איבעל נישט, אזעלכע נאַרישקייטען אין אזעלכע נידערטרעכטיגע אָנציהערעניש־ען, וואָס א לאַטיש־ען מענשען וועט עס קיינמאָל נאָר אויף די געדאַנקען נישט קימען. דערביי זענט איהר זעך פּאָר איהר מודה, אז איהר זענט נישט גאָטס סטראַפּטשע, אין דאָך האַלט איהר זי פיר, למאי זי בעגעגענט זיך מיט אזעלכע נישט ווירדיגע פּאַרשוינדלאָך, ווי אייער שוואָגערל. אין נאָך דעם אַלעם פּער־גינט איהר אך צי זאָגען מאָן וואָב, אז איהר אין אייער קאַסע זענט אָנגעבריים!... דאָס איז שוין פין אייער זאָט, האָט מיר קאָן פּאָר־איבעל נישט, אזא שווייגערי, וואָס דא אויפ׳ן אָרט קריגט מען פּאָר אזא זאָך געבראַכען די באַינער... אין איהר האָט נאָך אזעלכע פער־שטאַבענע אויגען בעריהמען זעך פּאָר מאָן וואָב, אז מיר זענען מיט אך נאָהינטע שמעלקעם אין איהר האָט א העזה זעך אינטער־צישרייבען „אייער מאַנס פּראַנד". כ׳בייט אך, זאָלט איהר מיר געזינד זאָן, פון וועו אָן זענט איהר עס מאַנער א פּראַנד געוואָרען? ווי זענט איהר געווען אין יענע צאַטען, וועו עך בין, נישט פּאָר איצט געדאַכט, געלעגען אין דער ערד און געבאַקען באַיגעל? מיר שאַנט, אז עך האָב געהאַט א זכיה, אז איהר האָט מיר געענטפערט אויף מאָן גיט־שבת מיט מאָן גיט יום־טוב. און עך בייט אך, וועו בעדאַרף עס אזוי נויטיג אייער גיט־פּראַנדשאַפט? קאָן קרעריט האָב עך בא אך קאַנמאָל נישט געהאַט אין נישט געזיכט, אין איצט, מיט דער הילף פון קודשא־בריך־הוא, דאַרף עך אייער קרעריט אודאי נישט. ווייסט איהר, וואָס עך וועל אך זאָגען? אזעלכע

עך בייט דעך, בראנישי, זאלסט מיר באלד שראבען וועגען איהם וואם אין וועג, וואָרים עך וועל אזא זאך נישט פערשוואגען! אין פין דאן געזינד זאלסט די מיר שראבען אין פין אלסדינג זאלסט די מיר שראבען.

פין מיר דיין געטרייער מאן הערש לוי פערמאן.

.89

קלמן ברויכשטוהל פון די נאלעווקים אין וואַרשא צו חיים סאַראַקער אין מאריענבאד.

לכבוד הגביר המפורסם מוהר"ר חיים סאַראַקער נ"י.

דער צוועק פון דיזען בריעף איז אַנצופרעגען זיך ביי אייך, איהר זאלט זיין אזוי גוט מיר ענטפערען גאַנץ אויפריכטיג און קלאָר, נישט געדרעהט זיך און אַהן קונצען: וואַם פאַר געשעפטען האָט איהר דאָם מיט מיין פרוי, וואַם איהר שרייבט צו איהר שלום־לאהובי־בריוולעך? איהר רופט זי אַרויס צום ברונען און אין „מי־ראַמאַנט" אַריין צו שמועסען מיט איהר א ו נ ט ע ר פ י ע ר א ו י ג ע ן?! איהר לעגט איהר פאַר געלד, און איהר פאַדערט פון איהר, זי זאל אַריבערפאַהרען צו אייך אין אייער האָטעל פ ו ן א י ה ר ט ו ב ה ו ו ע ג ע ן?!... און דער עיקר, וואַם פאַר א סודות האָט איהר עס צו דערצעהלען אויף מיר???!... אין אייער בריוועלע צו מיין פרוי ווינקט איהר אָן, אז איך האָב נישט פיינט קיין קערטעל און אז איך שפיעל אין „אָקע". אויב דאָם איז אייער סוד, וואַם איהר האָט אויסצוזוצען אויף מיר, האָט איהר נישט געטראָפען די סטאַנציע. גאַנץ וואַרשא ווייסט, אז איך אין „אָקע" שפיעל נישט. איך שפיעל אמאל א באַנטשאָק אַדער אַיין אַנדער שפיעל, און לעב נישט פון קיין קאַרטען. איך בין נישט

כבוד? פאר וואס האָב עך נישט געהערט פין זאן גיטפראנדשאפט דעמאָלט, וועז עך בין, נישט פאר איצט געזאָגט, אויסגעריטען געוואָרען אין ארימגעלאָפען איבער וואַרשא מיט איין ארויסגעשטעל־טער ציגג זיכען א דראָערעל? איצט זענען זיי שוין אלע געוואָרען מאָנע גיטע פראנד. פין בערעל טשאָפניק שמועסט מען נישט. דער איז באלד נאָכ'ן געווינם געקימען צי לויפען מיט א גדולה אין אויפגעדעקט מיר א סוד, אז ער האָט מעך תמיד געהאלטען פאר א פעהיגען מענשען, אין אויסגעלאָזט האָט זעך עם מיט א גמילות־חסד'ע. נאָר אפילו אזא איד, ווי רב וועלווועל יאמאי־קער מיט'ן שענעם באָרד, טראָגט מיר האָנט דעם „גיט־מאָרגען" אקענען. עך בין מיט א מאל אויסגעוואכסען, געוואָרען א גאנצער יש, א העלר אין מיטען דרינען! דאכט זעך, דער אייגענער הערש לוי־פערמאן וואס פריהער, אין דאָך נישט דער. אפילו די צאטינגען האָבען געהאט צי טהין די ערשטע צאט מיט'ן נייעם גביר פין די נאלעווקים. נאָר לאָמיר דאָס אוועקלעגען אויף א זאט. זאג מיר, בראָנישי, ווי דערלאָזט די עם גאָר, מע זאל צי דיר שראבען אזעלכע בריוועלאָך? למאי האָסט די אליין נישט אפגעשיקט צי מיר זאן בריוועלע? אין וואס האָסט די איהם אפגענטפערט אויף זאן בריוועלע? אין שראָב מיר, אויב ס'איז אמת, אז די קענסט זיך דאָרטען מיט זאן שוואָגער דעם שארלאָטאן? אין אויב ס'איז אמת, אז די געהסט מיט איהם שפאציערען אויף דער גאס? אין ווי קימט עם, וואס פארליג ער שראבט, האָסט די איהם געגעבען א קאלטען אויפנאהם, לסוף לעגט ער דיר פאר, אזוי ווי די פאהרסט פין בערלין, קעהרסט די דארפען גאלד, על־כן, שרייבט ער דיר, אז ער אין זאן קאסע זענען תמיד אנגעבריט פאר דיר! אזא חוצפה איז נאָך נישט געהערט געוואָרען אין דער וועלט. אויסערדעם, וואס עך שראב צי איהם אליין א רעכט בריוועל, וואס עם וועט איהם פינסטער ווערען אין די אויגען, וועל עך נאָך זאן מיט זאן בריוועלע צי דיר בא זאן וואב — לאז זי זעהן אין לאז זי אויך וויסען, ווי אזוי איהר מאן האלט די „קור" אין מאריענבאד!

אז איך וועל דאס צווייטע מאל נישט הייראטען. איין מאל אפגע־בריהט זיך — גענוג.

אלזא, ידידי, אויב איהר האט איין ערנסטען קוק, זאלט איהר מיר תיכף ומיד ענטפערען, וואס און וועז און ווי אזוי. און אויב עס איז ביי אייך מעהר נישט ווי אזא מין ספאַרט, ווי ביי אייער שוואגער דעם שארלאטאן, וואס וועדליג מע שרייבט אונז פון מא־ריענבאד, האלט ער אין איין נאכלויפען נאך פרעמדע וויבלעך אוז שרייבען זיי ליעבע־בריוולעך, פערשטעה איך נישט, ווי ערלויבט זיך עס אזא זאך א איד א סוחר, א טאטע פון קינדער, ער מעג זיך זיין אפילו א גביר אוז אפילו א מיליאנער? זעלבסטפערשטענדליך, אז איך וועל אזא זאך נישט פערשווייגען, אוז עס קען ארויס דער־פון א גרויסער סקאנדאל. איך ערוואַרט פון אייך יעדענפאלס אין ענטפער, אבער קלאר אוז דייטליך, אהן המצאות אוז אויבערקעפ־לעך... איך האב נאר־וואס אווענקגעשריבען א בריוועל אויך צו מיין פרוי קיין מאריענבאד, זי זאל מיר שרייבען, אויב ס'איז אמת, אז זי האט געשיקט צו אייך א שליח נאך געלד? אוז פאר וואס האט זי זיך נישט אנגעפרעגט פריהער ביי מיר? אוז וואס איז דאס פאר א מיראמאנט, וואס איהר רופט זי אהין ארויס? אוז וואס פאר סודות האט איהר ענטדעקט אויף מיר? אוז ערשט דעמאלט, וועז איך וועל האבען בעקומען איהר ענטפער, וועל איך וויסען, וואס איך האב צו טהון. דערווייל זעהט מיר אויס דער גאנצער חלום א רעטעניש.

איך פערהאף, אז אויב אייר האט אין זיך חאטש א ברעקעל אנשטענדיגקייט, בעדארפט איהר באלד אוז שוין געבען א קלארע תשובה אויף דעם אלעם אוז זאגען מיר דייטליך אוז אויסדריקליך, וואס האט איהר נעמיינט מיט אייער פערשטעלטען בריוף צו מיין פרוי? וואס איז אייער כוונה אוז אייער מיין? אוז דער עיקר, וואס פאר סודות האט איהר אויסצוזעצען אויף מיר, אויף אייער אומבע־קאנטען

קלמן ברויכשטוהל.

בערעל טשאַניק, איך האָב אַנדערע געשעפטען. אַלזאָ, וואָס קאָנט איהר אויף מיר דערצעהלען פאַר מיין פרוי? און וואָס פאַר אַ אינטערעס קאָנט איהר האָבען דערביי? אַ מאַן, וואָס שרייבט אַזעלכע בריוועלעך צו אַ פרעמדער פרוי, מוז האָבען וויכטיגע אורזאַכען אין ערנסטען צוועק. אַז איהר זענט איצט נישט שוה בשוה מיט אייער פרוי — דאָס וויים איך שוין לאַנג, מע רעדט ביי אונז אויף די נאַלעווקים דערפון גאַנץ געשמאַק. וועלוועל יאַמאיקער האָט מיר דערצעהלט אויף אייך גאַנץ שענע זאַכען, אויף אייך און אויף אייער שוואַגער מאריאַמטשיק. מע שמועסט, אַז איהר ביידע האַלט ביי גמ'ען זיך מיט אייערע וויבער. אויב אזוי,ווינש איך אייך, ס'זאָל זיין אין אַ גוטער שעה. איצט בלייבט איבער נאָר איין זאַך: וואָס האָט איהר קיין צייט נישט געהאַט שוין אזוי גיך זיך בעוואָהרענען מיט אַ צווייטער פרוי, וועהרענד יענע האָט נאָך אַ מאַן ביז הונדערט צוואַנציג יאָהר? אַדער אפשר וויסט איהר פון דעם סוד, אַז עס האָט ביי אונז אויך געהאַלטען אמאָל אויף אַ גט? איז, ערשטענס, געהער זיך עס אָן נאָר מיט מיר און מיט מיין פרוי, און צווייטענס, האָט איהר בעדאַרפט וועניגסטענס אַנפרעגען זיך ביי מיר דורך אַ בריעף, נישט געהן מיט אַזעלכע וועגען, ווי איהר געהט... אַגב, אַז עס האַלט שוין דערביי, בעדאַרף איך אייך זאָגען גאַנץ אופריכטיג, אַז אויב איך וועל מיך אַנטשליסען צו שיידען זיך מיט מיין פרוי, וועל איך עס אַנדערש נישט טהון, נאָר מיט אַ תנאי, וואָס בעשטעהט אין צוויי פונקטען: 1) איך וועל איהר די קינדער נישט אַוועקגעבען פאַר כל הון דעלמא. 2) די קינדער מוזען מיר זיין בעוואָהרענט מיט אַ געוויסער סומע אויף זייער נאָמען, אריינגעטראָגען אין גאַסודאַרסטוועג באַנק. איהר זענט אַ איד אַ סוחר און אַ בר־דעת, און איהר האָט, אַפּנים, דאָס זעלבע פּעקעל, וואָס איך — אַ ווייב אַ צרה, — בעדאַרפט איהר אָבער פערשטעהן, אַז צווישען אייך און מיר איז אַ גרויסער אונטערשיעד. איהר זענט אַ איד אַ קאַפּיטאַליסט, און אייערע קינדער זענען געזיכערט, און איך בין נישט איהר. איך געב אייך מיין עהרען־וואָרט,

געענטפערט דאָס זעלבע, וואָס איך האָב דיר נעוואָגט שוין לאַנג, נאָך ביי אונזער ערשטען צעפאָהרען זיך, — געדענקסט דו? — אז ס'איז פאַרהאַן א רוסיש וואָרט: „נאַסילאו מיל ניע באודעש"... אויך איצט זאָג איך דיר, לאה'צי, ווי איין אמת'ער גוטער פריינד און ווי א פאָטער צו זיינע קינדער, אז אלע וועגען זענען פאַר דיר אָפען. איך וועל דיר געבען פולע פרייהייט, נאָר מיט איין תנאי: אזוי ווי דו ווייסט, ווי טייער עס זענען ביי מיר די קינדער, אז איך וועל זיך מיט זיי נישט שיידען פאַר קיין גלעד אין דער וועלט, און אזוי ווי ער איז א איד איין עושר, חוץ זיין שאָדען אויף מיר גע־זאגט געווארען חאטש האלב, על־כן זאָל ער בעוואָהרענען פריהער דיך, דערנאָך אונזערע קינדער. פון זיך רעד איך נישט. כיך וועט גאָט אויספיהרען אָהן איהם. דו ווייסט, אז קיין גרויסער איבער־קלויבער בין איך קיינמאָל נישט געווען, און איצט אודאי נישט. אבי איך זאָל ווייסען, אז דיר וועט זיין גוט, און אז אונזערע קינדער וועלען, חלילה, נישט דארפען אָנקומען צו א שטיפטאָטען. דאָס איז אלעס, וואָס איך האָב דיר צו זאָגען. איין אנדער מאָן אויף מיין אָרט וואָלט דיר געמאכט איין אוואנטורע מיט א סקאנדאל. איך בין נישט קיין מענש פון קיין אוואנטורעס און פון קיין סקאנ־דאלען. דעריבער שרייב איך דיר גאלאסען און אויפריכטיג. און אויך צו איהם האָב איך הייַנט אוועקגעשריבען א בריוף, און איך פערלאָז מיך אויף זיין אנשטענדיגקייט, אז ער וועט מיר נעבען א קלאָרע תשובה, און די זאך וועט רעגולירט ווערען אויפ'ן אנשטענ־דיגען אָרט, און עס וועט נישט קומען, חלילה, צו לייטיש געלעכטער און צו סקאנדאלען, ווי עס ווינשט דיר

דיין באמת געטרייער מאָן, וואָס איז יערענפאלס דיין בעסטער פריינד,

קלמן ברויכשטוהל.

40.

קלמן ברויבשטוהל פון די נאלעווקים איז ווארשא צו זיין וועיב לאה ברויכשטוהל אין מאריענבאד.

צו מיין ליעבער פרוי לאה'צי לעב וואהל!

עס איז נישט גלייך, לאה'צי, וואס איך האב בעדארפט נע־וואהר ווערען פון אזא וויכטיגער זאך און פון אזא ערנסטען שריט דורך דער דריטער האנד. מיר שיינט, ס'וואלט געווען פיעל גע־זינטער פאר אונז ביידען, ווען איך ערפאהר עס דירעקט פון דיר. איך האב אפילו בעמערקט שוין לאנג, אז דו האסט עפים אויף דער נשמה, נאר דו פערבארגסט עס פון מיר אזוי ווייט ווי מעגליך. דיין פלוצימדיג אפרייזען קיין אויסלאנד, דיין אויסוועהלען מאריענ־באד — וואס עפים גראד מאריענבאד? פאר וואס נישט איין אנדער באד? — און דיינע זעלטענע און קורצע בריוולעך צו מיר די לעצטע צייט — דאס אלעס האט בעדארפט זיין אויפפאלענד אין מיינע אויגען. נאר ווי זאגט דאס שפריכווארט: „דער מאן ווערד נעווארהר אלע מאל צום לעצטען"... איך וואלט דאס קיינמאל אויף דיר נישט געגלויבט, — און גלויב אויך איצט נישט — אז דו זאלסט אזוי נידעריג פאלען און ערלויבען זיך צו שיקען לייהען געלד אהן מיין וויסען ביי אזא מאן, וואס גראבט זיך אונטער מיר און זוכט אויף מיר בלבולים, אום צו דערגרייכען זיינע נידעריגע צוועקען. לאז שוין זיין אפילו, ווי דו האסט מיר נישט איין מאל געזאגט, אז איך האב דיר פערפינסטערט דיין וועלט (אבווהל ס'איז נישט אזוי די מעשה: מיין וועלט איז פערפינסטערט ג־ווארען דורך דיר), נאר יעדענפאלס וואלט געווען א סך עהרליכער פון דיר, ווען דו זאלסט מיר שרייבען: „אזוי און אזוי, קלמן־לעב, איך וויל זיין פרוי, וויל ס'איז מיר נמאס געווארען צו לעבען אין שטענדיגען געלד־מאנגעל און דעסגלייכען"... וואלט איך דיר אפ־

ארויס מיט א גוואַלד פון די וועגד פון אונזער האַרץ. הערט אונז אויס, וועט אייך אויסהערען גאָט.

מיר, די אונטערגעשריבענע אויף דעם דאָזיגען בריף, זענען וואַרשעווער יונגע־לייט, וואָס זענען נישט לאַנג אַראָפּ פונ׳ם טיש פון זייער פאָטער און האָבען געשיקט אין האַנדל זייערע הענד, און גאָט האָט געבענטשט דאָס טהועבץ, וואָס זיי האָבען געטהאָן, און זייער ארבייט האָט געמאַכט וואכסען פירות, און זייער נאָמען האָט זיך געשטאַרקט אויף דער וועלט, און ווי דער מנהג איז פון אונזערע בריידער, די קינדער פון ישראל: ווי באַלד נאָר די זון פון הצלחה טהוט א לייכט צו זיי מיט איהר פנים, אזוי הויבען זיי אָן צו פערשוועכען דאָס, וואָס זיי האָבען אָנגעזאַמעלט מיט די מיעדקייט פון זייערע הענד, און געלד איז ווי גאָרנישט ביי זיי אין די אויגען, און מעהר פון אלץ ברענגען זיי זיך אוים אויף די ווייבער פון זייער יונעד, און זייערע ווייבער הויבען אָן פיהלען מיט א מאל אַלערליי וועהטיגען אין זייערע אלע איבערם און זיי הויבען אָן פאַרשטען צו די אָפּגעטער פון דער מעדיצין, וועלכע צעשיקען די דאָזינע קראַנקע אין אלע עקען פון דער וועלט צו זוכען א תרופה צו זייער וואונד, און מעהר ווי אומעטום ווערען זיי געשיקט אין יענעם מאָדנעם קורארט, וואָס איז בעוואוסט מיט׳ן נאָמען מאַריענבאַד.

עס פערשטעהט זיך פון זיך זעלבסט, אז מיר האָבען מקיים געווען דעם דין פון מאַריענבאַד מיט אלע פונקטען און פישטשעווקעם און מיט אלע זעכס הונדערט און דרייצעהן מצוות, וואָס הענגען אָפּ אין דעם. נישט געשוינט האָט אונזער אויג אויף קיין גאלד, און אלץ, וואָס דער דאָטקאָר האָט געזאָגט: טהו — דאָס האָבען מיר געטהאָן. און מיר האָבען ארויסבעגלייט אונזערע געליעבטע ווייבער קיין מאַריענבאַד, און גאלד האָבען מיר געטהאָן אין זייערע כלים, און מיר האָבען צו זיי געזאָגט: „געהט־אויף אין א גוטער שעה און אין א גליקליכער אין יענעם פרוכטבאַרען לאנד, וואָס טהוט רינען מילך און האָניג, און געפינט דאָרט אייער הייליגע,

41.

אימשע־מאיר שערענצים און איטשע־מאיר פּעקעלים פון די נאָלעווקים אין ווּאַרשאַ צו חיים סאָראָקער אין מאַריענבאַד.

(איבערזעצט פון העברעאיש).

פּריעד צום פּיעלגעהרטען געהויבענעם און געאַכפּערטען הערר, דעם געלעהרטען און אויפגעקלערטען רב חיים סאָראָקער — פּריער אָהן אייַן עק.

נאָכדעם, ווי מיר בעגריסען דעם געהרטען הערר, ווי דער מנהג איז, טהוען מיר זיך נעמען צום אָלעם ערשטען ערלויבונג צו ווינשען איהם א גיכע הייַלונג און א רפואה שלמה, הן אין זייַן קערפּער והן אין זייַן געלד, און דער אָלמעכטיגער זאָל איהם ברענגען אין פּריעדען אָהיים צו דער רוהונג און צו דער ערבשאַפט אין גיכע צייַטען, און ער זאָל נישט וויסען מעהר פון קיין שום קרענק און פון קיין שום שמערצען מיט'ן כּלל ישראל פון היינט און ביז אייביג — אָמן.

אַצינד טהוען מיר מאַכען פאָלגען אונזער געבעט פאַר די הויכקייט פון אונזער הערר, ער זאָל אַראָפּנויגען זיין אויהער און צוהערען צו אונזער קול, צום קול פונ'ם בלוט פון דיין ברודער, וואָם טהוט שרייַען פון א ווייט לאַנד אויף דעם אומרעכט, וואָם ווערד אונז געטהאָן אָהן א שום עולה אין אונזערע הענד. מיר האָבען געזאָגט, לאָמיר דערצעהלען חאָטש א טויזענד־חלק פון אונזערע יסורים און האַרצוועהטיג — איז אָבער מיער יעדע צונג צו רעדען, יעדע פעדער צו שרייבען, און ס'איז קורץ די דעק אויף צו פערשפּרייטען. און נאָר אין קורצע ווערטער וועלען מיר זיך פּרובען געבען א ווידערקול פון אונזער אויסגעשרעה, וואָם רייסט זיך

וויסען, קיין בעשעפעניש וועט נישט זעהען. אוי־וועה געשריגען! ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז דאָרט אין דעם ווייטען מאַריענבאַד וועט זיין אָנגעגרייט נאָך פון נעכטען דער גיהנם? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אונזערע ריינע פרומע ווייבער, וואָס אין דער־היים אין וואַרשאָ וואָלטען זיי אויסגעלעבט זייערע יאָהרען און וואָלטען נישט געוואוסט פון קיין זינד, זאָלען אַזוי געשטרויכעלט ווערען? ווער וואָלט דאָס געגלויבט, אַז אין אַזאַ צייט, וואָס איז אַ צרה פאַר יעקב'ן, און ישראל איז אַוועקגעגעבען געוואָרען צו רוי־בער, אין אַזאַ צייט, ווען אידיש בלוט גיסט זיך, ווי וואַסער, אין הויפּט פון אַלע גאַסען, ווען שונאים פרעהען זיך און טאַנצען אויף אונזער חרפּה, ווען די פיילען ווערען געשאַרפט אויף אונז פון אַלע זייטען און שווערע וואָלקענס רוקען זיך אָן אויף אונזער הימעל — אין אַזאַ צייט זאָלען אידען, בעווייבטע אידען, טאַטעס פון קינדער, אין זינען האָבען טהון אַזעלכע אומווירדיגקייטען, פערנאַרען פרעמ־דע ווייבלעך ערגיץ אין אויסלאַנד, און אונטער'ן דעקטוך פון היילונג און לעבעדיגע וואַסער טרינקען זיך נעמען אַראָפּפיהרען זיי פונ'ם גלייכען וועג און פערפיהרען זיי אין אַ אָרט, וואָס פון דאָרטען וועלען זיי זיך שוין נישט אומקעהרען—אָ! שטוינט איהר הימלען! מיר האָ־בען געמיינט, אַז נאָר אַייער געעהרטער שוואָגער, דער מאַן פון אַיי־ער ווייב'ס שוועסטער, וואָס האָט אַ שם אין דער וועלט פאַר אַיין אויסגעלאַסענעם מענשען, וואָס האָט אַראָפּגעוואָרפען פון זיך דעם יאָך פון דרך־ארץ און אַנשטענדיגקייט, איז פעהיג צו טהון אַזעלכע מיאוסע זאַכען — שרייבען בריוולעך צו פרעמדע ווייבלעך. זיינע בריוולעך, וואָס ער האָט געטהאָן לויפען צו אונזערע ווייבער, איז אונז געראָטען אָפּצוהאַנדלען פאַר רעכט געלד ביי איינעם אַ פּאַר־שוין, וואָס מיר זענען נישט מחויב צו פערעפענטליכען זיין נאָמען. מיר האָבען געמיינט, אַז דערמיט האָט זיך געענדיגט די דאָזיגע הימעלשרייענדיגע טראַגעדיע. צום סוף האָבען מיר דערזעהען, אַז מיר זענען געווען בלאָנזענדיגע אין אַ מדבר, אַז דער אמת'ער פיינד לאָקערט נאָך פון זיין בעהעלטעניש — און דער דאָזיגער פיינד

נייערט איהר זאָלט אונז נישט פערגעסען און זאָלט פון צייט צו צייט מאַכען פּליהען צו אונז אייערע צייכענס און אייערע נאַכריכטען פון אייער פריעדען און פון אייער וואָהל־זיין, ביז עס וועט קומען דער גליקליכער טאָג פון אייער צוריקקעהרען אין אייער נעסט אריין צו אייערע מאַנען, די הערצען פון אייער יונגענד".

אזוי האָבען מיר געזאָגט צו אונזערע געליעבטע ווייבער און זיך אָפּגעזעגענט מיט זיי, און זיי האָבען פערלאָזט מיט פריעדען דאָס לאַנד פון זייער געבורט און זענען געקומען אין דעם לאַנד, וואָס זיי האָבען אויסדערוועהלט, דאָס הייסט קיין מאַריענבאַד, און האָבען אונז צוגעזאָגט צו שיקען נאַכריכטען פון צייט צו צייט, און האָבען געהאַלטען וואָרט, געשריבען אונז בריעף פון דעם שטאַנד פון זייער געזונד, און פון די וואָסערן, וואָס זיי טהוען דאָרט שעפען פון די קוואַלען פון הילף. נאָר פּלוצים איז פערשטאָפט געוואָרען יעדע זעהונג פון זיי. די פאָסט האָט פערמיטען צו ברענגען אונז זייערע נאַכריכטען. פעראָרעמט און אויסגעטריקענט זענען געוואָרען אלע קוואַלען פון זייערע שרייבצען, וואָס זיי פלעגען צו אונז שרייבען, ביז מיר האָבען פערלוירען אונזער קאָפּ און מיר זענען געוואָרען אין אונזערע אויגען גלייך, ווי מיר חלומ'ען. און פּלוצים האָט מען אונז אויפגעעפענט אונזערע אויגען און ס'איז אונז פערענטפערט געוואָרען אלע קשיות. מע האָט אונז בעוויזען שוואַרץ אויף ווייס, וועד ס'איז דאָ דער שולדיגער און וועד ס'איז דאָ דער בייזער שליח. אין לעבען וואָלטען מיר נישט געגלויבט, וועז מיר זאָלען נישט זעהען מיט אונזערע אויגען און נישט דערקענען אייער האַנדשריפט און די האַנדשריפט פון אייער געהרטען שוואָגער, געקריצט אויף פאַפּיער. זעהר געעהרטער און געהויבענער הערר! מיט די גלאַטקייט פון אייערע צינגער און מיט די זיסקייט פון אייערע רעד האָט איהר ביידע זיי געטהאָן פאַנגען אין אייער נעץ. פולע הויפענס ליעבשאפט האָט איהר געטהאָן אויסגיסען אין זייער שוים אריין און איהר האָט געמיינט, ווייזט אויס, אז קיין מענש וועט נישט

מיט פּיעל כבוד און מיט א בענטשונג פון נוטע פּריינד, וואָס וויכ־
שען אייך פּיעל גליק און רייכקייט ביז אָהן א שיעור.

די רעד פון: יצחק מאיר שערענצים.

און די רעד פון: יצחק מאיר פּעקעלים.

42.

אלעכסאַנדער סווירסקי פון באַזעל צו דער יאַמאַיטשיכע אין מאַריענבאַד.

ג נ ע ד י ג ע פּ ר ו י !

איך האָבע די עהרע איהנען מיטצוטיילען, דאָסס איך אין באַזעל אויף דען צעהנטען ציוניסטען־קאָנגרעס גליקליך אַנגעקאָמען בין, און ווי מיר די זאַכע בעאַרבעדעט האָבען, האָבע איך מיך צו מיינע געשעפטען מיט פּליים געאָמען, די פּאַסיגע פּאַרטיען פּאַר איהרע ווערטהע טעכטער נאַכצוזעהן, און מוז בעהויפּטען, דאָסס צו מיינען גרעסטען בעדויערען האָבע איך דאָס געוואונשטע פּיר זיע לייר דער ניכט געפונדען, ווייל דער גרעסטער טייל געסטע צום צעהנטען ציוניסטען־קאָנגרעס בעשטעהט פון מענער, וועלכע לייבער שוין לאַנג פּערהייראַטעט זינד. דען אונפּערהייראַטעטע גיעבט עס לייר דער ניכט אונטער דען ציוניסטען. די אורזאַכע איז וואָהרשיינליך די, דאָסס די ציוניסטען לייבער פּריה הייראַטען, אונד פּיעלייכט זינד דא נאָך אורזאַכען, אבער דער טהאַט איזט פּעסטגעשטעלט, דאָסס מיין רייזע נאָך באַזעל וואר נאַנץ אומזאָנסט, אונד עס טהוט מיר ווירקליך לייד די שפּעיזען, וואָס זי מיר געגעבען האָבען. אבער איך קאָן מיך רעכטפּערטיגען, דאָסס איהרע שפּעיזען זענען דאָך ניכט נאַנץ אומזאָנסט הערויסגעשמיסען, דען איך האָבע מיך היער אין באַזעל אינפּאַרמירט וועגען איהר קישיניעווער פּאַרטיע אונד איך

דאָס זענט איהר, געהערטער און געאַכפּערטער הערר, איהר און נישט קיין אַנדערער. וואָרום אויב אייער געהערטער שוואָגער, דער מאַן פון אייער ווייב׳ס שוועסטער, האָט געטהאָן שרייבען צו אונ־זערע ווייבער פיעל נאַרישקייטען און פּוסטע רעד פון חנופה מיט א גרינגען קאָפּ, האָט איהר, זעהר געהערטער הערר, געהאַט איין עזות צו זאָגען אונזערע ווייבער, אז איהר וועט טהון מאַכען רינען געלד פון אייער בייטעל פון זייער טובה וועגען. א! פערשאָלטען וואָלט געמעגט וועלען די האַנד, וואָס האָט אזעלכעס געקאָנט צויי־כענען! פערשאָלטען וואָלט געמעגט וועלען די צונג, וואָס איהרע גלאַטע רעד זענען ניפט און די זיסקייט פון איהרע וועלטער איז דער ניהנם.

דאָס אַלעס האָבען מיר, די אונטערגעשריבענע, געפונען פאַר נויטיג, זעהר געהערטער הערר, אויסצוגיסען אין אייער שוים און צו בעטען פון אייך מיט אַלע מינים געבעט — איהר זאָלט רחמנות האָבען הן אויף אונזער כבוד, הן אויפ׳ן כבוד פון אונזערע ווייבער, והן אויף אייער אייגענעם כבוד, און איהר זאָלט אויפהערען צו טהון אייערע אומווירדיגע זאכען. מיר זענען אייך מוסר מודעה, זעהר געהערטער הערר, אז באם איהר וועט נישט צוהערען צו אונ־זער קול און וועט נישט פערמיידען ווייטער צו טהון אייערע אומ־ווירדיגקייטען אין דער פערבאַרגענעש, דאַן וועט ביטער זיין אייער סוף און איהר וועט בעקומען אייער לוין און אייער צאָהלעכטם בכפל כפלים, וואָרום ס׳איז דאָ א גאָט אויף דער וועלט און ס׳איז נאָך פאַרהאַן א געזעץ און א ריכטער אין ישראל!

מיר בעטען ביי אייך, איהר זאָלט קיין פאַראיבעל נישט הא־בען, וואָס מיר פערלענגערען נישט אונזערע רעד, ווייל מיר האָבען זעהר קיין צייט נישט! און האָפענדיג, אז איהר וועט טהון א גע־הערינ אויהער צו אונזערע ווערטער, וואָס טריפען פון א ריכטיגען קוואל און פון א האַרץ פול בלוט, און איהר וועט נישט דערלאַזען צו גרעסערע בזיונות, פערקירצען מיר אונזערע רעד און צייכענען

אידען א שידוך קומט אָן מיט גרינע ווערעם, קומט צו געהן א דאַנ־טיסט, א שווארץ יאָהר פון קעשעניעוו, וועלכער איינע פרוי אונד צוויי קינדער האַט, אונד זיך אַלס אונפערהייראַטעטער קאַוואַליער מעלדעט — איזט דאַס טהאַטזעכליך צו שטוינען אונד צו בעדוי־ערען, דאַסס אין אַזא צייט זאָל זאָ עטוואַס פאָרקומען קענען אין צוואַנציגסטען יאַהרהונדערט ביי אַלגעמיינער ציוויליזאַציאָן פון באַהנען, טעלעגראַף, טעלעפאָן, עלעקטריע, פאָנאָגראַף עט צעטערא, עט צעטערא! אונד דא איך פאָן היער דירעקט נאַך אָסטענדע אַב־רייזע, אום דיעזען ניעדערטרעכטיגען בעטריגער צו פאַקען אונד גלייכצייטיג פיר איהרע ווערטהע טעכטער אַנשטענדיגע פאַרטיען נאַכצוזוכען, פערבלייבע איך מיט פאָרציגליכער האָכאַכטונג אונד מיט די בעסטע גרוסען צו איהרע ווערטהע טעכטער

אַלעקסאַנדער סווירסקי.

.43

בראַני לויפערמאַן פון מאַריענבאַד צו איהר מאַן הירש לויפערמאַן אויף די נאַלעווקיס אין ווארשא.

לבעלי מוהר"ר הערש נ"י.

וואָס ס'האָט זיך מיר גע'חלומ'ט די נאַכט און יענע נאַכט און א גאַנץ יאָהר זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים'ס קעפּ און צו זייערע הענד און פיס אַן לייב און לעבען! די יאַמאַיטשיכע זאָל אַזוי וויסען פון איהר חיות און די טשאַפּניטשקע פון איהר געזונד, ווי איך הויב אָן צו פערשטעהן אַפילו, וואָס דו שרייבסט און פון ווע־מען דו שרייבסט און צו וועמען דו שרייבסט?! דאָס האָט אודאי די יאַמאַיטשיכע דורך איהר וועלוועל יאַמאַיקער אָנגעפיהרט א רכילות'על? אָדער די טשאַפּניטשקע דורך איהר בערעל טשאַפּ־

האבע צו מיין גרעסטער ערשטוינונג ערפאהרען, דאסס דער הערר זיידענער איזט ווירקליך איין זעהר טיכטיגער דאנטיסט, וועלכער אין קישיניעוו די גרעסטע פּראקטיס האט, אבער ער איזט ליידער שוין לאנג פערהייראטעט אונד האט צו הויזע איינע זעהר נעטטע פרוי אונד קינדער, אונד עס וואונדערט מיך וואהרהאפטיג, ווי האבען ווייר דאס געקאנט זיך זא ביטערליך ענטוישען, דאסס די זאבע זא ווייט געגאנגען איזט, דאסס ער אין איהרע אלע דריי וועלטהע טעכטער זיך פערליעבט האט, אונד אויך איהרע וועלטהע טעכטער איהם זא ווייט סימפאטיזירען, דאסס גאנץ מאריענבאד שוין אלם ריכטיגע פּארטיע זי בעטראכט האט! אונד וואס מיר בעזאנדערס פערדרוס מאכט איזט דער פאקט, דאסס דיעזער הערר זיידענער שיינט מיר אין נעמיינער בעטריגער צו זיין, דען דיעזער שורקע האט ביי מיר אינינע טויזענד קראנען אויף אינע קורצע צייט אלם גמילות־חסד געמאכען, אונד אלם איך איהם צווויי מאל טעלעגראפיש נעמעלדעט האבע, דאסס ער מיר דיעזע פּאער טויזענד קראנען זאפּארט טעלעגראפיש נאך באזעל איבערווייזען זאל, בלייבע איך גאנץ אהנע אנטוואָרט, אונד האבע איך הייטע צו מיינע גרעסטע ערשטוינונג אינע נאכריכט בעקאמען, דאסס דער הערר זיידענער נאך אסטענדע צוזאמען מיט פרוי קורלענדער אבנגערייזט האט, אונד דאסס דער הערר מאריאמטשיק איזט צוזאמען מיט פרוי שערענצים אונד פרוי פּעקעלים אויך נאך אסטענדע אבנגערייזט, אונד אויך דיעזער לייכטזיניגער הערר מאריאמטשיק איזט מיר איין פּאער הונדערט קראנען שולדיג נעבליבען נאכדעם, ווי ווייר צוזאמען אייניגע מאל אין אקע נעשפּיעלט האבען. אבער דיעזע פּאער הונדערט קראנען פּאן העררן מאריאמטשיק זינד מיר ניכט זא פיינליך ווייע יענע דרייטויזענד קראנען פּאן העררן זיידענער, דען דאס איזט בלויז קאַרטענשולד, אונד דאס איזט ליידער בארעם נעלד, מיט בלוט אונד שוויים פערהאַרעוועט, — אויסקרענקען זאל ער דאס, וואס איין אויסוואורף! א ממזר! אזעלכע בלוטיגע קראנען, ווי שדכנות־נעלד ביי א שדכן, איידער מע זעצט דורך ביי

פולען פנים. זי שטעלט זיך אין פאר איהם. זי זאגט, ס'איז אזוי אויך אויף איהם א גאט'ס רחמנות. ער האט זיך פערליאפעט אין שלמה קורלענדער'ס ווייבעל, שוין געווען מיט איהר אויף א דרך, איז אונטערגעשפרונגען אט דער קעשעניעווער דאנטיסט, וואס איז אנט־לאפען מיט איהר קיין אסטענדע, אפנים, זיך בעהאלטען פאר אונז, וואהרום מיר זענען פאר זיי א שעטנז... מיר רעכענען אבער, איך און לאה'צי ברויכשטוהל, אז גאט וועט שענקען דאס לעבען, נאך שבת'־דיגע וואך אויך א פאהר טהון קיין אסטענדע, וואהרום דא איז שוין באלד אוים סעזאן, און דארטען הויבט זיך ערשט אן סעזאן. איך וואלט נאר אויפ'ן געלד, וואס דו האסט מיר ארויסגעשיקט. און איך בעט דיך, הערש, זאלסט מיר באלד ארויסשרייבען דייטליך און קלאר, נישט ווי א משוגענער, וואס און וועמען דו האסט געמיינט טרעפען מיט דיין בריעף, וואהרום ס'זאל נישט שטעהן אויף איהם מיין נאמען, וואלט איך געמיינט: אדער ער איז נישט צו מיר געשריבען, אדער דו ביזט, חלילה, אראפ פון זינען? און איך מוז דיר זאגען דעם אמת, אז זינט עס האט דיר בעגליקט און ס'איז ארוים דאס געווינס, ביזט דו טאקי געוואלרען איין אנדער מענש... געהסט ארום טאג ווי נאכט און רעדסט פון דיין געווינס, און עס דאכט זיך דיר אוים, אז די נאנצע וועלט איז דיר מקנא, און אלע זענען דיר שונאים, און קיינער פערגינט דיר נישט, און אפילו דיין אייגען ווייב גלויבסט דו שוין אויך נישט און שרייבסט אזעלכע זאכען, וואס מע קאן משוגע ווערען! אז איך וועל עהאלטען דאס נעלד און אריבערפאהרען קיין אסטענדע, וועל איך דיר געבען צו וויסען מיין אדרעס דורך א דעפעש. דערווייל פערבלייב נעזונד און גליקליך און זיי נאר נישט אזוי צעטראגען, ווי עס ווינשט דיר דיין פרוי

ברא ני לויפערמאן.

ניק, וואָס וויל ביי דיר אויסנאַרען אַ גמילות־חסד? ער בעדאַרף טאַקי נעבאַך זעהר נויטיג האָבען, וואָרום זיין מאַדאַם האָט זיך דאָ פערשפּיעלט אין „אָקע", גע'פּטר'ט וויפיעל זי האָט געהאַט, און איצט לויפט זי אַרום צווישען אונזערע וואַרשעווער זוכען אַ נאַר, וואָס זאָל איהר אויסלייהען אויף אַ קורצע צייט. איז אָבער נישטאָ קיין נאַראָנים אין מאַריענבאַד. אַ סך זענען צעפאָהרען, ווער קיין פראַנצענסבאַד, און ווער קיין אָסטענדע. שלמה קורלענדער'ס ווייבעלע איז שוין אין אָסטענדע. נישט אַליין; דער קעשעניעווער, וואָס איך האָב דיר געהאַט געשריבען, איז אויך דאָרטען. וואו זי, דאָרט איז ער. אַפּנים, אַ כישוף?... נאָר איך קעהר מיך אום צוריק צו דיין בריעף. איך לייען איהם און לייען און ווער שיער נישט משוגע! וואָרום איך הויב דען אָן צו פערשטעהן, וואָס דו מיינסט? ווער איז דער „ער", וואָס דו שרייבסט מיר, אַז ער איז מיר אַ גוטער פריינד און אַז איך האָב ביי איהם קרעדיט? וואָסער קרעדיט? איך האָב דאָ נישט קיין קרעדיט אין ערגיץ אויף קיין צעהן העלער אַפילו! געהט אַוועק די וואָך, אַזוי ווערד צוגעשטעלט אַ רעכענונג, און מע מוז צאָהלען. דאָס איז מיט דער סטאַנציע. און פאַר'ן עסען אין כשר'ען רעסטאָראַן ווערד געצאָהלט ביי יעדען מאָהלצייט. היינט וואָס וואַרפסט דו מיר אויס קרעדיט? און וואָס דערצעהלסט דו מיר, אַז דו האָסט געזעהן זיינע בריוועלעך צו מיר? וועמענס בריוועלעך? אַ חוץ דיינע קלוגע בריוולעך און אַ חוץ די בריוולעך פון מיין מאַמע, האָב איך פון קיינעם קיין וואָרט נישט ערהאַלטען. און וועמען האָב איך דאָ געגעבען אַ קאַלטע אויפנאַהם? און וועמענס קאַסע, זאָגסט דו, איז פאַר מיר אָפען? כלעבען, הערש, דו רעדסט, ווי אַ דולער, אָדער ווי אַ שיכור'ער. דו מישט צענויף קאַשע מיט באָרשטש און דערמאָנסט זיך מעשיות פון אַמאָל, נישט היינט געדאַכט, און פרעגסט מיך, אויב ס'איז אמת, אַז איך געה מיט איהם שפּאַציערען אויף דער גאַס? אויב דו מיינסט דאָס דעם אָדעסער שאַרלאַטאַן, מאיר'על מאַריאַמטשיק, איז ווען נישט לאַה'צי ברויכשטוהל, וואָלט איך איהם שוין לאַנג אָנגעשפּיגען אַ

איהר מאַן אויך. ער איז טאַקי א קורלענדער חכם, אַבער איין עהר־ליכער, און זי פיהרט דאָ אויף אזעלכע שטיק, אז ס׳איז פשוט א בזיון פאַר לייטען! נאָר חאַפּט זי דער וואַטענמאַכער, האַטש איך וויים, איך שטוים מיך אַן, אז דאָס וואַכסט פון איהר. דאָס האַט זי מסתמא אָנגעפיהרט ביי דיר א רכילות, אַדער אַליין, אַדער דורך איהר מאַן דעם חכם, און דו האַסט זיך אָנגעחאַפּט אַן דעם, ווי אַן עפּים רעכטס, אַבי איין אויסרעד אויף גט׳ען זיך... פערשטעה איך נישט, וואָס עפּים איצטער אין מיטען דרינען? און וואָס ביזט דו אזעלכעם געוואָהר געוואָרען אויף מיר, וואָס דו זאָגסט, אז „דער מאַן דערוויסט זיך אלע מאָל צום לעצט"?... דו שרייבסט מיר, אז דו בעפּרייסט מיך מיט דיין גוטען ווילען, דאַנק איך דיר זעהר פאַר דיין גוטסקייט. היינט שרייבסט דו מיר, אז דו ווילסט, מע זאָל בעוואָהרענען פריהער מיך, דערנאָך די קינדער. איז דאָס אודאי זעהר שען פון דיין זייט. די פראַגע איז נאָר: ו ו ע ר זאָל עס בעוואָהרענען? און ווער איז דער „ער", וואָס דו שרייבסט, אז ער איז איין עושר? אלע דער פעטער יונה? וואָס געהער זיך עס אַן מיט דיר? וועט ער וועלען, וועט ער בעוואָהרענען, וועט ער נישט וועלען, וועט ער נישט בעוואָהרענען — וואָס פאַר א שייכות האַט דאָס צו גט׳ען זיך?... דו שרייבסט, אז איין אַנדערער וואָלט מיר געמאַכט איין אוואַנטורע מיט א סקאַנדאַל! מיר דאַכט, אז קיין גרעסערער סקאַנדאַל פון דיין איצטיגען בריף קאָן שוין נאָר נישט זיין, וואָרום ווי באַלד, אז איך האָב שוין קיין רעכט נישט צו שרייבען א בריף צו איין אייגענעם פעטער, לאָזען זיך שוין אוים אלע זאַכען!

ווי באַלד אזוי, האָב איך דאָ נישט וואָס צו טהון און דאַרף מיך נישט קורירען מעהר. איך האָב געהאַט גערעכענט פאָהרען פון דאַנען מיט בראַני לויפערמאַן קיין אַסטענדע. איצט אַבער טהו איך א שפּיי אויף אלעם און פאָהר אוועק צו מיין פעטער יונה קיין פעטריקאָוו, און ווילּ דיך מעהר נישט קענען! דו האַסט מיר אויפגענעדעקט מיין אלטע וואונד — מסתמא ווילסט דו דאָך עס...

44.

לאה'צי ברויכשטוה? פון מאריענבאד צו איהר מאן קלמן ברויכשטוה? אויף די נאלעווקים אין ווארשא.

נעעהרטער הערר ברויכשטוה!

פערצייהע, — נאך אזא בריעף, ווי דו האסט מיר נעשריבען, קאן איך דיך מיט קיין אנדער נאמען נישט אנרופען, נאר „נעעהרטער הערר". איך בין נישט נלייך צו דיר. דאס קאנסט דו נאר, שרייבענדיג מיר אזא בריעף, אנרופען מיך „מיין ליעבע פרוי לאה'צי". ווי קאן איך דיר זיין א „ליעבע פרוי", אז איך טהור־אפ אזעלכע זאכען, ווי דו שרייבסט מיר? איך וואלט נאר וועלען וויסען, ווער איז דער מאן, וואס זוכט אויף דיר בלבולים און וואס איך שיק צו איהם לייהען נעלד? אויב דו מיינסט דאס מיין פעטער יונה פון פעטריקאוו, איז, ערשטענס, מעג איך, דאכט זיך, צו מיינעם א פעטער שרייבען, וואס איך וויל, און, צוווייטענס, האב איך איהם פון קיין נעלד אפילו נישט דערמאנט, וואהרום איך וויים, ס'איז אומזיסט. ארויסגעווארפען א מארקע. דער פעטער יונה האט שוין נענוג יוצא נעווען, נענוג נעגעבען, דו אליין קאנסט דאס אויך נישט אפלייקענען. עס וועט זיין נענוג, אז ער וועט מיך אין זינען האבען פאר'ן טוידט ביי דער צוואה; גלויב איך אויך נישט: די קינדער וועלען איהם מסתמא נישט דערלאזען... פערשטעה איך נישט אלזא, ווער איז דער מאן, וואס דו מיינסט? נאר אפשר מיינסט דו דאס שלמה קורלענדער? האב איך צו איהם קיינמאל נישט נעשריבען וועגען נעלד לייהען און וועל נישט שרייבען. איך נערענק דען נישט, אז דו ביזט ביי איהם נעווען פאר מיין אפפאהרען קיין אוים־לאנד, און ער האט דיר אפגעזאגט? זעהסט דו, זיין בעלצי'ן האב איך דא יא איינמאל אנגעמוט מיט א נמילות־חסד, האב איך אויך חרטה. דאס איז א סחורה! — זי מעג שוין זיין די כפרה פאר

האָט אוודאי געמוזט וועלען אויסזידלען מיין שוואָגער מאריאָט־טשיק? ער איז יאָ א נאָהענטער שמעלקע מיט אייער ווייב. ער איז איצט מיט איהר, ווי איך האָב געהערט זאָגען, אין אָסטענדע. אהינצו קאָנט איהר צו זיי שרייבען בריוולעך און זיך בעריהמען מיט אייער רייבקייט, און מיך לאָזט צורוה, וואָרום אזוי ווי איך בין געווען, אזוי בין איך געבליבען אייער אונבעקאָנטער פריינד, וואָס ווינשט אייך, איהר זאָלט ווערען נעזונד...

חיים סאָראָקער.

46.

חיים סאָראָקער פון מאריענבאד צו קלמן ברויכשטוהל אויף די נאָלעווקים אין וואַרשא.

מיין אונבעקאָנטער פריינד.

איך וויים נישט, וואָס איך זאָל אייך ענטפערען אויף אייער בריעף. איך קאָן אייך נאָר געבען א ראָט, איהר זאָלט זיך מטריח זיין צום דאָקטאָר, ער זאָל אויסהערען אייער גייסטיגען צושטאַנד, נאָר בכדי עס זאָל אייך נישט זיין לאַנגווייליג, זאָלט איהר זיך זעהען פריהער מיט הירש לויפערמאַן, דער, וואָס האָט געוואונען דאָס גרויסע געווינס און איז דורך דעם קראַנק געוואָרען אויף דעם זעלבען חולאת, וואָס איהר... וואָרום וואָס דען קאָן איך אויף אייך אַנדערש איבערטראַכטען נאָך דעם, אז איהר שרייבט מיר, אז איך וויל אַריבערנאָרען אייער ווייב אין מיין האָטעל פון איהר טובה וועגען, און אז איך האָב איהר דערצעהלט אויף אייך, אז איהר שפּיעלט אין „אָקע"?... אויב איהר שפּיעלט אין „אָקע", אָדער נאָר אין „באַנטשאָק", ווי איהר זאָגט, — דאָס וויים

ביי דיר איז עס נישט דאָס ערשטע מאָל... זיי נעזונד. אז דו וועסט האַלטען ביי שרייבען מיר בריעף, קאָנסט דו מיר שרייבען קיין פּעטריקאָוו.

פון מיר דיין געוועזענער פריינד, וואָס האָט נישט פערדיענט אזעלכע בריעף.

ל א ה .

.45

חיים סאראָקער פון סאריענבאד צו הירש לויפּערמאַן אויף די נאַלעווקעס אין וואַרשא.

להגביר החדש מוהר"ר צבי הירש לויפּערמאַן !

אייער בריעף האָב איך ערהאַלטען. עס טהוט מיר זעהר לייד, נאָר איך מוז אייך זאָגען, איך בעדויער אייך מיט אייער נעווינסן, וואָרום דאָס נעווינס האָט אייך, ווי עס שיינט, אַראָפּגעפיהרט פונ'ם דרך הישר, דאָס הייסט, איהר זענט נעבאָך נעווארען נעריהרט פונ'ם זינען. איהר שרייבט מיר, אז איהר זענט רייכער פון מיר. עס קאָן זעהר מעגליך זיין. איך האַלט גאָרנישט דערביי, איך זאָל מיך וועלען אויסרעכענען מיט אייך אין פערמעגען, און איך גלויב אייך, אז איהר קאָנט אויסהאַלטען אייער ווייב, ווי איהר זאָגט, אפילו אין פאַריז. לאָז אייך גאָט העלפען, ווי איהר ווינשט אייך אַליין. נאָר איך בעט אייך, וואָס געהער זיך עס אָן מיט מיר? וועז האָב איך געשריבען צו אייער ווייב בריוולעך, אז איך קען מיך גאָר אפילו נישט מיט איהר? נישט זי האָט ביי מיר געלד פערלאַנגט, נישט איך האָב איהר געלד פאַרגעלעגט, און איך האָב מיך קיינמאָל נישט בעריהמט מיט אייער בעקאַנטשאפט, און פאַר אייערען א פריינד האָב איך מיך קיינמאָל נישט אַרויסגעשטעלט. דאָ האָט נעמוזט אַרויס א מיאוסער טעות. איהר האָט נישט געטראָפען צו דער טהיר. איהר

47.

בערעל טשאפניק פון די נאלעווקים איז ווארשא צו זיין
אין מאריענבאד.

טייערע עווא!

דו מוזט מיר פערצייהען, וואס מיט די לעצטע גענדונגען קומט־אן אביסעל שווערליך.

די לעצטע צייט איז אין ווארשא געווארען שווער צו בעקומען א הונדערטער ארער א פופציגער איינפאך כקריעת ים־סוף. איך האב געמוזט זיך דורכפאהרען קיין לאדז און דארט איז מיר גע־ראטען דורכצוזעצען מאנכע געשעפטלעך, אפילו מיט גרויסער שווע־ריגקייט, און דאדורך האט עס זיך אזוי פערצייגערט, און דאס איז אויך די אורזאכע, וואס איך האב דיר אזוי שנעל נישט געאנטוואר־טעט. מיט די צוויי „איטשעמייערס", וואס דו האסט מיר צוגע־שיקט די „ליעבע־בריוולעך" צו זייערע ווייבלעך, האב איך ליידער נארנישט געקאנט מאכען. איינער פון זיי, שערענצים, דער וואלט נאך געווען נישקשה. ער פירכטעט פאר א סקאנדאל; ער האט מורא, עס זאל איהם נישט שאדטען צו קרעדיט. דאפיר איז אבער דער יונגערער, אט דער פעקעלים, איינפאך א פרא־אדם. ער אליין האט דאס צעשמירט איבער די נאלעווקים, דערצעהלט איטליכען בעזונדער אין געהיים, אזוי, אז ביז איך בין געקומען צו דער פרוי סאראקער מיט די בריוולעך, לאזט זיך אויס, אז זי און איהר שוועס־טער חנצי זענען שוין קלאר אין מאריאמטשיק'ס בריוולעך אויף אויסענוועניג. איינפאך נישט כדאי געווען מיט זיי אנצופאנגען, און דאצו האב איך נאך אנגעטראפען אין א צייט, וואס ביי פרוי סאראקער האט זיך אפגעשפיעלט איינע נאנצע טראגעדיע, אין וועל־כער עס איז פערמישט איהר חיים, און שלמה קורלענדער, און לוי־

איך נישט, נאָר אז איהר זענט נישט ביי׳ם גאַנצען פערשטאַנד — דאָס זעהט מען אַרויס פון אייער בריעף. איהר שרייבט, אז איהר וויסט שוין לאַנג, אז איך בין מיט מיין וויב נישט שוה בשוה, און איהר שטעלט מיר פאָר אַיין עדות רב וועלווע יאַמאיקער. עס קאָן זיין, אז רב וועלווע יאַמאיקער וויסט בעסער, ווי אַזוי איך בין מיט מיין וויב אַלס איך אַליין, נאָר דאָס, וואָס איהר זאָגט, אז איך וויס פון דעם, אז איהר האַלט ביי גט׳ען זיך מיט אייער וויב — דאָס רעדט איהר שוין, זייט מיר מוחל, ווי אַיין אמת׳ער משוגענער. נישט נאָר איך וויס נישט פון אַזעלכע סודות, וואָס צווישען אייך און אייער וויב, איך קען אפילו נישט אייער וויב און נישט אייך, און איהר ביידע אינטערעסירט מיך אַזוי ווינציג, אז איהר האָט אייך נעמענט גט׳ען נאָך איידער איהר האָט אייך דערקענט. אין איינעם בין איך יאָ מיט אייך איינפערשטאַנדען: איהר זאָלט דאָס צווייטע מאָל, ווי איהר שרייבט, נישט הייראטען. אזא מענש, ווי איהר, האָט נישט נעטאָרט הייראטען דאָס ערשטע מאָל אויך, וואָרום ס׳א רחמנות אויף אייער וויב, חאָטש איך קען זי נישט...

איהר בעט מיך, איך זאָל אייך שרייבען אויפריכטיג, וואָס איז מיין קוק און צוליעב וואָס רוף איך אַרויס אייער וויב אין „מירא־מאָנט" — שרייב איך אייך קלאָר און דייטליך און אָהן „המצאות" און „אויבערקעפלעך", ווי איהר פערלאַנגט, אז אָדער אייער וויב איז, זאָל מיר מוחל זיין, א ספלעטניצע און א ליגנערין, אָדער, ווי איך האָב אייך געוואָגט אין אָנהויב פון מיין בריעף, איהר זענט נישט ביי אַלע גערַאַנקען. דאָס צווייטע איז, רעכען איך, מעהר וואהרשיינלעך...

ווי איהר זעהט, האָב איך אייך געגעבען א קלאָרע תשובה אויף אַלעס. עס בליבט מיר איבער נאָר איין זאַך — ווינשען אייך א רפואה שלמה...

חיים סאַראַקער.

דיר שיקען נאָך, אז איך וועל נאָר האָבען. וואהרשיינליך, וועט גאָט העלפען. זיי געגריסט גאַנץ ליעבליך.

פון מיר דיין איבערגעבענסטער ב ע ר נ א ר ד.

.48

חיים סאראקער פון מאריענבאד צו איטשע־מאיר שערענצים און איטשע־מאיר פּעקעלים אויף די נאָלעווקים אין וואַרשא.

מיינע ליעבע פרייַנד שערענצים און פּעקעלים!

שאַדע, וואָס איך בעזיץ נישט די לשון־קודש'דיגע שפּראַך, אזוי ווי איהר, און קאָן אייך נישט אָפּענטפערען אויף אייער מליצה־בריף מיט אזא שענער מליצה, ווי איהר שרייבט צו מיר. און ווייל איך בין געצוואונגען צו רעדען מיט אייך מאַמע־לשון, וועל איך מיר שוין ערלויבען צו רעדען מיט אייך פשוט'ע דבורים און זאָגען אייך, אז איהר זענט, איך בעט איבער אייער כבוד, א פּאָר „איטשעמייערס", נאָלעווקער פּלאָכטען, און מע דאַרף אייך ביידען געבען קיין שטרוי. אז גאָט האָט אייך יאָ בעווילּיגט מיט אזא מתנה, אזעלכע שענע ווייבלעך, און איהר ציטערט איבער זיי, איז אָדער איהר בעדאַרפט זיי נאָכפאָרען פון הינטען, אזוי ווי איהר געהט זיי נאָך שבת בייטאָג, בעת זיי לאָזען זיך אין זאכסישען גאַרטען אויפ'ן שפּאַציער, אָדער האָלטען זיי פערשפּאַרט ביי זיך אויף די נאָלעווקים, ווי מע האָלט עופות פּאַר א יום־טוב, געבען זיי עסען און טרינקען און אזוי ווייטער. וועלכער גוטער יאָהר האָט אייך געהייסען, איהר זאָלט זיי ארויסלאָזען אויף גאָט'ס וועלט, אזש אין מאריענבאד? אָדער איהר מיינט, אז ס'איז דאָ פּאַרהאַן ווינציג אָהן זיי? צי איהר מיינט טאָקי באמת, אז איך האָב מעהר

פערמאן, און ברויכשטוהל — די גאנצע נאלעווקים. עס איז מיר איינפאך א וואונדער, אז דו זאלסט דאס נישט וויסן. די געשיכטע איז א איינפאכע געשיכטע. חיים סאראקער האט זיך דארט אין מאריענבאד, נישט האבענדיג וואס צו טהון, איינפאך מתקנא געווען אין זיין שוואגער און האט זיך אויך גענומען שרייבען ליעבע־בריוו־לעך צו די נאלעווקער וויבלעך: צו בעלצי קורלענדער, צו בראני לויפערמאן, צו לאה'צי ברויכשטוהל און צו דער שערענצים מיט דער פעקעלים, — נישט דורכגעלאזט קיינעם. מע וויסט נישט גענוי ווי ארום, נאר די אלע בריוולעך, וואס איך האב דיר אויס־גערעכענט, זענען ארויסגעפאלען צו די מאנען אין די הענד ארויין, און ס'איז געווארען א חתונה, איינפאך עס קאכט ווארשא! און דא איז אנגעקומען א דעפעש פון דער יאמאיטשיכע פון מאריענבאד, אז אונזערע נאלעווקער וויבלעך זענען אלע מיט א מאל פערשוואונ־דען געווארען, אפגארייזט קיין אסטענדע, און מיט זיי חיים סא־ראקער און מאיר'ל מאריאמטשיק. איינפאך א ראמאן! און ווען קומט־אן אזא דעפעש? פונקט אויף מארגען, נאכדעם, ווי די יאמאיטשיכע האט שוין גראטולירט די פאמיליע מיט א מזל־טוב און אויפגעפאדערט דעם הערר יאמאיקער, ער זאל קומען נאך מא־ריענבאד. וועלוועל יאמאיקער איז שוין אויף דער רייזע; דאס איז אבער נישט וויכטיג. די הופט־זאך איז, וואס די פרוי סארקער איז פאר צרות קראנק געווארען צו בעט, מע זאגט, זאגאר, ג־עפערליך. און לויפערמאן לויפט ארום, ווי א משוגענער, שוועהרט, אז לאו נאר חיים סארקער קומען אהיים, מוז ער איהם אנפאטשען אין מיטען די נאלעווקים, דאס הייסט, נישט אין די נאלעווקים, נאר אין די באקען! און ברויכשטוהל האט איצט אין אויסרעד אויף צו שיידען זיך מיט זיין מאדאם, אדער שלעפען געלד ביי איהר רייכען אנקל פון פעטריקאוו. קורץ און גוט, ביי אונז אויף די נאלעווקים איז לעבעדיג, פרייליך, איינפאך ליהודים! און שרייב מיר, ווען רעכענסט דו צו קומען אהיים, און אויב עס איז דיר נע־ניגענד דאס געלד, וואס איך שיק דיר? אנישט, ווען איך זעהן

שוועסטער", האָט איהר געקאָנט טרעפען צו איהם, אָדער צו מיין ווייב'ס שוועסטער, נישט צו מיר, וואָס געהער זיך מיט זיי גאָר־וישט אָן. מע קאָן זיך טאַקי זיין גאַנץ אַנשטענדיגע יונגע לייט און אומשולדיגע איטשעמייערס, ווי איהר זענט, נאָר קיין פּרא־אָדמ'ס זענט איהר דאָך נישט מחויב צו זיין, און דאַרפט נישט דראָהען מיט קיין געזעץ און מיט קיין שטראָף, נישט אויף דער וועלט און נישט אויף יענער וועלט.

אַייער אומבעקאַנטער פריינד, וואָס ראַט אַייך זיין פאָרזיכטיג מיט מליצות,

חיים סאָראָקער.

.49

חוה'לע טשאַפּניק פון אַסטענדע צו איהר מאַן בערעל טשאַפּניק אויף די נאַלעווקים אין ווארשאַ.

מיין טייערער בערנאַרד!

עס איז מיר צוואַר זעהר נישט אַנגענעהמען, נאָר איך מוז דיר נאָך אַ מאָל און נאָך אַ מאָל שרייבען, זאָלסט מיר קריגען געלד אויף אַוועקפאָהרען פון דאַנען, וואָרום פון אַלע גליקען האָט זיך אויס־געלאָזט אַ טייך, און נאָך מיט אַ גרויסען סקאַנדאַל, אַז דו וועסט הערען, וועסט דו שטוינען! שטעל דיר פאָר אַ קאָמעדיע — וואָס זאָג איך אַ קאָמעדיע? אַ טראַגעדיע, אַ בלוטיגע טראַגעדיע. נאָר לאָמיך דיר דערצעהלען אַקוראַט פון אָנהויב ביז'ן סוף. ס'איז אַ מעשה פון טויזענד־איין־נאַכט.

ווי דו ווייסט, האָט מיך די יאַמאַיטשיכע געבעטען, איך זאָל איהר מיטהעלפען מיט'ן קעשעניעווער שידוך, און צוגעזאָגט דערביי,

נישט וואָס צו טהון, נאָר שרייבען „ליעבע־צעטעלעך מיט חניפה־בריוולעך", ווי איהר זאָגט, צו אַייערע ווייבלעך? זייט זשע וויסען, מיינע ליעבע איטשעמייערס, אַז בסך־הכל האָב איך מיט אַייערע ווייבלעך קיין האַלב וואָרט נישט אויסגערעדט זינט איך בין דאָ און זינט איך לעב! בסך־הכל האָב איך זיי געזעהן אפשר צוויי־דריי מאָל ביי'ם ברונען מיט נאָך אַ סך אַזעלכע ווי זיי, וואָס דרעהען זיך דאָ אַרום אַזוי פיעל, אַז עס ווערד נמאס, האָט קיין פאַראיבעל נישט, צו קוקען אויף זיי. וואָרום איך קען זיי. איך מיין נישט דוקא אַייערע ווייבלעך, איך מיין אַלע נאַלעווקער ווייב־לעך, וואָס אַז זיי פאָהרען אַוועק פון זייערע איטשעמייערס פון וואַרשאָ קיין אויסלאַנד, וואָלטען זיי וועלען געניסען אַלע פער־געניגענס פון דער וועלט, נאָר בתנאַי, אַז קיינער זאָל נישט זעהען און קיינער זאָל נישט וויסען, אַפילו זיי אַליין אויך נישט... רעדען מיט אַ פרעמדען מאַנספאַרשוין, אָדער האָטש קוקען אויף איהם, איז ביי זיי שוין אַ גאַנצער עסק. ביי אַייך אויף די נאַלעווקים האָבען זיי דאָס אויך נישט. איך קאָן אַייך זאָגען בהן שלי, אַז איך זעה, ווי ווייט מעגליך, אויסצומיידען אַזעלכע בעגעגענישען, וואָס ברענגען גאָרנישט אַיין, אויסער מיאוסע רעד און רכילות. איך אַנטלויף פון אַזעלכע ווייבלעך, וואָס אין דערהיים בענשען זיי ליכט, און דאָ וואַרפען זיי אַראָפּ די פּאַריקלעך. זיי זענען אַ סחורה פאַר מיין שוואָגער מאַריאַמטשיק, נישט פאַר מיר, און איך וויים נישט, ווער עס האָט געהאַט אַיין עזות אַייך אָנצווייזען אויף מיר, אַז דאָס בין איך, וואָס שרייב צו זיי „חניפה־בריוולעך מיט ליעבע־צעטעלעך"? איך פערנעם זיך נישט מיט אַזעלכע נאַרישקייטען. נאָך ווינציגער קאָנט איהר אויף מיר רעכענען, אַז איך זאָל האָבען צוגעזאָגט אַייערע ווייבלעך, ווי איהר דריקט זיך אויס, „מאַכען רינען גאָלד פון מיין בייטעל פאַר זייער טובה וועגען". איך בין נישט פון די צעוואָרפענע מענשען, און האָב אין זינען אַייך מיט אַייערע ווייבלעך אין דער לינקער פּיאַטע. און אויב עמיצער האָט אַייך אָנגעוויזען אויף מיין שוואָגער, „דעם מאַן פון מיין ווייב'ס

„ווער איז דאָס די אַלע?" זאָגט ער: „ערשטענס, די מאַדאַם קור־לענדער, צווייטענס, די מאַדאַם לויפערמאַן, דריטענס, אַייער חתן, דער קעשעניעווער דאַנטיסט"... ווי ער האָט דאָס מיר אַרויסגע־רעדט, האָב איך שוין גאָרנישט געוואָלט הערען, און בין אַוועק גלייך צו דער יאַמאַיטשיכע. לאָזט זיך אויס, אַז זי ווייסט נאָך נישט פון וואָס צו זאָגען! זענען מיר אַוועק ביידע מיט איהר זיך נאָכפרעגען אין האָטעל אויפ'ן קעשעניעווער חתן, זאָגט מען אונז, אַז אַוועקגעפאָהרען איז ער, נאָר וואוהין ווייסט מען נישט. פאַלט מיר די יאַמאַיטשיכע אויפ'ן האַלז: נשמה'ניו, האַרצעניו, ליובע־ניו! איך זאָל פאָהרען גלייך אַהינצו, קיין אָסטענדע, זי וועט מיר געבען צושטייער אויף הוצאות, זי וועט מיר אַזוי און אַזוי! און נעמט אַרויס הונדערט קרוין: „נאַט אַייך און פאָהרט און קלאָפּט אַ דעפּעש, און אַז מע וועט דאַרפען נאָך, וועל איך אַייך שיקען נאָך"... וואָס טהוט מען? אַ רחמנות אויף דער אידינע! איך האָב דאָס געלד גענומען, און ביז איך האָב מיך אַרומגעקוקט אַהין — אַהער, איז שוין פון דעם קיין סימן נישט געבליבען. אַז איך בין שולדיג — די האָר זענען נישט מיינע! וואָס וועט זיין ווייטער? וואָלט נאָך דאָס אַליין געווען אַ האַלבע צרה, ס'זאָל זיך נישט טרעפען אַ גרעסערער אומגליק. אָט וועסט דו הערען אַ שענס:

זיץ איך מיר אַזוי ביי זיך אין האָטעל, האָב מורא בעווייזען זיך פאַר דער יאַמאַיטשיכע, און טראַכט מיר: וואו נעמט מען געלד? פאַלט מיר אַיין אַ געדאַנק: חיים סאָראָקער! ער איז טאַקי, צווישען אונז רעדענדיג, אַ איד אַ חזיר, נאָר איך האָב צו איהם אַיין עצה. איך וועל איהם זאָגען, אַז איך פאָהר אַהיים קיין וואַרשאָ און וועל זיין ביי זיין אסתר'ען אָפּגעבען איהר אַ גרוס פון מאַריענבאַד, וועט ער זיך שטויסען, וואָס פאַר אַ מין „גרוס" דאָס וועט זיין. איך האָב איהם שוין לאַנג געגעבען אָנצו־הערעניש, אַז איך ווייס, אַז ער איז די כפּרה נאָך בעלצי'ן און אַז ער לייהט איהר כלומרשט גמילות־חסדים אויף איהר מאַנ'ס רע־כענונג, און נאָך אַזעלכע זאַכען — איך שעם זיך נישט פאַר איהם...

אויסער וואס איך וועל פערדיענען, עקסטרא א שענע מתנה פון איהר אליין. האָב איך זי געפֿאלגט, און האָב מיך אריינגעלעגט אינ׳ם דאָזיגען שידוך און נעאַרבייט, ווי וויט איך האָב געקאָנט, און עס איז מיר נעראָטען. דער עסק איז נעגאַנגען אויף א גאַנג, דאָס הייסט, נישט אזוי גיך טהוט זיך עס, ווי עס רעדט זיך. איך בין נענוג אויסגעריסען געוואָרען איבער בעלצי׳ן, ווי איך האָב דיר שוין געשריבען פריהער, וואָרום דער חתן, מיין קעשעניעווער דאָנ־טיסט הייסט עס, האָט זיך נישט אויף קאָטאָווסען פערקאָכט אין אונזער שלמה קורלענדער׳ס וויבעלע, שיער נישט געפֿאַטשט זיך איבער איהר מיט מאיר׳ען מאריאַמטשיק אין מיטען מאריענבאַד. קורץ, מיט צרות, מיט ליד, מיט אינטריגעס — איך האָב קוים גע׳פוע׳ל׳ט ביי מיין קעשעניעווער דאָנטיסט, ער זאָל זיך ערקלערען פאר יאַמאַיטשיבע׳ס עלטערע טאָכטער, אז ער ליעבט זי, און די יאַמאַיטשיבע האָט מיך אזש ארומגעהאַפּט קושען, און האָט שוין אוועקגעקאָפּט א דעפּעש צו וועלוול יאַמאַיקער, ער זאָל קומען אהער אויף קנס־מאָל, און מיר איז דאָס נאָך נעראָטען ארום און ארום: דער וועלט־שדכן, סווירסקי, דער גאַנצער מאכער פונ׳ם שידוך, איז אָפּגעפֿאהרען קיין באזעל, בין איך דאָ געבליבען איינע אויפ׳ן יריד... איז דאָך פאַרהאַן א בעלצי אויף דער וועלט. פער־גלומט זיך אונזער קורלענדער׳ס וויבעלע אוועקפאָהרען פלוצים פון דאָנען קיין אסטענדע. אפילו נישט געזונגען זיך מיט קיינעם, פערגעסען דעם זויי־געזונד. מילא, אוועקגעפאָהרען, איז אוועקגע־פאָהרען. קיין יונגערער, ווי זאָגט מען, זאָל נישט שטאַרבען. איז זיך אָבער מיישב מיין חתן, דער קעשעניעווער דאָנטיסט, און הויבט זיך אויף און פאָהרט אוועק אויך קיין אסטענדע. פון וואַנען וויים איך דאָס? פון מאיר׳ען מאריאַמטשיק׳ען. איך קום ארויס צום ברונען, בעגעגענט מיך מאריאַמטשיק, א צעטראָגענער סכנות, און געזעגענט זיך מיט מיר: „זייט געזונד". — „פאָהרט געזונד. וואר־הין איז?" — „קיין אסטענדע". — „וואָס עפּים פלוצים קיין אסט־ענדע?" זאָגט ער: „אלע פאָהרען קיין אסטענדע". זאָג איך:

שען, נעמען מיר א פיאקער און הויבען אן ארומפאהרען פון איין האטעל צום אנדערען נאכפרעגען זיך אויף אייניעם א הערר מיט'ן נאמען זיידענער, און אויף א דאמע מיט'ן נאמען קורלענדער — ווער? וואס? וועמען? נישטא אין ערגיץ, נישט זיידענער, נישט קורלענדער. מיר טהוען זיך א נעם צו דער קורליסטע — נישט קיין כימן אפילו פון א זיידענער און פון א קורלענדער! וואס טהוט מען וויטער? ווי אזוי איך האב איבערגעלעבט די נאכט — בין איך שטארקער פון אייזען. דאס ווייבל איז נעבאך שיער פון זינען ארויפ. איך האב זי גערעטעוועט, ארויפגעבראכט דעם דאקטאר — זי איז פערבייי, אט־אט עקט זי זיך. קוים געפאלען אויף איין עצה, זי זאל נעבען א דעפעש אהיים קיין קעשעניעוו, נעבען צו וויסען, אז זי איז קראנק, טאמער וועט עמיצער קומען צו פאהרען פון דארטען. צו וואס דארף איך האבען אויף זיך אזא פעקעל?... קומט נישט אן פון דארטען א דעפעש, און נאך א סרעטשנע דערצו? און דוקא פון איהר מאן, פון זיידענער'ען אליין, אז ער איז אין קעשעניעוו און בעט זי, אז זי זאל קומען אהיים!... בעקומען אזא מין דעפעש, האבען מיר בייידע נישט געוואוסט, וואס מיר זאלען טהון: צי מיר זאלען לאכען, צי מיר זאלען ווייגען? און ס'איז נעבליבען, אז מיר זאלען נאך א מאל טעלעגראפירען קיין קעשעניעוו, אויב ס'איז אמת, אז ער, דער דאנטיסט זיידענער, איז אין קעשעניעוו? און וועו איז ער געקומען? און צי איז ער געקומען אליין, צי נאך מיט עמיצען?... ענטפערט ער אונז, אז ס'איז אמת, אז ער איז אין קעשעניעוו, אז ער איז געקומען ערשט נעכטען פון מאריענבאד אוינער אליין און אז ער פערשטעהט נישט, מיט וועמען זאל ער קומען און וואראום קומט זיין וויב אין אסטענדע?

ערשט דעמאלט האב איך פערשטאנען, אז דאס האט מיך דער אדעסיט מאריאמטשיק, דער שארלאטאן, ארויפגעפיהרט פונ'ם וועג, אויסגעטראכט אזעלכעס, וואס נישט געשטוינגען, נישט געפלויגען. איצט בליבט איבער נאר איין זאך: ווי באלד, אז די מעשה מיט

קורץ, איך היים אָנקלינגען אין טעלעפאָן און ארויסרופען מיר דעם הערר סאָראָקער, זאָגט מען מיר, אז דער הערר סאָראָקער איז „הייטע מאָרגענס אבנעריזט נאך אָסטענדע!“... רבונו של עולם! וואָס טהוט זיך דאָ? איך חאפּ אויף זיך די מאנטיליע און ווייל שוין לויפען, איך וויים אליין נישט וואוהין, זאָגט מען מיר: א דאמע פרעגט זיך נאָך אויף מיר... וועה איז מיר, א דאמע? מסתמא יאמאיטשיכע, פערפינסטערט בין איך געוואָרען! הויב איך מיך אָן צו פרעגען: וואָס פאר א דאמע? זאָגט מען מיר: א יונגע דאמע... א יונגע דאמע? רופט זי אריין! און עס עפענט זיך די טיר און עס קומט אריין א דאמע — א בילד! א יונגעטשקע — בלוט און מילך! און אָננעטהאָן — א קייזערין! עס שעמערירט אין סע פינקעלט! „איהר זענט, זאָגט זי, די מאדאם טשאפּניק פון ווארשא?“ „איך בין, זאָג איך, די מאדאם טשאפּניק פון ווארשא; און ווער זענט איהר?“ „איך בין, זאָגט זי, די מאדאם זיידענער פון קעשעניעוו“. „עס פרעהט מיך זעהר, זאָג איך. זיצט, זאָג איך, מאדאם זיידענער פון קעשעניעוו, וואָס וועט איהר זאָגען גוטס?“ טהוט זי א זיפץ און מאכט צו מיר: „מע האָט מיר געזאָגט, אז איהר זענט בעקאנט מיט מיין מאן“... „איך בין, זאָג איך, בעקאנט, זאָג איך, מיט אייער מאן? וואר איז אייער מאן?“ וועדר זי רויט און מאכט צו מיר: „מיין מאן איז זיידענער פון קעשעניעוו“... „אָט דער דאנטיסט?!“... „יא, ער איז א דאנטיסט“...

וואָס וויטער איז נעווען — דאָרף איך דיר נישט דערצעהלען. עס האָט מיך נעווֿאָרפען, ווי אין א פיעבער. דאָס רחמנות, וואָס אויף דעם ווייבעלֿ, לאָזט זיך דען בעשרייבען? מיר זענען געווֿאָרען אין איין האלבע שעה צונעקלעפּט אייגע צו דער אנדערער, ווי שוועסטער, נעהענטער ווי שוועסטער, און נישט לאנג געטראכט, האָב איך מיך צענויפנעפאקט — אויף צעצאָהלען זיך האָט מיר אויסגעליהען די מאדאם זיידענער — און מיר האָבען זיך אוועק־געלאָזט ביידע קיין אָסטענדע. נעקומען קיין אָסטענדע און אפּ־געשטעלט זיך אין א האָטעלֿ, איינגעוואשען זיך און אָנגעטהאָן פיין,

און, אפנים, דער לאַנד־שדכן, סווירסקי. וועד דען זאָל דאָס זיין? בין איך שוין גאָר צעדרעהט און וויים נישט, וואו איך בין אין דער וועלט.

האָב איך דיר בעשריבען, ליעבער בערנאַרד, אַלסדינג, א גאַנצע מעשה פון טויזענד־איין־נאַכט. אַצינד זיי אזוי גוט און שרייב מיר, ערשטענס, וואָס איז מיט בעלצי'ן און מיט די איבערינע נאַ־לעווקער וויבלעך? און וואָס האָט דאָ געטהאָן שלמה קורלענדער? און וואָס איז מיט חיים סאַראָקער און מיט מאַריאַמטשיק'ען? וואו זענען זיי אַצינד און וואו איז יאַמאַיטשיבע מיט איהרע טעכטער? און צי איז נישטאָ דאָרט אין וואַרשאָ מיט זיי דער לאַנד־שדכן סווירסקי? איך דאַרף עס וויסען, וואָרום אָט דער סווירסקי האָט מיט מיר אָפגערעדט און געגעבען זיין עהרענוואָרט, אז וואָס פאַר א שידוך ס'זאָל זיך נישט מאַכען ביי יאַמאַיטשיבע'ן, האָב איך א חלק. און דער עיקר זאָלסט דו קריגען געלד און מיר למען־השם ארויסשיקען וואָס גיכער, איך זאָל דאָ נישט פערבלייבען, חלילה, אויף יום־טוב. עס געהט צו ימים נוראים, וועל איך קיין טרפה'ס נישט עסען. איך וועל אָפזוכען א כשר'ען רעסטאָראַן, און אין א כשר'ען רעסטאָראַן קאָן מען אויף קרעדיט נישט עסען. און אין א שוהל וועל איך אויך וועלען געהן, און פאַר איין אָרט הייסען די דייטשען זיך בעצאָהלען פריהער. און א ווייסע הוהן אויף שלאָגען כפרות וועל איך מסתמא אויך הייסען צוגרייטען — און איך האָב נישט א גראַשען ביי דער נשמה! וואָס איך האָב געקאָנט פערזע־צען, האָב איך פערזעצט. איך האָב דיר נישט געוואָלט אָנטהון קיין יסורים. איך וואָלט דיר איצט אויך נישט געשריבען, וועז ס'זאָל זיך נישט געווען צענויפקומען עטלכע אומגליקען מיט אמאָל.

זיי געזונד, מיין טייערער בערנאַרד. גאָט זאָל אָנצייבענען אונז א גוט קוויטל. און אזא יאָהר מיט אזא אויסלאַנד, ווי איך האָב געהאַט אצינד, זאָל זיך גאָר נישט אומקעהרען, רבונו של עולם! דיין געטרייע פרוי ח ו ה .

אָסטענדע איז אַיין אויסגעטראַכטע זאַך, און ווי באַלד דער דאָנ־
מיסט זיידענער איז אין קעשעניעוו, טאָ וואָס איז מיט בעלצי'ן
און וואו איז זי אַהינגעקומען? אָט דעריבער האָב איך דיר נע־
טעלעגראַפירט: „וואו איז בעלצי, און וואו זענען די איבעריגע וואָר־
שעווער ווייבלעך?" האָסט דו מיך, אַפּנים, נישט פערשטאַנען און
האָסט מיר אָפּגעענטפערט: „צו וואָס דאַרף איך בעלצי'ן? און
וואָס טהו איך אין אָסטענדע?" האָב איך דיר דערוויף געענטפערט
נאָר געצאַהלטע ווערטער: זאָלסט מיר אַרויסשיקען געלט. ווייסט
דו פּאָר וואָס? וואָרום אויף אַ סך ווערטער האָב איך קיין געלד
נישט געהאַט און האָב איצט אויך נישט. מיין מאַדאַם זיידענער,
אַז זי האָט נאָר בעקומען די גוטע ידיעה, אַז איהר שאַדען האָט זיך
אָפּגעזוכט, האָט זי זיך אויפּגעהויבען און איז אַוועקגעפאָהרען
אַהיים, צוגעזאָגט מיר שרייבען פונ'ם וועג און פון דער היים —
און ווער? וואָס? אַ נעכטיגער טאָג! דערווייל בין איך געבליבען
דאָ איינע אַליין אַהן אַ קאָפּיקע געלט. אַ גליק, וואָס איך בין דאָ
אין דעם האָטעל אויף פּולען פּאַנסיאָן און מע מאַהנט מיך נישט.
נאָר מסתמא וועט מען מיך באַלד מאָהנען. און איך וויים נאָר
נישט, וואָס איך וועל טהון? איך האָב שוין געשריבען צו דער
יאַמאַיטשיכע קיין מאַריענבאַד, געטעלעגראַפירט אויך, — ענט־
פערט די וואַנד? איך האָב שוין געפּרובט שרייבען צו חיים סאַ־
ראָקער קיין מאַריענבאַד, איז מיר אָנגעקומען צוריק מיין בריף
מיט אַ בעמערקונג פון דער פּאָסט, אַז דער אַדרעסאַט איז אָפּגע־
פּאָהרען קיין אָסטענדע. וויעדער אַ מאָל אָסטענדע? איך ווער
שיער נישט משוגע. איך נעם זיך צו דער קורליסטע וויעדער אַ מאָל,
איך זוך דעם נאָמען סאַראָקער, איך טהו אַ קוק — אין איין האָטעל
שטעהט פערשריבען „סאָלאָמאָן קורלענדער, קויפמאַן אויס וואַר־
שא", און אין צווייטען האָטעל — „אלעקסאַנדער סווירסקי אויס מאַ־
ריענבאַד"! וואָס איז דאָס פּאַר אַ סורפריז? איך לויף אַוועק אין
איין האָטעל, אינ'ם צווייטען האָטעל, ערשט איך ווער געוואָהר, אַז
עס זענען דאָ געווען אוך אָפּגעזעסען אַ פּאַר טאָג שלמה קורלענדער

.55

חוה'לע טשאפניק, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

דראטעט אסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאראקער מאריאמ־ טשיק לויפערמאן שערענצים פּעקעלים? אסטענדע נישטא. — ע ו ו א ט ש ש א פּ נ י ק.

.56

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

דראטעט אויב אמת אלפּרער קישיניעוו ווען געקומען? אויב אליין געקומען אדער מיט עמיצען? ר ע ו ו ע ק א.

.57

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.

נעכטען געקומען אליין. פערשטעה נישט מיט וועמען? צו וואם געפאהרען אסטענדע? בעט באלד ארויספאהרען. ווארט אונגעדולדיג. דראטע דרינגלעך. — א ל פּ ר ע ד.

.58

אסתר סאראקער, ווארשא, צו חיים סאראקער, מאריענבאד.

לאנג קיין בריעף פון דיר. אונרוהיג. דראטע. — א ס ת ר.

.59

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו בעלצי קורלענדער, אסטענדע.

יאמאיטשיכע דראטעט ביזט אסטענדע. דראטע אדרעסע אויף נעלד שיקען. אונרוהיג. — ס א ל א מ א ן.

ט ע כ ע נ ר א פ י ש .

.50

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

נעכטען אָנגעקומען מאריענבאד אָסטענדע. אלפרעדען דאָ אויך נישט געטראָפען. קראנק געוואָרען. דראטעט בעלוויו. — ר ע ־ ו ו ע ק א ז י י ד ע נ ע ר .

.51

חוה'ע טשאפניק, אסטענדע, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער אָסטענדע נישט געטראָפען. דראטעט. — ע ו ו א ט ש א פ נ י ק .

.52

הערר זיידענער, קישיניעוו, צו פרוי זיידענער, אסטענדע.
(ד ר י נ נ ע נ ד) .

גליקליך געקומען קישיניעוו. איבערראשט. נישט נעטראָפען רעוועקען אין דערהיים. קום זאָפאָרט. דראטע. — א ל פ ר ע ד ז י י ד ע נ ע ר .

.53

חוה טשאפניק, אסטענדע, צו יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

זיידענער — קישיניעוו. בריף פאָלגט. — ט ש א פ נ י ק .

.54

שלמה קורלענדער, וואַרשא, צו בעלצי קורלענדער, מאריענבאד.

לאנג קיין בריף. וואוהין שרייבען: מאריענבאד? פראנ־ צענסבאד? אָסטענדע? אונרוהיג. דראטע. — ס א ל א מ א ן .

.65

דוד מאריאמטשיק, אדעם, צו חנצי מאריאמטשיק, ווארשא.

כ׳פֿאהר מיט׳ן קוריער ווארשא. דראטע ברעסט נעזונדהייט. — ד א ו י ד .

.66

אלעכסאנדער סווירסקי, אסטענדע, צו פערל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

נעקומען אסטענדע. זיידענער קורלענדער נישט נעטראפֿען. פיעלייכט מאריענבאד? דראטע פֿאסטרעסטאנט. — ס ו י ר ס ק י .

.67

פערל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו אלעכסאנדער סווירסקי, אסטענדע.

זיידענער קעשעניעוו. קורלענדער פערשוואונדען. דראטע. — פ ע ר ל י א מ א י ק ע ר .

.68

בערל טשאפניק, ווארשא, צו חוה טשאפניק, אסטענדע.

צו וואם בעלצי? נאלעווקער ווייבלעך? וואם טהוסט דו אסטענדע? דראטע. — ב ע ר נ א ר ד .

.69

מאדאם טשאפניק, אסטענדע, צו בערל טשאפניק, ווארשא.

זאפארט שיקען געלד. ברייף פאלגט. נרעסטע פערלענהייט. דראטע. — ע ו ו א .

.60

חנצי מאריאמטשיק, ווארשא, צו דוד מאריאמטשיק, אדעס.

מאריענבאד דראטעט, מארק אפגעפאהרען מיט נאלעווקער וויבלעך אסטענדע. זאפארט קומט צו פאהרען ווארשא. דראטעט. — א נ נ א .

.61

אסתר סאראקער, ווארשא, צו דוד מאריאמטשיק, אדעס.

חנצי געפעהרליך קראנק. קומט זאפארט ווארשא. דראטעט. — א ס ת ר .

.62

פרוי זיידענער, אסטענדע, צו הערר זיידענער, קישיניעוו.

פאהר שנעלצוג קישיניעוו. איך קוש. — ר ע ו ו ע ק א .

.63

מאדאם טשאפניק, אסטענדע, צו בערעל טשאפניק, ווארשא.

דראטע אסטענדע בעלוויו. וואו בעלצי סאראקער מאריאמטשיק איבעריגע נאלעווקער וויבלעך? — ע ו ו א .

.64

וועלווע יאמאיקער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

בריף ערהאלטען. — שידוך קעשעניעוו געפעלען. גערראטעט מזל־טוב. איך פאהר קוריערצוג מאריענבאד. — ו ו א ל ף .

.75

אסתר סאראקער, ווארשא, צו חיים סאראקער, בערלין.

צו וואס איילען ווארשא? בעלצי בראני נאך נישטא. שע־ רענצים פּעקעלים אויך נישט. לאה'צי ברויכשטוהל פּעטריקאוו. מחותן מאריאמטשיק נעקומען נט'ען חנצי'ן. קאנסט דאס זעלבע גרויסער אויסוואהל. — א ס ת ר .

.76

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

נעכטען נעדראטעט קומען אלעקסאנדראווא אדער שיקען דריי הונדערט. פּאר וואס קיין ענטפער? דראטע. — ב ע ל צ י .

.77

פּערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו וועלווע יאמאיקער, ווארשא.

נעכטען נעדראטעט נישט קומען מאריענבאד. שידוך בוידעם. בעלצי בראני סאראקער מאריאמטשיק אסטענדע נישטא. איך קינ־ דער פּאהרען בערלין ווארשא. דראטע. — פ ע ר ע ל .

.78

יצחק־מאיר שערענצים און יצחק־מאיר פּעעקלים, ווארשא, צו יאמאיטשיכע־ מאריענבאד.

אנטוואָרט איינגעצאהלט. טשאפניק נעדראטעט וואו שערענצים פּעקלים. דראטעט אויב שוינצי קרוינצי נישטא מאריענבאד. פּאה־ רען אסטענדע? אונרוהיג! — ש ע ר ע נ צ י ם פּ ע ק ע ל י ם .

.70

פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד, צו וועלווע? יאמאיקער, ווארשא.

שידוך בוידעם. קעשעניעוו בעווייבט. נישט קום מאריענבאד. בעלצי בראני סאראקער מאריאמטשיק פערשוואונדען. רעכען פאה־רען ווארשא. דראטע. — פ ע ר ע ל .

.71

חיים סאראקער, מאריענבאד, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

קור געענדיגט. איך פאהר בערלין ווארשא. דראטע בערלין סאוואי געזונד. איך קוש. — ח י י ם .

.72

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו חיים סאראקער, מאריענבאד.

אנטוואָרט בעצאהלט. האט רחמנות. דראטעט וואו בעלצי? מאריענבאד אדער אסטענדע? — ס א ל א מ א ן ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

.73

שלמה קורלענדער, ווארשא, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

אנטוואָרט בעצאהלט. דראטעט אויב אמת בעלצי סאראקער מאריאמטשיק פערשוואונדען? זייער אדרעסע? האט רחמנות. גרייט פאהרען מאריענבאד אסטענדע. — ס א ל א מ א ן ק ו ר ־ ל ע נ ד ע ר .

.74

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

נעפאהרען פון מאריענבאד בערלין ווארשא. געטראפען איין אומגליק. זאכען פערהאלטען נרעניץ. פאהר־צו מיט געלה, אדער שיק ארוים אלעקסאנדראווא דריי הונדערט. דראטע – ב ע ל צ י .

.83

בראני לויפערמאן, בערלין, צו הירש לויפערמאן, ווארשא.

טעלעגראם מאריענבאד ערהאלטען דא. דריטען טאג בערלין. מאַרגען ווארשא. זיי אלעקסאנדראוא. דראטע למאי לאה'צי פּעט־ריקאוו? וואו בעלצי? איך קוש. — ב ר א נ י.

.84

בערעל טשאפניק, ווארשא, צו חוה טשאפניק, אסטענדע.

בריף ערהאלטען. אלעס קלאר. געלד ארויסגעשיקט. בעלצי געקומען. דריי טעג אלעקסאנדראוא גרעניץ סקאנדאל. קורלענדער אויסלאנד. זוכט בעלצי'ן. סאראקער געקומען נעטראפען אסתר פערביי. וויל אייניגעבען קורלענדער פעלשונג בריף. לויפערמאן ברויכשטוהל אויך אייניגעבען קורלענדער. שערענצים פּעקעלים עדות. בעלצי אויסער זיך. געבעטען מאכען שלום. איך פערלאנג דריי טויזענד וועל צעריבען. מאריאמטשיק גט'ען. לאה'צי פּעט־ריקאוו רייכען פעטער. יאמאיקער מאריענבאד קנס־מאל. יאמאי־טשיכע טעכטער ווארשא. מאריאמטשיק פּאטשען יאמאיטשיכע. סווירסקי נישטא. קום ווארשא. דראטע. איך קוש. — ב ע ר נ א ר ד.

.85

שׂמה קורלענדער, מאריענבאד, צו אסתר סאראקער, ווארשא.

מאריענבאד נישט געטראפען קיינעם. פּאהר אסטענדע. דראטעם פּאסטרעסטאנט. — ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.86

הירש לויפערמאן, ווארשא, צו פּערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

איהר דראטעם פרוי פערשוואונדען? פרוי דראטעם בערלין קומט ווארשא. שאנטאזש. קלאגען געריכט. — ל ו י פ ע ר מ א ן.

.79

בעלצי קורלענדער, אלעקסאנדראווא, צו שלמה קורלענדער, וואַרשא.

פאר וואָס קומסט נישט אלעקסאנדראווא? שיקסט נישט דריי־הונדערט? פערפאלען אלע זאכען. גרויסער היזק! אונרוהיג. דראטע. — ב ע ל צ י.

.80

פאדאם שערענצים און מאדאם פעקעלים מאריענבאד, צו שערענצים און פעקעלים, וואַרשא.

פאהרען וואַרשא. אויסשטייגען בערלין וועדטהיים. גריסען. — ש י י נ צ י ק ר י י נ צ י.

.81

אלעכסאנדער סווירסקי, קישיניעוו, צו פערעל יאמאיטשיכע, מאריענבאד.

געלד פערפאלען. אומזאנסטע שפעיזען. אבער גראסער שקאנדאל. פראפאניער בריעפליך דריי פארטיען איהרע דריי טעכטער. דראטעט קאממען מאריענבאד אדער ראנדעוואו וויען האטעל נאציאנאל? וואַרע ערשטער זאַרט. איין ארצט צוויי יוריסטען. בעסטע רעפערענצען. — ס ו ו י ר ס ק י.

.82

קלמן בריוכשטוהל, וואַרשא, צו לאה'צי בריוכשטוהל, פעטריקאוו.

דערנאנגען קורלענדער נעפעלשט סאראקער'ס בריף בעלצי'ן. סאראקער קלאגט קורלענדער נעריכט. מיך עדות. קורלענדער אסטענדע. זוכט בעלצי'ן. בעט פערצייהונג. קום וואַרשא. איך קוש. — ק ל מ ן.

.92

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא.

דראַטעסט נישט געדראַטעט? צוויי מאל געדראַטעט: געדראַטעט מזל־טוב. געדראַטעט ארויספאהר. פאר וואס נישט געדראַטעט באלד חתן קעשעניעוו בעווייבט? פאר וואס נישט געווארט מאריענבאד? וואו שדכן? וואו טשאפניק? וואס בעלצי? דראַטע. — ו ו א ל ה.

.93

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

ביז וואנען דראַטען? נעדראַטעט בעלצי געקומען. קורלענדער מאריענבאד — אַסטענדע, זוכט בעלצי'ן. מאריאמטשיק אפגע'נט. לויפערמאן מיר סקאנדאל, ווייל פאטשען קורלענדער. אסתר פעריי. סאראקער געריכט קורלענדער פאדלאג. ברויכשטוהל, שענצים, פעקעלים עדות. טשאפניק שלום. סווירסקי דראַטעט קעשעניעוו דריי שדוכים. נענוג דראַטען. פאהר זאפארט אהיים. דראַטע. — פ ע ר ע ל.

.94

שלמה קורלענדער, מאריענבאד, צו שלמה קורלענדער, ווארשא.

יאמאיטשיכע נעדראַטעט פלוצים פערשוואונדען בעלצי. געווען מאריענבאד, געווען אַסטענדע. געקומען צוריק מאריענבאד. געזוכט בעלצי. אלעמען געדראַטעט. קיינער דראַטעט נישט. ווער אין שטוב? דראַטעט וואו בעלצי? זאל איך פאהרען קעשעניעוו? דראַטעט דרינגליך. — ס א ל א מ א ן ק ו ר ל ע נ ד ע ר.

.87

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו וועלוועל יאמאיקער, ווארשא.

נעקומען מאריענבאד קנס־מאל. קיינעם נעטראפען. געזאנט אפגעפאהרען ווארשא. דראטעט וואו פערעל? קינדער? וואו חתן קעשעניעוו? אונרוהיג. — ו ו א ל ף .

.88

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

למאי נעפאהרען מאריענבאד? נעדראטעט נישט פאהרען. חתן קעשעניעוו ווייב צוויי קינדער. צוריק ווארשא. דראטע. — פ ע ר ע ל .

.89

שלמה קורלענדער, אסטענדע, צו אסתר סאראפער, ווארשא.

אסטענדע אויך נישט קיינער. רעכען פאהרען צוריק מאריענ־באד. פון דארטען קעשעניעוו. דראטעט. — ק ו ר ל ע נ ד ע ר .

.90

וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד, צו פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא.

דעפעש ערהאלטען. נישט פערשטאנען. למאי חתן קעשע־ניעוו? למאי צוויי קינדער? וואו דריטע? וועך צוריק ווארשא? דראטע. — ו ו א ל ף .

.91

פערעל יאמאיטשיכע, ווארשא, צו וועלוועל יאמאיקער, מאריענבאד.

נעדראטעט אויס שידוך. חתן קעשעניעוו בעווייבט. נישט פאהרען מאריענבאד. נעפאהרען מאריענבאד. נישט נעדראטעט. אומזיסטע שפעיזען. נעדראטעט פאהרען צוריק ווארשא. איך קינדער ווארשא. דראטע. — פ ע ר ע ל .

.95

בעלצי קורלענדער, וואַרשא, צו שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד.

יאַמאיטשיכע אויסגעטראַכט לויגן. געפֿאַהרען מאַריענבאַד — בערלין — וואַרשא. געווען פערהאַלטען גרעניץ אַלעקסאַנדראַווא. דריי מאָל געדראַטעט שיקען געלד. אַלע זאכען פערפֿאַלען. איצט געקומען. וואָס האָסט דו געטהאָן? איבער דיר בריוכשטוהל גט'ען. מאריאמטשיק שוין גע'גט. אסתר געפֿעהרליך קראַנק. סאַראַקער סטראַשעט קרימינאל שאַנטאַזש פֿאַדלאָג. לויפערמאַן, בריוכ־שטוהל, שערענצים, פֿעקעלים עדות. טשאַפּניק גאַראַנטירט צע־רייבען. וויל 3000. דראַטע. — ב ע ל צ י.

.96

שלמה קורלענדער, מאַריענבאַד, צו בעלצי קורלענדער, וואַרשא.

טויזענד דאַנק. גוטע נאַכריכט! כ'האָרך סאַראַקער קאַטער. כ'געב לויפערמאַן פייג. טשאַפּניק 3000 מכות. כ'פֿאַהר שנעל־צוג בערלין — וואַרשא. כ'קוש. — ס א ל א מ א ן.